

T.C.  
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ISPARTA'NIN EĞİRDİR, SENİRKENT VE ATABEY  
İLÇELERİNİN AĞIZ ÖZELLİKLERİNİN TESPİTİ  
VE  
TÜRKÇE EĞİTİMİ BAKIMINDAN ÖNEMİ**

**Nilay YAYLAĞAN**

**İzmir  
2010**



T.C.  
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ  
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI  
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ÖĞRETMENLİĞİ PROGRAMI  
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ISPARTA'NIN EĞİRDİR, SENİRKENT VE ATABEY  
İLÇELERİNİN AĞIZ ÖZELLİKLERİNİN TESPİTİ  
VE  
TÜRKÇE EĞİTİMİ BAKIMINDAN ÖNEMİ**

**Nilay YAYLAĞAN**

**Danışman  
Prof. Dr. Şerif Ali BOZKAPLAN**

**İzmir  
2010**

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘ Isparta'nın Eğirdir, Senirkent ve Atabey İlçelerinin Ağız Özelliklerinin Tespiti ve Türkçe Eğitimi Bakımından Önemi’ adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

**30.05.2010**

**Nilay YAYLAĞAN**

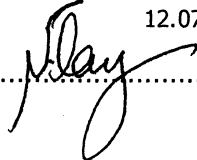
T.C  
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU  
ULUSAL TEZ MERKEZİ

TEZ VERİ GİRİŞİ VE YAYIMLAMA İZİN FORMU

<b>Referans No</b>	<b>374984</b>
Yazar Adı / Soyadı	Nilay Yaylağan
Uyruğu / T.C.Kimlik No	T.C. 26686938468
Telefon / Cep Telefonu	5354259369 5058123000
e-Posta	nilay_yaylagan@hotmail.com
Tezin Dili	Türkçe
Tezin Özgün Adı	Isparta'nın Eğirdir, Senirkent ve Atabey İlçelerinin Ağız Özelliklerinin Tespiti ve Türkçe Eğitimi Bakımından Önemi
Tezin Tercümesi	The characteristics of dialects and vocabularies of Eğirdir, Senirkent, Atabey and their villages were studied, which were based on the compilations in Eğirdir, Senirkent, Atabey and their villages.
Konu Başlıkları	Türk Dili ve Edebiyatı
Üniversite	Dokuz Eylül Üniversitesi
Enstitü / Hastane	Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Bölüm	
Anabilim Dalı	Ortaöğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Anabilim Dalı
Bilim Dalı / Bölüm	Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmenliği Bilim Dalı
Tez Türü	Yüksek Lisans
Yılı	2010
Sayfa	463
Tez Danışmanları	Prof. Dr. Şerif Ali Bozkaplan'
Dizin Terimleri	Türk dili ve edebiyatı=Turkish language and literatureAğızlar=DialectsIsparta-Eğirdir=Isparta-EğirdirIsparta-Senirkent=Isparta-SenirkentIsparta-Atabey=Isparta-Atabey=
Önerilen Dizin Terimleri	
Yayımlama İzni	<input checked="" type="checkbox"/> Tezimin yayımlanmasına izin veriyorum <input type="checkbox"/> Ertelenmesini istiyorum

a.Yukarıda başlığı yazılı olan tezin, ilgilienlerin incelemesine sunulmak üzere Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi tarafından arşivlenmesi, kağıt, mikroform veya elektronik formatta, internet dahil olmak üzere her türlü ortamda çoğaltılması, ödünç verilmesi, dağıtım ve yayımı için, tezimize ilgili fikri mülkiyet haklarımız saklı kalmak üzere hiçbir ücret (royalty) ve erteleme talep etmeksizin izin verdiğimi beyan ederim.

12.07.2010

İmza:.....

Yazdır

## ÖZET

### Isparta'nın Eğirdir, Senirkent ve Atabey İlçelerinin Ağız Özelliklerinin Tespiti ve Türkçe Eğitimi Bakımından Önemi

Senirkent, Atabey, Eğirdir ilçelerinde ve köylerinde derlemeler esas alınarak, anılan yörenin ağız özellikleri ve söz varlığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

"Giriş"te Atabey, Eğirdir ve Senirkent bölgelerinin tarihi ana hatları ile anlatılıp, bölgenin coğrafi konumu ve etnik yapısı ile ilgili bilgiler verilmiştir.

I. Bölümde, -Ses Bilgisi- yörelerin ses varlığı ve bunlarla ilgili ses olayları,

II. Bölümde, -Şekil bilgisi- yörelerdeki yapım ekleri ile isim ve fiil çekim eklerinin, kelime çeşitlerinin (isim, sıfat, zamir, zarf, edat, fiil) kullanılış şekilleri incelenmiş,

III. Bölümde, Senirkent, Atabey, Eğirdir ilçelerinde ve köylerinde derlenen metinler sunulmuş, bu metinlerden yararlanılarak yörelerin söz varlığını ortaya koymak amacıyla bir sözlük oluşturulmuştur.

Anahtar kelimeler: Anadolu Ağızları, Senirkent, Atabey ve Eğirdir Ağızları,

## ABSTRACT

The characteristics of dialects and vocabularies of Eğirdir, Senirkent, Atabey and their villages were studied, which were based on the compilations in Eğirdir, Senirkent, Atabey and their villages.

In the introduction, the histories of Atabey, Eğirdir, Senirkent, their geographical locations and ethnics were mainly introduced.

In the first chapter, Phonetics- the characteristics of vowels and consonants in these areas, ( change ment of vowels and consonants, vowel harmony, gradations of vowels and consonants, prothesis, derivations of consonants, assimilation, contraction, metathesis etc.)

In the second chapter, Morphology- using of the suffixes in Senirkent, Atabey, Eğirdir and their villages, and the varies of vocabularies ( noun, pronouns, adjectives, adverbs, conjunctions, verbs etc.) were studied.

In the third chapter, the texts compiled from Senirkent, Atabey, Eğirdir and its villages were presented, and a dictionary was composed in order to present the vocabularies used especially in these areas by benefitting from the texts compiled from Senirkent, Atabey, Eğirdir and their villages and not recorded speaking.

Key structures: Dialects of Anatolia , Senirkent, Atabey and Eğirdir dialects

## ÖN SÖZ

Dünya üzerinde yaklaşık 6000 dil olduğunu düşünürsek, gün geçtikçe değişen dünyada belli bir yerde ve az sayıda kişi tarafından konuşulan diller, yok olma tehlikesiyle karşı karşıya demektir. Tehlike sadece bu diller için değil, köklü bir geçmişi, gelişmiş bir yazılı edebiyatı bulunan, sayısız eser verilmiş ve zengin bir söz hazinesine sahip olan diller için de geçerlidir.

Teknolojik gelişmelerin etkisiyle iletişimin çok kolay hale gelmesi ve bilgiye kolay ulaşılması, özellikle gençler başta olmak üzere insanların konuşurken ve yazarken az söz kullanmasına, kelimeleri de kısaltmasına yol açmıştır. Bununla beraber, insanlar söz dağarcıklarını geliştirmek için hiçbir çaba sarf etmemekte, geçmişte ve günümüzde yazılmış anlatımı güçlü eserler yerine dil yönünden zayıf eserleri okumayı tercih etmektedirler. Bu durumun yaygınlaşmasında özellikle televizyonda yayımlanan programların da etkisi büyüktür. Konuşurken kelimeler arasına İngilizce başta olmak üzere yabancı dillerden sözler serpiştirme özentisi, bazı kelimelerin unutulmasına yol açmaktadır.



Bu tezi hazırlarken derleme çalışmaları esnasında Eğirdir ve Senirkent'e benimle birlikte gelen, derleme yapacağım kişileri bulmama yardım eden dayım Tahsin Eröz'e ve yengem Muhterem Eröz'e, derleme yapacağım yerlere beni gütüren ve özellikle Atabey'le ilgili derleme çalışmalarına katkıda bulunan babam Nihat Yaylağan'a, derleme yapacağım kişilerle konuşmamı sağlayan ve konuşmalar esnasında yanımda olan, tez çalışmalarına destek olan annem Ayşe Yaylağan'a, Türk Dili'ne olan sevgimin ve ilgimin artmasını sağlayan, bu çalışmayı hazırlarken her zaman bana yardımcı olan ve beni teşvik eden, sahip olduğum bilgi birikimini edinmemeye engin bilgisiyle katkıda bulunan, öğrencisi olmaktan gurur duyduğum sevgili hocam Prof Dr. şerif Ali Bozkaplan'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

## Kullanılan Transkripsiyon İşaretler

ā : uzun a

ē : uzun e

ī : uzun ı

î : uzun i

ū : uzun u

û : uzun ü

ō : uzun o

ô : uzun ö

ÿ : kaybolmak üzere olan ı

á : e'ye yaklaşan a

à : ı'ya yaklaşan a

ä : açık e

é : i'ye yaklaşan e

í : i'ya yaklaşan i

ú : ü'ye yaklaşan u

ġ : ötümlüleşmeye başlamış k

ķ : art damak k

ħ : kaybolmak üzere olan h

ř : kaybolmak üzere olan r

ļ : kaybolmak üzere olan l

ŋ : nazal n

F : f-v arası ses

P : p-b arası ses

T : t-d arası ses

s : s-z arası ses

c : c-j arası ses

˘ : düşen sesi gösterir

∅ : şekil bilgisinde olmayan eki gösterir.

+ : şekil bilgisinde isimlerle bağlanmayı gösterir.

- : şekil bilgisinde fiillerle bağlanmayı gösterir.

( ) : şekil bilgisinde, o sesin, kelimenin son sesine göre bazen görülüp bazen görülmediğini belirtir.

## **Kullanılan Kısaltmalar**

bk. : Bakınız

C:Cilt

s:sayfa

Yay.: Yayınları

TDK : Türk Dil Kurumu

TDAY: Türk Dili Araştırmaları Yıllığı

## İÇİNDEKİLER

Özet .....	.ii
Abstract.....	iii
Önsöz.....	iv
Kullanılan Transkripsiyon işaretleri.....	v-vii
Kullanılan Kısaltmalar .....	viii
I. Giriş .....	1
1. Atabey İlçesinin Tarihi, Coğrafi Konumu ve Siyasi Haritası.....	1
1.1. Atabey İlçesinin Tarihi .....	1-3
1.2. Atabey İlçesinin Coğrafi Konumu .....	3-4
1.3. Atabey İlçesinin Siyasi Haritası.....	4
2. Eğirdir İlçesinin Tarihi, Coğrafi Konumu ve Siyasi Haritası.....	5
2.1. Eğirdir İlçesinin Tarihi.....	5-9
2.2. Eğirdir İlçesinin Coğrafi Konumu.....	9-10
2.3. Eğirdir İlçesi Siyasi Haritası .....	10
3. Senirkent İlçesinin Tarihi, Coğrafi Konumu ve Siyasi Haritası.....	11
3.1. Senirkent İlçesinin Tarihi.....	11-13
3.2. Senirkent İlçesinin Coğrafi Konumu.....	13
3.3. Senirkent İlçesinin Siyasi Haritası.....	14
4. Atabey, Eğirdir ve Senirkent İlçelerinin Etnik Yapısı.....	15
5. Isparta İli Siyasi Haritası.....	16
SES BİLGİSİ .....	17
Sesler .....	17
1. Ünlüler.....	17
1.1. Ünlü Türleri.....	17
1.1.1. á.....	17
1.1.2. à.....	18
1.1.3. ä.....	18
1.1.4. é.....	18
1.1.5. í.....	19
1.1.6. ú .....	20
1.1.7. ÿ .....	20
1.2. Uzun Ünlüler.....	20-21
1.2.1. Ünlü Uzunlukları .....	22
1.2.1. Hece Kaynaşması İle Oluşmuş Uzun Ünlüler.....	23

1.2.2.1. -k(>g-),-g,-ğ- ünsüzlerinin erimesi ile.....	23
1.2.2.2. r ünsüzünün erimesi ile.....	24-28
1.2.2.3. h ünsüzünün erimesi ile.....	28
1.2.2.4. n / ŋ ünsüzünün erimesi ile .....	28
1.2.2.5. y ünsüzünün erimesi ile.....	29
1.2.2.6. f ünsüzünün erimesi ile.....	29
1.2.2.7. l ünsüzünün erimesi ile.....	29
1.2.2.8. -z ünsüzünün erimesi ile .....	30
1.2.3. Çift Ünlülerin Kaynaşması İle Oluşmuş Uzun Ünlüler .....	31
1.2.4. İkiz Ünlüler.....	31
1.2.5. Yabancı Kelimelerde Uzunluk.....	32-34
1.2.5.1. Çift Ünlülerin Kaynaşması İle Oluşmuş Uzun Ünlüler .....	34
1.2.5.1.1. Ünsüz Düşmesi İle Oluşmuş Uzun Ünlüler.....	34
1.2.5.1.1.1. h düşmesi ile.....	34
1.2.5.1.1.2. y düşmesi ile.....	34
1.2.6. Herhangi Bir Ses Olayına Bağlı Olmayan Uzun Ünlüler.....	35
1.3. Kısa Ünlüler.....	35
1.3.1. İ.....	35
2. Ünsüzler .....	36
2.1. Ünsüz Türleri .....	36
2.1.1. Ton bakımından ünsüzler .....	38
2.1.1.1. Tonlu (ötümlü) ünsüzler .....	38
2.1.1.2. Tonsuz Ünsüzler .....	38
2.1.1.2.1. Karşılıklı ünsüzler .....	38
2.1.1.2.2. Karşılıksız ünsüzler.....	39
2.1.1.2.2.1. Tonsuz karşılığı olmayan ünsüzler.....	39
2.1.1.2.2.2. Tonlu karşılığı olmayan ünsüzler .....	40
2.1.2. Boğumlanma noktası bakımından ünsüzler.....	40
2.1.2.1. Dudak Ünsüzleri .....	40
2.1.2.2. Diş-dudak ünsüzleri.....	41
2.1.2.3. Diş eti ünsüzleri.....	41-42
2.1.2.4. Diş eti ardı ünsüzleri .....	42

2.1.2.5. Ön, orta ve art damak ünsüzleri .....	42
2.1.2.6. Gırtlak Ünsüzü.....	43
2.1.2.3. Ses yolu bakımından ünsüzler .....	43
2.1.2.3.1. Kapantılı ses yolunda oluşan ünsüzler .....	43
2.1.2.3.2. Açık ses yolunda oluşan ünsüzler.....	43
2.1.2.3.2.1. Dar ses yolunda oluşanlar .....	44
2.1.2.3.2.2. Geniş ses yolunda oluşanlar .....	44
2.1.3. Hava yolu bakımından ünsüzler.....	44
2.1.3.1. Ağız ünsüzü.....	45
2.1.3.2. Burun ünsüzü.....	45
Ünlü Değişmeleri.....	46
Karakteristik Olanlar.....	46
I. Ünlü Uyumları.....	46
1.Damak Uyumu .....	46
1.1. Kök ve Tabanlarda.....	46
1.1.1. Yazı Dilimize Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar.....	46
1.1.1.1. İlerleyici Benzetme Yolu İle .....	47
1.1.1.2.Gerileyici Benzetme Yolu İle.....	48
1.1.1.2. İki Yönlü Benzetme .....	49
1.1.1.3. Ek ve Edatlarda.....	49-52
1.1.2. Yazı Dilimize Göre Damak Uyumunun Bozulduğu Durumlar.....	52
1.1.2.1. Kök ve Tabanlarda.....	52-53
1.1.2.2. Eklerde.....	53-55
2. Dudak Uyumu .....	55
2.1. Dudak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar .....	55
2.1.1. İlerleyici Benzetme Yolu İle .....	55
2.1.2. Gerileyici Benzetme Yolu İle.....	56
2.2. Dudak Uyumunun Bozulduğu Durumlar .....	56
II. Ünlü Türemeleri .....	56
1. Başta Ünlü Türemesi.....	57
2. İçte Ünlü Türemesi .....	57
3. Sonda Ünlü Türemesi.....	57
III. Ünlü Düşmesi.....	58
1. İçte Ünlü Düşmesi.....	58-60



IV. Ünlü Değişimleri.....	60
1. Dudaklılaşma (Yuvarlaklaşma).....	60-61
2. Geçişme (Krisis).....	61
3. Daralma .....	62
3.1. Başta Daralma .....	62
3.2. Ortada Daralma.....	62-64
3.3. Sonda Daralma.....	64
4. Genişleme .....	65
5. Düzleşme.....	65-66
6. Kalınlaşma.....	66
V. Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler .....	67
Ünsüz Değişimleri .....	68
I.Ötümlüleşme.....	68
1. Kelime Başında Ötümlüleşme .....	68
1.1. ğ- < k-.....	68-74
1.2. d- / T- < t-.....	74-75
1.3. b- / P- < p- .....	75-76
1.4. c--<ç-.....	76
1.5. z-<s-.....	76
2. Kelime İçinde Ötümlüleşme .....	76
2.1. ğ<k.....	76-78
2.2. d- / T- < t-.....	78-80
2.3. -F- < -v-.....	80
2.4. -c-<ç-.....	80
2.5. -b-/-P-<p-.....	80
3. Kelime Sonunda Ötümlüleşme .....	80
3.1. c < ç.....	80
3.2. ğ<k.....	81-84
3.3. d/T<t.....	84-85
3.4. z<s.....	85
3.5. b/P<p.....	85-86
4. Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme.....	86
4.1. -k- < -ğ- / -ğ- .....	86
4.2. -p- < -b- -P-.....	86

4.3. -s- < -z-	87
4.4. -d/-T- < -t-	87
5. Kelime Ulanmaları Sonucu Ötümlüleşme	88
5.1. -c < -ç	88
5.2. -d / -T < -t	88
5.3. -ğ < -k	88-89
5.4. -P < -b	89
6. Ötümlü Olarak Getirilen Ekler	89
6.1. t- < d- / T	89-91
6.2. ç-<c-	91
VI. Ötümsüzleşme	92
1. Kelime Başında Ötümsüzleşme	92
1.1. v-/F-<f-	92
2. Kelime İçinde Ötümsüzleşme	92
2.1. -ç-<c-	92
2.2. -s- / -ş- < -z-	92
3. Kelime Sonunda Ötümsüzleşme	92
3.1.s- /ş- <z-	93
4. Gerileyici Benzetme	93
4.1. -ss- < -zs-	93
VII. Ünsüz Kaybolmaları	93
1. Erime	93
1.1. ğ	93-95
1.2. h	95-96
1.3. y	96-98
1.4. r	98-113
1.5.1	113-114
1.6. n	114
1.7. z	114
1.8. k	115
2. Büzülme ve Derilme	116
2.1. ğ	116-119
2.2. h	119-120
2.3. y	120-123

2.4. r.....	123-125
VIII. Ünsüz Benzetmeleri.....	125
I.Ek Alma Durumunda Oluşan Benzetme.....	125
1.1. İlerleyici Benzetme.....	125-127
1.2. Gerileyici Benzetme.....	127-130
2. Kelimelerin Ulanması Sonucunda Oluşan Benzetmeler .....	130
2.1. İlerleyici Benzetme.....	130
2.2. Gerileyici Benzetme .....	130
3. Ünlü - Ünsüz Benzetmesi .....	130
3.1. Dudaksıllaşma .....	131
3.2. Sızıcılaşma.....	131-133
3.3. Akıcılaşma.....	133-134
3.4. Genizleşme.....	134
4. Ünsüz-Ünsüz Benzetmesi .....	134
4.1. İlerleyici Benzetme.....	134-135
IX. Eklerde ve Edatlarda Ünsüz Türemesi.....	135-137
X. Ünsüz Düşmesi.....	137
1. Kök ve Tabanlarda Tek Bir Ünsüzün Düşmesi .....	137
1.1. Başta Ünsüz Düşmesi.....	138
1.2. İçte Ünsüz Düşmesi.....	138-139
1.3. Sonda Ünsüz Düşmesi .....	140
2. Kök ve Tabanlarda Grup Düşmesi .....	140
3. Eklerde Ünsüz Düşmesi.....	141
3.1. -0 < -n.....	141
3.2. -0 < -r.....	141-142
XI.Ünsüz Alternansı .....	142
XII. İkizleşme.....	143-144
XIII. Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler.....	144
XIV. Ünsüz Türemeleri .....	145
1. Başta Ünsüz Türemesi.....	145
2. İçte Ünsüz Türemesi.....	145
3. Sonda Ünsüz Türemesi .....	146

XV. Ünsüz Tekleşmesi.....	146-147
XVI. Hece Tekleşmesi.....	147-148
XVII. Göçüşme (Metathese).....	148
1. Yandaş Göçüşme.....	148
XVIII. Karakteristik Olmayan Ünsüz Benzetmeleri.....	149-150
XIX.Karakteristik Olmayan Ünsüz Değişmeleri.....	150
1. Kelime Başındaki Ünsüz Değişmeleri.....	150
2. Kelime İçindeki Ünsüz Değişmeleri.....	151
3. Kelime Sonundaki Ünsüz Değişmeleri.....	151
ŞEKİL BİLGİSİ.....	152
I. Ekler .....	152
1. Çokluk Eki.....	152
2. İyelik Ekleri.....	153-154
3.Hal Ekleri.....	154-155
3.1. Yalın Hal (Nominative).....	155
3.2. İlgı Hali (Tamlayan durumu - Genitive).....	156
3.3. Yapma Hali (Belirtme durumu - Accusative).....	156-157
3.4. Yaklaşma Hali (Yönelme durumu - Dative).....	157-158
3.5. Bulunma Hali (Kalma durumu - Locative).....	158-159
3.6. Ayrılma Hali (Çıkma durumu - Ablative).....	159
3.7. Vasıta Hali (Araç durumu - İnrümental).....	160-161
3.8. Eşitlik Hali (Equative).....	161
3.9. Yön gösterme Hali.....	161-163
FİİL ÇEKİMİ.....	163
LBasit Çekimler .....	163
1. Görülen Geçmiş Zaman .....	163-165
2. Öğrenilen Geçmiş Zaman .....	165-167
3. Şimdiki Zaman .....	167-170
4. Gelecek Zaman .....	170-174
5. Geniş Zaman .....	174-176
5.1 Geniş Zamanın Olumsuz Çekimi .....	176-178
II. Tasarlama Kipleri .....	179
1. Şart Kipi .....	179-181
2. Emir - İstek Kipi.....	181-184

III. Birleşik Çekimler.....	184
I.Hikaye.....	184
1.1. Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi.....	185-186
1.2. Şimdiki Zamanın Hikayesi.....	186-187
1.3. Geniş Zamanın Hikayesi.....	187-189
1.3.1. Geniş Zamanın Hikayesinin Olumsuz Çekimi.....	189-190
1.4.Şartın Hikayesi.....	190-191
1.5.Emir-İstek Kipinin Hikayesi.....	191
2. Rivayet.....	191-192
2.1.Şimdiki Zamanın Rivayeti.....	192
2.2.Geniş Zamanın Rivayeti.....	192-193
3.Şart.....	193
3.1. Görülen Geçmiş Zamanın Şartı.....	193-194
3.2.Şimdiki Zamanın Şartı.....	194-196
3.3.Gelecek Zamanın Şartı.....	196-197
3.5.Geniş Zamanın Şartı.....	197-199
IV. Katmerli çekim.....	199
1. Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti.....	199-200
2. Geniş Zamanın Hikayesinin Hikayesi.....	200
V. EK-FİİLİN ÇEKİMİ.....	201
1. Görülen Geçmiş Zaman.....	201-202
2. Öğrenilen Geçmiş Zaman.....	202-203
3. Geniş Zaman.....	203-206
3.1.Olumsuz Çekim.....	206
4. Şart.....	206-207
5. Birleşik Çekim.....	207
5.1.Hikaye.....	207
5.2. Rivayet.....	207-208
GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER.....	208
1. Fiilimsiler.....	208
I.Mastar Ekleri.....	208-210
2. Sıfat - Fiil Ekleri.....	210-215
3.Zarf- Fiil Ekleri.....	215-220
3.1. Birleşik Zarf - Fiil Ekleri.....	220-228

ILÇatı Ekleri .....	228
1. Oldurğan - Ettirgen.....	228-232
2. İşteş .....	232-233
3. Edilgen - Dönüşlü .....	233-234
III. İlgı Eki.....	234
<b>KELİME YAPICI EKLER.....</b>	<b>235</b>
<b>I. İsimden İsim Yapan Ekler.....</b>	<b>235</b>
1. +aç .....	235
2.+an.....	235-236
3.+şer .....	236
4.+cA .....	236
5.+cAK.....	236-237
6.+cI <sub>3</sub> K .....	237
7.+cıK+ım .....	238
8.+cI <sub>3</sub> .....	238
9.+dakı.....	238-239
10.+dAn.....	239
11.+gil.....	239
12.+ılgı.....	239-240
13.+ız .....	240
14.+inci.....	240
15.+lak.....	240
16.+lama.....	240-241
17.+leyin .....	241
18.+II <sub>4</sub> .....	241-242
19.+II <sub>4</sub> K.....	242
20.+sI <sub>2</sub> z.....	242-243
<b>II. Fılden İsim Türeten Ekler.....</b>	<b>243</b>
1. -ecek .....	243
2. -(A)K .....	243
3. -enek.....	244
4. -Ce.....	244
5. -geç.....	244-245
6. -gün.....	245

7. -gI <sub>3</sub> .....	245
8. -I <sub>4</sub> .....	245-246
9. I <sub>2</sub> cI <sub>2</sub> .....	246
10.-(I <sub>4</sub> )K.....	246-247
11. -(I <sub>4</sub> )m .....	247
12. -I <sub>2</sub> ntI <sub>2</sub> .....	247
13. -ış.....	247-248
14. -ir .....	248
15. -mA.....	248-249
16. -(a)mAç/ş.....	249
17. -mAk .....	249
18. -(I <sub>4</sub> )n.....	249-250
19. -ti .....	250
<b>III. İsimden Fiil Türeten Ekler.....</b>	<b>250-251</b>
1. +A-.....	251
2. +al- .....	251
3. +ar-.....	251-252
4. +aş- .....	252
5. +el-.....	252
6. +ılda- .....	252
7. +ik-.....	252-253
8. +l- .....	253
9.+1A-.....	253
10. +1An-.....	253-254
11. +HAş- .....	254
12. +re-.....	255
<b>IV. Fiilden Fiil Türeten Ekler .....</b>	<b>255</b>
1.-ala- .....	255
2. -I <sub>2</sub> l- .....	255
3. -(I <sub>3</sub> )n-.....	256
4.-ış-.....	256
5.-mA-.....	256-257
6.-y-.....	257
<b>KELİME ÇEŞİTLERİ .....</b>	<b>258</b>

I.İsimler.....	258
1. İsim Çekimi .....	258
1.1. Çokluk.....	258-259
1.2. İyelik .....	259
1.3. Hal.....	259-260
1.4. Tamlama .....	260
1.4.1. Belirtisiz İsim Tamlaması.....	260-261
1.4.2. Belirtili isim Tamlaması .....	261
1.4.3. Zincirleme İsim Tamlaması .....	261
2. İsim Yapımı .....	262
2.1. İsimden İsim Yapımı.....	262
2.2. Fiilden İsim Yapımı.....	262-263
II. Sıfatlar .....	263
1.Vasıflandırma Sıfatları.....	263
2. Belirsizlik Sıfatları.....	263
3. Soru Sıfatları.....	264
4. Belirtme Sıfatları .....	264
4.1.İşaret Sıfatları .....	264-265
5. Sayı Sıfatları.....	265
5.1., Asıl Sayı Sıfatları .....	265
5.2. Sıralama Sayı Sıfatları.....	265-266
Zamirler .....	221-222
1. Kişi Zamirleri.....	266
2. İşaret Zamirleri .....	268-270
3. Soru Zamirleri.....	270
4. Belirsizlik Zamirleri.....	270
5. Dönüşlülük Zamiri.....	271
III. Zarflar .....	271
1. Yer - Yön Zarfları .....	271
2. Zaman Zarfları .....	272
3. Niteleme ve Durum Zarfları.....	272-273
4. Azlık - Çokluk Zarfları.....	273
Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı.....	273
1. Zarf - Fiil Ekleri İle Zarf yapımı .....	273



1.1. Asıl Zarf - Fiil Ekleri.....	274
1.2. Birleşik Zarf - Fiil Ekleri.....	274
III. Edatlar.....	274-275
1. Ünlem Edatları.....	275
1.2. Ünlemler.....	275
1.3. Ünleme Edatları.....	275
2. Seslenme Edatları.....	275
2.1. Sorma Edatları.....	275-276
3. Gösterme Edatları.....	276
4. Cevap Edatları.....	276-277
5. Bağlama Edatları.....	277
5.1. Sıralama Edatları.....	277
5.2. Denkleştirme Edatları.....	277-278
5.3. Cümle Başı Edatları.....	278
6. Son Çekim Edatları.....	278
IV. Fiiller.....	278
1. Fiillerde Zaman.....	278
2. Fiillerde Kip.....	278
3. Fiillerde Çatı.....	279
4. Fiillerde Olumsuzluk.....	279
5. Birleşik Fiiller.....	279
5.1. İsim + Fiil Yapısında Olanlar.....	279-281
5.2. Fiil + Fiil Yapısında Olanlar.....	281
5.2.1.Yeterlilik.....	281
5.2.2.Tezlik Fiili.....	282
5.2.3.Süreklilik Fiili.....	282
5.2.4.Yaklaşıklık Fiili.....	283
CÜMLE BİLGİSİ.....	284
I. Yüklem Türüne ve Anlamına Göre Cümleler.....	284
1. Fiil Cümlesi.....	284
1.1. Olumlu Fiil Cümlesi.....	284
1.2. Olumsuz Fiil Cümlesi.....	284
1.2.1. -mA- İle Yapılanlar.....	285
1.2.2. mI İle Yapılanlar.....	285

2. İsim Cümlesi .....	285
2.1. Olumlu İsim Cümlesi .....	285-286
2.2. Olumsuz İsim Cümlesi.....	286
2.2.1.Değil Edatıyla Yapılanlar.....	286
2.2.2.mI İle Yapılanlar.....	286
3. Soru Cümlesi.....	286
3.1. Soru eki -mI ile kurulan soru cümleleri.....	286-287
3.2. Soru kelimeleri ile kurulan soru cümleleri.....	287
II. Yüklemine Göre Cümleler .....	287
1. Kurallı Fiil Cümlesi.....	287-288
2. Kurallı İsim Cümlesi .....	288
3. Devrik Cümle.....	288
3.1. Devrik Fiil Cümlesi .....	288
3.2. Devrik İsim Cümlesi .....	289
Sonuç .....	290-297
Isparta'nın Atabey, Senirkent ve Eğirdir İlçelerinin Ağız Özelliklerinin Tespitinin Türkçenin Zenginleşmesine ve Türk Dili Eğitimine Katkıları.....	298-299
Kaynakça .....	300-307
Metinler.....	308-424
Sözlük.....	425-438

# I.GİRİŞ

## 1.Atabey İlçesinin Tarihi,Coğrafi Konumu ve Siyasi Haritası

### 1.1.Atabey İlçesinin Tarihi

Merkez ilçenin kuzeyinde bulunan, Atabey ilçe sınırları içinde tespit edilebilmiş en eski yerleşim yeri Erken Kalkolitik (MÖ 5500-4500) malzemenin bulunduğu Pembeli Höyük'de (Pembeli) ele geçmiştir. Harmanören köyünde bulunan Gündürle I ve Gündürle II Höyüklerinde yapılan kazılarda çıkan malzemeler İlk Tunç Çağ (MÖ 3000-1200) dönemine ait olduğu bilinmektedir. 1989 yılından beri sürdürülen Müze Kurtarma Kazıları sonucunda açığa çıkarılan İlk Tunç Çağ (MÖ 2700/2600-1900/1800) mezarlık alanında ölümlerin küpler içine, hoker tarzında bacaklar karına çekik ve bir yana doğru yatırılarak gömüldüğü anlaşılmıştır. Küplerin ağzı kapaktaşı ya da derin bir çanakla kapatılmış, kenarları moloz taşlarla desteklenmiştir. Ölünün yanına mezar hediyesi olarak bronz yüzük, küpe, bilezik, bronz spatula ve iğne, ağırşak, gaga ağızlı testi vb. kap kacak, taş balta, obsidyen (doğal cam) kesici konulmuştur. Hitit (MÖ 1800-1200) dönemindeki metinlerde, bugünkü Atabey İlçesi topraklarının içinde bulunduğu bölgenin adı Pitaşşa olarak geçer. Frig (MÖ 750-690), Lidya (MÖ 690-547) ve Pers (MÖ 547-334) dönemlerinde bölge sadece siyasi olarak el değiştirmiş, hiçbir zaman tam olarak ele geçirilememiştir. Bölge MÖ 334 tarihinde Büyük İskender'in kontrolüne geçmiş ve MÖ 323 yılında ölümüne kadar Makedonyalı sülaleye bağlı kalmış, daha sonra Büyük İskender'in haleflerinden Seleukos ve Lysimakhos arasında MÖ 281 yapılan Kurupedion Savaşı ile Seleukosların eline geçmiştir.

Bu dönemde Atabey ilçesi sınırları içinde Seleukeia Sidera (Bayat) antik kenti kurulmuştur. Kent muhtemelen Seleukos Kralı Seleukos I (MÖ 312-280) veya oğlu Antiokhos I (MÖ 280-261) tarafından kurulmuş olmalıdır. Roma İmparatoru Cladius (MS 41-54) tarafından şehrin adı Claudia Seleukeia olarak değiştirilmiştir. MS 7. yüzyılda yaşayan Hierokles Pisidia'daki Seleukeiadan bahsederken diğer

Seleukeialarla karışmaması için sonuna Sidera (Demir) adını eklemiştir. Kentte surlarla çevrili Akropol (Yukarı Kent), akropolün kuzeyinde Yunan tiyatrosu tarzında yamaca oturtulmuş tiyatro yer alır. Tiyatronun Cavea (oturma sıraları) kısmı tahrip olmuştur. Sahne binasına yanlardan girişi sağlayan Vomitorium (Tonozlu giriş) ayaktaadır. Akropolün güneybatısında Hellenistik devir bir tapınağın podyumu vardır. Alt kısımda tabanı basamaklı, 180x120 cm ebadında 20 m uzunluğunda tünelle inilen bir sarnıç yer alır. Akropolün güneydoğu yamacında ovaya bakan kısımda ardındaki kayaya hatıl delikleri açılmış bir kutsal alan mevcuttur. Bu yapının güneyinde iki tarafı apsisli (yarımay) bir yapı ortaya çıkmıştır. Yapının güney cephesi düzgün kesme taş olup, ön kısmında mozaik döşeli bir taban bulunmaktadır. Akropolün kuzeybatı yamacında geniş bir mezarlık alanı bulunur. Mezarlıkta Sanduka mezar ve bol miktarda oda mezar mevcuttur.

Pisidya bölgesinin Frigya'ya komşu olan kuzey sınırlarında yer alan Agrai antik kenti bugünkü Atabey ilçesi altında ya da yakınlarındadır. Bu kentten herhangi bir kalıntı yoktur. Atabey ilçe merkezinin kuzeybatısında Kelian (Kapıcak) köyü yakınındaki bir kayalıkta Parlais (Barla) ve Prostanna (Eğirdir) şehirlerinin sınırlarını belirleyen bir sınır yazıtı bulunmaktadır. Köy civarında küçük bir yerleşme vardır.

MÖ 188 yılında Roma ordusuna yenilerek, Apameia Barışını imzalayan Seleukoslar Toroslara kadar olan kısımdan çekilmişler ve bölge Romalılar tarafından Bergamalılara bırakılmıştır. MÖ 188-133 yılları arasında Bergama Krallığının elinde bulunan bölge, MÖ 130 yılında Romalılar tarafından ele geçirilerek, MÖ 102-49 yılları arasında Kilikia Eyaleti içine alınmış, daha sonra Asia Eyaletine bağlanmıştır. MÖ 39 yılında Galat Kralı Amyntasın kontrolüne giren bölge MÖ 25 yılına kadar bu durumda kalmış daha sonra Galatia eyaleti içine alınmıştır. Bölge Roma İmparatorluğunun MS 395 yılında parçalanmasıyla Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) sınırları içinde kalmıştır.

Türkler, Malazgirt Muharebesinden sonra Batı Anadolu'nun birçok kısmını ele geçirmişlerdir. Ancak bu yörelerdeki Selçuklu egemenliği, gerek Bizans'ın güçlü

savunması, gerek Haçlı Seferleri sebebiyle uzun süreli olmamıştır. Ele geçirilen yerler Bizanslılar'la Selçuklular arasında el değiştirmiştir. II. Kılıç Arslan zamanında (1156-1192) yoğunlaşan savaşlar 1176 yılında yapılan Miryakefalon Zaferiyle dönüm noktasına ulaşmıştır. Isparta ve civarının 1204'te III. Kılıç Arslan'ın saltanatı sırasında fethedilmesi arkasından, Atabey Anadolu Selçuklularının uç kumandanlarından Gazi Ertokuş Bey tarafından Bizanslılar'dan alınmış ve bir üs haline getirilmiştir. 1301 yılında kurulan Hamitoğulları Beyliği hakimiyetine giren Atabey, beyliğin ikiye ayrılmasından sonra Dündar Bey'in tarafında kalmıştır. İlyas Beyin oğlu Kemaleddin Hüseyin Bey, 1380 yılında Osmanlı Padişahı I. Murat ile yaptığı anlaşma sonucunda 80.000 altın karşılığında Isparta ve havalisini Osmanlı egemenliğine bırakmıştır. Atabey de bu dönemde Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Osmanlı döneminde 22 mahalleden meydana gelen kasaba, özellikle dokumacılığın geliştiği sanayi ve bir ilim merkezi olarak görülür.

Millî Mücadele döneminde İşgallere karşı Isparta'da teşkilatlanan Kuvvâ-i Milliye'ye bağlı olarak Atabey'de de Müdür Hamdi Efendi, Naip Hüseyin Atıf, Onaçlı Hafız, Hacı Esat, Sırrı, Saatçizade Musda Efendilerden oluşan Milli Müdafaa Heyeti oluşturulmuştur. Bu heyet, yaptığı çalışmalarla Kuvva-yı Milliye'ye süvari toplamış ve cepheye göndermiştir. Bunun yanında Atabey'in önemli ziraat ürünlerinden olan tütün üreticilerden toplanarak, cepheye ulaştırılmıştır.

Kasabanın Ağros olan ismi 1926 yılından itibaren TBMM tarafından kabul edilen bir yasayla Atabey olarak değiştirilmiş, 1953 yılında bucak, 1 Nisan 1960 tarihinde de ilçe olmuştur.<sup>1</sup>

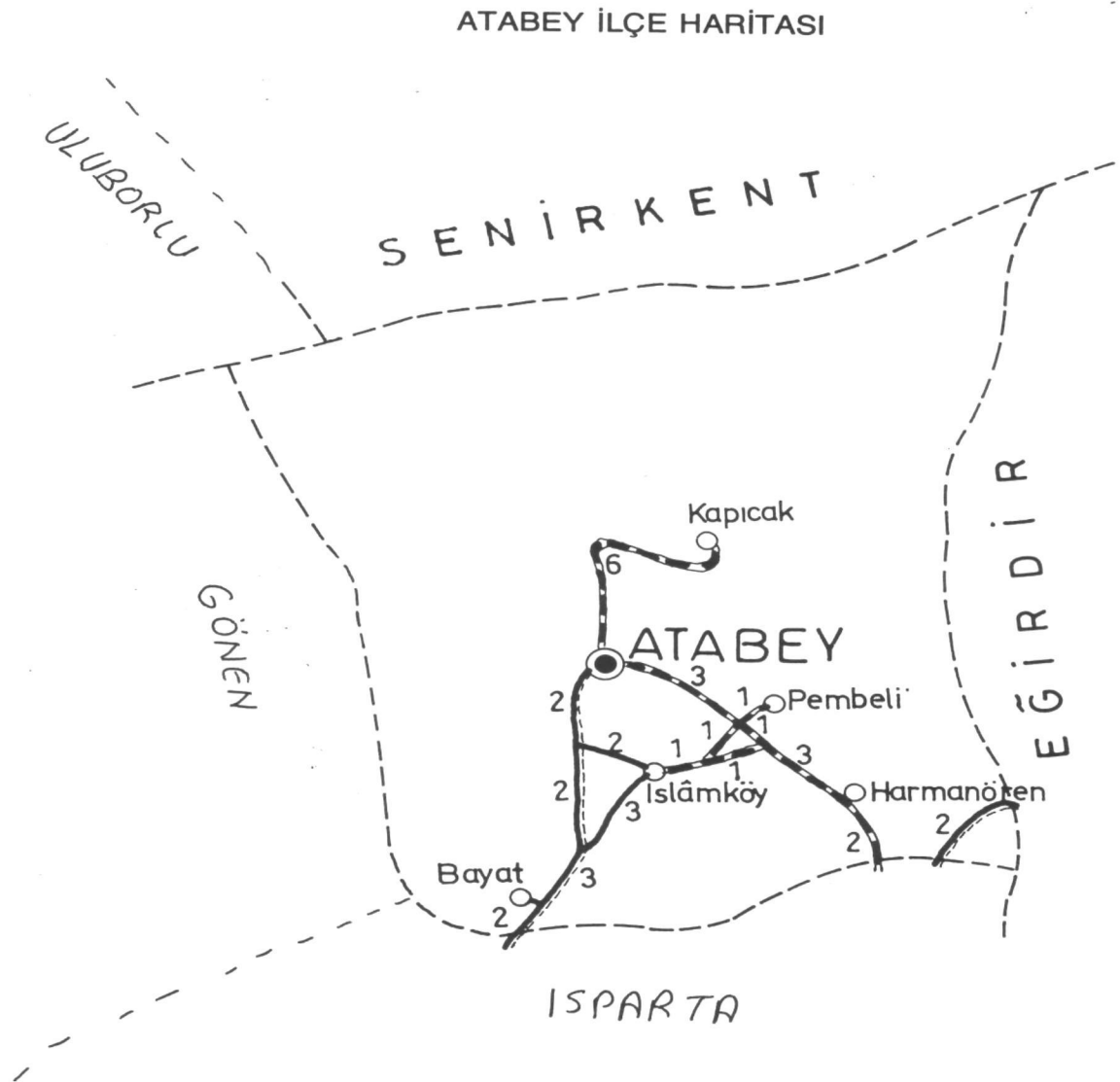
## **1.2. Atabey İlçesinin Coğrafi Konumu**

İlçe kuzeyden Senirkent ve Uluborlu, batıdan Gönen, güneyden Isparta Merkez İlçe, doğudan da Eğirdir İlçeleri ile çevrilidir. İlçenin kuzeyini ve batısını

<sup>1</sup> Atabey, Atabey Belediyesi Kültür Serisi-III, Isparta, 2003, s.12-15

Barla Dağı engebelenidir. Dağlarında yer yer meşe korulukları bulunmaktadır. İlçe, iklimi itibariyle Akdeniz ve kara iklimi arasında bir özellik göstermektedir. Yıllık ortalama yağış miktarı metrekareye 330 kg.dır. Yüzölçümü 202 km<sup>2</sup> olan ilçenin il merkezine uzaklığı 23 km.dir.<sup>2</sup>

### 1.3.Atabey İlçesinin Siyasi Haritası



<sup>2</sup> Atabey, Atabey Belediyesi Kültür Serisi-III, Isparta, 2003, s.18

## 2.Eğirdir İlçesinin Tarihi,Coğrafi Konumu ve Siyasi Haritası

### 2.1.Eğirdir İlçesinin Tarihi

Eğirdir ilçesine sınır komşusu olan Isparta Merkez İlçe, Atabey, Senirkent, Gelendost ve Ş.Karaağaç İlçeleri içinde 35 höyük üzerinde Geç Neolitik (MÖ 8000-5500), Erken Kalkolitik (MÖ 5500-4500) ve Tunç Çağ (MÖ 3000-1200) dönemlerine ait malzemelerin bulunması Eğirdir ilçesinin de bu tarihi dönemleri geçirdiği anlaşılmaktadır. Halk arasında varlığı bilinen höyükler ve kalıntılar olmasına rağmen, buraların arkeolojik araştırmalarla bilimsel anlamda incelenmemiş olması dolayısıyla Eğirdir İlçesinin tarih öncesi ve tarihi çağları tam olarak bilinmemektedir. Hitit dönemindeki (MÖ 1800-1200) metinlerde bugünkü Eğirdir İlçesi topraklarının da içinde bulunduğu bölgenin adı Pitaşşa olarak geçer. Frig (MÖ 750-690), Lidya (MÖ 690-547) ve Pers (MÖ 547-334) dönemlerinde bölge sadece siyasi olarak el değiştirmiş, hiçbir zaman tam olarak ele geçirilememiştir. MÖ 334-323 tarihleri arasında Büyük İskender'in kontrolüne giren bölge, MÖ 323 yılında Büyük İskender'in ölümünden sonra haleflerinden Seleukos ve Lysimakhos arasında yapılan Kurupedion Savaşı (MÖ 281) sonucunda Seleukosların eline geçmiştir. MÖ 188 yılında Roma ordusuna yenilerek, Apameia (Dinar) Barışını imzalayan Seleukoslar Toroslara kadar olan kısımdan çekilmişler ve bölge Romalılar tarafından Bergamalılara bırakılmıştır. Hellenistik dönemde Viarus (Eğirdir Sivrisi) eteklerinde Prostanna, Barla kasabası yakınında Parlais, Sariidris Kasabası yakınında Malos kentleri kurulmuştur.

Eğirdir sivrisi eteğinde kurulan Prostanna antik kenti hakkında fazla bir bilgi yoktur. Prostanna ve Parlais kentlerinin yeri L. Robert'in Bedre köyü yakınında bulunduğu sınır yazıtıyla kesinleşmiştir. 1957 yılında kent üzerindeki kalıntıları inceleyen M.H. Ballance, buranın Hellenistik dönemden önce kurulmuş ve şehirden çok karakol olabileceğini belirtmiştir. Kent sikkeleri MÖ I yüzyıldan itibaren

görülmektedir. İmparatorluk döneminde de İmparator Antoninus Pius'dan (MS 138-161) Claudius II'ye kadar sikke basmıştır. Şehrin akropolisi Eğirdir Sivrisinin güneyindeki alçak bir tepe üzerindedir. Hem bu tepe hem de Sivri üzerinde sur vardır. Her iki tepenin arasındaki boyunda podiumlu tapınak kalıntısı olabilecek yapı temelleri yer alır. Bu kısım surla kaplı değildir. Küçük tepedeki sur içinde yapı temelleri mevcuttur.

Barla kasabasında bulunan Parlais antik kentinin yeri L. Robert'in Bedire köyü yakınında bulunduğu sınır yazıtıyla tespit edilmiştir. MÖ I yüzyıldan beri sikke basan kentin ne zaman şehir hüviyetine kavuştuğu bilinmemektedir. MÖ 25 yılında İmparator Augustus tarafından Galatia eyaletine dahil edilen şehrin ismi "Colonia Julia Augusta Parlais" olarak değiştirilmiş ve kent bir Roma kolonisine dönüştürülmüştür. Şehir Roma İmparatorluk döneminde İmparator Marcus Aurelius'dan (MS 161-180) İmparator Caracalla (MS 198-217) dönemine kadar sikke basmıştır. Yüzeyde fazla bir kalıntı yoktur.

Sarıdris kasabası, Göynücek gediği mevkiinde bir tepe üzerinde yer alan Malos kenti hakkında fazla bir bilgi yoktur. Küçük bir dağ kenti olan yerde şehrin resmi yapıları tespit edilememiştir. Kent akropolü Hellenistik ve Roma dönemi surlarla çevrilidir. Sur kulelerinden bir tanesi hâlâ sağlam ve ayakta. Tepenin doğu yamacında kayaya oyulmuş basamaklı bir toplantı alanı mevcuttur. Şehirdeki tapınlardan birisi kentin 1 km kuzeybatısında Kaşerenler Tepesi yakınındadır. Tapınağın doğu duvarı ve kapısı halen ayakta. Tapınağın arkasında bir mağara vardır.

MÖ 188-133 yılları arasında Bergama Krallığının elinde bulunan bölge, MÖ 130'da Romalılar tarafından ele geçirilerek, MÖ 102-49 yılları arasında Kilikia Eyaleti içine alınmış, daha sonra Asia Eyaletine bağlanmıştır. MÖ 39 yılında Galat Kralı Amyntasın kontrolüne giren bölge MÖ 25 yılına kadar bu durumda kalmış, daha sonra Galatia eyaleti içine alınmıştır. Roma İmparatorluğunun MS 395 yılında parçalanmasıyla Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) sınırları içinde kalmıştır. Prostanna, Limnai (Hoyran) ile birlikte Hristiyanlığın önemli merkezleriydi. 381



yılından sonra her iki piskoposluk birleştirilmiştir. Eğirdir ve çevresinin 395'te Bizans egemenliğine girmesinden sonra, şehrin ortaçağda "Akroterion" şeklinde isimlendirildiği görülmektedir. Akroterion, Hellen dilinde herhangi bir nesnenin en uçtaki ya da en üstteki bölümünü anlatır. Kentin böyle adlandırılması, Eğirdir Sivrisinin tüm yörede göze çarpan doruğundan kaynaklanıyordu. Bizans egemenliğinin son dönemlerinde, şehrin adı "Akrotiri" olarak geçmektedir. Eğirdir Bizansın Anatolikan Theması sınırına dahildir.

Eğirdir ve çevresi 1204 yılında çevredeki şehirlerle birlikte Anadolu Selçuklu Devletinin eline geçti. Selçuklu sultanları göl kenarındaki bu güzel beldeyi zaman zaman sayfiye yeri olarak kullanmışlardır. Selçuklular döneminde şehrin imarına önem verilerek surlar onarılmıştır. Ortaçağda, Mısır'la ticaret ilişkisini sağlayan Antalya limanından Anadolu içlerine giden yol üzerinde önemli bir konaklama ve ticaret merkezi haline gelen Eğirdir şehir merkezinin 3 km güneyinde, göl kıyısında Anadolu Selçuklu kervansaraylarının en büyükleri arasında yer alan Eğirdir Hanı 1237 yılında Selçuklu Sultanı II.Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılmış, ancak kısa bir süre sonra geçirdiği büyük bir yangın sonucu kullanılamaz hale gelmiştir. Eğirdir bu özelliğinin yanı sıra XII. yüzyılın son yarısıyla XIII. yüzyılda ilmi ve sosyal hareketlerin canlı olduğu ve bununla ilgili müesseselerin (medrese, tekke, Mevlevihane vs.) bulunduğu şehirler arasında yer almıştır.

Anadolu Selçuklu Devletinin yıkılmasının ardından Feleküddin Dünder Bey tarafından 1301 yılında Hamitoğulları Beyliği kurulunca bu beyliğin Uluborlu'dan sonra 1310 yılında ikinci merkezi Eğirdir olmuştur. Beyliğin kurucusu bu şehirde imar hareketlerine girişmiş ve kendi adına izafetle buraya Felekabad adını vermişti. Şehir 1324-1327 yılları arasında İlhanlılar'ın Anadolu valisi Timurtaş tarafından işgal edilmiştir. Dünder Bey bu dönemdeki İlhanlı hakimiyetini tanımıştır. Timurtaş'ın Mısır'a kaçışından faydalanan Dünder Bey'in oğlu Hızır Bey 1328 yılında tekrar Eğirdir'e hakim olmuştur. XIV. yüzyılın ikinci yarısında Eğirdir Karamanoğulları'nın saldırılarına uğramıştır. Bu saldırılar üzerine Hamitoğulları öteki komşuları olan Germiyanogulları ve Osmanogulları'ndan yardım istemek zorunda kalmıştır. Osmanogulları'nın bu yardımına karşılık Hamit Beyliği'nin bir

kısım toprakları Osmanlılara verildiği halde Eğirdir 1390 yılına kadar beyliğin elinde kalmış ve bu tarihte Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı hakimiyeti altına alınmıştır.

Timur 1402 yılında kazandığı zaferin ardından Anadolu'da giriştiği hareket sırasında bazı kaynaklara göre 2 Aralık 1402, bazılarına göre ise 11 Mart 1403'te Eğirdir'i ve Eğirdir halkının sığınmış olduğu Nis adasını zaptetmiş ve burayı Karamanoğlu II. Mehmet'e vermiştir. Mehmet Bey de Timur adına Kayseri, Konya, Larende'de olduğu gibi Eğirdir'de sikke bastırmıştır. Fakat Karamanlılar daha sonra 1425 yılında Eğirdir'i Osmanlılar'a iade etmek zorunda kalmıştır. Eğirdir ve çevresi Osmanlı idaresi altında Selçuklu ve Hamitoğulları dönemindeki ihtişamını kaybetmiştir. XVI. yüzyılın başlarında Isparta'nın nüfusu Eğirdir'i geçmiştir. Bununla birlikte önemli bir pazar yeri olma özelliğini sürdürüyordu. Nitekim XVI. yüzyılda Hamit Sancağı içindeki on altı pazar yerinden biri de Eğirdir idi. Eğirdir, Hamit sancağında XV ve XVI. yüzyıllarda müstahkem, surlarla çevrili ve kalesi olan tek şehir özelliğini de taşımaktaydı. Seyyahların ifadelerine göre, Eğirdir'in XVI. yüzyıldan bu yana pek fazla gelişmemiş olduğu anlaşılmaktadır. 1305 (1887-88) tarihli Konya Vilayeti Salnamesi'ne göre bu sıralarda Eğirdir'de dördü minareli olmak üzere otuz iki cami, on yedi mescit, iki medrese bir kütüphane, dört hamam, 150 kadar dükkan, üç han ve iki kilise vardı.

Eğirdir'in Osmanlı döneminde XX. yüzyılın başlarına kadar ulaşım bakımından pek parlak olmayan vaziyeti, İzmir-Aydın demiryolu hattının 1912 yılında buraya kadar uzatılmasıyla iyi bir duruma gelmiştir. Bu sayede halı sanayi ve halı ticaretinde belirgin ilerleme kaydedildi. Örneğin, 1910-1913 yıllarında Eğirdir'de 500 halı tezgahı bulunuyor, bu tezgahlarda 1500 işçi çalışıyor ve 15000 metrekare halı dokunuyordu.

Yunanlıların İzmir'i işgali üzerine tüm yurttaki milli direniş hareketinin başladığı dönemde Isparta ve havalisinin bağlı bulunduğu Konya vilayetinde, valilik makamında bulunan Cemal Bey Osmanlı Hükümetine sadakatini devam ettiriyor, bunun yanında Isparta ve Eğirdir'deki milli direniş hareketini engellemeye

çalışıyordu. Cemal Beyin muhalif hareketlerini ortadan kaldırmak ve bölgede milli direnişin önündeki engelleri yok etmek için Hafız İbrahim Demiralay, oluşturduğu birlikle Gelendos'tan gelerek, 19-20 Eylül 1919'da Eğirdir'de hükümet binasını ve diğer resmi daireleri basarak yönetime el koymuştur. Bu olayın ardından Hafız İbrahim Eğirdir halkını hükümet meydanında toplayarak, gönderdeki bayrağı indirterek tekrar göndere çekirmiştir. Halka bunun sebebinin de şu sözleriyle izah etmiştir: “-Ey ahali! Yere inen bayrak Osmanlı bayrağıdır. Tekrar çıkması Kuvâ-yi Milliye'yi temsil ettiğine işarettir. Canımızla malımızla her şeyimizle ortaya atıldık. Arzumıza ulaşmak için hiç bir kuvvetin müdâhalesini tanımıyoruz ve korkmuyoruz. Derhal yıkacağız âmir ve memur herkes bilmelidir ki: Millî hareketten başka bir şey yoktur. Her şey onun emrine bağlıdır. Yoksa vazifesini terk etmesi hakkında daha hayırlıdır. Telaş, endişe etmeyiniz. İş ve gücünüzle meşgul olunuz. Yalnız millî hareketi her şeyinizle kabul ve takviye ediniz.” Bu gelişmelerden sonra 20 Şubat 1920 tarihinde, Tıglızade Hakkı Efendi'nin başkanlığında, Müftü Hüseyin Hüsnü, Hacıosmanzade İbrahim, Hatıpzade Nuri, Telgraf Müdürü Selami, Hatıpzade Rifat, Hafızağazade Ömer Efendilerden oluşan Eğirdir Milli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti teşkilatı kurulmuş, bu teşkilatın mahalleler ve köylerde de şubeleri açılmış, heyetleri oluşturulmuştur. Bu cemiyet aracılığıyla Eğirdir ve köyleri, Milli Mücadeleye önemli ölçülerde insan ve malzeme yardımlarında bulunmuştur.<sup>3</sup>

## 2.2.Eğirdir İlçesinin Coğrafi Konumu

Eğirdir İlçesi kuzeyden Yalvaç ve Gelendost ilçeleri, doğudan Ş.Karaağaç ve Aksu ilçeleri, güneyden Sütçüler ilçesi, güneybatıdan Burdur ili, batıdan Isparta Merkez ve Atabey ilçeleri ile kuzeybatıdan Senirkent ilçeleri ile komşudur. İlçenin kuzey kesiminde oldukça geniş bir alanı kaplayan Eğirdir Gölü ile göl alanını Isparta çöküntü alanından ayıran dağlar ilçenin yüzey şekillerinin esaslarını oluşturur.

Eğirdir Gölü esas olarak tektonik kökenlidir. Ancak gölün bugünkü şeklini

<sup>3</sup> Isparta Yıllığı, Ankara, 1983, s.94-95

almasında göl çanağında meydana gelen karstik olayların etkisi olmuştur. Ortalama derinlik 10 metredir. Göl, ilçe sınırlarında Gelendost Çayı (Doğanbey), Esinyurt-Yeşilköy arasında köy sınırını oluşturan Hamam Deresi (Akdere), Esinyurt-Hacılar arasında köy sınırını oluşturan Suçanı (Su Uçan) dereleri ile (bu dereler yaz mevsiminde kurur) beslenir.

Yüz ölçümü 1414 km<sup>2</sup>, denizden yüksekliği 918 metredir. İklimi Akdeniz ve İç Anadolu iklimleri arasında bir geçiş alanında yer almaktadır. Bu iklim tipine bağlı olarak ilçede ne Akdeniz'in yağışlı, ne de İç Anadolu'nun kurak iklimi söz konusudur. Yıllık sıcaklık ortalaması 11,9 0C, ortalama yağış 705 mm dolaylarındadır.<sup>4</sup>

### 2.3.Eğirdir İlçesinin Siyasi Haritası



<sup>4</sup> Eğirdir ilçesi, <http://www.isparta.gov.tr/index3.php?goster=2&b1=11&b2=3&b3=119>

### 3.Senirkent İlçesinin Tarihi,Coğrafi Konumu ve Siyasi Haritası

#### 3.1.Senirkent İlçesinin Tarihi

Hoyran Gölünün batısında bulunan Senirkent İlçesi, tarihi dönemler içinde çeşitli medeniyetlerin etkisinde kalmıştır. İlçe sınırları içinde tespit edilebilmiş en eski yerleşimler Tunç Çağ (MÖ 3000-1200) dönemine ait malzemelerin bulunduğu Yassıören Höyük (Yassıören), Güreme Höyük (Ortayazı), Garip Höyük (Garip), Tohumkesen Höyük (Büyükkabaca), Aralık Höyük (Büyükkabaca), Gençali Höyük'de (Gençali) ele geçmiştir. Hitit dönemindeki (MÖ 1800-1200) metinlerde bugünkü Senirkent İlçesi topraklarının da içinde bulunduğu bölgenin adı Pitaşşa olarak geçer. Frig (MÖ 750-690), Lidya (MÖ 690-547) ve Pers (MÖ 547-334) dönemlerinde bölge sadece siyasi olarak el değiştirmiş, hiçbir zaman tam olarak ele geçirilememiştir. Bölge MÖ 334 tarihinde Büyük İskender'in kontrolüne girmiş ve MÖ 323 yılında ölümüne kadar Makedonyalı sülaleye bağlı kalmış, daha sonra Büyük İskender'in haleflerinden Seleukos ve Lysimakhos arasında MÖ 281 tarihinde yapılan Kurupedion Savaşı ile Seleukosların eline geçmiştir. MÖ 188 yılında Roma ordusuna yenilerek, Apameia Barışını imzalayan Seleukoslar Toroslara kadar olan kısımdan çekilmişler ve bölge Romalılar tarafından Bergamalılara bırakılmıştır. MÖ 188-133 yılları arasında Bergama Krallığının elinde bulunan bölge, MÖ 130 yılında Romalılar tarafından ele geçirilerek, MÖ 102-49 yılları arasında Kilikia Eyaleti içine alınmış, daha sonra Asia Eyaletine bağlanmıştır. MÖ 39 yılında Galat Kralı Amyntasın kontrolüne giren bölge MÖ 25 yılına kadar bu durumda kalmış, daha sonra Galatia eyaleti içine alınmıştır.

Pisidia bölgesinin kuzey batısında Frigya sınırına yakın olan Tymandos antik kenti bugünkü Yassıören Kasabası yakınlarındadır. Kentin kuruluş tarihi hakkında herhangi bir bilgi yoktur. Kentin adı Ptolomaios'da Talbonda, Ortaçağ kilise kayıtlarında Tymandos veya Tymandros olarak geçmektedir. Bu kentten herhangi bir kalıntı olmamakla birlikte Yassıören'de dağınık durumda bulunan Roma

Dönemi mimari parçalar, kapı biçimli ve alınlıklı mezar stelleri ile Geç Arkaik Çağa (MÖ 540/530-480) ait iki adet palmetli, bir adet sphenkli mezar steli Pisidia bölgesinin il sınırları içinde kalan kısmında çıkan Greko-Pers üslubundaki ilk örnekler olup çok önemlidir. Bölge Roma İmparatorluğunun MS 395 yılında parçalanmasıyla Doğu Roma İmparatorluğu (Bizans) sınırları içinde kalmıştır.

Türkler, Malazgirt Muharebesinden sonra Batı Anadolu'nun birçok kısmını ele geçirdiler. Senirkent ve civarı 1074 yılında Selçuklu Sultanı Melikşah tarafından Anadolu'nun fethinde görevlendirilen Süleyman Şah ve Bizans İmparatoru VII. Mihail arasında yapılan anlaşma ile Selçuklu egemenliğine girmiştir. Ancak bu yörelerdeki Selçuklu egemenliği uzun süreli olmamıştır. Bizansın güçlü savunması ve Haçlı seferleri sebebiyle Türk egemenliği sağlanamamıştır. Ele geçirilen yerler Bizanslılar'la Selçuklular arasında el değiştirmiştir. II. Kılıç Arslan zamanında 1176 yılında yapılan Miryakefalon Savaşı ardından, Uluborlu ve Senirkent civarı 1182 yıllarında kesin olarak Selçuklu egemenliğine girmiştir. 1301 yılında kurulan Hamitoğulları Beyliği hakimiyetine giren Uluborlu ve Senirkent civarı bu beyliğin egemenliğinde kalmıştır.

Senirkent ve civarı 1361 yılında Osmanlı topraklarına katılmıştır. Tanzimat'tan sonraki idari yapılanma içerisinde de Isparta sancağına bağlı kaza statüsü kazanmıştır. Selçuklu Devletinin yıkılmasından sonra Osmanlı Devleti'nin sınırları içine giren bu bölgede Senirkent, 1370 yılında Oğuzların Kayı boyundan gelen bir kısım Türkler tarafından kurulmuştur. Şeyh Ahmet Sultan, Elperək ve Turgut Babaların emrinde gelen Türkler bu topraklar üzerine yerleşmişler ve buraya "Eğimli arazi üzerine kurulmuş şehir" veya "Sınır boyundaki şehir" anlamına gelen "Senirkent" ismini vermişlerdir. 1370 yılında kurulan Senirkent, 1880 yılında Uluborlu'ya bağlı bir nahiye statüsüne geçerek, belediye teşkilatına kavuşmuştur.

Milli Mücadelenin başlamasıyla Senirkent'te, 17 Şubat 1920'de Bezirganzade Ali Efendi'nin başkanlığında, Başığitzade Süleyman Efendi, Meydanzade Hafız Mehmet Efendi, İdriszade Ali Efendi, Durmuşzade Tevfik Efendi, Yassıviranlızade Hüseyin Efendi, Tola Bayramzade Hacı Veli Efendi'den

oluşan Müdafaa-i Hukuk Heyeti kurulmuş ve cepheye maddi ve manevi her katkıda bulunulmuştur. Senirkent, 16 Haziran 1952 yılında çıkarılan 5959 sayılı kanunla ilçe olmuştur.<sup>5</sup>

Senirkent ilçesinde 1995 yılında meydana gelen sel sonucunda 74 kişi hayatını kaybetmiştir. Aynı yerde 1996 yılında ikinci kez sel afeti meydana gelmiştir.<sup>6</sup>

### **3.2.Senirkent İlçesinin Coğrafi Konumu**

Senirkent, Eğirdir Gölü'nün Hoyran Gölü adı verilen kuzey kısmının batısında bir vadide yer alır. İlçenin güney doğusunda Eğirdir, güneyinde Atabey, batısında Uluborlu, kuzeybatısında Afyon iline bağlı Dinar, Şuhut, kuzeydoğusunda Afyon ili vardır. İlçe iklim özellikleri bakımından yazları sıcak ve kurak, kışları ise sert ve yağışlıdır. İlçenin yüzölçümü 600 km<sup>2</sup>, denizden yüksekliği 1010 m.dir. İl merkezine 76 km uzaklıktadır.<sup>7</sup>

---

<sup>5</sup> Isparta Yıllığı, Ankara, 1983, s.102-103

<sup>6</sup> Senirkent ilçesi, <http://www.isparta.gov.tr/index3.php?goster=2&b1=11&b2=3&b3=123>

<sup>7</sup> Senirkent ilçesi, <http://www.isparta.gov.tr/index3.php?goster=2&b1=11&b2=3&b3=123>

### 3.3.Senirkent İlçesinin Siyasi Haritası



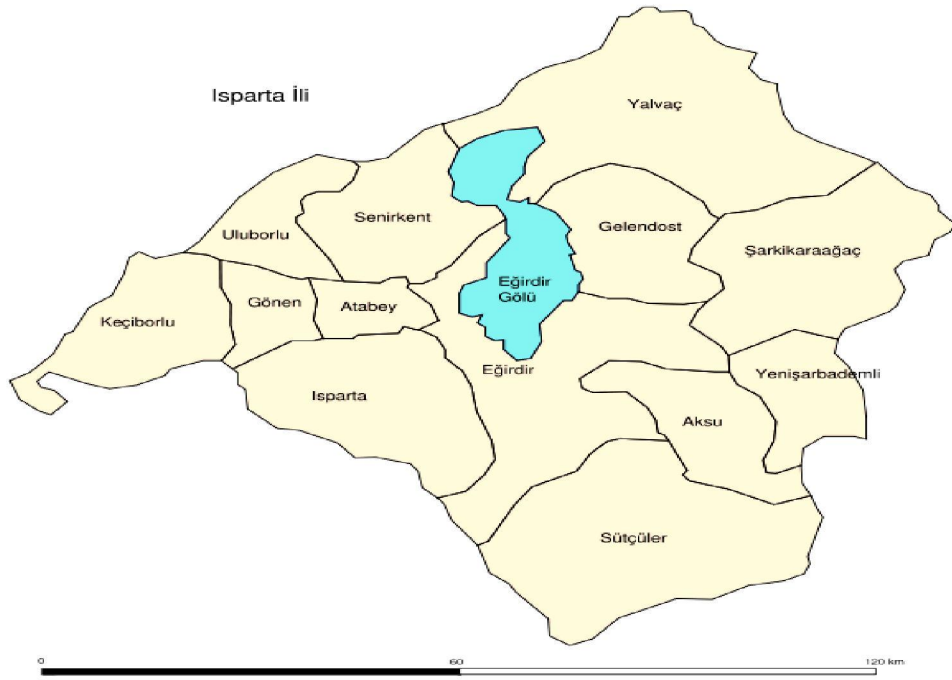


#### **4. Atabey, Eğirdir ve Senirkent İlçelerinin Etnik Yapısı**

Atabey, Senirkent ve Eğirdir ilçeleri farklı etnik kökenleri içinde barındıran yörelerdir. Eğirdir ilçesi ana yolların kesişme noktası olduğu için farklı farklı gruplar yörede konaklamıştır. Senirkent ilçesi etnik köken ve mezhep farklılığına sahip insanları barındıran bir yerleşim yeridir ve Oğuzların Kayı boyu tarafından sınır şehri olarak kullanılmıştır. Atabey ilçesi ise konar göçer Türkmen grupların yerleştiği bir yerdir ve bulunan medrese dolayısıyla Selçuklular döneminde kalma eğitim ve kültür geçmişine sahiptir. Bu yüzden bu ilçeler kültürel ve sosyal açıdan farklı özellikler taşımaktadır.

Atabey ve Senirkent yöresi, genel olarak yörüklerin yaşadığı , Eğirdir yöresi ise, göçmen,rum ve yörüklerin yaşadığı yerleşim yerleridir.Bu sebeple bu etnik grupların özelliklerini yansıtır.

## 5.Isparta İli Siyasi Haritası



## SES BİLGİSİ<sup>8</sup>

### SESLER

#### 1.ÜNLÜLER

##### 1.1.ÜNLÜ TÜRLERİ

Standart Türkçedeki a,e,ı,i,o,ö,u,ü temel ünlülerinin dışında, Atabey, Senirkent ve Eğirdir ilçeleri ağızlarında diğer Anadolu ağızlarında görülen è (kapalı e) ve ä (açık e) fonemleriyle birlikte á,û,û,ō,ā,ē,ī,î,á,í,ô,ú,ĩ fonemleri de bulunmaktadır.

**1.1.1. á :** a ile e arasında bir orta damak ünlüsüdür.

ağáşdan (15-110)

antállasına (15-37)

beyázlığ\_ıla (9-31)

birázini (15-36)

bulamácı (19-74)

burálā (18-32)

cumártesi (13-15)

cumáy (2-3)

dámat (1-68)

millát (2-37)

---

<sup>8</sup> Örneklere asıl şekil olarak standart Türkiye Türkçesi esas alınmıştır.

ordáydım (15-10)

**1.1.2. á : a ile ı arası bir ünlüdür.**

akrábasına (10-38)

arábasıyla (13-34)

buráya (15-41)

ğayinnálara (13-77)

ğayinnáyın (2-32)

ğonyáya (16-33)

saládalıg (13-66)

yaylá (32-7)

yazá (19-30)

**1.1.3. ä : Açık bir e sesidir. e'ye nazaran daha geride oynaklanan ve daha açık bir fonem olan bu vokalin teşekkülü, dudak açılıgı ile çene açısının büyümesi, dil kabarıklığının daha da hafiflemesi ile olur.<sup>9</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında bu fonem yaygın değildir. Sadece äl (uzvumuz) sözünde kullanılmıştır.**

äl (3-8)

äli (2-50)

älimde (1-34)

äline (2-42)

---

<sup>9</sup> Prof.Dr.Necip Üçok, Genel Fonetik,Multilingual Yay.,İstanbul 2007,s.79

**1.1.4. é :** (kapalı e) i'nin boğumlanma durumuna en yakın olan ön, düz yarı kapalı bir ünlüdür. Dil sırtının i'ye nazaran daha geride kabarması ile teşkil edilir.<sup>10</sup> Diğer Anadolu ağızlarında olduğu gibi Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında da sıkça rastlanır.

bişéy (1-26)

dénîdi (1-105)

dériz (1-20)

dêrlē (1-83)

déye (1-42)

déyen (1-95)

éderiz (1-27)

éderler\_jdi (1-98)

éndirceñ (1-76)

éndirisin (1-74)

értesi (1-116)

étmez (1-75)

étmezlē (1-68)

étmişlē (1-60)

étdiğimizizde (2-4)

géydirilē (2-24)

gécesi (1-116)

şéy\_édiyoz (1-19)

şéysi (1-4)

---

<sup>10</sup> Prof.Dr.Zeynep Korkmaz,Güney-Batı Anadolu Ağızları,TDK Yay.,Ankara 1994,s.5

**1.1.5.** í : ı ile i arası bir ünlüdür.

ğíneyi (7-13)

kışkırtdilā (15-42)

**1.1.6.** ú: Bölgemizde örneği az bulunan kalınlaşmış bir ü ünlüsüdür. Sert damağın önünde oluşan ü sesi ile yumuşak damağın arkasında oluşan u sesi arasındaki orta damak bölgesinde, dil sırtının orta damağın ön kısmına yükselmesi ile elde edilir. Kapalı bir ünlüdür. Kalınlaşması yanlarındaki damak ünsüzlerinin etkisiyledir.<sup>11</sup>

gún (28-46)

mutúlúğ (18-31)

yúkseğ (35-34)

**1.1.7.** ı̇: Kaybolmak üzere olan ı sesidir.<sup>12</sup>

ğayını (14-34)

## 1.2.UZUN ÜNLÜLER

Türkçede asli uzunluklar meselesi hemen bir asra yakın bir zamandanberi türkologların dikkat nazarını çekmiş ve ayrı sonuçlara varılan birtakım araştırmalara yol açmıştır. Bu hususta ilk görüşleri bulunan ve bazı Türk lehçelerinin vokallerinde beliren böyle bir fonetik değişikliği izah etmeğe çalışan türkologlar, ellerindeki malzeme kıtlığı ve karşılaştıracak diğer lehçe materyallerinin bulunamaması gibi sebepler dolayısıyla, tatmin edici bir izah tarzına varamamışlardır.

<sup>11</sup> Prof.Dr.Tuncer Gülensoy,Kütahya ve Yöresi Ağızları,TDK Yay.,Ankara 1988,s.22

<sup>12</sup> Gürer Gülsevin, Uşak İli Ağızları, TDK Yay.,Ankara 2002,s.14

Türk lehçelerinin asli uzunlukları bahis konusu edilirken Türkmence, Yakutça, Özbekçe, Altayca gibi lehçelerle birtakım Orta Asya şiveleri (ve hattâ genel Türkçeden uzaklaşan Çuvaşça ve bu uzun vokalli kelimelerin gelişme yönünü tâyin bakımından mukayese için kullanılan Moğolca bile) dikkat nazarına alınmış, fakat mukayeselerde uzun vokallerin fazlasiyle bulunduğu Orta-Asya Türkmencesi ile aynı gruptan olan Anadolu lehçesi tereddütsüz kısa vokalli bir lehçe örneği olarak gösterilmiştir. Anadolu ağızları katiiyen dikkati çekmemiş ve etnik unsurlar bakımından da Orta-Asya menşesine bağlanabilen bu sahada, bu tip uzunlukların bulunabileceği hatıra gelmemiştir. Şüphesiz bunun başlıca sebebi malzeme azlığı ve mevcut malzemenin de uzunluklar nokta-i nazarından kifayetsiz oluşudur.<sup>13</sup>

Köktürkçedeki vokal uzunluklarının varlığı, yazıtların çözümünden çok kısa bir zaman sonra fark edilmişti. Ancak, aradan geçen yıllar içinde, zaman-zaman vokal uzunluklarına temas eden, hatta bazan, doğrudan-doğruya bu konuya tahsis edilen etütler yapılmasına rağmen, Ligeti'ye kadar, bunların özel bir değeri olabileceği hatıra gelmemiş, böyle olunca da, artık çok geride kalan, ilk tesbitler unutulup gitmiştir. Uygurcaya ait uzunluklar ise, daha ilk yayınlardan itibaren biliniyordu. Mani ve Uygur yazılarında çift işaretle gösterilen bu uzunluklardan, bilhassa kök hecesinden başka hecelerde olanların durumları aydınlatılmaya muhtaçtır.

Ayrıca, Türk Dili'nin canlı ağızlarında ve tarihi belgelerinde, bu gibi iki heceli ve uzun vokalli tek heceye tekabül eden şekiller vardır. Böyle kelimelerin Türk Dili içinde iki heceli şekilleri doğduktan sonra, Moğol Dili'ne geçmiş ve orada daha sonra, *ş>l,z>r* ye tabi olmuş buldukları da aynı hakla düşünülebilir.

Eski Türkçe devresinde geniş ölçüde vokal uzunlukları bulunmaktadır. Bu uzunluklar sistematik olup gerek Kaşgarîdeki gerek canlı ağız ve lehçelerdeki uzunluklara intibak ediyor. Bütün uzunlukların organik bir birlik teşkil ettikleri

---

<sup>13</sup> Zeynep Korkmaz, Batı Anadolu Ağızlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında, TDAY Belleten, 1953, s. 197-199

açıkça belli oluyor. Bugün vokal uzunluklarını saklayan canlı Yakutça, Türkmençe, Karagas-Koybalca'nın eski uzunluklara tam intibakı şaşılacak bir hâdisedir.<sup>14</sup>

Eski Anadolu Türkçesinde ünlülerin uzunluklarının devam ediyor olması muhtemeldir. Aruz vezninde görülen imâle de bunun bir kanıtıdır. Bilindiği üzere imale, aruz vezninde açık olan bir hecenin kapalı olarak değerlendirilmesi demektir. Türkçenin aruza uydurulması bahsinde Arapça ve Farsçanın bu yönde var olan peşin üstünlüğünü bir parça olsun telafi edebilmek için Türk şairleri Eski Türkçeden beri varlığı bilinen asli ünlü uzunluklarından istifadeyi hem gerekli hem de faydalı bir yol olarak görmüşlerdir. Hakikaten bir nevi Arapça ve Farsçanın ahengine göre şekillenmiş olan aruz vezninin, Türkçede işletilebilmesi için mevcut dillerdeki argumanlarının yeni dilde de var olması gerekirdi. İşe bu pencereden bakınca imale gerektiren pek çok divan şiiri örneğinde aslında var olan aslî ünlü uzunluklarının Türkçe kökenli sözlerde çalıştırılmamış veya gözden uzak tutulmuş olduğu görülür. Öncelikle belirtilmesi gereken bir husus da aruzu kullanan divan şairlerinin Türkçeyi bugünün Türkçe konuşurlarından iyi bildikleri gerçeğidir. Hal böyle olunca - ister sistematik olmaktan çıkmış olsun isterse hâlâ sistematikliğini devam ettiriyor olsun - ünlü uzunluğu Türkçenin aruza uydurulmasında hatırı sayılır önemli bir kolaylık sağlamıştır- İlk edebî manzum ürünlerimizden Köktürk abidelerinde, Uygur metinlerinde ve daha sonra DLT'de çoklukla hece vezninin kullanılmış olması, Türkçenin tabiatında olmayan aruzun Türkçeye yerleştirilmesi ancak onun Türkçeye uydurulmasıyla mümkün olabilirdi. Dolayısıyla imale gibi görünen aslî uzun ünlüler, aruzda Türkçeye büyük bir manevra kabiliyeti kazandırmıştır. Bu eksikliği veya engeli gören divan şairlerinin Türkçenin geçmişinden getirmiş olduğu böyle bir özelliği göz ardı etmeleri düşünülemezdi.<sup>15</sup>

### 1.2.1. Ünlü Uzunlukları

<sup>14</sup> Osman Nedim Tuna, Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller, TDAY Belleten, 1960, s.213-282

âdâk G 12, L 33a ,taşgârû I 3, yaratıg D 13

<sup>15</sup> Prof.Dr.Şerif Ali Bozkaplan, Aruz ve Ünlü Uzunluğu, VI. Uluslararası Türk Dili Kurultayı, Ankara, 20-25 Ekim 2008., s. 2-3



Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında hem Eski Türkçeden gelen hem de hece kaynaşması, ünsüz düşmesi, hem de çift ünlülerin kaynaşması ile oluşmuş uzun ünlüler bulunmaktadır.

āşam (2-37)

bāla<bağla (2-99)

### 1.2.2. Hece Kaynaşması ile Oluşmuş Uzun Ünlüler

İç seslerde ünlüler arasında bulunan k,g,ğ,y,η,v,h ünsüzleri zamanla eriyip kaybolduklarında, bu ünsüzlerden her birinin hecesi içinde bulunan ünlü, kendinden önceki hece ünlüsü ile kaynaşarak uzun bir ünlü oluşturur. Ünlü uzamasına sebep olan hece kaynaşması olayında, iki ya da daha fazla hecenin kaynaşıp birleşmesi bahis konusu olduğundan, bu olay sonunda ilgili kelimelerin hece sayısında da bir eksilme olur.<sup>16</sup>

#### 1.2.2.1.-k- (>g-),-g,-ğ- ünsüzlerinin erimesi ile

āşam (2-37)

āşamüsdü (2-4)

bāla (2-99)

bişcēse (2-99)

bişicēseη (2-79)

dōrarız (6-21)

ēlençe (6-8)

ētcēseğ (2-87)

<sup>16</sup> Zeynep Korkmaz, Nevşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara 1994, s.37

gitecēse (3-17)

oturcēseġ (15-103)

verecēsen (3-7)

ôlen (2-16)

ôlen\_ile (7-42)

### 1.2.2.2. r ünsüzünün erimesi ile

açāken (1-6)

aldılāsa (1-104)

alī (1-41)

alırlā (1-61)

arabalāla (5-42)

atarlā (1-68)

bamyadī (1-82)

banakdī (1-82)

basdırlā (1-62)

başlā (1-103)

bıraġırlā (1-56)

bilîsiniz (1-15)

bişē (1-29)

bişiriyollā (1-50)

boşaldırlā (2-21)

çalgıcılā (2-64)

çekēken (2-117)

ıkā (1-68)  
 ıkākan (2-54)  
 ıkarlā (2-10)  
 ocuġlā (2-16)  
 dēdin (2-33)  
 dēlē (2-121)  
 dēn̄di (1-105)  
 dērlē (1-83)  
 dikē (10-41)  
 dolā (2-63)  
 doldurū (1-110)  
 doldurulū (1-97)  
 dūrēken (1-47)  
 dūşerlē (2-18)  
 ēdē (10-61)  
 ēdēse (5-17)  
 ētmezlē (1-68)  
 ētmişlē (1-60)  
 ġabışılā (2-16)  
 ġadār (1-5)  
 ġadinnā (2-24)  
 ġakā (2-9)  
 ġalġī (2-14)  
 ġalġirlā (2-24)  
 ġalī (2-63)

geçirilē (1-62)  
 gelî (2-23)  
 gelîdi (1-106)  
 gelîler (1-111)  
 gelinnē (2-30)  
 gelirlē (1-61)  
 gerēler (1-108)  
 ğiyāfetlēden (1-104)  
 ğızardî (1-33)  
 gidē (2-8)  
 gidēler\_ıdı (2-30)  
 gidēken (1-48)  
 giderlē (2-4)  
 gidēsın (1-98)  
 gidilîdi (1-97)  
 girē (1-107)  
 girēken (1-55)  
 ğonā (2-17)  
 ğorlā (2-42)  
 ğoyā (1-51)  
 ğoyālar\_ıdı (1-49)  
 ğoyarlā (1-62)  
 görûler (1-112)  
 götürûler (1-105)  
 ğurudû (1-33)

ğuyuverilē (2-14)

haşlanī (1-73)

haşlarlā (1-73)

mūsafirlē (2-9)

olū (1-18)

olūdu (2-4)

olūsa (1-74)

oynā (2-10)

oynākan (2-41)

oynarlā (2-4)

oturulūdu (2-30)

saçā (1-68)

serēler (1-108)

serpē (1-96)

severlē (1-83)

sōna (1-4)

toplālar (1-104)

vā (1-61)

vādı (1-16)

uygulālarıdı (2-7)

üçē (2-21)

ünnēlē (2-122)

yaķākan (2-50)

yapā (1-83)

yapāken (1-15)

yapālarıdı (1-48)

yapāsın (1-97)

yapılı (1-95)

yatā (2-9)

yēken (1-18)

yerlē (2-16)

yıkādıġ (1-3)

yıkāķan (1-18)

yuġurūken (1-4)

yunā (2-34)

yüklenirlē (2-5)

#### **1.2.2.3.h ünsüzünün erimesi ile**

bōçaya (10-61)

ġāve (1-50)

ġāvelti (2-10)

sabālan (2-3)

sabālen (21-76)

#### **1.2.2.4. n/ŋ ünsüzünün erimesi ile**

onūla (18-50)

onūlan (1-20)

### 1.2.2.5. y ünsüzünün erimesi ile

bişelē (4-28)

bôle (1-30)

hôle (2-20)

işēdeki (2-28)

müdürûle (15-31)

ôle (1-98)

pēnir (13-66)

sôlüyo (4-28)

şôle (2-55)

ulübēli (4-3)

zētin (13-66)

### 1.2.2.6. f ünsüzünün erimesi ile

yūka (1-3)

### 1.2.2.7. l ünsüzünün erimesi ile

bēki (15-44)

bîmiyom (1-60)

gēdiğden (2-97)

ōmaz (1-116)

**1.2.2.8. z ünsüzünün erimesi ile**

ğ̃ī (2-58)



### 1.2.3. Çift Ünlülerin Kaynaşması İle Oluşmuş Uzun Ünlüler

Türkçenin yapısı ayrı boğumlanmalı iki ünlünün yan yana bulunmasına elverişli olmadığından, ünlü ile biten kelimelere ünlü ile başlayan ekler getirildiğinde, araya bir koruyucu ünsüzün girmesi, bilindiği gibi genel kural durumundadır. Bunun dışında, son ve ön sesleri birer ünlü olan iki kelime yan yana gelir ve konuşmada aradaki tabiî duraklama kalkarsa, bu durumda koruyucu ünsüz almamış olan ve düşen ünlülerden biri kendi etkisini geride kalan ünlüye yükleterek onu uzatır.<sup>17</sup>

nîdelim (4-27)

### 1.2.4. İkiz Ünlüler

Yalın ya da ekler ile genişletilmiş kelimelerin iç seslerinde ve ünlüler arasında bulunan y,v,ğ,h ünsüzleri eriyip kaybolduklarında, bunların iki tarafında bulunan ve ayrı hecelere ait iken aradaki ünsüzün kaybolması ile yan yana gelmiş olan ünlüler, tek bir nefes baskısı altında birleşerek ikiz ünlüleri oluştururlar.<sup>18</sup>

daa (8-4)

dailcağ (43-60)

doulā (44-66)

sararasia (19-46)

soan (38-5)

söüş (20-16)

uurlamasında (13-42)

<sup>17</sup> Zeynep Korkmaz, Nevşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara 1994, s.38

<sup>18</sup> Zeynep Korkmaz, Nevşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara 1994, s.44

### 1.2.5. Yabancı Kelimelerde Uzunluk

ādet (1-60)

ahāli (13-37)

akrabāların (1-96)

āşıġlā (4-28)

bādem (3-5)

bāzı (2-69)

berāber (10-43)

cāmiye (10-83)

dāhil (10-69)

dāmat (1-48)

dāvetiyeynen (10-31)

eşyālā (10-53)

etrāfa (1-68)

evelā (15-44)

ezā (13-65)

fāhiş (15-5)

ġiyāfetlēden (1-104)

ġurrā (15-101)

husūsî (10-30)

hülāsa (15-68)

ifādemi (15-45)

ilāhi (7-15)

ilāve (10-61)  
 iṣāredlē (15-19)  
 lāzım (15-64)  
 mādām (15-53)  
 mālumātın (15-62)  
 mesāi (4-54)  
 meselā (3-4)  
 mezūnuuz (15-89)  
 mināsib (7-4)  
 muhātab (15-47)  
 musāde (15-23)  
 münāsebed (15-46)  
 müsāde (8-4)  
 müsāfirlē (2-9)  
 ṣefdāli (9-53)  
 sülāleyiz (15-104)  
 tabāsı (10-82)  
 tabî (2-65)  
 tālibiz (20-30)  
 tāne (10-10)  
 tārifini (12-36)  
 tāritten (15-17)  
 tekrāren (2-17)  
 usūlüyle (10-7)  
 vāriyetine (19-17)

velākin (19-63)

veyāhud (1-35)

yāhud (10-13)

yāni (1-10)

yāsin (6-40)

zātan (6-15)

### 1.2.5.1. Çift Ünlülerin Kaynaşması Sonucu oluşmuş Uzun Ünlüler

Yazı dili yolu ile Arapçadan girmiş olan ve hecelerden birinin başında ع ünsüzü bulunan kelimelerde de, bu ünsüz kendinden sonraki ünlü ile kaynaşarak bir uzun ünlüye döner. Çünkü hece başı ع' ları Türkçede boğumlanma bakımından bir ünlü değerindedir.<sup>19</sup>

#### 1.2.5.1.1. Ünsüz Düşmesi İle Oluşmuş Uzun Ünlüler

##### 1.2.5.1.1.1. h düşmesi ile

āmat (2-66)

mēmed (2-66)

##### 1.2.5.1.1.2. y düşmesi ile

gāri (1-109)

---

<sup>19</sup> Zeynep Korkmaz, Nevşehir ve Yöresi Ağızları, TDK Yay., Ankara 1994, s.39

### 1.2.6. Herhangi Bir Ses Olayına Bağlı Olmayan Uzun Ünlüler

bēzime (17-35)

elbîseden (1-104)

ēsan (21-87)

ğabūne (22-28)

kabîne (28-29)

nāsibi (20-37)

### 1.3. Kısa Ünlüler

Kısa ünlüler, normal uzunluktaki ünlülerin boğumlanma sürelerinden daha kısa sürede boğumlanan ünlülerdir.<sup>20</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ilçeleri ağızlarında kısa ünlüler görülmemektedir. Yalnızca tek bir sözde kısa ünlü saptanmıştır.

#### 1.3.1.İ

ğayını (14-34)

---

<sup>20</sup> Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Ankara 2007, s.147

## 2.ÜNSÜZLER

### 2.1.ÜNSÜZ TÜRLERİ

Ünsüzler, ses yolunun genel olarak daralma, bazen de kapanıp açılma durumlarında çıkan seslerdir. Türkiye Türkçesinde 21 ünsüz vardır.<sup>21</sup>

b c ç d f g ğ h j k l m n p r s ş t v y z

Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında bu ünsüzlerin dışında, fonemik değeri olmayan ünsüzler de bulunmaktadır:

ğ : Sert damak ünsüzlerinden patlayıcı, tonlu g bazı durumlarda sert damak patlayıcı tonsuz k'ye eğilim gösterse de tam bir tonsuzlaşmaya uğramamaktadır. Bu durumda kulağa k-g arası bir ses gelir.<sup>22</sup>

ķ : k'nın çıkış bölgesinden daha geride boğumlanan, tonsuz, patlayıcı bir gırtlak ünsüzüdür. Daha kalın ve arkada boğumlanması sesin ayırıcı özelliğidir.<sup>23</sup>

ħ : Kaybolmak üzere olan h

ř : Kaybolmak üzere olan r

ı̇ : Kaybolmak üzere olan l

<sup>21</sup> Prof.Dr. Tuncer Gülensoy,Kütahya ve Yöresi Ağızları,TDK Yay.,Ankara 1988,s.45

<sup>22</sup> Mukim Sağır,Anadolu Ağızlarında Ünsüzler,TDAY Belleten,1995,s.395

<sup>23</sup> Mukim Sağır,Anadolu Ağızlarında Ünsüzler,TDAY Belleten,1995,s.400

ŋ : Genizden çıkan ‘g’ sesidir. Köklerde de bulunur, eklerde de bulunur. Bu ‘ŋ’ seslerinin bazıları Eski Türkçedeki ŋ’lerin devamıdır. Bazıları ise, (özellikle eklerde), bunlara örneksime yolu ile oluşan ikincil şekillerdir.<sup>24</sup>

F : ‘f’ ile ‘v’ arası bir sestir.<sup>25</sup>

P : ‘p-b’ arası ötümlüleşme eğilimi gösteren ‘p’ ünsüzüdür.<sup>26</sup>

T : Katı patlamalı, tonlu, asıl, diş ünsüzü olan ‘d’ ile katı, patlamalı, tonsuz asıl diş ünsüzü t arasında boğumlanan, t’ye yönelik d ünsüzüdür.<sup>27</sup>

s : Benzeşme nitelikli, s-z arası boğumlanan, yarı tonlu sızıcı bir ünsüzdür.<sup>28</sup>

c : ‘c’ ile ‘j’ arası bir sestir.

Türkçedeki ve Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarındaki ünsüzleri dört başlık altında sınıflandırabiliriz.

-Ton bakımından ünsüzler

-Boğumlanma noktası bakımından ünsüzler

-Ses yolu bakımından ünsüzler

-Hava yolu bakımından ünsüzler

<sup>24</sup> Prof. Dr. Gürer Gülsevin, Uşak İli Ağızları, TDK Yay., Ankara 2002, s. 18

<sup>25</sup> Prof. Dr. Gürer Gülsevin, Uşak İli Ağızları, TDK Yay., Ankara 2002, s. 19

<sup>26</sup> Prof. Dr. Osman Yıldız, Isparta Merkez Ağızı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s. 31

<sup>27</sup> Mukim Sağır, Anadolu Ağızlarında Ünsüzler, TDAY Belleten, 1995, s. 394

<sup>28</sup> Mukim Sağır, Anadolu Ağızlarında Ünsüzler, TDAY Belleten, 1995, s. 405

### 2.1.1.Ton bakımından ünsüzler

Ton bakımından ünsüzler, tonlu ve tonsuz olmak üzere ikiye ayrılır:

#### 2.1.2.Tonlu ünsüzler

Tonlu ünsüzlerde, tıpkı ünlülerdeki gibi ses telleri titreşir,yani bu ünsüzler, tonlarını ses tellerinden alırlar.<sup>29</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarındaki tonlu ünsüzler şunlardır:

b c ğ g ğ j l l m n ŋ r ř v y z

#### 2.1.1.2.Tonsuz Ünsüzler

Tonsuz ünsüzlerde ses telleri titreşmez. Bunlar seslerini çarpma ve sürtünmeden alırlar.<sup>30</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarındaki tonsuz ünsüzler şunlardır:

ç f F h ħ k k p P s s ş t T

#### 2.1.1.2.1.Karşılıklı Ünsüzler

Tonsuz ünsüzlerin, tonlu ünsüzler arasında birer karşılığı vardır. Bu tür ünsüzlere karşılıklı ünsüzler denir. Bu karşılıklı durum, onların boğumlanma noktalarının aynı olmasındandır.<sup>31</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında bu karşılıklı seslerle birlikte ara sesleri de bulunmaktadır.

<sup>29</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi,IQ Kültür Sanat Y.,İstanbul 2008,s.63

<sup>30</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi,IQ Kültür Sanat Y.,İstanbul 2008,s.64

<sup>31</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi,IQ Kültür Sanat Y.,İstanbul 2008,s.64



Tonlu Ünsüz	Atabey, Senirkent ve Eğirdir Ağzları	Tonsuz Ünsüz
B	P	P
C		Ç
D	T	T
G	Ğ	K
V	F	F
Z	<u>S</u>	S
J		Ş

#### 2.1.1.2.2. Karşılıksız ünsüzler

Karşılıklı ünsüzler dışında kalan tonlu ve tonsuz ünsüzlere karşılıksız ünsüzler denir. Karşılıksız ünsüzle iki bölüme ayrılır.

##### 2.1.1.2.2.1. Tonsuz karşılığı olmayan ünsüzler

Bunlar, boğumlanma noktası bakımından tonsuz karşılığı olmayan tonlu ünsüzlerdir.<sup>32</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağzlarında tonsuz karşılığı olmayan ünsüzler şunlardır:

m n ŋ l ʃ r ʒ y

<sup>32</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Y., İstanbul 2008, s.64

### 2.1.1.2.2.2.Tonlu karşılığı olmayan ünsüzler

Türkçede boğumlanma noktası bakımından tonlu karşılığı olmayan bu tonsuz ünsüz, h ünsüzüdür.<sup>33</sup>

### 2.1.2.Boğumlanma noktası bakımdan ünsüzler

Ünsüzler boğumlanma noktalarına göre, hareketsiz veya az hareket kabiliyeti olan boğumlanma yerlerinin isimleriyle adlandırılırlar ve boğumlanma noktası bakımından çeşitli gruplara ayrılırlar. Bu grupların boğumlanma noktaları, gırtlaktan dudaklara kadar uzanan boğaz ve ağız yolunun çeşitli yerlerinde bulunur. Bu noktalarda başta dil olmak üzere, ünsüzlerin oluşumunda görev alan organlar birbirlerine yaklaşır ve değerler. Ünsüzler, önden arkaya doğru, boğumlanma noktalarına göre aşağıdaki gibi sıralanırlar:<sup>34</sup>

#### 2.1.2.1.Dudak Ünsüzleri

Türkiye Türkçesindeki b,p,m dudak ünsüzlerinin yanı sıra Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında P ünsüzü de bulunur. Bu ünsüzlerin oluşumu esnasında alt çene yardımıyla hareket edebilen alt dudak, üst dudağa bitişir ve gelen hava akımı b ve p seslerini oluşturabilmek için, dudakları bir patlamayla açar. m ünsüzünde ise, hava akımı küçük dil yardımıyla kısmen burun yoluna sevk edildiğinden, b ,P ,p ünsüzlerindeki gibi bir patlama hissedilmez ve akciğerlerden gelen hava burun yolundan geçtiği için, m ünsüzü burun sesi özelliğine sahip olur. b, P ve m ünsüzlerinin oluşumları esnasında ses telleri titreşir ve bu titreşim, akciğerlerden

<sup>33</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi,IQ Kültür Sanat Y.,İstanbul 2008,s.65

<sup>34</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi,IQ Kültür Sanat Y.,İstanbul 2008,s.66

gelen hava akımına tonlu ünsüz özelliği kazandırır. p , P ünsüzlerinde ise ses telleri birleşmez ve dolayısıyla ses telleri titreşmez, bu sebeple, hava akımı ton kazanmadanayrık olan ses tellerinin arasından geçip gider. Bu bakımdan p ünsüzü tonsuz bir ünsüzdür.

b, P, m, p ünsüzleri dudak-dudak, yani çift dudak ünsüzleridir.<sup>35</sup>

### 2.1.2.2.Diş-dudak ünsüzleri

Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağzında diş-dudak ünsüzleri f, F, v ünsüzleridir. Bu ünsüzlerin oluşumu esnasında, alt çene sayesinde aşağı yukarı hareket edebilen ve bir boğumlanma organı olan alt dudak, hareketsiz haldeki üst ön kesici dişlere temas eder ve bu esnada akciğerlerden gelen hava akımı, boğumlanma yeri olan diş ile boğumlanma organı olan alt dudağın arasından sürtünerek geçer ve bu sürtünme sonunda f, F, v ünsüzleri oluşur. Bunlardan f ünsüzü tonsuz, v ünsüzü tonlu, F ünsüzü ise ikisinin arasındaki geçiş sesidir.<sup>36</sup>

### 2.1.2.3.Diş eti ünsüzleri

Dişin ortalama 1/3'lük bölümü, etin dışında; 2/3'lük bölümü ise etin içindedir. Dişin et içindeki bölümü kök ve boyun olmak üzere iki bölümden meydana gelir. Dişin içteki bölümünü saran diş etlerine yukarıdan aşağıya doğru serbest diş eti ve bağlı diş etleri adı verilir. Dişin yaklaşık, 1/3'lük kök bölümü, bağlı diş ederiyle; kök boynu olarak adlandırılan üst bölümü ise, serbest diş ederiyle sarılmıştır. Fonetikte diş ederiyle sarılı dişin kök boynu, yani orta bölümü, diş eti bölgesi olarak adlandırılır.<sup>37</sup>

<sup>35</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Y., İstanbul 2008, s.67

<sup>36</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Y., İstanbul 2008, s.67-68

<sup>37</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Y., İstanbul 2008, s.68

n ünsüzünün oluşumu esnasında, küçük dil, ağız yolunu kapatırken, aynı anda da burun yolunu açar ve dil ucu, üst diş etine temas eder. Tonlu hava, burundan çıktığı için, bu ünsüze burun ünsüzü denir, n ünsüzü, üst diş eti-dil ucu, yani bir diş eti-dil ucu ünsüzüdür. l ünsüzü, bir diş eti ünsüzüdür. l ünsüzünün ünlülerle birlikte kullanımında, dilin ucu diş etine temas eder ve sonra, ünlünün niteliğine göre, dilin önü, ortası veya arkası kabarır. Spektro'da, kalın ünlülerle birlikte kullanılan l'nin oluşturucularına nazaran birbirine oldukça yakındır. Bu ünsüzlerin oluşumunda dilin ucu, üst diş etlerine iyice temas ettiği için, tonlu hava akımı, dilin yanlarındaki boşluktan geçer; bu sebeple, bu ünsüzlere yan ünsüzler adı da verilir. Bu ünsüzler, üst diş eti-dil ucu, yani diş eti-dil ucu ünsüzleridir.<sup>38</sup>

Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızındaki diş eti ünsüzleri:

d T l | n r ř s t z

#### 2.1.2.4. Diş eti ardı ünsüzleri

Diş eti ardı ünsüzleri c ç j ş ünsüzleridir. Bu ünsüzlerin oluşumları esnasında, diş eti ardı bölgesiyle dilin önü birbirlerine iyice temas ederler. Gelen hava akımı bu kapantıyı bir zorlamayla açtığı için, bir patlama hissedilir; bu sebeple, bu ünsüzlere patlayıcı ünsüzler de denir.<sup>39</sup>

#### 2.1.2.5. Ön, orta ve art damak ünsüzleri

---

<sup>38</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Y., İstanbul 2008, s.69

<sup>39</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Y., İstanbul 2008, s.72

Ön damak ünsüzleri; y, k, ğ, g ünsüzleridir, y ünsüzünün oluşumunda dilin ortası, ön damağa yaklaşır, y ünsüzünün oluşturucu değerleri, i ünlüsüne çok yakındır; bu sebeple, bu ünlü yarı ünlü sayılır.<sup>40</sup>

### **2.1.2.6.Gırtlak Ünsüzü**

Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında gırtlak ünsüzleri h ħ dir. Bu ünsüzün oluşumu esnasında akciğerlerden gelen hava akımı, yan açık ile açık arasında bir konumda olan ses tellerinin iç çeperlerine sürtünür ve bu sürtünme sonucunda h ünsüzü oluşur.<sup>41</sup>

### **2.1.2.3.Ses yolu bakımından ünsüzler**

Ses yolu bakımından ünsüzler ikiye ayrılırlar.

#### **2.1.2.3.1. Kapantılı ses yolunda oluşan ünsüzler**

Bu ünsüzlerin boğumlanmaları sırasında harekete geçen organlar, ses yolunu tamamıyla kapatarak hiçbir geçit bırakmazlar. Hava bu kapantıyı bir patlama ile açar. Onun için bu ünsüzlere patlayıcı ünsüz denir. Bu patlama tonlu ünsüzlerde az olurken, tonsuzlarda daha çok hissedilir.<sup>42</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızında bu gruba giren ünsüzler şunlardır:

b P c ç d T g ğ k p t

#### **2.1.2.3.2.Açık ses yolunda oluşan ünsüzler**

<sup>40</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.72

<sup>41</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.75

<sup>42</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.75

Bu ünsüzlerin boğumlanmaları esnasında, hava yolundaki geçit, daralır veya genişler. Bu sesler, ister dar ses yolunda, ister geniş ses yolunda oluşsun, ses yolu açıkken oluşan ünsüzlerin önünde kısıtlayıcı bir engel bulunmaz.

Ses yolu açıkken oluşan ünsüzler de kendi aralarında ikiye ayrılırlar.<sup>43</sup>

#### **2.1.2.3.2.1. Dar ses yolunda oluşunlar**

Bu ünsüzlerin boğumlanmaları esnasında; hava ses organları arasındaki yoldan sızarak geçer. Bu sebeple, bu ünsüzlere sızıcı ünsüzler denir.<sup>44</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında şu ünsüzler bulunmaktadır:

f F h ħ j s ʂ ʃ v z

#### **2.1.2.3.2.2. Geniş ses yolunda oluşunlar**

Bu ünsüzlerin boğumlanması esnasında; hava ses organları arasındaki yoldan rahatlıkla geçer. Ses yolundan rahatlıkla geçen bu ünsüzlere akıcı ünsüzler denir.<sup>45</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarındaki ünsüzler şunlardır:

l ɭ m n r ʀ y

#### **2.1.3.Hava yolu bakımından ünsüzler**

Hava yolu bakımından ünsüzler ikiye ayrılır.

---

<sup>43</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 76

<sup>44</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 76

<sup>45</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 76

### 2.1.3.1. Ağız ünsüzü

Bu ünsüzlerin boğumlanması esnasında, hava akımı ağız yolundan geçtiği için bu ünsüzlere ağız ünsüzü denmiştir.<sup>46</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarındaki ağız ünsüzleri şunlardır:

b P c ç d T f F g ğ h h j l l k k p r ř s s ş t v y z

### 2.1.3.2. Burun ünsüzü

Kısmen akıcı fonemler arasında mütalaa edilebilecek olan bu fonemler bir kapanma ile bir daralma veya açılmanın birleşmesinden teşekkül eder. Kapanma ağız boşluğunda, daralma veya açılma da genizde veya burun boşluğunda vukua gelir. Bu arada damak perdesi boğaz civarından ayrılıp dil sırtının üstüne doğru alçalır. Bu suretle nefes ya geniz ile yutak arasında hasıl olan geçitten burun yoluyla yahut aynı zamanda hem bu yol ile burundan, hem de ağızdan çıkar. Tınlama daha ziyade burunda vukua geldiğinden dolayı bunlar burun veya geniz fonemleri adını alırlar. Bununla beraber ağız kanalı tınlaması da buna katılır. Bu fonemler, kapanmanın vukua geldiği yere göre, başlıca üç çeşide ayrılır, m (çift dudak = bilabial), n (diş = dantal), ŋ (damak = guttural)<sup>47</sup>

<sup>46</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s. 76

<sup>47</sup> Necip Üçok, Genel Fonetik, Multilingual Yay., İstanbul, 2007, s. 65

## ÜNLÜ DEĞİŞMELERİ

### KARAKTERİSTİK OLANLAR

#### I. Ünlü Uyumları

##### 1.Damak Uyumu

Vokaller malum olduğu üzere ön dil ve arka dil vokalleri diye ikiye ayrılır. İşte dilimiz ve fino-ugriyen grubu da dahil olduğu halde birçok dillerde kök içindeki vokal ile ekteki vokal, hatta bir kelimenin birbirini takip eden hecelerinin vokalleri arasında bir nevi benzeşme hüküm sürer ki, bu vokal benzeşmesi veya vokal ahengi adı verilir. Vokal uyumunu da tüm ve yarı olmak üzere ikiye ayırmak gerekir. Öndeki vokal sonradan gelen vokali tam benzeştirmişse, yani her ikisinin de tınlama rengi eşit olmuşsa, orada tüm vokal uyumu vardır. Çünkü benzeşme sadece ikisinin de ön veya arka dil vokali olmasından ibaretse yarı vokal uyumu mevcuttur; zira benzeşme sadece oynaklarına yeri bakımından vukua gelmiştir, tınlama rengi gibi öğeler benzeşmiştir. Mesela bul- dan bul-ur tüm uyum; halbuki gel- den gel-ir, dön- den dön-dür yarı uyumdur.<sup>48</sup>

Türk dilinin genelinde olduğu gibi, Türkiye Türkçesi ağızlarında da kalınlık-incelik uyumu çok ilerlemiştir.<sup>49</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında da kalınlık-incelik uyumu ilerlemiştir.

##### 1.1.Kök ve Tabanlarda

###### 1.1.1.Yazı Dilimize Göre Damak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar

<sup>48</sup> Necip Üçok, Genel Fonetik, Multilingual Yay., İstanbul, 2007, s.189

<sup>49</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin, Uşak ili ağızları, TDK Yay., Ankara 2002, s.21



### 1.1.1.1.İlerleyici Benzetme Yolu İle

Benzeştiren fonem benzeşen fonemdem önce geldiği takdirde benzeşme (benzetme)ilerleyici adını alır.<sup>50</sup>

ahrat (31-25)

āmat (2-66)

aparlōya (2-116)

ataşa (42-104)

ataşımı (2-105)

aturk (31-9)

bahça (29-3)

bahşış (10-88)

birez (7-53)

dahın (8-9)

domadız (18-63)

fasulya (11-41)

filen (1-50)

ğahba (2-67)

ğardaşı (7-18)

ğıbla (14-28)

hakğadan<hakkaten (14-79)

helve (3-3)

kirezinden (43-66)

---

<sup>50</sup> Necip Üçok, Genel Fonetik, Multilingual Yay.,İstanbul,2007,s.172

mahana (28-42)

mavı (2-40)

mezer (14-84)

nāsıb (8-5)

sabāla (8-23)

taksısının (25-33)

vakdı (43-50)

vakıt (22-14)

yānı (1-108)

zātan (10-15)

### 1.1.1.2.Gerileyici Benzetme Yolu İle

Benzeştiren fonem benzeşen fonemden sonra gelirse benzeşme (benzetme) gerileyici adını alır.<sup>51</sup>

dene (2-21)

ebdesd (7-11)

eşgere (4-15)

ęıneyi (7-13)

halva (18-42)

meheyle (14-41)

nışan (10-8)

tabāası (10-82)

---

<sup>51</sup> Necip Üçok, Genel Fonetik, Multilingual Yay.,İstanbul,2007,s.173

teze (19-92)

### 1.1.1.3.İki Yönlü Benzetme

barabā (12-24)

ġamaracı (24-23)

haralda (28-28)

şefdeli (12-3)

### 1.1.1.4.Ek ve Edatlarda

#### -ken

alīķan (33-37)

alırķana (10-87)

arāķa (15-12)

çalāķa (18-20)

çıkāķan (2-54)

oynāķan (2-41)

yaķaķan (2-50)

yıkāķan (1-18)

#### -ki

ańgaradaķı (14-31)

bazardaķı (1-26)

çuvallarındaķı (1-26)

onunḳunu (28-52)

sornaḳın (43-38)

zımanḳı (16-26)

### **ile**

āṣam\_ıla (7-36)

ayran\_ıla (12-51)

bakraṣ\_ıla (7-30)

beyázlıḡ\_ıla (9-31)

çuval\_ınan (10-57)

dāmad\_ıla (9-32)

ḡazannar\_ıla (4-27)

ḡız\_ılan (7-22)

hısım\_ılan (10-48)

lokum\_ıla (10-46)

ōlan\_ıla (7-21)

süd\_ülen (2-78)

tava\_ılan (8-43)

yoḡurd\_ulan (2-78)

i- fiilin öğrenilen geçmiş zaman (imiş), görülen geçmiş zaman (idi) ve şart kipi (ise),kalın ünlülü kelimelerden sonra,ulama neticesinde uyuma tâbi olur.<sup>52</sup>

### idi

ayırılar\_ıdı (7-29)

bağlarlar\_ıdı (2-55)

çalar\_ıdı (13-29)

çalarlar\_ıdı (2-35)

çoğ\_udu (15-80)

dolandırılar\_ıdı (2-35)

dolarlar\_ıdı (3-11)

dolaşır\_ıdı (3-17)

durur\_udu (1-110)

ğalğırlar\_ıdı (2-44)

ğalkar\_ıdı (3-16)

ğorlar\_ıdı (2-38)

meşur\_udu (3-15)

olur\_udu (1-99)

oynarlar\_ıdı (2-35)

uygulālar\_ıdı (2-7)

yağlarlar\_ıdı (7-27)

---

<sup>52</sup> Prof.Dr.Osman Yıldız,Isparta Merkez Ağzı,Fakülte Kitabevi,Isparta 2002,s.21

yaqınırılar\_ıdı (3-16)

yapālar\_ıdı (1-49)

yapışdırılar\_ıdı (2-70)

yoğ\_ıdı (14-19)

### **imış**

var\_ıdı (16-39)

### **ise**

var\_ısa (2-57)

## **1.1.2.Yazı Dilimize Göre Damak Uyumunun Bozulduğu Durumlar**

### **1.1.2.1.Kök ve Tabanlarda**

alattiriğcide (29-22)

arkıdeş (15-98)

bamye (8-41)

başleyo (19-47)

bāzisi (20-35)

billā<bille (2-37)

buydey (2-22)

buydeyi (2-78)  
 bulameç (19-76)  
 bulameş (19-74)  
 duğunümüz (24-21)  
 felan (18-62)  
 ğadāyefini (15-99)  
 ğadder (27-32)  
 ğāvelti (2-10)  
 ğoyuleşdı (19-28)  
 maydinoz (19-55)  
 sarneş (15-9)  
 serhoş (39-26)  
 sırēla (16-4)  
 yanneş (15-90)  
 yapışmeye (19-103)  
 yiykadiğ (42-73)  
 ziman (26-22)

### 1.1.2.2.Eklerde

#### -cek<-cak

alceğlē (15-67)  
 alceği (19-95)  
 annadamēcen (12-36)  
 bulcez (19-42)

ġapilmēcen (39-23)

olceġ (19-48)

olcej (15-54)

oliceġ (30-3)

olmēceġ (15-67)

oturcēseġ (15-103)

sıġceġ (15-91)

sorcen (39-24)

yapiceġlē (30-11)

yapceġ (14-52)

yapcēni (14-48)

yapcez (14-48)

**-se<-sa**

olūseġ (19-84)

olūsej (19-105)

**-dı<-di**

ķiŝķırtılā (15-42)

**-ayım<-eyim**

alen (2-32)



bakem (16-34)

çalen (19-43)

yapıyin (28-52)

## **2.Dudak Uyumu**

Türkçede kelimelerin ilk hecelerindeki ünlülerin düz veya yuvarlak oluşlarına göre onu izleyen hecelerdeki ünlülerin, kelimenin ilk hecesi düz ünlülü ise düz, yuvarlak ünlülü ise dar yuvarlak veya geniş düz olarak gelmesi kuralıdır.<sup>53</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında çoğunlukla düzleşme görülür.

### **2.1.Dudak Uyumunun İleri Olduğu Durumlar**

#### **2.1.1.İlerleyici Benzetme Yolu İle**

hamır (2-97)

hamırı (1-15)

havlı (2-7)

havlıyı (2-72)

horazı (24-48)

müzüğü (6-15)

süd\_ülen (3-78)

tabıt (2-119)

#### **2.1.2.Gerileyici Benzetme Yolu İle**

---

<sup>53</sup> Prof.Dr.Zeynep Korkmaz,Gramer Terimleri Sözlüğü,TDK Yay.,Ankara 2007,s.151

diğil (2-59)

diyil (12-23)

ğuyuverilē (2-22)

tovuğ (42-24)

üğütülmüşü (1-10)

yuğurduğ (1-27)

yuğurduğdan (1-19)

## 2.2.Dudak Uyumunun Bozulduğu Durumlar

bakluva (6-35)

çalgu (30-17)

çökiliğli (28-18)

hastaluğu (18-56)

## II. Ünlü Türemeleri

Kelimenin aslında olmayan bir ünlünün türemesi hadisesidir. Anadolu ağızlarında karakteristik olarak r ve l ile başlayan alıntı kelimelerin başına i,ı,u,ü veya e ünlüsü getirilir.<sup>54</sup>

### 1.Başta Ünlü Türemesi

---

<sup>54</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.57

ıramazanın (44-3)

iliğeniñ (19-101)

ileğenin (45-67)

işēdeki (2-28)

## **2.İçte Ünlü Türemesi**

aķırabamın (13-52)

biribirlerini (10-7)

bırancım (15-16)

ğonturol (15-47)

işēyiliğ (21-74)

moderin (36-4)

pılanını (15-35)

purocesini (15-35)

uğurulamamız (31-31)

## **3.Sonda Ünlü Türemesi**

alırķana (10-87)

eyıcene (19-99)

getirikene (34-20)

gayr>gayrı>gayı>gayi (2-50)

gāri (1-107)

gidēkene (10-9)

### III. Ünlü Düşmesi

Vurgusu az olan veya vurgusuz hale gelen ünlülerin düşmesi hadisesidir.<sup>55</sup>

#### 1.İçte Ünlü Düşmesi

alcan (2-33)

alcaz (2-31)

alceği (19-95)

ayrık (1-61)

bidinciğ (29-21)

bişirceñ (1-75)

burda (1-62)

çağrılmacağı (1-89)

çıkçağı (1-110)

dakka (7-23)

déyverilē (7-13)

eriyceğ (1-37)

ğayınna (2-43)

ğaynıyla (9-37)

ğaynıta (9-37)

ğayinnâyın (2-32)

gèyceğ (2-49)

ğıvrılıyo (1-5)

---

<sup>55</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.58

gitceğ (1-96)  
 gitceñ (1-97)  
 götürebilcēne (2-18)  
 gelcez (8-3)  
 ğıyāfedlerni (10-49)  
 géyeceğlerni (10-49)  
 ğoyveri (7-19)  
 haşlancağ (1-75)  
 olcağ (2-37)  
 orda (2-13)  
 ordan (7-5)  
 orlāda (11-8)  
 orları (15-60)  
 oturcēseğ (15-103)  
 oynıcanız (2-65)  
 örtülerini (10-35)  
 patiklerini (10-35)  
 sığceğ (15-91)  
 şurda (7-10)  
 tuvalte (3-17)  
 tükürklē (2-68)  
 vēmiceğ (5-18)  
 yapceğ (13-52)  
 yapcēni (14-48)  
 yapcez (14-48)

yaraycağ (1-99)

yazmalarını (10-36)

yokarlarda (2-28)

yumuşadcağ (1-78)

#### IV.Ünlü Değişimleri

##### 1.Dudaklılaşma (Yuvarlaklaşma)

Düz bir ünlünün,yanındaki dudak ünsüzünün veya söz içindeki yuvarlak bir ünlünün etkisiyle yuvarlak sıradan bir ünlüye dönüşmesidir. Dudak ünsüzlerinin yanında bulunmadıkları halde, düz ünlüsü yuvarlaklaşmış sözler serpintiler biçiminde Anadolu ağızlarında vardır.<sup>56</sup>

buba (4-25)

bubacığım (7-12)

çalgu (30-17)

cövüz (18-69)

cevüz (26-10)

dovulları (2-3)

dovul (2-5)

dovulcu (2-9)

döşün (28-53)

evünü (21-85)

müsafirlē (2-9)

---

<sup>56</sup> Prof.Dr.Zeynep Korkmaz,Gramer Terimleri Sözlüğü,TDK Yay.,Ankara 2007,s.151

musafirler (8-48)

pilavunun (21-17)

pilavun (25-4)

tovuğ (36-14)

## 2.Geçişme (Krais)

Bir ünlü ile biten,diğeri ünlü ile başlayan ve genellikle bir arada kullanılan iki kelime bir araya geldiklerinde, birinin sonundaki diğerinin başındaki ünlü birbirine geçer ve iki kelime tek kelime halini alır.<sup>57</sup> Özellikle birleşik fiillerde (et-, eyle-, ol- gibi) birlikte bu olay görülür.<sup>58</sup>

netcez (9-17)

nöluyoz (15-92)

nāpıyo (16-25)

napceņ (16-15)

netceņ (18-71)

nēderlē (42-41)

nolceğ (5-17)

nēdiyollā (37-19)

nêdelim (29-8)

nitceğ (29-15)

---

<sup>57</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.43

<sup>58</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin,Uşak İli Ağızları,TDK Yay.,Ankara 2002,s.29

### **3.Daralma**

Daralma, geniş ünlüden dar ünlüye geçiş olayıdır.<sup>59</sup>

#### **3.1.Başta Daralma**

diğil (2-59)

diğişiğ (28-28)

ēğlencesi (25-11)

ğuyarız (1-39)

ğuycağları (7-22)

gine (1-38)

küye (20-27)

niden (15-62)

sifer (10-102)

şéysi (1-4)

tilivizyonuna (24-23)

virelim (24-23)

zıman (2-99)

#### **3.2.Ortada Daralma**

aramıyla (24-31)

arkıdeş (15-88)

---

<sup>59</sup> Volkan Çoşkun, Türkçenin Ses Bilgisi,IQ Kültür Sanat Y.,İstanbul 2008,s.49



almıcaz (2-31)  
 almıcam (2-33)  
 arâbıya (25-27)  
 bidinciğ (29-21)  
 baklıva (3-3)  
 bağılyan (10-60)  
 bakluvu (13-48)  
 bakmıya (26-19)  
 çökiliğli (28-18)  
 dayanamıyannā (7-13)  
 dabınının (19-61)  
 duturlarımış (31-24)  
 étmiyiz (8-37)  
 ekillē (18-62)  
 ğaynıta (9-37)  
 ğapıma (25-4)  
 ğayınrıya (2-73)  
 heybiye (2-11)  
 heybiyi (2-15)  
 hediyeinen (10-102)  
 hafdıda (15-101)  
 katlıyıp (1-19)  
 maydinoz (19-55)  
 misilā (15-50)  
 oklıva (1-21)

olmıcağ (2-50)  
 oynıcanız (2-65)  
 orıya (14-11)  
 perşimbe (25-10)  
 sadice (23-8)  
 salçısı (26-9)  
 söyliyem (11-17)  
 tenike (10-43)  
 tencire (2-3)  
 vēmiceğ (5-18)  
 vermiye (15-48)  
 zurnıylan (8-33)

### **3.3.Sonda Daralma**

dēyi (9-48)  
 ğayınmı (31-39)  
 ğını (33-53)  
 haftı (28-45)  
 havlı (2-7)  
 hamır (2-97)  
 PatiTiz (13-49)  
 tabıt (2-119)  
 yazmı (26-33)  
 yavırım (25-26)

#### 4.Genişleme

Bir bakıma benzer ses değişikliklerinin, zincirleme olarak meydana geldiği söylenebilir. Genişleme, dar ünlülerin genişlemesi hadisesidir. Ünlülerin genişlemesi esnasında, damak ile dil arasındaki mesafe, dar ünlülerin oluşum mesafesine nazaran daha fazla olur. Genişleme yoluyla benzeşmede, kelimelerdeki geniş bir ünlü, dar ünlüyü kendisine benzetir. Tek heceli kelimelerdeki ses değişiklerinin temelinde, dönemin seslerle ilgili tercihi yatmaktadır. Değişimlerde ayrı ayrı kelimelerdeki seslerin birbirlerini etkilemeleri söz konusudur. Aynı durum, iki ve daha çok heceli kelimelerin birinci, seyrek olarak ikinci heceleri için de geçerlidir. Dönemin özelliği gereği, ayrı ayrı kelimelerdeki sesler birbirlerini etkileyerek benzeşmektedirler. Değişim, her kelimedede aynı anda olmamakta, aynı dönem içinde belirli bir zaman diliminde yayılarak olmaktadır.<sup>60</sup>

bağleyolar (13-34)

başleyo (19-47)

ehdiyālā (14-36)

gözeļ (2-31)

heç (3-12)

kimezi (16-25)

yanneş (14-90)

#### 5.Düzleşme

Düzleşme, yuvarlak ünlülerin yerine düz ünlülerin geçmesi hadisesidir. Günümüz Türkçesinde düzlük - yuvarlaklık uyumunun gerçekleşmesi, çok kesin kurallar sağlar. Bu kurallar sayesinde, günümüz Türkçesinde, düzlük - yuvarlaklık

---

<sup>60</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.50

uyumuna sahip olmayan eski Türkçe kelimelerin hemen hemen hepsi uyumlu hale getirilmiştir.<sup>61</sup>

çikilota (42-61)

gabîne (14-25)

kuaferi (10-78)

mināsib (7-4)

## **6.Kalınlaşma**

İnce ünlülerin yerini kalın ünlülere bırakmalarına kalınlaşma denir. Bu hadise, kalınlık - incelik uyumu bulunmayan kelimelerde gerçekleşir. Kalınlaşma yoluyla benzeşmede kelimedeki kalın bir ünlü, ince ünlüyü kendisine benzetir.<sup>62</sup>

duğun (24-21)

dıbdan (24-31)

duyundan (43-15)

kuy (27-31)

mavlud (12-50)

safar (30-31)

uçuncu (25-11)

## **V.Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler**

---

<sup>61</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.50

<sup>62</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008, s.54

yiycen (1-78)

yire (1-106)

yokarlarda (2-28)

yokariya (7-21)

## ÜNSÜZ DEĞİŞMELERİ

### I.Ötümlüleşme

Ünsüzler zaman içinde yakın veya uzak komşu ünsüzlerle ton bakımından benzeşebilirler. Değişen ünsüzler, ton bakımından karşılıklı ünsüzlerdir.<sup>63</sup>

Oğuz grubu ağızlarındaki en karakteristik fonetik eğilimlerinden biri, ötümsüz ünsüzlerin ötümlüleşmesidir. Oğuz lehçe ve ağızlarına göre, bu ötümlüleşme dereceleri ve yoğunluğu farklılık gösterebilmektedir. Türkiye Türkçesinin ağızlarında da ötümlüleşme dereceleri farklılıklar göstermektedir. Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında ötümlüleşme çok ileri ve yaygın bir eğilimdir.<sup>64</sup>

### 1.Kelime Başında Ötümlüleşme

#### 1.1.ğ-<k-

ğivrılıyo (1-5)

ğatıyoz (1-5)

ğadār (1-5)

ğuruyo (1-18)

ğatmayız (1-22)

---

<sup>63</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s.93

<sup>64</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin,Uşak İli Ağızları,TDK Yay.,Ankara 2002,s.36

ğıvırıp (1-30)  
 ğardığımız (1-47)  
 ğoyub (1-47)  
 ğüçük (1-31)  
 ğurudū (1-33)  
 ğızardī (1-33)  
 ğırıntılarının (1-35)  
 ğarışdırız (1-35)  
 ğoyu (1-36)  
 ğararız (1-36)  
 ğaynatmadan (1-37)  
 ğadar (1-37)  
 ğoyarız (1-38)  
 ğardığımız (1-39)  
 ğuyarız (1-39)  
 ğoyālar ıdı (1-49)  
 ğırsın (1-49)  
 ğorken (1-50)  
 ğakā (2-9)  
 ğonşulara (2-9)  
 ğapınıñ (2-10)  
 ğoynuna (2-11)  
 ğuyā (2-12)  
 ğalğī (2-14)  
 ğoyā (1-51)

- ğapının (1-55)  
 ğoyarlā (1-62)  
 ğız (1-63)  
 ğoyup (1-76)  
 ğuşbaşı (1-83)  
 ğandillerde (1-95)  
 ğāve (1-103)  
 ğadinnar (1-103)  
 ğıyāfetlēden (1-104)  
 ğadının (1-107)  
 ğonun (1-118)  
 ğoņşu (1-118)  
 ğakarız (2-3)  
 ğarı (2-5)  
 ğuyuverilē (2-14)  
 ğabış (2-16)  
 ğonā (2-17)  
 ğüccüĝ (2-20)  
 ğına (2-20)  
 ğadinnā (2-24)  
 ğālar (2-25)  
 ğayınnayın (2-32)  
 ğorlā (2-42)  
 ğupayı (2-55)  
 ğupanın (2-55)



ǵavga (2-56)  
 ǵī (2-58)  
 ǵırǵ (2-63)  
 ǵalī ( 2-63)  
 ǵakmadı (2-64)  
 ǵaǵın (2-65)  
 ǵocayı (2-65)  
 ǵahba (2-67)  
 ǵaldır (2-67)  
 ǵaǵ (2-67)  
 ǵendini (2-69)  
 ǵabuǵları (2-88)  
 ǵuruş (2-69)  
 ǵaranız (2-78)  
 ǵuruduruz (2-78)  
 ǵaşıǵ (2-79)  
 ǵatarız (2-79)  
 ǵış (2-80)  
 ǵazana (2-85)  
 ǵübe (2-88)  
 ǵıyarız (2-98)  
 ǵaparız (2-105)  
 ǵaldırız (2-106)  
 ǵabir (2-118)  
 ǵazılī (2-118)

- ğazanda (2-119)  
 ğoku (2-120)  
 ğalana (2-121)  
 ğuran (2-126)  
 ğab (3-4)  
 ğopuyōsa (3-5)  
 ğiřilē (3-11)  
 ğavli (4-11)  
 ğurban (4-26)  
 ğeserlē (4-26)  
 ğadak (4-27)  
 ğoyōlā (5-38)  
 ğıyarız (6-20)  
 ğapama (6-20)  
 ğaymağdan (6-27)  
 ğulāna (7-13)  
 ğardaşı (7-18)  
 ğoltuğ (7-21)  
 ğaynıyla (9-37)  
 ğayınbuba (9-37)  
 ğoyuyolā (5-47)  
 ğırılmasın (6-10)  
 ğoca (6-32)  
 ğaymağı (6-27)  
 ğuycağları (7-22)

ğalanı (7-53)  
 ğalkāsın (8-9)  
 ğatılı (8-11)  
 ğayısı (9-53)  
 ğoma (10-9)  
 ğırmızı (10-9)  
 ğuyruğlu (10-10)  
 ğararlaştırılıyo (10-12)  
 ğaynıta (9-37)  
 ğadife (10-35)  
 ğutu (10-46)  
 ğuşluğ (10-47)  
 ğanaveçe (10-67)  
 ğalmaz (10-82)  
 ğarşılığında (10-99)  
 ğuru (11-41)  
 ğarışığ (12-8)  
 ğāřı (12-8)  
 ğıbla (14-28)  
 ğısmında (14-28)  
 ğabirisdana (13-51)  
 ğöylü (13-51)  
 ğatğı (13-64)  
 ğonturol (15-47)  
 ğuşağını (13-34)

ğazı (15-29)

ğat (15-20)

ğuralım (15-32)

ğabaħat (15-63)

ğonyalı (15-84)

ğafamız (15-90)

ğadāyefini (15-99)

ğurra (15-101)

ğaş (15-125)

ğunbar (15-121)

### **1.2.d-/T-<t-**

duzlu (1-50)

dakım (1-98)

dutarız (2-4)

dene (2-21)

daharna (1-99)

doplanī (2-25)

daşı (2-34)

Türlü (2-49)

dépesine (2-55)

daķā (2-74)

depindin (3-19)

doplanıyoz (4-15)

dutunuruz (7-6)  
 dahın (8-9)  
 dakımları (10-67)  
 dutulursa (10-68)  
 daşlānı (14-4)  
 dabanına (17-34)  
 Tepsi (3-7)  
 dutarlā (3-8)  
 datlı (7-46)  
 dadına (10-38)  
 dakılīdı (11-32)  
 depedeki (14-9)  
 daş (14-11)  
 darağı (10-101)  
 dabanda (14-21)

### 1.3. b-/P-<p-

bişiriz (1-17)  
 bişirgeçle (1-17)  
 bazardaķı (1-26)  
 barmak (1-31)  
 bideyi (1-76)  
 bişceğ (1-75)  
 bişircej (1-75)  
 bişdiğden (1-74)

bekmez (1-35)

bişiriyollā (1-50)

bişmiş (1-77)

bidelere (8-10)

#### **1.4.c-<ç-**

ceyizleri (1-108)

ciziyoz (17-25)

#### **1.5.z-<s-**

zini (2-17)

zopa (16-20)

zebzeceyiz (9-7)

zırlamasın (13-37)

zebze (18-62)

## **2.Kelime İçinde Ötümlüleşme**

### **2.1.ğ<k**

açdığdan (1-28)

aldığdan (2-86)

ayağğabı (1-104)

ağlıma (15-85)

āşıǵlā (4-28)  
 anǵarasından (4-26)  
 ayaǵlāmı (2-99)  
 buralıǵda (2-106)  
 bardaǵlara (2-18)  
 birikdirdiǵden (1-30)  
 bişdiǵden (1-74)  
 balıǵcılıǵ (9-7)  
 başǵa (1-94)  
 beşliǵlē (2-69)  
 çanaǵǵale (15-9)  
 çocuǵlā (2-16)  
 darbuǵa (13-29)  
 dibeǵlē (2-36)  
 deliǵli (2-68)  
 dümbeǵci (2-9)  
 erkeǵlē (10-8)  
 eǵmeǵ (1-4)  
 esǵere (4-15)  
 esǵiden (1-16)  
 ǵabuǵları (2-88)  
 ǵuycaǵları (7-22)  
 herǵesin (13-48)  
 haǵǵaten (13-52)  
 iǵişer (1-30)

işgi (15-74)  
keşgek (7-29)  
mahgemeye (15-48)  
muşga (1-39)  
ocağda (2-98)  
ocağlarımızda (11-22)  
oralığda (2-107)  
özelliğle (10-31)  
sandığda (2-19)  
sebzeciliğle (11-46)  
seğiz (15-100)  
senğetin (1-82)  
şenniğden (2-42)  
tabağlara (2-18)  
tavladığdan (1-19)  
terliğden (1-104)  
türğcesi (15-64)  
yuğurduğdan (1-19)  
yemeğlerimiz (10-20)

## **2.2.d-/T-<t-**

āşamüsdü (2-4)  
bayadlı (15-109)  
bididi (4-25)



devledden (4-26)  
 domades (13-66)  
 domadizi (5-7)  
 édmedim (12-37)  
 ehdiyālā (13-36)  
 elTi (13-78)  
 ğiyāfedlerni (10-49)  
 gösderiliyo (9-43)  
 isTirken (3-3)  
 isdeyorus (4-11)  
 işde (1-22)  
 işāredlē (14-19)  
 işedmişlē (14-19)  
 isdersen (1-31)  
 mindanla (12-9)  
 orTasına (1-42)  
 pesdival (4-25)  
 saladalıĝ (9-7)  
 senirkendde (10-97)  
 sohbedleri (11-27)  
 salādalıĝ (13-66)  
 şefdāli (9-53)  
 tādil (18-10)  
 tiyaTro (14-4)  
 üsdünde (1-18)  
 yasdıĝ (7-14)

yadsıya (10-82)

yedmez (15-21)

yeraldı (14-22)

### **2.3.-F-<-v-**

goFred (13-73)

### **2.4.-c-<-ç-**

ğüccüğ (2-20)

gencali (6-3)

onacdan (16-38)

### **2.5.-b-/-P-<-p-**

çılbacığ (2-35)

hePsine (2-20)

hePisini (5-13)

yaPrağ (1-88)

## **3.Kelime Sonunda Ötümlüleşme**

### **3.1.c<ç**

üc (2-3)

**3.2.ğ<k**

açcığ (7-10)

ahenğ (11-12)

artığ (14-4)

banag (7-28)

başığ (6-9)

balığ (9-8)

bağ (15-18)

bacanağ (13-78)

banğ (15-32)

balıgcılığ (9-7)

bişceğ (1-75)

bitirdiğ (7-7)

bulursağ (1-42)

büyüğ (10-21)

çıkcağ (1-111)

çılbacığ (2-35)

çılbağ (2-36)

çocuğ (1-97)

çoğ (6-25)

değişiğ (6-34)

deliğ (2-69)

deñişiğ (10-97)

duvağ (2-54)  
 dökeleğ (2-22)  
 dēdiğ (2-143)  
 develiğ (15-10)  
 édeleğ (4-15)  
 eğmeğ (1-4)  
 eriyceğ (1-37)  
 etcēseğ (2-87)  
 erimēceğ (5-8)  
 erkeğ (10-13)  
 gömleğ (5-27)  
 gelinniğ (2-49)  
 geldiğ (5-18)  
 gitceğ (1-96)  
 ğaşığ (2-79)  
 gelinniğ (8-27)  
 geceliğ (8-27)  
 gevreğ (10-98)  
 gèydiridiğ (11-32)  
 gezeğ (15-98)  
 ğarışığ (12-8)  
 ğoltuğ (7-21)  
 gördüğ (7-4)  
 ğuşluğ (10-47)  
 güccüğ (2-20)

haşlancağ (1-75)

ineğ (7-30)

ilğ (8-15)

inceciğ (1-27)

irmiğ (6-22)

isdemeğ (7-3)

keşgeğ (13-58)

kiloluğ (10-43)

mercimeğ (9-23)

nişanmığ (2-49)

olcağ (2-24)

olmıcağ (2-50)

olarag (16-39)

önceğ (7-5)

öpmeliğ (3-8)

örtceğ (3-20)

paslıcağ (3-20)

paşalığ (16-38)

peğ (9-38)

sepeleğ (2-22)

saladalığ (9-7)

seyirciydiğ (2-29)

sineğ (3-20)

seriyoduğ (5-47)

sofralığ (1-89)

tabaġ (2-14)  
 terliġ (5-32)  
 topraġ (2-85)  
 uzaġ (11-28)  
 vēceġ (5-18)  
 vēmiceġ (5-18)  
 verdiġ (10-41)  
 yikādiġ (1-3)  
 yūkalıġ (1-21)  
 yuġurduġ (1-27)  
 yumuṣadcaġ (1-78)  
 yaPraġ (1-88)  
 yaraycaġ (1-99)  
 yemeġ (2-17)  
 yoġ (2-33)  
 yaqılcaġ (2-42)  
 yazıġ (2-57)  
 yasdıġ (7-14)  
 yaṣlandıġ (9-43)  
 yūziüġ (10-9)  
 yürüdüġ (11-28)  
 yapceġ (13-52)  
 yuvarlaġ (4-11)

### 3.3.d/T<t

ceked (7-20)

dörT (1-31)

dörd (5-49)

dámad (7-21)

dağíd (18-55)

éd (15-60)

goFred (13-73)

nohud (9-22)

senirkend (10-22)

### **3.4.z<s**

domadız (18-63)

herkez (2-29)

### **3.5.b/P<p**

alıP (1-55)

alınıb (9-43)

bırağılıP (10-73)

bitib (2-36)

çıķıb (2-56)

çorab (3-6)

dolaşıb (12-9)

ğab (3-4)

gidib (3-8)

ğoyub (1-47)

heP (1-94)

lağab (16-38)

ölüb (2-116)

parçalayıP (1-73)

sürüb (16-40)

sorub (14-45)

#### **4.Ekleşme Sırasında Ötümlüleşme**

##### **4.1.-k-<-ğ-/-ğ-**

bırağırız (1-41)

bırağırlā (1-56)

biriğirler\_jidi (2-39)

bırağırlā (2-45)

bırağī (2-120)

bırağılıP (10-73)

eğiyoz (9-7)

##### **4.2.-p-<-b-/-P-**

ğabış (2-16)



### 4.3.-s-<-z-

şahzım (14-91)

### 4.4.-d-/-T-<-t-

annadamēcen (12-36)

dadına (10-38)

dağdırız (2-120)

dosdu (2-122)

dağdır (13-73)

eridiriz (1-37)

ğaynadırız (2-119)

ğuruduyoz (17-24)

ğuruduruz (2-78)

ğızardırın (6-28)

gèTiyoz (9-8)

ğıyāfedi (10-40)

işāredi (14-19)

oynadın (2-32)

oynadırlā (2-67)

şerbedi (1-36)

şerbede (1-40)

şerbedin (1-41)

üğüdüyoz (1-3)

vağdın (19-16)

yatırdınız (2-116)

## 5.Kelime Ulanmaları Sonucu Ötümlüleşme

### 5.1.-c<-ç

bişirgeç\_jinen (1-21)

ilac\_atıyoz (29-3)

üc\_eteğ (19-11)

### 5.2.-d/-T<-t

āded\_étmişlē (1-60)

demed\_édiyōlā (5-47)

dülbend\_örTüveriyollar (13-37)

mevlüd\_oğduyolar (13-42)

nohud\_aşının (19-16)

süd\_ülen (2-78)

üsd\_üsde (1-30)

yoğurd\_ulan (2-78)

### 5.3.-ğ<-k

ğırğ\_elli (2-63)

ilğ\_evela (2-28)

çoğ\_işē (10-11)

çoğ\_eyîdi (15-104)

çoğ\_işēdir (18-32)

çöreğ\_isdeyen (13-73)

peğ\_olmuyo (10-24)

peğ\_ermez (15-90)

#### **5.4.-P<-b**

ayıb\_olū (2-66)

ğaynadıb\_işcez (32-7)

harb\_ēdmiş (31-11)

kēdirib\_atdım (15-66)

nāsib\_ēdēse (5-17)

### **6.Ötümlü Olarak Getirilen Ekler**

#### **6.1.t-<d-/T-**

açdığdan (1-28)

aldığdan (2-86)

atdım (14-66)  
 birikdiriyoz (1-30)  
 birikdirdiğden (1-30)  
 biddi (4-25)  
 bitmişdir (7-23)  
 banağdī (1-82)  
 basdırılā (1-62)  
 bişdiğden (1-74)  
 boşaldırlā (2-13)  
 beşde (14-54)  
 bişdi (2-107)  
 çerezden (5-37)  
 çıkdığı (2-73)  
 devledden (4-26)  
 étdiriz (2-10)  
 geTdi (9-43)  
 ğalkdı (10-12)  
 ğararlaşdırılıyo (10-12)  
 ğabda (3-8)  
 ğakdı (11-33)  
 ğaymağdan (6-27)  
 güneşde (2-78)  
 icden (1-39)  
 içden (1-47)  
 kaşda (7-16)  
 ocağda (2-98)

onacdān (16-38)  
 senirkendde (10-97)  
 sıklıdırılar ıdı (2-58)  
 sıkışdıysa (3-17)  
 şenniğden (2-42)  
 tavladığdan (1-19)  
 tüpde (11-22)  
 terliğden (1-104)  
 unuttum (9-16)  
 yapıdıysa (1-109)  
 yuğurduğdan (1-19)  
 yerleşdirceñ (1-76)  
 yapışdırıdı (2-68)

## 6.2.ç-<c-

dümbeğci (2-9)  
 defciye (2-68)  
 güçcüglere (13-79)  
 hizmedci (16-39)  
 işciye (15-34)  
 süTcü (17-15)  
 türğcesi (15-64)  
 yemeğci (12-52)  
 yemeğcimiz (12-36)

## VI.Ötümsüzleşme

Aslında, ötümlü olan bir konsonun, herhangi bir sebeple, ötümlülüğünü kaybetmesidir.<sup>65</sup>

### 1.Kelime Başında Ötümsüzleşme

#### 1.1.v-/F-<f-

Fişne (9-53)

### 2.Kelime İçinde Ötümsüzleşme

#### 2.1.-ç-<c-

açcığ (7-10)

ēlençe (6-8)

#### 2.2.-s-/s-<z-

ôrenmesse (16-31)

### 3.Kelime Sonunda Ötümsüzleşme

---

<sup>65</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.28

### 3.1.-s/-ṣ<-z

çeyis (10-53)

domadis (20-16)

## 4.Gerileyici Benzetme

### 4.1.-ss-<-zs-

ôrenmesse (16-31)

## VI.Ünsüz Kaybolmaları

### 1.Erime

Bir kelimedede, vokalden sonraki konsonun, o vokalin açıklığı etkisiyle, niteliği silinerek, vokal içinde onu uzatmak suretiyle kaybolmasıdır. (Ana sebep ‘vokal açıklığı’ dır.)<sup>66</sup> Ancak vokalin uzamadığı örnekler de mevcuttur.

### 1.1.ğ

ā<ağ

---

<sup>66</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.42

bāla (2-99)

bālılıđımız (15-80)

bālālā (18-30)

bā (45-54)

dālāda (15-19)

sālam (44-62)

sālā (44-81)

yālı (10-63)

**ē<eđ**

ēlençe (6-8)

**ō<ođ**

cōrafyaları (16-29)

dōrarız (6-21)

dōru (39-30)

dōrā (19-17)

dōdu (43-49)

**ô<öđ**

ôlen (2-16)



ôlen\_ile (7-42)

ôrendim (15-89)

ôretmen (16-27)

ôrenmesse (16-31)

ôret (19-109)

### **ū<uğ**

ulübēli (4-3)

ūraşıyoz (11-46)

### **1.2.h**

### **ā<ah**

bāsediyon (15-17)

bāşiş (44-34)

bāçesinde (18-69)

ğāvelti (2-20)

sabālan (2-3)

### **ē<eh**

ētiyar (45-49)

mēmed (2-66)

**ō<oh**

bōçaya (10-61)

bōça (21-42)

**1.3.y****ā<ay**

ğāri (1-109)

**ē<ey**

ağabē (15-17)

görümcēle (10-47)

isdesēdim (15-44)

iṣēdeki (2-28)

iṣēsi (3-13)

iṣē (7-7)

iṣēlēden (12-9)

pēnir (13-66)

sēredē (33-28)

ṣēlē (14-7)

zēbeğ (15-84)

zētīn (13-66)

ô<öy

bôle (1-30)

gôneymîş (2-6)

hôle (2-20)

kôler (27-36)

ôle (1-98)

sôlüyo (4-28)

sôleyebîlîrîn (15-44)

sôlêcez (41-3)

şôle (2-55)

î<iy

dédîdi (19-40)

elbîsesîmîş (2-5)

eyîdi (15-104)

gôneymîş (2-6)

mîdi (19-30)

î<iy

başladîdîğ (15-31)

bağlīmıŝ (16-33)

çalğīla (18-11)

ğoyulaŝdīsa (19-31)

iddiyacīsa (32-50)

ŝalvarīmıŝ (2-5)

**i<ey**

ābileri (28-51)

**û<üy**

müdüürûle (15-31)

**ū<uy**

ğulblūla (19-102)

mūdu (18-26)

suyūla (32-37)

**1.4.r**

**ā<ar**

açāken (1-6)

açā (1-17)

alrīlā (1-61)

arabalāla (5-42)

arāka (15-12)

aşlā (4-27)

āşıġlā (4-28)

atarlā (1-68)

aldılāsa (1-104)

açālā (8-32)

annaşılāsa (10-7)

başlā (1-103)

basdırılā (1-62)

bıraġırlā (1-56)

bişiriyollā (1-50)

başlālarıdı (2-8)

boşaldırılā (2-21)

bıraġırlā (2-45)

bozā (2-84)

bunnā (2-119)

bayramlāda (8-56)

başlālā (10-66)

çalġılā (10-59)

çıkā (1-68)

çıkārlā (2-10)

çalālā (2-11)

ocuđlā (2-16)  
 algıcılā (2-64)  
 ıkāķan (2-54)  
 alıyolā (4-28)  
 ıkā (7-21)  
 ıkālā (7-22)  
 ırpā (7-23)  
 dolā (2-63)  
 dolā (2-18)  
 doparlā (3-3)  
 dōşüyolā (5-48)  
 dutarlā (3-8)  
 dayanamıyannā (7-13)  
 dōrāsın (8-42)  
 dutādı (14-14)  
 ehdiyalā (14-36)  
 édiyōla (5-47)  
 eşyālā (10-53)  
 étmiyollā (5-48)  
 ğakā (2-9)  
 ğoyalar\_ıdı (1-49)  
 ğoyā (1-51)  
 ğoyarlā (1-62)  
 ğuyā (2-12)  
 ğonā (2-17)

ġabıřılā (2-16)

ġalġırlā (2-24)

ġadınnā (2-24)

ġarılā (2-36)

ġaynā (5-8)

gidıyollā (5-17)

ġoyōlā (5-38)

ġorlā (2-42)

gēyolā (2-63)

gidıyolā (5-42)

gelıyolā (5-42)

ġoyuyolā (5-47)

ġorlā (7-5)

ġuyarlā (7-30)

ġalkāsın (8-9)

ġadā (8-27)

ġāřı (15-16)

ġarāsın (15-73)

hařlarlā (1-73)

hazırlā (10-44)

ınsannā (16-15)

iřliyolā (4-28)

oġurlā (2-117)

oynarlā (2-4)

oynā (2-10)

oynākan (2-41)  
 otudurlā (2-25)  
 oynadirlā (2-67)  
 oynā (6-16)  
 onnāda (6-22)  
 oturuyolā (7-36)  
 oturulā (9-32)  
 orlāda (11-8)  
 onnāla (12-4)  
 okşālādı (12-14)  
 paralā (2-68)  
 saçā (1-68)  
 şeyaparlā (10-80)  
 toplālar (1-104)  
 uygulālar (2-7)  
 ūraşiyolā (12-4)  
 vā (1-61)  
 vādı (1-16)  
 vādı (15-17)  
 veriyolā (14-44)  
 yapāken (1-11)  
 yıķādıĝ (1-3)  
 yaptırdılā (1-16)  
 yıķākan (1-18)  
 yapālarıdı (1-49)



yapā (1-83)

yapāsın (1-97)

yatā (2-9)

yunā (2-34)

yaḫarlā (2-44)

yaḫāḫan (2-50)

yeyolā (7-36)

yayāsın (8-42)

yapālā (10-11)

yaḫlā (10-61)

yaḫālā (10-74)

yapıyōlā (11-42)

yaḫāsıñ (15-74)

yapāsan (15-99)

zamanā (11-3)

### **ē<er**

beşliḡlē (2-69)

bindirilē (7-20)

birē (10-41)

bişirilēdi (7-27)

beyenirlēse (10-7)

bişē ( (1-29)

bitē (2-122)

bişeylê (3-10)  
 bişelê (4-28)  
 çekêken (2-117)  
 çinnerlê (2-85)  
 çekêdiğ (15-101)  
 dêdim (15-55)  
 dêlê (2-121)  
 dêdiğ (2-143)  
 dêrlê (1-83)  
 düşerlê (2-18)  
 dêdin (2-33)  
 dibeğlê (2-36)  
 dinelîlê (7-23)  
 dūrêken (1-47)  
 döküverilê (7-6)  
 dikê (10-41)  
 édê (10-61)  
 erkeğlêde (10-69)  
 eylenîlê (10-93)  
 édêlê (7-18)  
 édê (2-70)  
 êtmişlê (1-60)  
 êtmezlê (1-68)  
 édêse (5-17)  
 eylenirlê (10-37)

fenēlerinde (15-78)  
 gidēken (1-48)  
 girēken (1-55)  
 gelirlē (1-61)  
 geçirilē (1-62)  
 gidēsın (1-98)  
 ğıyafedlēden (1-104)  
 girē (1-107)  
 gerēler (1-108)  
 giderlē (2-4)  
 gidē (2-8)  
 geşlē (2-10)  
 götürülē (2-13)  
 ğuyuverilē (2-14)  
 ğuyuverilē (2-22)  
 géydirilē (2-24)  
 gécelē (2-118)  
 gidē (2-120)  
 gelinnē (2-30)  
 gidēler\_jdi (2-30)  
 ğişilē (3-11)  
 ğeserlē (4-26)  
 gelillē (7-17)  
 gezdirilē (7-30)  
 geşlē (10-7)

gidēkene (10-9)  
 gelennē (10-16)  
 gidennē (10-16)  
 gülēler (6-16)  
 istēsen (3-4)  
 içēlē (7-22)  
 kesē (2-98)  
 müsafirlē (2-9)  
 öpēkenden (3-7)  
 örtē (2-72)  
 örtünürlē (2-15)  
 severlē (1-83)  
 serpē (1-96)  
 serēler (1-108)  
 söylēllē (7-15)  
 sürē (8-15)  
 süzē (2-88)  
 taksilēle (5-42)  
 tencerelēde (6-22)  
 tükrüklē (2-68)  
 üçē (2-21)  
 ünnerlē (2-73)  
 vēceğ (5-18)  
 vēmiceğ (5-18)  
 vēmiyo (5-18)

verilē (4-20)

verirlē (7-5)

yēken (1-18)

yüklenirlē (2-5)

yenē (2-23)

yüklenirlē (2-15)

yē (10-16)

yerlē (2-16)

yerlē (2-28)

yedirilē (2-122)

yemeğlēde (6-20)

yenēdi (14-10)

yēlere (15-67)

zenginnē (2-6)

### **e<er**

anladivesin (2-8)

déyivesin (2-6)

### **ı<ır**

alılā (21-26)

ayırılar\_ıdı (7-29)

basdırılā (1-62)

çıkarılar\_ıdı (2-32)

çıkarı (8-32)

ğarışdırıka (19-30)

sıkdırılardı (2-58)

yatdırız (2-117)

## ī<ır

alī (1-41)

alīken (8-32)

bağırī (2-116)

banakdī (1-82)

bamyadī (1-82)

bırağī (2-120)

çalınī (7-9)

çıkarīdı (18-41)

dağılī (2-74)

dakılīdı (11-32)

dolanīdı (18-20)

doplanī (2-25)

ğalī (2-63)

ğalğī (2-14)

ğabışılā (2-16)

ğazılī (2-118)

ğarışdırīka (19-79)

ğatulī (8-11)

ğızardī (1-33)  
 haşlanī (1-73)  
 inanī (15-89)  
 paylaşılī (10-63)  
 toplanī (2-117)  
 yapılī (1-95)  
 yapışdırīdı (2-68)

### **i<ir**

bindiri (6-10)  
 bi (1-5)  
 bişey (1-22)  
 bişicēsej (2-79)  
 bişirilēdi (7-27)  
 döküverilē (7-6)  
 dēyiveri (7-12)  
 ēndirisin (1-74)  
 geçirilē (1-62)  
 ğuyuverilē (2-14)  
 ğoyveri (7-19)  
 ğeydirilē (2-24)  
 getiridi (3-18)  
 gönderisin (8-3)  
 getiri (9-32)

g ydiridiĝ (11-32)

g veril di (19-18)

verise (5-18)

verisin (3-7)

yedirisin (8-9)

duruveri (18-76)

yanıveri (19-32)

** ir**

alıv gel  (2-29)

bil siniz (1-15)

birik di (2-29)

bi ir sin (15-99)

 evir  (2-68)

 ekd meye (15-87)

d n di (1-105)

dinel l  (7-23)

den  (10-56)

er  (5-8)

eylen l  (10-93)

gel di (1-106)

gel ler (1-111)

gidil di (1-97)

ilgilen ke (15-50)



serilî (10-68)

teneşî (2-119)

yetişî (9-53)

yedirilî (10-16)

yenî (10-45)

### **ō<or**

bilmeyō (16-26)

bulunuyōsa (13-48)

èdiyōlā (5-47)

geziyōlā (14-90)

ğōsun (15-122)

ğopuyōsa (3-5)

ğōyōlā (5-38)

görmēyōsuñuz (16-30)

oluyōdu (13-49)

veriyōlā (13-44)

yapıyōlā (11-42)

### **ū<ur**

dutulūdu (14-14)

doldurūlař (1-55)

doldurulū (1-97)

durū (2-88)

ğaybolū (15-88)

ğurudū (1-33)

olū (1-18)

olūsa (1-74)

olūdu (2-4)

oturulūdu (2-30)

soyunū (7-11)

yuğurūken (1-4)

#### **u<ur**

doldurular (1-107)

duru (1-111)

otudurlā (2-25)

oturdulā (13-5)

oturu (2-68)

oturular<sub>ı</sub>dı (2-40)

oturdular<sub>ı</sub>dı (2-40)

#### **û<ür**

götürülû (10-81)

götürûler (1-105)

görûler (1-112)

gündû (18-57)

örtünû (12-45)

süzünû (7-10)

yürûdüğ (11-28)

### **ü<ür**

götürüdü (3-18)

götümeyiz (5-37)

götürüsün (8-9)

sürdürüler (13-36)

### **ô<ör**

gômedi (16-28)

gôdüğümüz (16-28)

gômeyô (16-28)

gôcem (33-29)

gôcen (33-29)

### **1.5.1**

### **ē<el**

bēki (15-44)

gēdiğden (2-97)

güzē (12-8)

gēmişini (16-31)

**ı<il**

nası (2-33)

**î<il**

bîmiyom (1-60)

**ō<ol**

ōmaz (1-116)

ōmayınca (18-62)

**1.6.n**

**ū<un**

onūla (18-50)

**1.7.z**

**a<az**

alınma (21-45)

olma (19-69)

**1.8.k****ā<ak**

namazlā (32-48)

varacāsalā (37-19)

**ē<ek**

alcēse (42-48)

anlēcēsīn (39-24)

bišicēseŋ (2-79)

bišcēse (2-99)

bakabilcēseniz (18-77)

ġapılmēcēsīn (39-24)

gītcēse (3-17)

sorcēsīn (39-24)

yoğurcēsen (19-102)

**ū<uk**

yoğlūla (19-41)

## 2.Büzülme ve Derilme

Büzülme, iki vokal arasında (genellikle kelime içinde) bir sürekli konsonun, bu vokallerle birlikte tek bir uzun vokal haline gelmesidir.<sup>67</sup>

Derilme, bir vokalden sonraki sürekli konsonun ve bu konsondan sonraki vokalin, kademeler halinde ilk vokale toplam onun içinde erimesi ve bir uzun vokal haline hakimdir. Çoğunlukla, kelime sonunda bulunur.<sup>68</sup>

### 2.1.ğ

#### ā<ağa

ābileri (28-51)

bozmā (10-50)

çelibā (42-139)

tuzā (15-64)

#### ā<ağı

ağızlıycāmızda (31-32)

ayām (15-54)

ayāna (30-31)

---

<sup>67</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.42

<sup>68</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.42

aşā (11-33)

banā (9-47)

bayā (10-76)

barmānda (31-19)

çārılır (10-40)

dırnāna (24-32)

ğaynā (44-83)

ğulāna (7-13)

ğulān (19-60)

ısbānāna (28-19)

### **a<ağı**

almıcaz (2-31)

alcaz (2-31)

almıcam (2-33)

alcan (2-33)

yapcaz (37-3)

### **ā<uğa**

doulā (44-66)

### **ē<eği**

alcē (42-48)  
 bōrē (28-18)  
 bilcē (30-13)  
 çīçē (32-7)  
 eġmēmi (19-65)  
 etēmize (7-6)  
 gelenē (41-8)  
 götürebilcēne (2-18)  
 götürçēñi (8-10)  
 olcēni (14-86)  
 tūfē (31-17)  
 yemē (9-23)  
 yemēmiz (10-97)  
 yapcēni (13-48)  
 yiyecēmiz (28-34)

### **e<eġi**

annadamēcen (12-36)  
 gelcez (8-3)  
 ġoycen (32-8)  
 gôcem (33-29)  
 işcen (32-8)  
 işcez (32-7)  
 yapcez (14-48)



**ı<ıġı**

sōnacım (6-10)

**ī<ıġı**

ġatdīmızda (45-71)

oynadīnı (12-23)

**ō<oġu**

ōlanları (1-96)

ōlan (1-109)

**ū<uġu**

oldūnu (15-89)

ūrlu (11-3)

ūrlamada (12-45)

**2.2.h****ā<aha**

dā (20-35)

**ā<ahı**

allān (4-11)

**2.3.y****ā<aya**

almācağ (20-37)

burā (15-29)

ğomā (10-9)

**a<aya**

bura (10-51)

ora (10-51)

**ā<ayı**

dağlāvēmiş (19-67)

sulāveriyodu (18-74)

**a<ayı**

çağıram (32-38)

**ē<eye**

annadamēcen (12-36)

çekilmē (15-86)

dēleġ (19-31)

dēceġlē (15-66)

döşēcez (19-48)

erimēceġ (5-8)

ġapılmēcēsini (39-24)

girmēcem (15-41)

girmēceŋ (15-41)

isdemē (5-18)

olmēceġ (15-67)

öpmē (15-88)

sandallē (33-28)

sôlēcez (41-3)

yēcez (19-110)

**ē<eyi**

daġılmēvēdi (19-32)

dēyon (15-87)

dēyoz (1-61)

dēvēceŋ (15-42)

gēyo (2-50)

gēyolā (2-63)

yēvēse (19-60)

### **e<eyi**

bilen (2-7)

dēmiyen (2-64)

döşen (28-53)

gelen (13-55)

gelmen (42-55)

sabālen (7-6)

söyliyen (19-9)

söyliyem (25-5)

### **î<aya**

yapîm (41-26)

### **i<eye**

vermiceğ (31-19)

### **ō<ıyo**

çalınō (2-64)

oynamōnuz (2-66)

**ō<iyo**

bilmōn (10-11)

édōz (6-21)

**ō<oya**

ğōceŋ (15-123)

**ō<uyo**

olmō (8-22)

**ū<uyu**

oķūveriyoz (13-67)

**û<üye**

yürûceği (1-61)

**2.4.r**

**ā<arı**

aralānda (21-28)

ayağlāmı (2-99)

daşlāmı (15-4)

ğālar (2-25)

ğadinnānki (33-49)

ğoltuğlānın (43-55)

sālā<sağları (44-81)

yaşlāna (18-82)

**ā<ara**

onnā (15-54)

**ē<ere**

dēvēceṅ (15-42)

vēceglē (15-67)

**ē<eri**

alivēgelî (2-23)

erkeklēnki (33-49)

ällēnde (16-20)

eğmeğlĕn (32-35)

iřlĕne (18-77)

yemeğlĕmiz (14-24)

## VII. Ünsüz Benzetmeleri

Bir konson veya vokalin, kendisinden önceki veya sonraki konson veya vokale, kendi vasıflarını geçirmesidir. Yani, kendisine benzetmesidir.<sup>69</sup> Uzak ya da komşu ünsüzlerin, ağız yolu, burun yolu, tonluluk, tonsuzluk, patlayıcılık, sızıcılık, akıcılık, boğumlanma yerleri gibi bakımlardan birbirlerine benzer duruma gelmeleridir.<sup>70</sup>

### 1.Ek Alma Durumunda Oluşan Benzetme

#### 1.1.İlerleyici Benzetme

**nn<nl**

**(+LAr)**

bizimkinnĕ (16-39)

bunnarı (9-7)

bugünnerde (13-72)

bunnā (4-27)

---

<sup>69</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.34

<sup>70</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s.93

düğünnerde (5-12)

dayanamıyannā (7-13)

düyünnēde (7-40)

dığannarda (6-22)

gelinneri (6-15)

ğadınnar (1-103)

ğadınnā (2-24)

ğazannar\_ıla (4-27)

gidennere (10-52)

gelinnē (2-30)

gelennē (10-16)

gidennē (10-16)

insannā (16-15)

odunnarla (11-22)

ōlannara (10-15)

onnarı (1-109)

onnāda (6-22)

romannarın (16-21)

yeyennere (7-41)

zenginnē (2-69)

**(+LA)**

ğazanna (20-46)

halinnen (10-48)



törenne (34-27)

**(-LA)**

kefinneriz (2-119)

kefennēler (13-63)

ünnerlē (2-73)

**(-LAş)**

moderinneşmediġ (36-29)

**(+LIK)**

ġelinniġ (2-49)

nişanniġ (2-49)

şenniġler (1-105)

şenniġden (2-42)

## **1.2.Gerileyici Benzetme**

**ll<rl**

alıllā (42-42)

atıyollar (13-35)

birle<bille (19-64)

bişiriyollā (1-50)

dutuyollā (17-14)

ekilē (18-62)

étmiyollā (5-48)

ġapadillā (21-26)

gelillē (7-17)

gidellē (7-42)

gidiyollā (5-17)

gütdürüyollā (17-15)

kesellē (22-8)

kıllallā (31-33)

musāfillē (14-8)

örtüveriyollar (13-37)

söyellē (7-15)

veriyollar (13-42)

yapıyollā (17-3)

yapallā (22-8)

yellerde (21-70)

**ss<ls**

gessin (2-43)

ossun (1-63)

**ss<zS**

annaşmassa (32-12)

ôrenmesse (16-31)

serilmese (10-68)

vāmassın (20-29)

### **nd<md**

hindi (7-3)

şindi (3-6)

### **n\_n<l\_n**

bunnar\_inan (13-67)

biberiyen (26-10)

birisiyen (10-51)

bişirgeç\_inen (1-21)

çereziyen (10-57)

çuval\_inan (10-57)

dāvetiyen (10-31)

eğmeyiyen (1-78)

etiyyen (1-78)

emriyen (8-4)

ğırıntılarıynan (1-35)

ğyāfetiyyen (10-65)

hediyeynen (10-56)

helvasıynan (10-57)

torbaynan (10-57)

yūḳaynan (1-38)

## **2.Kelimelerin Ulanması Sonucunda Oluşan Benzetmeler**

### **2.1.İlerleyici Benzetme**

**n\_n<n\_l**

bin\_nira (15-34)

### **2.2.Gerileyici Benzetme**

**P\_b<p\_b**

heP bi (18-7)

## **3.Ünlü-Ünsüz Benzetmesi**

Ünlülerin kendi niteliklerini ünsüzlere geçirmesine denmektedir. Ünlüler kendi niteliklerini ünsüzlere geçirmektedir. Kelime başındaki ‘k’ ve ‘t’ seslerinin ötümlüleşip ‘g’ ve ‘d’ olmaları aslında bir ünlü-ünsüz benzetmesidir. Ancak, o gelişme çok yaygın ve karakteristiktir.<sup>71</sup>

---

<sup>71</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin,Uşak İli Ağızları,TDK Yay.,Ankara 2002,s.61

### 3.1.Dudaksıllaşma

Dudak (yuvarlak) ünlülerinin yanındaki ünsüzlerin dudaklılaşmasıdır. Buradaki g>v değişmesi sadece ‘dudak ünlülerinin yanında oluşmasına rağmen, hem tarihi hem de yaşayan Kıpçak lehçelerinde diğer ünlülerin yanında da gerçekleşmektedir.<sup>72</sup>

v<g/ğ

döverin (1-34)

dövdürüz (1-78)

döveriz (21-24)

ovalıyiveriz (45-138)

ovalarız (2-79)

sovanı (19-55)

### 3.2.Sızıcılaşma

Patlayıcı ünsüzler, yerlerini zaman içinde sızıcı ünsüzlere bırakabilirler. Bu ses olayında, açıklık bakımından benzeşme söz konusudur. Bunun sebebi, en az çaba sarf etme kanunu gereği, engelsiz söyleyiş isteği ve komşu seslerin etkisidir.<sup>73</sup> Yazı dilimizde patlayıcı olan bazı ünsüzler, Anadolu ağızlarında olduğu gibi, Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında da sızıcılaşır.<sup>74</sup>

<sup>72</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin,Uşak İli Ağızları,TDK Yay.,Ankara 2002,s.61

<sup>73</sup> Volkan Coşkun, Türkçenin Ses Bilgisi, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul 2008, s.96

<sup>74</sup> Prof.Dr.Osman Yıldız,Isparta Merkez Ağızı,Fakülte Kitabevi,Isparta 2002,s.40

**-ş<-ç**

ağáşdan (15-110)

aşdıralım (15-32)

bakraş (7-30)

bikaş (10-61)

göşdüğ (18-56)

ğaş (15-125)

geş (2-10)

geşdi (18-78)

güleşli (24-24)

hiş (12-23)

işine (10-10)

işlêne (18-77)

işgi (15-74)

işinde (15-32)

işcez (32-7)

kaşda (7-16)

üş (6-7)

piriş (12-32)

sarneş (15-9)

saş (35-10)

**-ğ<-k**

bırağıldı (15-104)

lağabında (16-19)

Ulama neticesinde, ilk kelimenin sonundaki ötümsüz-patlayıcı ‘k/ķ’ ünsüzlerinin sızıcı ‘ğ’ ünsüzüne dönüştüğü görülür.<sup>75</sup>

beyázlıđıla (9-31)

çoğudu (15-80)

çöreğ ile (13-66)

çođoturūduđ (28-41)

çoğatdığ (24-41)

ufağıldı (18-80)

yoğudu (14-19)

### 3.3.Akıcılaşma

Herhangi bir sebeple, patlayıcı veya sızıcı ünsüzlerin kendilerinden daha bol sesli akıcı ünsüzlerden birine dönüşmesi hadisesidir. Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında ‘ğ,k’ ünsüzlerinin akıcılaşarak, ‘y’ ünsüzüne dönüştükleri görülür.<sup>76</sup>

buyday (11-47)

<sup>75</sup> Prof.Dr.Osman Yıldız,Isparta Merkez Ağzı,Fakülte Kitabevi,Isparta 2002,s.41

<sup>76</sup> Prof.Dr.Osman Yıldız,Isparta Merkez Ağzı,Fakülte Kitabevi,Isparta 2002,s.42

buydeyi (2-78)

beyenmeye (2-30)

çiy (31-23)

deyil (2-72)

düyünde (4-20)

eylencesi (43-39)

eylenir (10-30)

eğmeyi (2-13)

eğmeyiynen (1-78)

gôneyîmiş (2-6)

kayıt (3-9)

yemeyi (8-42)

### **3.4.Genizleşme**

çene<çene (2-55)

değişik<değişik (10-97)

değişiyô<değişiyô (16-15)

eğer<eğer (26-19)

## **4.Ünsüz-Ünsüz Benzetmesi**

### **4.1.İlerleyici Benzetme**

**-nn<-nl-**



annaşmalı (10-15)

annaşlāsa (10-71)

annadamēcen (12-36)

annamında (23-25)

annaşsın (20-33)

annaman (15-90)

yanneş (15-90)

**-ll-<-ly-**

antāllasına (14-37)

fasille (4-21)

fasülle (9-45)

kollesi (37-31)

millon (28-55)

millar (28-55)

sandallē (33-28)

## **IX.Eklerde ve Edatlarda Ünsüz Türemesi**

**+kin<+ki**

bizimkinnē (16-39)

ötekinnere (28-52)

ötekin (7-52)

sornaşkın (43-38)

şimdikinden (16-26)

**+IA<sub>n</sub><+IA**

birisiy<sub>n</sub>en (10-51)

bişirgeç<sub>i</sub>nen (1-21)

biberiy<sub>n</sub>en (26-10)

bunnar<sub>ı</sub>nan (13-67)

ceviz<sub>i</sub>len (1-37)

çalgıl<sub>an</sub> (25-21)

çereziy<sub>n</sub>en (10-57)

çuval<sub>ı</sub>nan (10-57)

dāvetiyey<sub>n</sub>en (10-31)

dovullan (7-17)

eğmeyiy<sub>n</sub>en (1-78)

eti<sub>y</sub>nen (1-78)

et<sub>i</sub>len (8-43)

evlen (7-19)

emriy<sub>en</sub> (7-4)

emriy<sub>nen</sub> (8-4)

ğız<sub>ı</sub>lan (7-22)

ğavliy<sub>en</sub> (7-4)

ğırıntılarıy<sub>nan</sub> (1-35)

ğıyāfeti<sub>y</sub>nen (10-65)

halinnen (10-48)

hediyeynen (10-56)

helvasıynan (10-57)

hısımlan (10-48)

ipilen (3-11)

kutusuyulan (10-36)

namazulan (20-26)

onlan (1-6)

onulan (1-20)

onnan (10-52)

soğannan (5-7)

südülen (2-78)

şışilen (1-42)

tavulan (8-43)

torbaynan (10-57)

unuyulan (1-21)

yūqaynan (1-38)

yoğurdulan (2-78)

zurmyulan (8-33)

ziniylen (10-100)

## **X.Ünsüz Düşmesi**

### **1.Kök ve Tabanlarda Tek Bir Ünsüzün Düşmesi**

### 1.1.Başta Ünsüz Düşmesi

aparlōya (2-116)

oşaf (42-19)

### 1.2.İçte Ünsüz Düşmesi

#### Ø<-h

meşur (1-82)

meşurdu (3-14)

tarana (42-99)

#### Ø<-k

çılbacıĝ (2-35)

#### Ø<-l

ĝaķarız (2-3)

ĝaķā (2-9)

ĝaķmadı (2-64)

ĝaķın (2-65)

ĝak (2-67)

#### Ø<-n

anos (34-34)

geşlê (2-10)

piriç (8-41)

piriş (12-32)

reğ (24-29)

sengetin (1-82)

### **ø<-r**

bidinciğ (29-21)

biçoğ (21-24)

çi'kin (2-31)

gayı (1-107)

### **ø<-ş**

ğoyulasın (40-20)

### **ø<-t**

ebdesimizi (21-51)

### **ø<-f**

çitçiliğle (10-3)

çit (21-28)

### 1.3.Sonda Ünsüz Düşmesi

**Ø<-t**

dos (1-111)

üs (44-66)

**Ø<-l**

nası (2-23)

### 2.Kök ve Tabanlarda Grup Düşmesi

Bir ünlü ve bir ünsüzün birlikte kaybolmasıdır.<sup>77</sup>

**Ø<-ir**

gettilē (15-28)<getirdiler

sengetin (1-82)<senirkentin

**Ø<un**

onlan (1-6)<onunla

---

<sup>77</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin,Uşak İli Ağızları,TDK Yay.,Ankara 2002,s.67

**ø<en**

bideciğ (45-55)<bideneciğ<bitanecik

**ø<-zı**

açcığ (7-10)<acı<azcık<azıcık<azacık

accığını (7-27)

**3.Eklerde Ünsüz Düşmesi****3.1.-ø<-n****-ke>-ken**

arāka (15-12)

çalāka (18-20)

énēke (33-33)

giderke (9-31)

ğarışdırıka (19-30)

ğarāka (19-44)

ilgilenîke (18-50)

uurlāka (18-36)

**3.2.-ø<-r**

açılıyo (1-4)  
 açıyoz (1-6)  
 bişiriyoz (1-22)  
 birikdiriyoz (1-30)  
 çeviriyoz (1-22)  
 dēyoz (1-61)  
 diyo (2-121)  
 édiyoz (1-19)  
 ğuruyo (1-18)  
 ğıvrılıyo (1-4)  
 ğatıyoz (1-5)  
 géyiniyo (2-49)  
 gidiliyodu (2-26)  
 kesiyoz (1-31)  
 olmuyo (1-98)  
 soyunuyo (2-50)  
 üğüdüyoz (1-3)  
 üğünüyo (1-4)

### **XI.Ünsüz Alternansı**

**d ≈ c**

hinci (10-67)  
 şinci (15-4)



**r ≈ l**

buldur (13-57)

dēleġ (19-46)

dökeleġ (2-23)

édeleġ (4-15)

oynıyalaġ (34-35)

sepeleġ (2-23)

**h ≈ g**

haşgeş (19-27)

**r ≈ k**

ġadak (4-27)

**XII. İkizleşme****-dd<-d**

ġadder (27-32)

**-cc<-c**

accığını (7-27)

đüccüđ (2-20)

**-ll<-l**

bille<bile<birle (2-57)

billā (2-37)

### **XIII.Eskicil Şekillerin Saklandığı Örnekler**

**-ŋ=-ŋ**

beniŋki (2-72)

eviŋ (1-108)

đoŋđu (1-111)

đapınıŋ (2-10)

öŋünde (2-10)

seniŋ (2-72)

siziŋ (7-4)

neŋ (3-4)

yalŋız (1-41)

yalŋız (5-38)

yeŋi (28-46)

## XIV. Ünsüz Türemeleri

Kelimede, hiçbir organik fonksiyonu bulunmayan bir veya birden çok sesin türemesi olayıdır.<sup>78</sup>

### 1.Başta Ünsüz Türemesi

**-h<-ø**

hindi (7-3)

şimdi (1-98)

### 2.İçte Ünsüz Türemesi

**-y<-ø**

sayde (7-29)

**-n<-ø**

bizimkinnē (16-39)

eşinken (9-42)

eşinki (20-21)

---

<sup>78</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.47

şindinki (43-3)

### 3.Sonda Ünsüz Türemesi

**-n<-ø**

ğonun (1-111)

ikindin (34-8)

**-y<-ø**

cumáy (2-3)

ney (21-46)

**-m<-ø**

illam (2-40)

sōnam (25-21)

### XV. Ünsüz Tekleşmesi

**y<yy**

şēyapıyoz (17-44)

**v<vv**

evelin (2-6)

eveli (2-27)

evela (2-28)

evel (2-58)

eveldeymiş (2-58)

## XVI. Hece Tekleşmesi

Sesçe birbirine benzeyen hecelerden birinde (genel olarak ikincisinde) bir vokal ve bir konsonun söylenişten kalkmasıdır.<sup>79</sup>

bişiriz (1-17)

bitiriz (20-37)

çeviriz (1-17)

çıkarız (9-31)

dolduruz (1-39)

dövdürüz (2-78)

döküverin (19-79)

doldurun (19-102)

ēsiran<eğsi sıyıran (1-20)

étdiriz (2-10)

éndiriz (7-11)

ğaldırız (2-106)

---

<sup>79</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.44

ğarışdırız (1-35)

ğavırız (43-85)

gèydiriz (6-15)

götürüz (10-58)

gönderiz (11-4)

içiriz (6-39)

oturuz (7-3)

ovalıyiveriz (45-138)

seriveriz (45-138)

varız (20-28)

varın (20-29)

veriz (4-20)

yatırız (6-9)

yoğuruz (2-97)

yediriz (6-39)

## **XVII. Göçüşme (Metathese)**

Karşılıklı olarak iki ‘phoneme’ in yer değiştirmesidir. ‘Phoneme’ ler, niteliklerinden hiçbir şey kaybetmezler.<sup>80</sup>

### **1.Yandaş Göçüşme (ancak konsonlar ve konson-vokal arasında olabilir.)<sup>81</sup>**

---

<sup>80</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.38

<sup>81</sup> Prof.Dr.Osman Nedim Tuna,Türk Dilbilgisi,İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları,Malatya 1986,s.38

Birbirine bitişik olan iki fonemden ikincisinin birinci yerine geçmesi demektir. Her türlü aktarımda olduğu gibi, burada da – hatta burada bariz bir şekilde-peşinlik hadisesi kendini hissettirir. Çünkü bir oynaklanma ötekinden daha önceye geçmekte ve aslında birinci olarak vukua gelmesi gereken oynaklanma ondan sonra bırakılmaktadır.<sup>82</sup>

cirbe (2-87)

çılıbacıĝ (2-35)

dahırna<tarhana (1-99)

sōna<sonra<sonra (1-4)

sornaĝın (43-38)

tahırna (2-80)

## **XVIII. Karakteristik Olmayan Ünsüz Benzetmeleri**

**tt<th**

tāritten (14-7)

**dd<hd**

iddiyācım (15-66)

muddar (15-109)

---

<sup>82</sup> Necip Üçok, Genel Fonetik, Multilingual Yay., İstanbul, 2007, s.202

**şş<şh**

meşşur (17-05)

**tt<kt**

alattirik (29-22)

**şş<şy**

eşşāları (43-31)

## **XIX. Karakteristik Olmayan Ünsüz Değişmeleri**

### **1.Kelime Başındaki Ünsüz Değişmeleri**

**h-<ş-**

hôle (2-20)

hindi (7-3)

**m-<b-**

mahana<bahane (28-42)



## 2.Kelime İçindeki Ünsüz Değişmeleri

**-c<-z**

accık (7-10)

**-y<-h**

ğayvesini (29-16)

**-g<-h**

haşgeş (19-27)

**-ş<-l**

ğalabaşığ (15-110)

## 3.Kelime Sonundaki Ünsüz Değişmeleri

**-ç<-ş**

söüç (42-13)

## ŞEKİL BİLGİSİ

### LEKLER

#### 1.Çokluk Eki

##### +IAr

Türkiye Türkçesinde genellikle çokluk yapan bu ek, Eski Türkçe döneminde ‘grup, kategori, sınıf’ yapma görevinde kullanılmıştır.<sup>83</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında her iki kullanım da mevcuttur. Fonetik hadiseler sonucunda değişik kullanım şekilleri de bulunmaktadır.

#### Biçimbirimleri

+lar: yūqalar (1-18)

+ler: tekneler (1-15)

+lā: çocuġlā (2-16)

+lē: müsāfirlē (2-9)

+nar: ġadinnar (1-103)

+ner: gelinneri (6-15)

+nā: ġadinnā (2-24)

+nē: gelinnē (2-30)

---

<sup>83</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin,Uşak İli Ağızları,TDK Yay.,Ankara 2002,s.81

## 2.İyelik Ekleri

İsmin karşıladığı nesnenin bir şahsa ya da bir nesneye ait olduğunu belirten eklerdir.<sup>84</sup>

<b>1.t.k.</b>	+ (I <sub>4</sub> )m
<b>2.t.k.</b>	+ (I <sub>4</sub> )n/ŋ
<b>3.t.k.</b>	+ (s) I <sub>4</sub> (n)/ŋ
<b>1.ç.k.</b>	+ (I <sub>4</sub> )m (I <sub>4</sub> )z
<b>2.ç.k.</b>	
<b>3.ç.k.</b>	+lArI <sub>4</sub>

1.t.k. annem (1-16)  
 älimde (1-34)  
 düğünümde (3-15)  
 ğızım (2-26)

2.t.k. ayān (32-61)  
 yengen (2-6)

3.t.k. açılışı (1-4)  
 evünü (21-85)  
 öğünde (2-10)

<sup>84</sup> Prof.Dr.Osman Yıldız,Isparta Merkez Ağız,Fakülte Kitabevi,Isparta 2002,s.62

suyu (1-37)<sup>85</sup>

şeysi (1-4)

ununu (1-3)

yūkası (1-5)

1.ç.k. geşliğimizde (2-29)

ikimiz (2-6)

ōlumuza (4-11)

zamanımızda (2-59)

2.ç.k.

3.ç.k. ètdiğlerini (31-22)

gellinnerini (34-10)

işelerine (32-49)

### 3.Hal Ekleri

İsmin başka bir kelimeyle ilgi kurmak üzere aldığı eke, hal eki (adın durum eki); başka bir kelime ile ilgi kurmak üzere, ismin yalın (eksiz) olarak veya ek olarak bulunduğu duruma isim hali (ad durumu) denir. Dünyanın bir çok dilinde hal kategorisi mevcuttur. Türk dilinin bir çok meselsi gibi isim halleri ve hal ekleri konusunda da bir birlik sağlanmış değildir, hallerin sayısı ve termonolojisinde bile henüz bir birlik yoktur. Eski Türkçeden günümüze kadar, gerek tarihi ve gerekse yaşayan şive ve ağızlar üzerinde yapılan çalışmaların çoğunda hal eklerinin sayısı ve termonolojisi farklıdır. Bu konuda Türk türkologlar arasında birlik bulunmadığı gibi,

<sup>85</sup> sub>suw>suy>su gelişmesi dikkate alınmalıdır.

Türk dili üzerinde çalışan yabancılar arasında da birlik yoktur. Dolayısıyla üzerinde ittifak edilecek noktaların belirlenmesi gerekir. Eski Türkçe ile bazı tarihi şivelerde hal eklerinin sayısının bu günkü Türkiye Türkçesinden farklı olması normaldir. Ancak onların da kendi içinde bir birlik göstermeleri gerekir. Söz konusu edilen eserlerde "isim hali" olarak kabul edilen ortak şekiller şunlardır. 1- Yalın hal (nominatif) 2- Belirtme hali (akkuzatif) 3- Yönelme hali (datif) 4- Bulunma hali (lokatif) 5- Çıkma hali (ablatif) Bu sayıyı fazla gösteren bütün diğer eserlerde de ilgi hali (genitif) yer aldığı için, bunu da genel ittifakın içine alabiliriz. Bu durumda hal eklerinin çoğunlukla kabul edilen sayısı altı olmaktadır. 1- Yalın hal (nominatif) 2- Belirtme hali (akkuzatif) 3- Yönelme hali (datif) 4- Bulunma hali (lokatif) 5- Çıkma hali (ablatif) 6- Tamlama hali (genitive) Bu hallerin dışında, daha fazla sayıda hal ve hal ekine yer veren eserler, genellikle, Eski Türkçedeki halleri dikkate almakta ve onların kalıplaşmış veya başka işlevler kazanmış şekillerini hal eki olarak değerlendirmektedirler. Yukarıda belirtilen altı şekle ek olarak, söz konusu ilim adamları tarafından belirlenen hallerin yoğunlaştığı rakam ise dokuzdur. Buna göre üzerinde ittifak edilen isim hallerinin üst sınırını dokuz hal olarak kabul etmek mümkündür. Bunlar; 1- Yalın hal (nominatif) 2- Belirtme hali (akkuzatif) 3- Yönelme hali (datif) 4- Bulunma hali (lokatif) 5- Çıkma hali (ablatif) 6- Tamlama hali (genitive) 7- Vasıta hali 8- Eşitlik hali 9- Yön gösterme hali<sup>86</sup>

### 3.1.Yalın Hal (Nominative)

Yalın hal isimlerin başka unsurlara bağlı olmayan şekilleridir. Yalın haldeki bir isim, karşıladığı nesne ve kendisine tabi olan isim dışında hiç bir münasebet ifade etmez, Türkçede yalın hal eksizdir. Kelimelerin kök ve gövdelerinden başka, çokluk ve iyelik eki almış şekiller de yalın halde bulunurlar. Anadolu ağızlarında yalın hal genel Türkçeden farklı değildir.<sup>87</sup>

<sup>86</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 17-21

<sup>87</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 37

eğmeğ (1-4)

et (1-75)

### 3.2.İlgi Hali (Tamlayan Durumu-Genitive)

+ (n)I<sub>3n</sub> / + (n)I<sub>3ŋ</sub>

Hal eklerinin temel fonksiyonu, ismi içinde bulunduğu duruma göre fiile bağlamaktır. Ancak tamlama (genitive) halinin böyle bir özelliği yoktur. Bu hal ismi isme bağlayarak tamlama kurar. Sadece "olmak" fiili ve bildirme ekleriyle yüklem (predicat) olarak kullanıldığında ismi fiile bağlar. Tamlama hali, biri ekli diğeri eksiz olmak üzere iki şekilde bulunur. Eksiz tamlama halinin şekil olarak her hangi bir belirtisi, yani eki yoktur, belirtisiz isim tamlaması kurar ve cümlede kendisinden sonra gelen iyelik eki almış kelimeyle bir birlik oluşturur.<sup>88</sup>

#### **Biçimbirimleri:**

eviŋ (1-18)

onuŋ (1-16)

sacın (1-17)

samsanın (1-26)

şerbedin (1-41)

ununun (1-4)

### 3.3.Yapma Hali (Belirtme durumu- Accuzative)

<sup>88</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 61-62

### + (y)I<sub>3</sub>

Cümle içinde fiilin doğrudan tesir ettiği isim belirtme (accusative) halinde bulunur. Karşılıdığı hareket doğrudan bir isme tesir eden fiiller, geçişli fiillerdir. Belirtme hali, ismi kendisine tesir eden geçişli fiile bağlayan haldir. Bu hal bazan eksiz (cam kır-), çoğu zaman da ekli (cam+ı kır-) olur. Belirtme hali eki, ET'de +ğ, +g, +ığ, +ıg, +uğ, +üğ iyelik eklerinden soma +n, işaret ve şahıs zamirlerinden sonra ise, +nı, +ni şeklindedir. +nı biçimi daha somaları normal isim tabanlarında da kullanılmıştır. EAT döneminde bir yandan - seyrek de olsa - eski şekiller devam ederken diğer yandan da Oğuz Türkçesinin kendine has özelliği olan +ı, +i şekilleri ortaya çıkmıştır. TT'de belirtme hali ekinin şekilleri +ı, +U ekleridir. Anadolu ağuzlarında asıl belirtme hali eklerinin şekilleri TT'de olduğu gibidir. Ancak bu temel seslerin değişik söylenişinden ortaya çıkmış, az-çok farklı fonetik özelliklere sahip şekiller de vardır. Bu arada iyelik üçüncü şahıstan soma belirtme hali ekinin +n (veya +0) biçiminde kullanılması Anadolu ağuzları ile ET arasındaki bağı gösterir.<sup>89</sup>

### **Biçimbirimleri:**

arpayı (1-3)

buğdayı (1-3)

eğmeği (1-22)

onu (1-29)

### **3.4.Yaklaşma Hali (Yönelme Durumu-Dative)**

+A

<sup>89</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağuzlarında İsim çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 99

Yönelme hali iş, hareket ve nesnenin yönünü, varacağı son noktayı belirtir. Fiilin hareketinin yöneldiği ve kendisine yaklaşılana nesne, cümlede yönelme halinde bulunur. Yönelme hali eki, ET'de yaygın biçimiyle +ka, +ke, +ğa, +ge, iyeliklerinde soma +na, +ne ve son sesi k ünsüzü olan isimlerle kitabelerdeki bazı yer adlarında +a, +e şeklindedir. EAT'de, ek başlarındaki -g- seslerinin düşmesi sebebiyle ek, +a, +e şeklini almıştır. TT'de de EAT'de olduğu gibi ünsüzle biten kelimelerde +A, ünlü ile biten kelimelerde + (y)A, iyelik ekleri ve işaret zamirlerinde ise, + (n)A şeklinde kullanılmaktadır.<sup>90</sup>

### **Biçimbirimleri:**

bana (1-17)

içine (1-26)

saca (1-29)

### **3.5. Bulunma Hali (Kalma durumu - Locative)**

#### **+dA**

Bulunma hali iş, hareket, şahıs ve eşyanın yerini bildirir. Bu, bulunma halinin temel fonksiyonudur, bunun yanında bulunma hali ekinin daha değişik fonksiyonları da vardır. Bunların başında, zaman, iş, şekil-tarz, durum, karşılaştırma, kesir, miktar, kısım, vasıf, parça ... vs. gelir. Zaman ifadesi özellikle belirgin fonksiyonlardan biri olduğu için, bazı şivelerde (Türkmen, Tatar, Uygur) "yer-zaman" hali olarak adlandırılmıştır.<sup>91</sup>

<sup>90</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 134

<sup>91</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 177



**Biçimbirimleri:**

değirmende (1-11)

tavada (1-40)

yağda (1-40)

**3.6.Ayrılma Hali (Çıkma Durumu-Ablative)****+dan**

Eklendiği adda, fiilin gösterdiği işin kendinden uzaklaştığını gösterme durumudur. Bu durumda, fiilin hareketi çıkma durumundaki addan dışarıya doğru yönelmiştir.+dan ekiyle karşılanır. Bu durum çeşitli kullanılış biçim ve özellikleri dolayısıyla, eklendiği adı fiile sebep, sonuç, zaman bildirme, adın yapıldığı maddeyi gösterme, bir bütünü veya bütünün parçasını oluşturma, yer ve yön gösterme, edat grupları oluşturma, karşılaştırma, eş veya zıt anlamlı ilişkiler kurma gibi çeşitli işlevler ile de kullanılır.<sup>92</sup>

**Biçimbirimleri:**

arpadan (1-27)

esğiden (1-16)

evden (9-31)

icden (1-38)

tahtadan (1-15)

unundan (1-5)

---

<sup>92</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.25

### 3.7. Vasıta Hali (Araç durumu - Instrumental)

+ (I<sub>2</sub>)n , +IA (n) / +nA (n)

Kelime gruplarında ve cümlede fiilin kendisi vasıtası ile, kendisinin iştiraki ile veya kendisinin ifade ettiği zamanda yapıldığını göstermek için isim vasıta halinde bulunur. Vasıta hali eki, ET'de +n'dir. EAT'de asıl ek, +n olmakla birlikte +la, +birle, +IIA (<ile) şekilleri de kullanılmıştır. TT'de +n vasıta hali eki, artık kalıplaşmış olarak belli bazı kelimelerde varlığını devam ettirmektedir. Ancak, kalıplaşmış ve kelime gövdesinin bir parçası durumuna girmiş olan bu ek, bir nevi zarf yapma fonksiyonundadır.<sup>93</sup>Günümüzde ise daha çok + (y)IA şeklinde kullanılmaktadır.

#### **Biçimbirimleri:**

bişirgeçle (1-17)

çitçiliğle (10-3)

eğmeyiyen (1-78)

ğırıntılarıynan (1-35)

ikindin (34-7)

kışın (17-25)

müdürûle (15-31)

onlan (1-6)

onulan (1-20)

soğannan (5-7)

suyla (1-19)

---

<sup>93</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 235

unuyla (1-17)

unuyulan (1-21)

yayan (11-28)

### 3.8. Eşitlik Hali (Equative)

**+cA**

Temel vazifesi eşitlik, gibilik, kadarlık, ve benzerlik bildirmek olan bu ek, ET'de +ÇA şeklinde sadece tonsuz ünsüzle kullanılmakta idi. Batı Türkçe'nin ilk devirlerinde de yalnız +ÇA biçimi kullanılan eşitlik hali ekinin Osmanlı Türkçesi içinde daha çok tonsuz şekliyle kullanıldığı görülmektedir. Azeri Türkçesi ile diğer Doğu Türk şivelerinde ekin yalnız +çA'lı şekli kullanılmaktadır. TT'de ise, ekin tonlu (+çA) ve tonsuz (+cA) biçimleri, ünlü ve ünsüz uyumları doğrultusunda kurallı olarak mevcudiyetini devam ettirmektedir.<sup>94</sup>

#### **Biçimbirimleri:**

güzelce (17-36)

iyice (1-33)

### 3.9. Yön gösterme Hali

Yön gösterme hali ekleri, daha çok yer ve yön ile ilgili yer ve zaman isimlerine gelerek fiilin yönünü belirtirler. Ancak, günümüzde kalıplaşmış olarak sınırlı sayıdaki birkaç kelimedede görülen bu ekler, çekim eki olma fonksiyonunun kaybetmiş ve kelimenin gövdesi ile kaynaşmışlardır. Genel Türkçede yön gösterme

<sup>94</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 266

hali ekinin bu fonksiyonunu, yönelme hali eki (dative) ve doğru, karşı, taraf, yan ... vb. edatlar yerine getirmektedir.<sup>95</sup>

**+Ar (I<sub>2</sub>)**

**Biçimbirimleri:**

içeri (7-21)

ileriye (15-17)

içerde (2-23)

yokarıya (7-21)

yokarlarda (2-28)

**+ra**

**Biçimbirimleri:**

sōna (1-33)

**Zamir+ara**

**Biçimbirimleri:**

bura (2-9)

burada (1-48)

---

<sup>95</sup> Ahmet Buran, Anadolu Ağızlarında İsim çekim (Hal) Ekleri, TDK Yay., Ankara, 1996, s. 286

buraya (15-4)

ora (1-112)

oraya (2-23)

şuraya (2-106)

## **FİİL ÇEKİMİ**

### **1.BASİT ÇEKİMLER**

#### **ZAMANLAR**

##### **1.Görülen Geçmiş Zaman**

**-dI<sub>3</sub>**

Geçmişte göz önünde olup biten bir hareketi bildirmek için kullanılan bir şekil ve zaman ekidir.<sup>96</sup>

##### **1.teklik**

**(-dI<sub>3</sub>m/n)**

basmadım (15-65)

dédim (11-41)

---

<sup>96</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s.298

evlendirdim (9-16)

unutdum (9-16)

uyumadın (3-19)

## **2.teklik**

**(-dI<sub>2</sub>n/η)**

annadıη (15-122)

getirdiη (42-30)

## **3.teklik**

**(-dI<sub>3</sub>)**

başladı (2-8)

bididi (4-25)

gômedi (16-28)

ğakmadı (2-64)

oldu (4-25)

## **1.çokluk**

**(-dI<sub>2</sub>K)**

bitirdiğ (7-7)

dökmediğ (18-36)

geldiğ (5-18)

moderinneşmediğ (36-29)

yaşlandığ (9-43)

yaptırdığ (15-29)

## **2.çokluk**

**(-dıyız)**

annadıyız (31-36)

## **3.çokluk**

**(-DI<sub>4</sub>IA (r), le (r)dI )**

bişirilēdi (7-27)

dönmediler (31-12)

gettilē (15-28)

yaptırdılā (1-16)

## **2.Öğrenilen Geçmiş Zaman**

**- (I<sub>4</sub>)mI<sub>3</sub>ş**

Olmuş bitmiş bir fiilin sonradan veya başkasından öğrenilmesi ya da farkına varılması halinde, bu zaman eki kullanılır.<sup>97</sup>

### **Biçimbirimleri:**

#### **1.teklik**

**(-mİ<sub>3</sub> İ<sub>3</sub>n)**

unudmuşun (2-26)

#### **2.teklik**

**(-miş (s)in)**

ğövēmİssin (19-108)

#### **3.teklik**

**(-mI<sub>3</sub>ş)**

demiş (18-55)

ğaldırmamış (31-17)

ğoymuş (15-20)

---

<sup>97</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin,Uşak İli Ağızları,TDK Yay.,Ankara,2002,s.99



olmuş (10-87)

yaşınmış (3-14)

yaşamış (15-4)

### 3.çokluk

#### (-mI<sub>2</sub>şlA (r))

almışlā (19-110)

gēmişlē (15-49)

getirmişlē (15-4)

işédmişlē (15-19)

yemişlē (19-111)

### 3.Şimdiki Zaman

#### - (I<sub>4</sub>)yo (r) / - (I<sub>4</sub>)yō

Fiilin gösterdiği oluş ve kılışın içinde bulunulan zamanda başladığını ve sürmekte olduğunu gösteren kiptir.<sup>98</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında, şimdiki zaman eki, Standart Türkiye Türkçesinde kullanılan - (I<sub>4</sub>)yor şimdiki zaman ekinden farklıdır. Genellikle ekin sonundaki 'r' ünsüzü düşer ve 'o' ünlüsü normal veya uzun şekildedir. Bazı durumlarda ise, ünlü kaynaşması sonucu ekten önceki ünlünün uzun olduğu görülür.<sup>99</sup>

<sup>98</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.610

<sup>99</sup> Prof.Dr.Osman Yıldız,Isparta Merkez Ağızı,Fakülte Kitabevi,Isparta 2002,s.81

**Biçimbirimleri:****1.teklik****(-yom/n, -yorum/n)**

bilmēyon (9-47)

bîmiyom (35-14)

déyorun (3-11)

durmuyorun (4-29)

girmiyorun (4-27)

görüyom (16-26)

yapıyon (35-14)

**2.teklik****(-yon,-yosun)**

alıyon (1-98)

alıyosun (21-43)

bāsediyon (15-17)

götürüyon (1-98)

sôlüyon (15-18)

**3.teklik**

**(-yo, -yō)**

açılıyo (1-4)

almeyo (15-62)

bilmeyō (16-29)

ğıvrılıyo (1-5)

gômeyō (16-29)

ğuruyo (1-18)

gēyo (2-50)

olmuyo (17-49)

üğünüyo (1-4)

**1.çokluk****(-yoz, -yoruz)**

dēyoz (1-61)

ğatıyoz (1-5)

görmēyoz (11-37)

ğoymuyoz (21-38)

isdeyoruz (4-11)

üğüdüyoz (1-3)

yapıyoruz (4-25)

yapmıyoz (26-52)

**2.çokluk**

**(-yonuz, -yōsuñuz)**

bilmiyonuz (1-15)

biliyonuz (2-64)

görmēyōsuñuz (16-30)

oluyonuz (2-66)

**3.çokluk****(-yola (r),-yolla (r), yōla (r))**

bişiriyollā (1-59)

çalınıyolā (4-28)

çıķarmıyolā (37-23)

dōşüyolā (4-47)

étmiyollā (5-47)

gēyolā (2-63)

hazırlayōlā (17-50)

yapıyōlā (11-42)

**4.Gelecek Zaman****- (y) (A/I)cA (K)**

Fiilin anlattığı işin şimdiki zamandan sonraki bir zamana ait olduğunu gösteren kiptir.<sup>100</sup> Gelecek zaman için, yazı dilimizdeki – (y)AcAk eki kullanılır. Fonksiyonu yazı dili ile aynıdır. Ancak, şekil itibarı ile, bu ekin çeşitli allomorfları bulunur. Ekin başındaki ‘a/e’ ünlüsünün yaygın olarak düşmesi ve doğrudan doğruya –cAk şeklinde eklenmesi en belirgin ve karakteristik özelliğidir. Her ne kadar ünlü uyumuna uysa bile, özellikle kalın sıradan fiillere bile ince ünlülü (-cek)eklenmesi de yaygındır. Ünsüz uyumuna girmez, devamlı ‘c’ ile kullanılır. Bunlar bütün kişi çekimleri için geçerlidir. Kişi ekleri ile çekimlendiğinde, ekteki ‘k’ sesi iki ünlü arasında öncelikle ötümlüleşip sızıcılaşır (k<g<ğ), bunun sonucu olarak da büzülmeye uğrayarak hece kaybolmasına uğrar. Birinci tekil kişi çekiminde kişi eki olarak ‘n’ ünsüzü de bulunabilir. Birinci çokluk kişi, yazı dilimizdeki gibi ‘z’li şekildedir.<sup>101</sup>

### **Biçimbirimleri:**

#### **1.teklik**

**(-A/ı)cAm/n/η)**

alcan (2-33)

almıcam (2-33)

annadamēcen (12-36)

gidecem (20-26)

girmēcem (15-41)

yēceη (2-15)

---

<sup>101</sup> Prof.Dr.Gürer Gülsevin,Uşak İli Ağızları,TDK Yay.,Ankara,2002,s.107-108

**2.teklik**

**(- (y) (A)cAη/n), (- (A)cAsAη/n), (- (A)cA (K)s I<sub>2</sub> n)**

almēcen (39-33)

anlēcēsin (39-24)

bişirceŋ (1-75)

bişicēseŋ (2-79)

dökceŋ (1-77)

éndirceŋ (1-76)

girmēceŋ (15-41)

olcağsın (32-60)

sorcēsin (39-24)

vēmēcen (39-33)

verecēsen (3-7)

yerleşdirceŋ (1-76)

yiyceŋ (1-78)

**3.teklik**

**(- (y)cA (K))**

bişceğ (1-75)

haşlancağ (1-75)

yaraycağ (1-99)

yumuşadcağ (1-78)

### **1.çokluk**

**(- (I<sub>2</sub>)cAz)**

alcaz (2-31)

almıcaz (2-31)

gelcez (8-3)

yapcez (14-48)

### **2.çokluk**

**(-cēseñiz)**

bağabilcēseñiz (18-77)

### **3.çokluk**

**(- (I<sub>2</sub>)ce (K)le (r))**

alceğlē (15-67)

dēceğlē (15-66)

vēceğlē (15-67)

yapiceğlē (30-11)

yēceġlē (30-11)

## 5.Geniş Zaman

**-A/I<sub>4</sub> (r)**

Genellikle ekin ünsüzü düşmektedir, ekin ünlüleri de çoğunlukla uzundur.<sup>102</sup>

### **Biçimbirimleri:**

#### **1.teklik**

**(- (A)rI<sub>2</sub>m/n)**

dérin (2-135)

döverin (1-34)

öfelerin (1-34)

yaparım (6-30)

#### **2.teklik**

**(- (A/I<sub>2</sub>) (r)sI<sub>2</sub>n/η)**

bağarsın (27-30)

---

<sup>102</sup> Prof.Dr.Osman Yıldız,Isparta Merkez Ağızı,Fakülte Kitabevi,Isparta 2002,s.80



dêrsin (3-9)

êndirisin (1-74)

gidêsin (1-98)

yapâsin (1-97)

yapâsıñ (15-99)

### **3.teklik**

**(-A/I<sub>4</sub> (r))**

açâ (1-17)

çevirî (2-68)

duru (1-111)

olur (6-8)

olû (1-18)

yapâ (1-83)

### **1.çokluk**

**(- (A/I<sub>4</sub>)rI<sub>3</sub>z)**

bişiriz (1-17)

çeviriz (1-17)

dêriz (1-20)

yaparız (1-3)

## 2.çokluk

(- (i) (r)sin/ηiz)

bilîsiniz (1-15)

bilisiniz (7-30)

ğorsunuz (26-45)

## 3.çokluk

(-A/I<sub>4</sub> (r)IA (r), -A/I<sub>4</sub>IIA (r) )

bırağırılā (1-56)

doldurūlar (1-56)

doldurular (1-107)

geçirilē (1-62)

gelillē (7-17)

okşarlā (12-9)

söyllellē (7-15)

### 3.1.Geniş Zamanın Olumsuz Çekimi

-mA (z/s)

**Biçimbirimleri:**

**1.teklik****(-mA/n)**

bilmem (11-52)

bilemen (35-24)

bilmen (26-15)

yapamam (41-26)

**2.teklik****(-maz/ssan)**

duzlamassan (45-75)

**3.teklik****(-mA (z/s))**

açmaz (2-42)

alınma mı (21-45)

étmez (1-75)

görünmez (1-51)

olmaz (1-48)

**1.çokluk**

**(-mA/I<sub>2</sub>yI<sub>2</sub>z)**

étmiyiz (8-37)

ġatmayız (1-26)

g ydirmiyiz (35-24)

g t meyiz (5-37)

verdirmeyiz (9-38)

yapmıyız (26-52)

**3. okluk****(-mAzlA (r))**

vermezl  (27-13)

yapmazl  (41-9)

## TASARLAMA KIPLERİ

Fiilin olumlu veya olumsuz yöndeki gerçekleşmesini, tasarlana dilek, istek, şart, gereklilik veya emir kavramları içinde veren kiplerdir.<sup>103</sup>

### 1.Şart Kipi

**-sA**

Bir oluş ve kılışı şarta veya dilek, istek ve niyete bağlayan bir tasarlama kipidir. Şart bildirme görevi ile kurulan öteki tasarlama kiplerinden ayrılan yanı, yalnız başına bir yargı taşınamaması ve ancak temel cümledeki yargının gerçekleşmesini şarta bağlayan bir yardımcı, bir tamlayıcı öge niteliği taşımasıdır. Bu tamlayıcı öge veya cümle parçası bir yargı bildirmediği için de temel cümlenin zarfı durumundadır. Ancak, belirtmek gerekir ki, bugün Türkiye Türkçesinde -sA eki ile kurulan bu kip aynı zamanda dilek, istek ve niyet de bildirmektedir. Bu bakımdan, iyelik kökenli şahıs ekleri alarak çekime giren dilek-şart kipi 1-şart, 2-dilek, istek, niyet bildirme gibi iki yönlü ve birbirinden farklı iki temel görev yüklenmiştir. Bu nedenle, bazı gramerler bu kipi yalnızca şart kipi terimi ile karşıladıkları halde, bazı gramerler bizim de benimsediğimiz şekilde bu kipi şart-dilek veya dilek-şart kipi diye adlandırılmışlardır. Dilek-şart kipi, kullanımda şart görevi yüklendiğinde bir yargı bildirmediği halde, dilek görevi ile kullanıldığında, dileğe bağlı tam bir yargı bildirmektedir.<sup>104</sup>

### **Biçimbirimleri:**

<sup>103</sup> Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Ankara 2007, s.208

<sup>104</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 677

**1.teklik****(-sam)**

ğırsam (15-66)

**2.teklik****(-sen)**

dêsen (18-86)

**3.teklik****(-se)**

gêse (19-61)

görüvêse (19-61)

yêvêse (19-61)

**1.çokluk****(-seK)**

étseğ (19-42)

yapsağ (28-35)

## 2.çokluk

(-sA<sub>1</sub>I<sub>2</sub>z)

isderseniz (29-16)

görseniz (33-45)

gelseniz (33-45)

## 2.Emir-İstek Kipi

Türk dilinde, aynı ek emir ve isteğin her derecesini ve tarzını bildirmektedir. Örnek olarak verilegelen -ø ek (otur-ø , gel-ø , affet-ø , gibi) söyleyenin ve muhatabın durumuna göre, istenilen fiilin gerçekleşmesi için gereken zaman ve müsamahaya göre değişik fonksiyonlar yüklenebilir.<sup>105</sup>

### Biçimbirimleri:

#### 1.teklik

(-A/I<sub>2</sub>m/n/η, -A/I<sub>2</sub> y A/I<sub>2</sub>m/n/η)

alen (2-32)

bakem (16-34)

bilem (13-3)

---

<sup>105</sup> Güner GÜLSEVİN, Uşak İli Ağızları, TDK Yayınları, Ankara 2002, s.1 15

bilen (2-7)

démiyen (2-64)

diken (28-86)

düşüniyiñ (27-12)

gelen (13-53)

işetmiyen (15-60)

sateñ (18-86)

söyliyen (11-17)

## **2.teklik**

**(-ø)**

ğak (2-67)

ğaldır (2-67)

oyna (2-67)

vazgeş (15-49)

## **3.teklik**

**(-sI<sub>3</sub>n)**

étmesin (2-56)

gelsin (1-49)

ğırılmasın (6-10)

ğırsın (1-49)

girsin (1-41)



olsun (1-55)

ossun (1-63)

### **1.çokluk**

**(-All<sub>2</sub>m/n)**

alalım (42-111)

démiyelin (2-6)

bakalım (2-32)

düşünelim (8-4)

édelim (15-31)

### **2.çokluk**

**(-I<sub>4</sub>n/ñ)**

annamañ (15-90)

buyurun (8-3)

döşün (28-53)

ğakın (2-66)

gelin (8-3)

gelmeñ (20-29)

gevşeldiñ (2-58)

oynadın (2-32)

### 3.çokluk

#### (-sinner)

vermesinner (23-25)

## III. BİRLEŞİK ÇEKİMLER

Çekimli fiiller, taşıdıkları kip sayısına göre basit kipli veya basit zamanlı fiiller ve birleşik kipli veya birleşik zamanlı fiiller olmak üzere başlıca iki gruba ayrılır. Basit kipli fiiller, yapılarında şekil ve zaman kavramı taşıyan tek tip bulunan fiillerdir. Birleşik kipli fiillerde ise, birden fazla kip eki vardır. Bunlar genellikle iki kipten oluşmuştur. Üç kipten oluşan katmerli birleşik zamanlı fiiller çok seyrekler. Birleşik kipli fiiller, içinde birden fazla kip eki bulunan fiiller olarak tanımlanabilir. Yalnız şahıs eklerinin yeri bakımından, belirli eklerle özgü olmak üzere kurala aykırı bazı yapılar da söz konusudur. Birçok kiplin birinci, ikinci ve üçüncü şahıs teklik çekimleri ile, birinci ve ikinci şahıs çokluk çekimlerinde, şahıs ekleri genellikle hikaye, rivayet ve şart eklerinden sonra, yani en sonda bulunur. Bunun tipik bir istisnası, görülen geçmiş zaman kipinin hikaye çekimindedir. Kuralı bozan ve yaygınlık gösteren bir diğer şahıs eki de birleşik kipli fiillerin üçüncü şahıs çokluk çekimlerinde yer alan -lAr ekidir. Bu ek hikaye, rivayet ve şart birleşik çekimlerinde genellikle kip eki ile hikaye eki arasında yer almıştır.<sup>106</sup>

### 1.HİKAYE

Birleşik çekimin hikaye şekli asıl fiil kipinin gösterdiği hareketin görülen geçmiş zamanda cereyan etmiş olduğunu bildirir. Bu çekim konuşanın geçmiş zamanda gördüğü hareketleri hikaye etmek için, anlatmak için kullanacağı fiil şeklidir. Asıl fiil kipleri ile i- fiilinin görülen geçmiş zamanının veya ekleşmiş

<sup>106</sup> Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 677

şeklinin birleşmesi ile ortaya çıkar. Emir dışındaki bütün kiplerin hikaye şekli vardır.<sup>107</sup>

### 1.1.Görülen Geçmiş Zamanın Hikayesi

-DI eki alarak geçmiş zamanda gerçekleşmiş bulunan ve tarz bildiren bir oluş ve kılışın yine geçmiş zamana aktarılarak anlatılmasıdır. Kalıp olarak, tarz bildirme görevindeki görülen geçmiş zaman eki ile hikaye etme görevindeki görülen geçmiş zaman eki ile hikaye etme görevindeki ikinci ve asıl geçmiş zaman eki bir araya gelmiştir. Bu birleşik kip, çekimde iyelik kökenli şahıs ekleri alır.<sup>108</sup>

**-dI<sub>3</sub>ydI<sub>2</sub>**

**Biçimbirimleri:**

**1.teklik kişi**

**(-dI<sub>2</sub>ydI<sub>2</sub>m)**

aldıydım (24-31)

beslediydim (19-68)

**3.teklik kişi**

<sup>107</sup>Muharrem Ergin,Türk Dil Bilgisi,Boğaziçi Yayınları,İstanbul,1980,s.322

<sup>108</sup> Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 734

**(-dI<sub>2</sub> (y)dI<sub>2</sub>)**

dédîdi (19-40)

oğuduydu (31-4)

verdiydi (1-17)

**1.çokluk kişi**

**(-dI<sub>2</sub> (y)dI<sub>2</sub>K)**

başladîdîğ (15-31)

dikdîdîğ (18-77)

étidiydîğ (19-66)

**1.2.Şimdiki Zamanın Hikayesi**

İçinde bulunan zamanda sürmekte olan bir oluş ve kılışı geçmişe aktararak anlatan birleşik kiptir.<sup>109</sup>

**- (I<sub>2</sub>)yodu**

**Biçimbirimleri:**

**1.teklik**

---

<sup>109</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.738

**(- (I<sub>2</sub>)yodum)**

biliyodum (16-14)

**3.teklik**

**(- (I<sub>2</sub>)yodu, - (I<sub>2</sub>)yōdu)**

gidiliyodu (2-26)

seriliyodu (9-42)

sulāveriyōdu (18-74)

yapılıyodu (16-14)

**1.çokluk**

**(- (I<sub>2</sub>)yoduK)**

giryoduğ (16-14)

seriyoduğ (5-46)

**1.3.Geniş Zamannın Hikayesi**

Geçmişten geleceğe uzanmış geniş bir zaman kesitinde gerçekleşeceğini bildiren bir oluş ve kılışı, geçmiş zamana aktararak gerçekleşeceğini bildiren birleşik kiptir.<sup>110</sup>

- (A/I<sub>2</sub>) (r)D<sub>14</sub>

**Biçimbirimleri:**

**1.teklik**

(- (a/i) (r)dI<sub>2</sub> m)

dêrdim (2-32)

êdiverêdim (19-57)

ġatâdım (19-57)

**2.teklik**

(- (a/i) (r)dI<sub>2</sub> n)

dêdin (2-33)

**3.teklik**

(- (A/I<sub>4</sub>) (r)dI<sub>4</sub> )

---

<sup>110</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.742

birikîdi (2-29)

dênîdi (1-105)

doplanırdı (2-28)

durudu (2-56)

gelîdi (1-106)

gelirdi (2-37)

yerdı (2-37)

### **1.çokluk**

**(- (A) (r)dI<sub>2</sub> K)**

dēdiġ (2-143)

gidēdiġ (14-14)

yapādiġ (10-92)

oynādiġ (15-116)

yıķādiġ (1-3)

### **3.çokluk**

**(- (A) (r)La (r)dI<sub>2</sub> )**

éderlerıdı (1-98)

yapālarıdı (1-48)

yaparlar<sub>ı</sub>dı (1-96)

### 1.3.1.Geniş Zamanın Hikayesinin Olumsuz Çekimi

**-mAz (I<sub>2</sub>)dI<sub>2</sub>**

#### 3.teklik

**(-mAzdI<sub>2</sub>)**

durutmazdı (18-80)

geTmezdi (14-36)

görmezdi (12-23)

olmazdı (18-26)

uyumazdı (3-18)

#### 3.çokluk

**(-mAzIAr I<sub>2</sub>dI<sub>2</sub>)**

ğatmazlar<sub>ı</sub>dı (18-20)

### 1.4.Şartın Hikayesi

**-se (y)di**



**Biçimbirimi:****1.teklik****-se (y)dim**

isdēsēdim (15-54)

**1.5.Emir-İstek Kipinin Hikayesi****-e (y)di****Biçimbirimi:****3.teklik****-e (y)di**

gelēdi (15-33)

**2.RİVAYET**

Bu şekil asıl fiil kiplerine i- fiilinin öğrenilen geçmiş zamanın getirilmesi ile yapılan birleşik çekimdir. Bu çekim i- fiilinin öğrenilen geçmiş zamanı ile yapılmakla beraber "i-" fiilinin öğrenilen geçmiş zamanı burada zaman ifade etmez,

i-miş şeklinin burada vazifesi zaman bildirmek değil, bir nakil, bir anlatma, bir somadan farkına varış ifade etmektir, öğrenilen geçmiş zaman bir cephesi ile anlatılan geçmiş zamandır, naklî mazidir. İşte -miş, -miş eki burada öğrenilen geçmiş zamanın sadece anlatma, başkasından nakil ve somadan farkına varma fonksiyonu ile vazife görür. Zaman eki değil, anlatma eki, nakil eki durumunda bulunur. Asıl fiil kipinin gösterdiği hareketi rivayet eder. Bu birleşik çekime rivayet adı verilmesi de bundandır.<sup>111</sup>

### **2.1.Şimdiki Zamanın Rivayeti**

- (I<sub>3</sub>)yomuş

**Biçimbirimleri:**

**3.teklik**

(- (I<sub>3</sub>)yomuş)

ğatıveriyōmuş (19-105)

giryomuş (19-106)

oluyomuş (19-106)

oturuyomuş (31-16)

### **2.2.Geniş Zamanın Rivayeti**

---

<sup>111</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 322

-A/ur (I<sub>2</sub>)m I<sub>2</sub>ş

**Biçimbirimleri:**

**3.çokluk**

- A/urAr (I<sub>2</sub>)m I<sub>2</sub>ş

atarlar\_ımış (31-24)

duturlar\_ımış (31-24)

geçerler\_ımış (31-25)

**3.ŞART**

Birleşik zamanlı fiillerin şartı, kip eki almış bir esas fiile, i- ek-fiilin şart kipinin getirilmesi ile oluşturulur. Bu birleşik kip, kendi yapısındaki şarta bağlı bu oluş ve kılışı cümledeki asıl fiile ilişkili kılarak asıl fiilin tamamlayıcıları görevini yüklenir. Dilimizde pek bol kullanılan şarta bağlı birleşik kipler, iyelik kökenli şahıs ekleri ile çekime girerler. Emir, şart ve istek kiplerinin şartlı birleşik çekimi yoktur.<sup>112</sup>

**3.1.Görülen Geçmiş Zamanın Şartı**

-dI<sub>2</sub> (y)Sa

---

<sup>112</sup> Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 764

Gerçekleştiği kesin olarak görülen veya bilinen bir oluş ve kılışı şarta bağlayan bir birleşik kip türüdür.<sup>113</sup>

### **Biçimbirimleri:**

#### **3.teklik**

**(-dI<sub>2</sub> (y)Sa)**

gēdiyse (19-79)

ğoyulaşdısa (19-31)

sıkışdıysa (3-17)

#### **3.çokluk**

**-dI<sub>3</sub>lA (r)sA**

aldılāsa (1-104)

götürdülēse (44-35)

### **3.2.Şimdiki Zamanın Şartı**

**-I<sub>4</sub>yosa, -I<sub>4</sub>yōsa**

---

<sup>113</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.765

İçinde bulunduğu zamanda gerçekleşmekte olan bir oluş ve kılışı şarta bağlayan bir birleşik kiptir.<sup>114</sup>

### **Biçimbirimleri:**

### **3.Teklik**

#### **(-I<sub>4</sub>yosa, -I<sub>4</sub>yōsa)**

biliyosa (15-100)

bulunuyōsa (13-48)

geliyosa (27-32)

geliyōsa (21-43)

đopuyōsa (3-5)

yetiyosa (34-45)

### **2.okluk**

#### **(-iyosaņız)**

isdiyosaņız (26-45)

### **3.okluk**

---

<sup>114</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.769

(-üyölāsa)

görüölāsa (27-13)

### 3.3.Gelecek Zamanın Şartı

-cA (K)sA

**Biçimbirimleri:**

**3.teklik**

(-ce (K)se)

alcēse (42-48)

çıġceġse (39-5)

gitcēse (3-17)

**1.çokluk**

(-ce (K)seK)

étcēseġ (2-87)

oturcēseġ (15-103)

**3.çokluk**

**(-ca (K)lar (ı)sa)**

dağıcağlar ısa (37-5)

### **3.4.Geniş Zamanın Şartı**

Geniş bir zaman kesiminde gerçekleşen oluş ve kılışları şarta bağlayan birleşik kiptir.<sup>115</sup>

**-A/I<sub>4</sub> (r)sA**

#### **Biçimbirimleri:**

##### **1.teklik**

**(-e (r)sem)**

zannedēsem (41-19)

##### **2.teklik**

**(-A (r)sAn/η)**

---

<sup>115</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.771

ararsan (21-16)

atmazsan (5-8)

ġatāsan (19-107)

isdemezsen (35-52)

isdersen (1-31)

yapāsan (15-99)

### **3.teklik**

**(-A/I<sub>4</sub> (r)sA)**

annaṣīsa (32-12)

annaṣmassa (31-12)

çoṣarsa (35-40)

dutulursa (10-68)

ôrenmesse (16-31)

serilmese (10-68)

verise (5-18)

### **1.çokluk**

**(-A/I<sub>4</sub> (r)sAK)**

beġenirseġ (26-19)

bulursaġ (1-42)

éderseġ (43-15)



olūseġ (19-84)

### 3.çokluk

**(-A/I<sub>4</sub> (r)IA (r)sA)**

annaşılāsa (10-7)

beyenirlēse (10-7)

dérlerse (20-33)

dérlēse (27-30)

görülēse (20-32)

### IV. Katmerli Çekim

Katmerli birleşik çekim asıl fiil kipine i- fiilin iki şeklinin arka arkaya getirilmesi ile ortaya çıkan çekimdir. Birleşik çekimde asıl fiil kipine i- fiili getirilmektedir. Katmerli birleşik çekim ise buna i- fiilin bir şekli daha eklenmek suretiyle yapılır. Yani katmerli çekim birleşik çekimlerin yeni bir birleşik çekimidir.<sup>116</sup>

#### 1.Geniş Zamanın Rivayetinin Rivayeti

**-e (r)miş (i)miş**

---

<sup>116</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 328

**Biçimbirimi:****3.teklik****-e (r)mişmiş**

geçemişmiş (18-3)

**3.çokluk****-e (r)le (r)mişmiş**

gidemişmiş (40-9)

**2.Geniş Zamanın Hikayesinin Hikayesi****-a (r)dı\_ıdı****Biçimbirimi:****1.teklik****-a (r)dım\_ıdı**

ğatadım\_ıdı (19-57)

## V.EK-FİİLİN ÇEKİMİ

Eski Türkçedeki er- "olmak" yardımcı fiilinin er- > ir- > i- değişimi ile ekleşmiş olan biçimidir. Bugün bu fiili her ne kadar i- (imek) diye adlandırıyor isek de fiilin tek başına bir anlamı yoktur. Asıl fiillerde olduğu gibi yalnız başına i- biçimiyle kullanılmaz ve yapım ekleri ile genişletilemez. Dolayısıyla fiilden bir ad ya da fiil gövdesi oluşturması mümkün değildir, i- ek-fiilinin dildeki görevi, ad soylu kelimeleri fiil durumuna getirmek ve basit zamanlı kiplerden birleşik zamanlı kipler oluşturmaktır.<sup>117</sup>

### 1.Görülen Geçmiş Zaman

+ (y/I<sub>2</sub>)dI<sub>3</sub>

i- ek-fiilinin görülen geçmiş zaman kipi (hikaye), fiile, şahıs ekleri ile genişletilmiş -DI geçmiş zaman ekinin eklenmesi ile oluşturulur. Şekil ve zaman ekinden sonra gelen şahıs ekleri iyelik kökenlidir.<sup>118</sup>

### Biçimbirimleri:

#### 1.teklik

(+ydım)

<sup>117</sup> Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 702

<sup>118</sup> Zeynep KORKMAZ, Türkiye Türkçesi Grameri, TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 706

ordáydim (15-10)

### **3.teklik**

**(+ (y/I<sub>2</sub>)dI<sub>3</sub>)**

eyîdi (15-104)

hastanedēdi (18-55)

meşurdu3-14)

ôleydi (11-33)

önceden\_jdi (13-26)

ôretmendi (16-27)

vardı (1-16)

var\_ıdı (45-101)

### **1.çokluk**

**(+ (y/I<sub>2</sub>)diK)**

arkıdeş\_jdiğ (15-100)

seyirciydiğ (2-29)

### **2.Öğrenilen Geçmiş Zaman**

**+ (y)mI<sub>2</sub>ş**

**Biçimbirimleri:****3.teklik****(+ (y)mI<sub>2</sub>ş)**

bağlîmiş (16-33)

bizimmiş (15-63)

dakımıymış (2-7)

elbîsesîmiş (2-5)

eveldeymiş (2-58)

gôneyîmiş (2-6)

orasîmiş (16-33)

şalvarîmiş (2-5)

üsdünlüymüş (29-9)

**3.çokluk****(+le (r)miş)**

ermenilemiş (40-8)

**3.Geniş Zaman**

Bu kip, Eski Türkçedeki er-ür-men, er-ür-sen vb. geniş zaman çekimindeki er-yardımcı fiili ile geniş zaman gösteren -ür ekinin birbiriyle kaynaşarak eriyip

kaybolması ve çekimde şahıs gösteren -men, -sen zamirlerinin de birer ek kalıntısı halinde devamı ile oluşmuştur. Bugün birinci ve ikinci şahıs teklik ve çokluk çekimlerinde adları fiilleştiren ekler, eski çekimli fiillerdeki eklerin kalıntısı olan zamir kökenli eklerdir, i- fiilinin geniş zamanının üçüncü şahıs çekimlerinde başka bir ek kullanılır. Bu ek de yine Eski Türkçedeki tur- yardımcı fiilinin geniş zaman çekiminden tur-ur > dur-ur > -DIr değişimine uğramış -DIr ve -DIrAr (-dur-ur-lar < -tur-ur-lar) ekleridir. Geniş zaman kipi aynı zamanda şimdiki zaman kavramını da içine aldığından bu eklerin yardımcı fiil kanalı ile adlarla birleşen çekimi, aynı zamanda şimdiki zamanı karşılayan birer bildirme eki niteliğindedir. Bundan dolayı adlara gelen kişi ekleri bildirme ekleri diye adlandırılmıştır.<sup>119</sup>

+ (y)I<sub>2</sub>/dI<sub>2</sub>r

### **Biçimbirimleri:**

#### **1.teklik**

(+I<sub>4m/n</sub>)

doğumluyum (31-3)

ğayınnayın (2-32)

islamköylüyün (14-3)

sengetliyin (2-131)

#### **2.teklik**

---

<sup>119</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 703

**(+sI<sub>3</sub>n)**

çocuğusun (42-133)

ğızsın (3-20)

necisin (15-60)

**3.teklik****(∅,+dI<sub>3</sub> (r))**

altındī (33-34)

bamyadī (1-82)

banakdī (1-82)

bileziğdī (33-34)

çeyizdir (10-64)

gècesidir (10-71)

gündû (18-57)

vâdır (1-20)

vâ (1-61)

**1.çokluk****(+yI<sub>3</sub>z)**

gēmeyiz (15-111)

köylüyüz (28-44)

mezūnuuz (15-89)

yeņiyiz (28-46)

zebzeziyiz (9-7)

### **3.1.Olumsuz Çekim**

**(değil (dir))**

değil (14-9)

değildir (42-24)

deyil (2-72)

deyildir (11-8)

diğil (2-59)

### **4.Şart**

+ (y)sA

**Biçimbirimleri:**

**3.teklik**

**(+ (y)sA)**

buysa (15-87)

geceyse (2-118)



işey\_jise (10-9)

varsa (1-51)

## **2.çokluk**

**(+ (y)seniz)**

atābeydeyseniz (13-52)

## **5.Birleşik Çekim**

### **5.1.Hikaye**

**(+ydımidi)**

### **1.teklik**

**(+ydımidi)**

burdaydımdi (18-56)

### **5.2.Rivayet**

**(+mI<sub>2</sub>m I<sub>2</sub>ş)**

### 3.teklik

(+mI<sub>2</sub>sm I<sub>2</sub>ş)

vāmışmış (40-8)

yoğmuşmuş (40-9)

## GÖREV DEĞİŞTİRİCİ EKLER

### 1.Fiilimsiler

#### 1.Mastar Ekleri

İsim-fiiller şekil bakımından fiilin hususi şekilleri, fonksiyon bakımından da isim karakteri gösteren ve isim gibi muamele gören kelimelerdir. İsim - fiiller, fiillerin geçici hareket isimlerini teşkil eden kelimelerdir. İsim-fiiller zaman ifadesi taşımakla fiile yaklaşırlar, ancak çekimli fiillerde görülen kip, zaman ve şahıs gibi özellikleri taşımazlar. İsim-fiiller, zaman ve hareket gibi fiilin iki esas ifadesini taşımaktadırlar. Zaman ifadesi onları çekimli fiillere, hareket ifadesi de onları zarf-fiillere yaklaştırır. Bu sebeptendir ki bazı isim-fiiller nihai fiil, bazıları da bulunma (locatif) ve eşitlik (equatif) hali ile zarf-fiil olarak kullanılmaktadırlar. İsim-fiiller isimler gibi kullanılıp isimler gibi hal, iyelik ve çokluk eki alıp edatlara bağlanabilirler. Bir ismin sıfatı olabilirler. Fiillerin kullanılış sahasına çıkmaları için şekil ve zaman ekleri ile kip ve zamana, şahıs ekleriyle de şahsa bağlanmaları gerekir. İsim-fiillerin kullanılış sahasına çıkmaları için kip, zaman ve şahsa bağlanmaları gerekmez. İsim-fiillerin iyelik ekleriyle bir şahsa bağlanmaları halinde bile bu bağlanış, fiillerin bağlanışından farklıdır. Fiiller şahsa hüküm ifadesiyle bağlandıkları halde, isim-

fiiller şahsa aidiyet ifadesiyle bağlanırlar. İsim-fiilleri zarf fiillerden ayıran önemli bir fark da, zarf-fiillerin şahsa bağlanamamalarıdır.<sup>120</sup>

### **-mA**

-mA adfiileri mAk fiilinden gelmekte olup, Yeni Tükçede onlardan daha yaygın bir yer kazanmışlar, kullanışça farklılaşmışlardır. Bu sebeple hafif mastar adını da alırlar.<sup>121</sup>

### **Biçimbirimleri:**

almaya (1-55)

bağlaması (2-58)

beyenmeye (2-30)

çıkma (25-17)

çimdirmeye (45-65)

görmeye (1-97)

içme (1-103)

kesmeye (1-20)

oynamaya (2-8)

öpmeliğ (2-8)

toplama (41-25)

uğurlamaya (1-97)

yapma (25-4)

---

<sup>120</sup> Kemal Eraslan, Türkçede İsim-Fiiller, Türk Gramerinin Sorunları II, TDK Yay., Ankara, 1999, s. 121

<sup>121</sup> Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, TDK Yay., Ankara 2007, s.420

**-mAK****Biçimbirimleri:**

bilmeğ (16-30)

demeğdir (19-32)

ğonuşmağ (15-64)

isdemeğ (7-3)

yaTmağdan (41-8)

**-I<sub>2</sub>ş**

çıkışda (35-4)

ğabış (2-16)

görüşümden (15-92)

**2.Sıfat-Fiil Ekleri**

Sıfat-fiiller, fiillerin cümle içinde isim olarak kullanılan şekilleridir. Bu isimler geçici isimlerdir. Çoğunlukla bir ismi niteleyen sıfat olarak kullanılırlar. Sıfat-fiil ekleri bütün fiillerin sonuna gelerek onların cümle içinde sıfat veya isim olmalarını sağlayabilirler.<sup>122</sup>Sıfat-fiiler, zaman ve hareket kavramı taşıyan fiilimsilerdir. Zaman kavramı taşıma özellikleri ile mastarlardan ayrılırlar. Master ekleri de bütün fiillerin sonuna gelerek, onların isim olmalarını sağlar; ancak zaman

---

<sup>122</sup> Ahad Üstüner, Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yayınları, Ankara, 2000, s. 20

kavramı taşımazlar. Fiille belirtilen hareket isimleri veya bu hareketle gerçekleşen iş isimleri teşkil ederler.<sup>123</sup>

### - (y)An

-An sıfat-fiil eki bütün Anadolu ağızlarında sıkça kullanılır. Ek, en çok sıfat olarak kullanılan kelimeler türetir. Sıfat olarak ismi, daha çok geçmiş zaman ve şimdiki zamanı kapsayan geniş zaman kavramıyla yaptığı hareketle nitelendirir. Nitelenen ismin düşmesiyle, geçici isim gibi kullanılan kelimeler yapar. Bu durumda kişi veya varlıklar, belirgin hareketleriyle, yapmayı alışkanlık haline getirdikleri hareketleri veya şimdiki zamanda yaptıkları hareketleriyle isimlendirilmiş olurlar. İsim olarak kullanılışı türettiği sıfatlar kadar sık değildir. -An sıfat-fiil eki, kullanıldığı cümleye bağlı olarak daha çok geçmiş zaman ve muayyen bir şimdiki zamanı içine alan bir geniş zaman kavramı taşır. Bir işi alışkanlık haline getirme anlamında sıfatlar türetir.<sup>124</sup>

### **Biçimbirimleri:**

alınan (1-103)

bilen (2-69)

bişmeyen (2-106)

çıkan (1-61)

déyen (1-95)

olan (1-83)

---

<sup>123</sup> Ahad Üstüner, Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yayınları, Ankara, 2000, s. 21

<sup>124</sup> Ahad Üstüner, Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yayınları, Ankara, 2000, s. 53

sıkışan (3-10)

**-er**

severine (34-8)

**- (y)ıcaK/ - (y)AcAK**

Oldukça sık kullanılan bir sıfat-fiil ekidir. Kip eki olarak kullanılan -AcAk eki ile aynı ektir. Başlangıçta kip ekinden çok sıfat-fiil eki göreviyle kullanılan -AcAk eki, zamanla gelecek zaman kavramıyla kip eki olarak kullanılmaya başlanmıştır. -AcAk eki, Anadolu ağızlarında yaygın şekilde gelecek zaman kip eki ve sıfat-fiil eki göreviyle kullanılmaktadır. Ek, -Dik sıfat-fiil eki gibi daha çok iyelik ekleriyle kullanılır. İyelik eklerini aldığı pek çok kullanımda mastar eklerine yaklaşarak "hareket ismi yapma" göreviyle karşımıza çıkar. Ancak iyelik eki almadan da kullanılmaktadır ki, bu tür kullanımları -Dik ekine nisbetle daha çok görülür. -AcAk ve -Dik sıfat-fiil ekleri, diğer sıfat-fiil eklerinden farklı olarak, kişilere göre çekilebildikleri, yani çoğunlukla bütün şahıslara ait iyelik eklerini aldıkları, dolayısıyla değişimli sıfat-fiil ekleri oldukları için J. Deny tarafından "ortacımsı" diye isimlendirilmişlerdir. Sıfat isimsi şekiller (ortacımsı), fiil gövdesinin ifade ettiği eylemi geçici olarak, hem nesne, hem nitelik imgesinde karşılamaya muktedir fiil şekilleridir. Başka bir deyişle sıfat isimsi şekiller bildirişim gereksinimi olduğunda fiil gövdesinin dile getirdiği eylemi geçici olarak nesneleştirilmiş veya nitelikleştirilmiş biçimde temsil edebilen fiil şekilleridir. Sıfat isimsi şekillerin bu nesneleştirilmiş ve nitelikleştirilmiş eylem anlamları, onları doğal olarak nesneleştirilmiş eylem anlamına sahip eylemlik (isim-fiil) ve nitelikleştirilmiş eylem anlamına malik ortaçlara akraba kılar. Ancak söz konusu şekiller, fiilimsi

ulamı şekillerinden olan bu akrabalarından ayrılan bir dizi şekilbilimsel, anlambilimsel ve sözdizimsel görev özelliğine sahiptir.<sup>125</sup>

### **Biçimbirimleri**

besliceğ (15-22)

çıkçağı (1-110)

eriyceğ (1-37)

götürceñi (8-10)

ğuycağları (7-22)

yürûceği (1-61)

### **-dI<sub>3</sub>K**

-Dik sıfat-fiil eki, diğer sıfat-fiil eklerinden çeşitli yönleriyle ayrı bir görünüm arz eder. Yan cümlelerde yüklem göreviyle hareket ismi olarak sıkça kullanılması, devamlı iyelik eki alması, bir takım isim hal ekleriyle kalıplaşarak çeşitli zarf-fiil ekleri oluşturması, olumsuzluk ekiyle diğer sıfat-fiil ekleri gibi iyelik eki almadan geçici sıfatlar türetmesi, çeşitli edatlara bağlanarak cümlede sebep, miktar ve zaman zarfı olarak kullanılması gibi özellikler diğer sıfat-fiil eklerinden herhangi birinde görülmeyen özelliklerdir.<sup>126</sup>

### **Biçimbirimleri:**

<sup>125</sup> Özlem Deniz Yılmaz, Türkiye Türkçesinde Sıfatı-İsimli Şekiller Üzerine, TDAY Belleten, 2003, C:1, s. 152

<sup>126</sup> Ahad Üstüner, Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yayınları, Ankara, 2000, s. 98

çıkdığı (2-73)

étdiđimiz (2-4)

đardıđımız (1-39)

keştiğimiz (1-38)

olduğu (15-12)

öfelediğimiz (1-35)

### **-mI<sub>3</sub>ş**

Türk dilinde Eski Türkçe döneminden beri yaygın bir şekilde kullanılan sıfat-fiil ekidir. Zamanla öğrenilen geçmiş zaman kavramı taşıyan fiil kipi görevini de yerine getirerek sıkça kullanılan bir ek olmuştur. Eski Türkçe döneminden beri sadece küçük ses uyumuna bağlı olarak -mUş şekli ortaya çıkmıştır. Eski Türkçede -mış, -miş; n ağzında-maş, -mâş'tir; nadiren de -muş, -müş şekli vardır.<sup>127</sup>

### **Biçimbirimleri:**

bişmiş (1-77)

döğülmüş (2-22)

geçmişini (15-31)

gemişini (15-31)

haşlanmış (8-43)

üğütülmüşü (1-10)

### **-AsI<sub>2</sub>**

---

<sup>127</sup> A. Von Gabain, çev. Mehmet Akalın, Eski Türkçenin Grameri, Ankara Üniv. Basımevi, 2000, s. 53



Bu ek Eski Türkçenin gereklilik- gelecek zaman isim-fiilleri kuran -sığ/-sig ekinden -g düşmesi ile > -sı/-si'ye dönüşmüş olan ektir. Böylece bir "ek yığılması" olayı ile, aynı nitelikteki iki ayrı ekin kaynaşmasından canlı yeni bir ek ortaya çıkmıştır. Meydana gelen bu yeni ek de, bizim üzerinde durduğumuz -ası/-esi ekidir.<sup>128</sup>

### **Biçimbirimleri:**

göresi (19-62)

sararasia (19-46)

### **-İK**

Anadolu ağızlarında geçmiş zaman sıfat-fiil eki göreviyle kullanımına çok nadir rastlanan bu ek, Eski Türkçedeki -yuk/-yük sıfat-fiil ekinin devamıdır. Ek, Karahanlı Türkçesinde -yuk/-yük, Eski Anadolu Türkçesinde ise daha az oranda -Ik/-Uk şekillerinde kullanılmıştır.<sup>129</sup> Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında tek bir sözde bu sıfat-fiil ekine rastlamaktayız.

### **Biçimbirimi:**

haşlanığ (32-37)

### **3.Zarf-Fiil Ekleri**

<sup>128</sup> Zeynep Korkmaz, -ası/-esi Gelecek Zaman İsim-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı Üzerine, TDAY Belleten, 1968, s.38

<sup>129</sup> Ahad Üstüner, Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yay., Ankara 2000, s.141

Yüklemin hareketini zaman, miktar, tarz, sebep gibi çeşitli yönleriyle sınırlandıran veya izah eden zarf-fiiler, değişik fonksiyonlarda bulunmadıkları, yalın halleriyle kullanıldıkları için, sıfat-fiille gibi tanımlanmaları zor olmayan fiilimsilerdir.<sup>130</sup>

- (y)A/ (-y)a.....- (y)A

**Biçimbirimleri:**

déye (1-42)

ğarışdıra (19-29)

ğata (19-93)

ğaynata (19-93)

gèTgide (16-14)

- (y)ArAK/- (y)AlAK

**Biçimbirimleri:**

dēleğ (19-31)

dökeleğ (2-22)

édeleğ (4-159)

işēdeleğ (15-74)

sepeleğ (2-22)

---

<sup>130</sup> Ahad Üstüner, Anadolu Ağızlarında Sıfat-Fiil Ekleri, TDK Yay., Ankara 2000, s.11

serpereğ (17-35)

olarağ (11-42)

oynıyalağ (34-35)

**-eli**

**Biçimbirimleri:**

geleli (18-62)

**- (y)IP**

**Biçimbirimleri:**

alıp (1-30)

alıP (1-55)

ğoyub (1-47)

katlıyıp (1-19)

yapıp (1-6)

**- (y)I<sub>4</sub>ncA**

Türkçede eskiden beri kullanılan bu gerundium ekinde bir hareket hali ifadesinden başka o hareket hali ifadesinden başka o hareket halinin ortaya çıktığı anı

göstermek gibi bir zaman ifadesi de vardır. Onun için bu gerundium hal zarfı olduğu gibi zaman zarfı olarak da kullanılır.<sup>131</sup>

**Biçimbirimleri:**

çıkınca (2-80)

éndirince (9-32)

olunca (18-49)

ōmayınca (18-62)

ölünce (7-35)

ötüverince (18-73)

sürüverince (18-73)

**-mAdAn**

**Biçimbirimleri:**

bişirmeden (19-105)

çevirmeden (1-28)

çıkarmadan (10-46)

ğaynatmadan (1-37)

girmeden (18-8)

vāmadan (35-4)

---

<sup>131</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 340

**-sA+kişi eki****Biçimbirimleri:**

annaşlāsa (10-7)

bulursaĝ (1-42)

isdersen (1-31)

olūsa (1-74)

varsa (1-51)

yerse (3-20)

**-kA (n) (A)****Biçimbirimleri:**

açāken (1-6)

alırķana (10-87)

arāķa (15-12)

çalāķa (18-20)

çekēken (2-117)

dürēken (1-47)

giderke (9-31)

gidēkene (10-9)

oynāķan (2-41)

yakāķan (2-50)

yıkāķan (1-18)

yuğurūken (1-4)

### 3.1.Birleşik Zarf-Fiil Ekleri

#### **-dan kelli**

Standart Türkçede görülmeyen, Standart Türkçede -DlktAn sonra şeklinde bulunan birleşik bir zarf-fiil ekidir. -Dik sıfat-fiil ekiyle -DAn çıkma durumu ekinin kaynaşmasından oluşmuştur. Hem yörede hem de diğer yöruk ağızlarında sıkça rastlanılan -DlktAn geri zarf-fiili, r \* l alternansıya -DlktAn geli şekline dönüşmüştür. Zaman zaman geli edatının g ünsüzünün ötümsüzleştiği de görülmektedir.<sup>132</sup>

#### **Biçimbirimleri:**

ondan kelli (3-10)

#### **-dI<sub>2</sub>K+dAn kēli/kelli**

#### **Biçimbirimleri:**

aldığdan kēli (2-86)

bişdiğden kēli (7-52)

đoduđdan kēli (7-19)

yıķādıđ kelli (28-34)

---

<sup>132</sup> İsmail Teoman Güneş,Savaştepe Yöruk Ağızlarının İncelenmesi ve Türkçenin Gelişip Zenginleşmesine Katkıları,Yüksek Lisans Tezi,İzmir,2009,s.171

**-dI<sub>4</sub> KcA**

**Biçimbirimleri:**

gördüğce (31-26)

**-dI<sub>3</sub>K+iyelik+Da**

**Biçimbirimleri:**

ğatdīmızda (45-71)

geldiğlerinde (42-41)

ğesildiğinde (32-42)

ğetdiğinde (26-50)

ğırğladığımızda (45-66)

ğitdiğımızde (42-85)

ğoduğumuzda (28-34)

**-dIK+iyelik**

**Biçimbirimleri:**

oynadīnı (12-23)

**-dIK+iyelik gibi**

**Biçimbirimleri:**

yapdığı gibi (13-58)

**-mAdAn önce****Biçimbirimleri:**

dōramadan önce (42-116)

gitmeden önce (10-77)

olmadan önce (10-47)

**-dI<sub>2</sub>K+iyelik zaman****Biçimbirimleri:**

biTdiği zaman

endiği zaman

geçirdikleri zaman

geldiği zaman

gitdiği zaman

olduğu zaman

**-dI<sub>2</sub> K+iyelik+dAn**



**Biçimbirimleri:**

étmediğimden (45-45)

görmedimizden (45-19)

olduğundan (2-89)

olduğumdan (32-44)

**-dI<sub>3</sub>K+dAn sōna****Biçimbirimleri:**

açdığdan sōna (1-28)

bişdiğden sōna (40-19)

bitirdiğden sōna (6-7)

ğaynadığdan sōna (40-19)

tavladığdan sōna (1-19)

yuğurduğdan sōna (1-19)

**-dI<sub>3</sub>+kişi mI<sub>3</sub>**

-dI geçmiş zaman ekiyle mi soru ekinin kaynaşmasından oluşan bu birleşik ek, bir işlev kaymasına uğrayarak "-ınca" zarf - fiil ekine denk bir zaman zarfı işlevi kazanmıştır. Görevi, asıl fiildeki işin gerçekleşme zamanını kendisindeki gerçekleşme zamanına bağlamaktır.<sup>133</sup>

<sup>133</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.78

**Biçimbirimleri:**

bişirdiler mi (7-29)

bişdi mi (2-106)

bitti mi (1-106)

dédiğ mi (42-86)

ğakmadı mı (2-64)

geldi mi (38-10)

ğoyuleşdı mı (19-28)

olduğ mu (42-93)

yoğurduğ mu (42-105)

yuğurduğ mu (1-27)

**-dI<sub>2</sub> n/ŋ mI<sub>2</sub>**

**Biçimbirimleri:**

çevirdin mi (1-29)

duyduŋ mu (19-60)

**-er.....mez**

**Biçimbirimleri:**

yetē yetmez (7-48)

**-dan başğa**

**Biçimbirimleri:**

yaTmağdan başğa (41-8)

**-diğine göre**

**Biçimbirimleri:**

étdiğine göre (42-24)

**-mazdan sōna**

**Biçimbirimleri:**

sormazdan sōna (39-26)

**-AsIyA ğadar**

**Biçimbirimleri:**

çıkasıya ğadar (42-75)

ölesî ğadā (39-17)

**-dI<sub>2</sub>K+iyelik ğadar****Biçimbirimleri:**

aldığı ğadā (19-76)

isdediğin ğadar (20-46)

**-ceği ğadar****Biçimbirimleri:**

alceği ğadā (19-95)

**-dI<sub>3</sub>+iyelik mI<sub>3</sub>y dI<sub>3</sub>****Biçimbirimleri:**

bitdi mîdi (19-30)

dédilē miydi (7-15)

depindin miydi (3-19)

geçdi mîdi (44-58)

oldu muydu (7-15)

**-duğu anda**

**Biçimbirimleri:**

dōduđu anda (43-54)

-ceğ mi

**Biçimbirimleri:**

gitceğ mi (1-96)

-ceğinde

**Biçimbirimleri:**

gidilcēnde (34-34)

-cağı için

**Biçimbirimleri:**

çağrılmacağı için (1-89)

-dI<sub>2</sub> ğI<sub>2</sub> bille/billah

**Biçimbirimleri:**

acığdığı bille (19-64)

olduğu billah (21-75)

**-I<sub>3</sub>b bille/billā**

**Biçimbirimleri:**

bitib billā (2-37)

çıkıb billā (2-57)

çıkıb bille (2-57)

gidib bille (3-8)

ölüb bille (2-117)

**II.Çatı Ekleri**

**1.Oldurgan-Ettirgen**

Türkçedeki oldurgan-ettirgen fiillerin türetme kuralları Prof.Dr. Osman Nedim Tuna'nın, Türkçede Transitive-Causative 'Geçişli-Ettirgen' Fiiller Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü makalesine göre düzenlenmiştir.<sup>134</sup>

**Oldurgan-Ettirgen**

---

<sup>134</sup> Osman Nedim Tuna, Türkçede Transitive-Causative 'Geçişli-Ettirgen' Fiiller Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.XXIV-XXV, İstanbul, 1986, s.381-428

**I.Manaya göre iki şekilli ettirgenler****gör-**

göstersin (24-33)

**II.Şekilleri birbirinden farklı veya ilgileri açık olmayan köklerden yapıllı ettirgenler (Birincisi dışında K ile başlayan çoğu geniş vokalli 9 fiil)****gel-/getir-**

getirî (9-48)

**gir-/sok-**

soğduğ (24-37)

**git-/gönder-**

gönderisin (8-3)

**gör-/göster-**

göstersin (24-33)

**götür-/gönder-**

gönderisin (8-3)

**gözüük-/göster-**

göstersin (24-33)

**kal-/bırak-**

bırakır (1-29)

**koy-/alıkoy-**

alığoruz (19-98)

**III.Değişmelikler****a.1.k<dır:** ğaldır (2-67)**2.n<k:** yaķasıñ (15-74)**3.n<r:****4.ul<ar:****b.1.l<t:** dağılı (15-104)**2.n<t:** öğretti (19-94)**3.ş<t:**



## IV.Ekler

### a.İşlek Olmayan

#### 1.-zir-:

#### 2.It-: akıdī (19-91)

durutmazdı (18-80)

ğurudū (1-33)

#### 3.-Ar-: çıkarılardı (2-32)

ğızardī (1-33)

#### 4.-Ir-: bişiriz (1-17)

bitirdiğ (28-56)

ğaçırdılā (15-36)

şişiriyoz (40-41)

yatırdıdığ (18-79)

### b.İşlek olan

#### 1.-t-: eridiriz (1-37)

ğaynatmadan (1-37)

ğızardī (1-33)

oynadın (2-32)

yumuşadcağ (1-78)

**2.-Dir-:** birikdiriyoz (1-30)

boşaldırlā (2-13)

çimdirme (45-65)

dolduruz (1-39)

éndirisin (1-74)

étdiriz (2-10)

ğarışdırız (1-35)

gèydiriler\_jdi (2-35)

gezdircen (1-77)

ğoyultdurun (19-27)

sıkdırılar\_ıdı (2-58)

yaptırdılā (1-16)

yerleşdircen (1-76)

**2.İşteş**

- (I<sub>2</sub>)ş

**Biçimbirimleri:**

annaşılāsa (10-7)

ğabışılā (2-16)

görüşür (20-33)

kaķıřdıđ (15-41)

öpüřüllē (34-21)

### 3.Edilgen-Dönüşlü

- (I<sub>4</sub>)l

#### **Biçimbirimleri:**

açılıyo (1-4)

çağrılmacağı (1-89)

doldurulū (1-97)

döğülmüş (2-22)

đıvrılıyo (1-5)

gidilîdi (1-97)

oturulūdu (2-30)

üğütülüyo (1-10)

yapılî (1-95)

yaķılcađ (2-42)

- (I<sub>4</sub>)n

#### **Biçimbirimleri:**

alınan (1-107)

dênîdi (1-105)

ğonā (2-17)

görünmez (1-51)

haşlancağ (1-75)

oğunuyo (2-127)

örtünürlē (2-15)

### **III.İlgi Eki**

**-ki (n)**

beḡinki (2-72)

bizimkinnē (16-39)

bizinki (23-34)

evelki (14-7)

ğadinnānki (33-49)

seḡinki (2-72)

## KELİME YAPICI EKLER

### I.İsimden İsim Yapan Ekler

İsimden isim türeten ekleri isim kök ve gövdelerine getirilen eklerdir. İsim kök ve gövdelerinden türetme yapacak eklerin bir kısmı çok işlek, dolayısıyla canlı olan eklerdir. Bunlardan bir kısmı az işlek eklerdir. Bu nedenle türettikleri kelime sayısı oldukça sınırlıdır. Bir kısım ekler ise, ölü eklerdir. Bugün artık bunların yeni türetme yapma özellikleri kaybolmuştur. Ancak, dilin çok eski veya tarihi dönemlerinde türetilmiş bazı kelimelerle birlikte kalıp halinde günümüze kadar gelebilmişlerdir.<sup>135</sup>

#### 1. .+aç

#### **Biçimbirimleri:**

bakrácı (19-102)

#### 2.+an

Eski Türkçede bağlılık, güçlendirme ve çokluk görevindeki bir ekin Türkiye Türkçesine uzanmış ve kökle kaynaşarak canlılığını yitirmiş bir kalıntısı niteliğindedir.<sup>136</sup>

#### **Biçimbirimleri:**

<sup>135</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.33

<sup>136</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.35

oğlan (1-63)

oğılan (21-85)

### **3.+ (ş)er**

#### **Biçimbirimleri:**

birē (10-41)

iğişer (1-30)

### **4.+cA**

Aslında eşitlik, benzerlik ve karşılaştırma görevinde bir ad çekimi olan +CA eki, kalıplaşma yoluyla sınıf değiştirerek zamanla bir yapım ekine dönüşmüştür.<sup>137</sup>

#### **Biçimbirimleri:**

boyunca (2-54)

hafifce (42-116)

iyice (1-33)

türğcesi (15-64)

### **5.+cAK**

---

<sup>137</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.36

+CA ekinin +ok pekiştirme ekiyle kaynaşmasından oluşmuş bulunan +CAk (<çA+ok) eki; küçültme,sevgi ve tahsis işleviyle sıfat,zarf ve adlar türeten bir ektir.<sup>138</sup>

**Biçimbirimleri:**

ıscağ (19-95)

köylüceğ (18-29)

önceğ (7-5)

sıcağ (32-7)

**6.+cl<sub>3</sub> K**

**Biçimbirimleri:**

accığını (7-27)

bideciğ (45-55)

çılbaçığı (2-35)

ğüccüğü (2-20)

inceciğı (1-27)

ufacığı (45-66)

yumuşacığı (19-59)

---

<sup>138</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.40

**7.+cık+ım****Biçimbirimleri:**

anacığım (7-12)

bubacığım (7-12)

sōnacım (6-10)

sōnacığım (25-26)

**8.+cI<sub>3</sub>****Biçimbirimleri:**

çalgıcılā (2-64)

defciye (2-68)

dovulcu (2-9)

dümbeğci (2-9)

işci (15-51)

seyirciydiğ (2-29)

yemeğcimiz (12-36)

zebzeceyiz (9-7)

**9.+dakı**



+DA bulunma durum ekiyle,+ki aitlik ekinin birleşmesinden oluşan bu ek, ad kök ve gövdelerinden niteleme sıfatı yapar.<sup>139</sup>

**Biçimbirimleri:**

bazardağı (1-26)

çuvallarındağı (1-26)

**10.+dAn****Biçimbirimi:**

demirden (1-20)

sıradan (2-30)

**11.+gil****Biçimbirimleri:**

annemgilleri (1-16)

musdıfagilleri (18-85)

**12. .+ılgı**

---

<sup>139</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.45

**Biçimbirimi:**

çıtılığ (19-61)

**13.+ız****Biçimbirimleri:**

yalnız (1-41)

**14.+inci****Biçimbirimleri:**

beşinciden (31-3)

üçüncüsü (13-63)

yedinci (2-127)

**15.+lak****Biçimbirimleri:**

namazlā (32-48)

**16.+lama**

Addan fiil türeten +IA ekiyle fiilden ad türeten –mA ekinin kaynaşmasıyla oluşmuş bir birleşik ektir.<sup>140</sup>

**Biçimbirimleri:**

maşalama (15-72)

**17.+Ieyin**

**Biçimbirimi:**

sabālan (2-3)

sabālen (7-6)

**18.+II<sub>4</sub>**

**Biçimbirimleri:**

donlu (2-41)

duzlu (1-50)

etli (1-82)

fesli (2-29)

kemikli (1-73)

örtülü (2-54)

---

<sup>140</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.50

pullusu (1-106)

sulu (1-37)

## **19.+II<sub>4</sub>K**

### **Biçimbirimleri:**

āzlığa (42-83)

başlığ (20-39)

beşlik (1-51)

buralığda (2-106)

cahilliğ (41-8)

eñliliğinde (1-31)

gelinniğ (2-49)

geşliğimizde (2-29)

görümlüğ (26-51)

hastaluğu (18-56)

kehelliğ (41-8)

onluk (1-51)

sofralığ (1-89)

sözlüğ (26-20)

şenniğler (1-105)

vergiliğ (21-42)

## **20.+sI<sub>2</sub>z**

**Biçimbirimleri:**

etsiz (28-36)

ğapısız (18-57)

kıymasız (40-13)

**II.Fiilden İsim Türeten Ekler**

İsimden isim türeten eklerde olduğu gibi, fiilden isim türeten ekler de ya fiil kök ve gövdelerine yahut da isim kök ve gövdelerinden oluşturulmuş fiil gövdelerine getirilen eklerdir. Dilimizde fiilden isim türeten eklerin sayısı oldukça çoktur. İsim kökenli sözcükler doğadaki somut ve soyut varlık ve nesnelere bütünüyle karşılayamadığı için, dil bir takım nesne ve kavramları harekete dayandırarak karşılama yolunu benimsemiştir. Üstelik fiil kök ve gövdelerinin sayısı isim kök ve gövdelerine oranla çok daha fazladır. Dildeki bu durum ister istemez fiilden isim türetme eklerinin sayısını artırmıştır. Ayrıca bu gruba giren eklerin bir kısmı aslında fiillerin soyut oluş ve kılış isimleri durumundadır. Söz gelişi -mAk, -mA, -Iş ekleri her fiile getirilebilir ve yüzlerce hareket adı oluşturabilir. Elbette bunlar içinde kalıplaşma yoluyla herhangi bir nesnenin somut adı olanlar da vardır.<sup>141</sup>

**1.-ecek****Biçimbirimleri:**

yiyecemiz (28-34)

---

<sup>141</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.67

## 2.- (A)K

### **Biçimbirimleri :**

banak (1-78)

gevrek (1-33)

gezeğ (15-98)

ğurağlığ (42-128)

keseğ (19-78)

yükseğ (35-34)

## 3.-eneK

### **Biçimbirimleri:**

gelenē (41-8)

göreneğler̄miz (39-4)

## 4.-Ce

### **Biçimbirimleri:**

düşüncemiz (20-29)

ēlençe (6-8)

## 5.-geç

**Biçimbirimleri:**

bişirgeçle (1-17)

**6.-gün****Biçimbirimleri**

düşgündür (42-106)

**7.-gI<sub>3</sub>****Biçimbirimleri:**

çalgu (3-17)

çalgıcılā (2-64)

ğatğı (13-64)

işği (15-74)

vergiliğ (21-42)

yeTğili (15-46)

**8.-I<sub>4</sub>****Biçimbirimleri:**

ayrı (2-86)

bişiyе (1-94)

doğuluğ (43-49)

dolu (20-47)

ğazı (15-29)

ğoku (2-120)

örtülü (2-54)

soru (16-29)

yazı (15-62)

## **9.I<sub>2</sub> cI<sub>2</sub>**

### **Biçimbirimleri:**

alcısı (42-41)

görücü (10-7)

## **10.- (I<sub>4</sub>)K**

### **Biçimbirimleri:**

ayrık (1-61)

bozuğ (3-9)

böyük (1-31)

cıvığ (19-98)

değişig (6-34)



deliğli (2-69)

đarışıđ (18-20)

đasıđ (2-79)

đaziđ (31-26)

kesiğe (2-79)

## 11.- (I<sub>4</sub>)m

### **Biçimbirimleri:**

anlamı (1-62)

bakımından (15-92)

görümlüğ (26-51)

dilim (40-20)

doğumluyum (31-3)

sālam (44-62)

## 12.-I<sub>2</sub>ntI<sub>2</sub>

### **Biçimbirimleri:**

đırintılarıynan (1-35)

oğuntu (40-20)

## 13.-ış

**Biçimbirimleri:**

ğabış (2-16)

ğarışığ (18-20)

**14.-ir****Biçimbirimleri:**

bilirli (3-11)

gelirimiz (9-7)

**15.-mA****Biçimbirimleri:**

basmanın (3-13)

burma (23-16)

dolma (17-25)

éndîmeliğ (44-71)

ēşileme (40-17)

ğabartma (26-11)

ğapama (13-49)

ğavurma (42-121)

ğırma (19-97)

ğıymalıyı (13-54)

gözleme (35-5)

oğma (19-111)

sallama (34-28)

sarması (10-20)

sıkma (5-23)

yazma (2-20)

## **16. - (a)mAç/ş**

### **Biçimbirimleri:**

bulameş (19-74)

bulamacı (19-74)

dolameş (19-85)

## **17.-mAK**

### **Biçimbirimleri:**

eğmeğ (1-4)

toğmağımız (19-99)

yaşmağ (42-86)

yemeğ (2-17)

## **18.- (I<sub>4</sub>)n**

**Biçimbirimleri:**

düğünlerde (1-73)

ekin (18-62)

gelin (1-55)

sayın (15-43)

sorunumuz (29-23)

**19.-ti****Biçimbirimleri:**

belirti (26-22)

**III. İsimden Fiil Türeten Ekler**

İsimden fiil yapma ekleri isim kök ve gövdelerinden fiil yapmak için kullanılan eklerdir. Bu ekler isim köklerine, isimden yapılmış isim gövdelerine ve fiilden yapılmış isim gövdelerine eklenirler. Yani isimden fiil yapma ekleri isimden isim yapma eklerinden ve fiilden isim yapma eklerinden sonra gelebilirler. Fakat bu ekler gövdelerinden fiil yapmakta çok az kullanılır, umumiyetle köklerden fiil yaparlar. Gövdelerden yapılan çok az sayıdaki fiillerde de ancak çok işlek olan isimden fiil yapma ekleri kullanılabilir. Bilhassa isimden yapılmış isim gövdelerinden çok nadir olarak fiil yaparlar. Fiilden yapılmış isim gövdelerinden fiil yapmaları daha çoktur. Sonra, eklendikleri gövdeler umumiyetle işlek olmayan eklerle yapılmış gövdelerdir. Hülasa, isimden fiil yapma ekleri umumiyetle isim köklerinden, az miktarda da isimden yapılmış isim gövdelerinden fiil yapan eklerdir.

Yani isimden fiil yapma ekleri fiilden isim yapma eklerinden soma az, isimden isim yapma eklerinden soma ise çok az kullanılır. Sayıları da pek fazla değildir.<sup>142</sup>

### 1.+A-

#### **Biçimbirimleri:**

bunadıĝ (15-116)

oynamaya (2-8)

### 2.+al-

+A ekiyle edilgenlik bildiren –l çatı ekinin kaynaşmasından oluşan +Al eki, ünsüzle sonuçlanan sıfatlardan ‘olma’ bildiren fiiller türeten birleşik bir ektir.<sup>143</sup>

#### **Biçimbirimleri:**

boşaldırlā (2-13)

çoğalsın (1-63)

### 3.+ar-

#### **Biçimbirimleri:**

<sup>142</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 179

<sup>143</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.112

doparlā (3-3)

sararasia (19-46)

**4.+aş-**

**Biçimbirimleri:**

yanaşmış (31-18)

yanaşınca (31-18)

**5.+el-**

**Biçimbirimleri:**

sertelmiş (19-26)

**6. +ılda-**

**Biçimbirimleri:**

tıkıldallā (34-20)

**7.+ik-**

**Biçimbirimler:**

birikdiriyoz (1-30)

**8.+1-**

**Biçimbirimleri:**

ğoyultdurun (19-27)

**9.+1A-**

**Biçimbirimleri:**

ağızlarınız (31-35)

başlālarıdı (2-8)

beslediydim (19-68)

kefennēler (13-63)

parçalayıP (1-73)

toplālar (1-104)

ufaklarınız (1-34)

uğurlamaya (1-97)

ünnerlē (2-73)

**10.+1An-**

+IA ekiyle kurulmuş geçişli ve geçişsiz fiillerin bazıları –n dönüşlülük ekiyle genişletilerek +IAn biçiminde kaynaşmış ve birleşik ek oluşturmuştur.<sup>144</sup>

**Biçimbirimi:**

bağlanıyo (16-34)

datlandırılā (27-13)

doplanırdı (2-28)

evlendirdim (9-16)

ilgilenîke (18-50)

nişannansın (42-86)

şişlenî (28-27)

yüklenirlē (2-5)

zorlandıĝ (18-87)

**11.+IAş-**

**Biçimbirimi:**

ĝararlaşdırılıyo (10-12)

ĝoyuleşdı mı (19-28)

helallaşılā (34-21)

moderinneşmediĝ (36-29)

paylaşdırılā (35-44)

<sup>144</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s.119



yerleşdirceŋ (1-76)

**12.+re-**

**Biçimbirimleri:**

gevrek (1-33)

#### **IV. Fiilden Fiil Türeten Ekler**

Fiilden fiil türeten ekler, fiillere eklenerek yeni fiiller yaparlar. Çatı ekleri de aynı zamanda fiilden fiil türeten eklerdir.

**1. .-ala-**

**Biçimbirimi:**

ovalarız (2-79)

**2.-I<sub>2</sub> l-**

**Biçimbirimi:**

açılıyo (1-4)

ğvırlıyo (1-5)

üğütülüyo (1-10)

**3.- (I<sub>3</sub>)n-****Biçimbirimi:**

alınan (1-107)

dutunuruz (7-6)

görünmez (1-51)

örtünürlē (2-15)

soyunū (7-11)

yaқınmıř (3-14)

yayınmıyız (43-67)

**4.-iş-****Biçimbirimleri:**

çıkıřdıramēveriyon (19-55)

dolaşırıdı (3-17)

ğarışdırız (1-35)

kaқıřdığ (15-41)

sıkışan (3-16)

**5.-mA-**

Olumsuzluk ekidir.

**Biçimbirimi:**

götürmüyo (4-28)

**6.-y-**

**Biçimbirimleri:**

ğoyarız (1-38)

## KELİME ÇEŞİTLERİ

### LİSİMLER

#### 1.İsim Çekimi

Cümlelerin çeşitli öğeleri arasında geçici anlam ilişkileri kurmak üzere ad veya ad soylu kelimelerin durum ekleri olarak girdikleri çekimdir. Başlıca ad çekimi ekleri ise, Türkiye Türkçesinde hal ekleri ve ilgi hali ekidir. Eski Türkçede ve bugünkü bazı yazı dilleriyle lehçelerde bunlara eşitlik durumu, vasıta durumu ve yön gösterme durumunu da eklemek gerekir. Bunların yanı sıra iyelik ve çokluk ekleri de işletme ekleri olarak ad çekimine dahil olur.<sup>145</sup>

#### 1.1.Çokluk

Türkçede adlar aynı türden varlıkların tekini gösterir. Bunu gösterecek herhangi bir biçimbirim yoktur. Bu, adın doğal yapısı içindedir. Aynı türden, birden çok varlık belirtmek istendiğinde çoğul ardılı kullanılır.<sup>146</sup>

çocuğlā (2-16)

ğadinnā (2-24)

ğadinnar (1-103)

gelinneri (6-15)

gelinnē (2-30)

<sup>145</sup> Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Ankara, 2007, s.8-9

<sup>146</sup> Oya Adalı, Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler, TDK Yayınları, Ankara, 1979, s.65

müsāfirlē (2-9)

tekneler (1-15)

yūqalar (1-18)

## 1.2.İyelik

İsimlerdeki işletme eklerinden biri de iyelik ekleridir. Bu ekler, ismin karşıladığı nesnenin kime veya neye ait olduğunu bildiren, sahiplik gösteren ve isimler ile isimler arasında bağlantı kuran eklerdir. Dolayısıyla getirildikleri isimlerin dışında fakat o isimlere ait olan, o isimlerin malı sayılan nesnelere şahıs olarak gösteren eklerdir.<sup>147</sup>

annem (1-16)

älimde (1-34)

ayān (32-61)

düğünümde (3-15)

ğızım (2-26)

yengen (2-6)

## 1.3.Hal

İsimler, kelime grupları ve cümleler içinde diğer kelimelerle münasebetleri sırasında, münasebetin cinsine göre, çeşitli hallerde bulunurlar. İsimlerin, kelime grupları ve cümleler içinde isimlerle, edatlarla ve fiillerle çeşitli münasebetleri olur. Bu münasebetler kurulurken isimler hep aynı durumda bulunmaz, münasebetin cinsine göre ayrı ayrı hallere girerler. İsmi halleri ismin diğer kelimelerle

<sup>147</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 259

münasebeti sırasında içinde bulunduğu durumlardır. Her hal, her durum bir çeşit münasebet ifade eder, her münasebet ifadesi için isim bir halde, bir durumda bulunur. İsim bu münasebetleri bazan eksiz olarak, fakat çok defa da ek alarak ifade eder. Yani ismin halleri bazan eksiz, fakat çok defa da eklidir. İşte isimleri çeşitli münasebetler için çeşitli hallere, durumlara sokan bu eklere hal ekleri adı verilir.<sup>148</sup>

arpayı (1-3)

bana (1-17)

içine (1-26)

onu (1-29)

tahtadan (1-15)

tavada (1-40)

#### **1.4.Tamlama**

##### **1.4.1.Belirtisiz İsim Tamlaması**

Tamlayanı ilgi durum eki almadan kurulmuş olan tamlamalar belirsiz bir ad veya belirsiz bir kavram gösterdikleri için belirtisiz ad tamlaması olarak adlandırılırlar.<sup>149</sup>

buğday ununu (1-3)

diş bulguru (42-91)

ğız evinden (33-37)

<sup>148</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 226

<sup>149</sup> Zeynep Korkmaz, Gramer Terimleri Sözlüğü, TDK Yay., Ankara, 2007, s.10

küy eğmeği (32-34)

şeker bayramından (43-89)

şeker şerbedi (1-36)

#### 1.4.2.Belirtili İsim Tamlaması

Türkçe’de ad tamlaması, ilgi durumu eki almış tamlayan görevindeki bir adın, iyelik eki almış tamlanan görevindeki bir adla tek bir kavrama karşılık olacak şekilde birleşmesi ile kurulur ve belirtili isim tamlaması adını alır.<sup>150</sup>

çocuğun ğolları (45-75)

evin bereketi (44-62)

efelerin efesi (32-60)

köyün fırınında (33-4)

şerbedin içine (1-41)

#### 1.4.3.Zincirleme İsim Tamlaması

İkiden fazla adın birleştirilmesi ile oluşturulan tamlamalardır.<sup>151</sup>

bizim köyün gelenē

buranın adamının ciğerini

çuval ununun şeysi açılışı

<sup>150</sup> Zeynep Korkmaz ,Gramer Terimleri Sözlüğü,TDK Yay.,Ankara,2007,s.10

<sup>151</sup> Zeynep Korkmaz ,Gramer Terimleri Sözlüğü,TDK Yay.,Ankara,2007,s.10

## 2.İsim Yapımı

### 2.1.İsimden İsim Yapımı

dovulcu (2-9)

duzlu (1-50)

dümbeğci (2-9)

etli (1-82)

kemikli (1-73)

önceğ (7-5)

### 2.2.Fiilden İsim Yapımı

banak (1-78)

basmanın (3-13)

bişirgeçle (1-17)

dolma (17-25)

éndîmeliğ (44-71)

ğabartma (26-11)

ğapama (13-49)

gevrek (1-33)

gezeğ (15-98)

ğırma (19-97)

ğıymalıyı (13-54)

sarması (10-20)

sıkma (5-23)



yükseğ (35-34)

## II. SIFATLAR

Sıfatlar cümle içinde çeşitli görevlerde kullanılabilirler. İsmi tanılar, isimleşirler, fiili tamlayıp hal zarfı olurlar.<sup>152</sup>

### 1.Vasıflandırma Sıfatları

Vasıflandırma sıfatları, nesnelere vasıflarını bildiren sıfatlardır. Sıfatların büyük kısmını bu vasıflandırma sıfatları teşkil eder. Nesnelere ne kadar vasfi varsa o kadar da vasıflandırma sıfatı vardır. Bu sıfatların çeşitleri de renk, biçim, boy, yapı, ağırlık vs. gibi vasıf çeşitleri kadardır. Fonksiyonları arasında hiçbir fark olmadığı, hepsi aynı şekilde nesne vasfi bildirdiği için bu sıfatları karşıladıkları vasıf çeşitlerine göre çeşitlere ayırmağa lüzum da imkan da yoktur.<sup>153</sup>

*duzlu* ğāve (1-50)

*kemikli* eti (1-73)

*mavi* donlu (2-41)

*özel* dāvetlerde (1-89)

### 2.Belirsizlik Sıfatları

<sup>152</sup> Tahir Nejat Gencan, Sıfat Birlikleri, TDAY Belleten, 1954, s. 187

<sup>153</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 246-247

Nesneleri belirsiz olarak bildiren sıfatlardır.<sup>154</sup>

bütün halk (2-28)

şöle elbîse (2-50)

### 3.Soru Sıfatları

Nesneleri soru yoluyla belirten sıfatlardır.<sup>155</sup>

kaç ğişi (42-66)

### 4.Belirtme Sıfatları

Belirtme sıfatları nesnelere belirten sıfatlardır. Bu sıfatlar nesnenin bünyesinde olan bir vasfı göstermez, nesneyi şu veya bu şekilde belirtirler, nesneyi bir kaç bakımdan belirtmek mümkündür. Nesnenin ya yerine işaret edilir, ya sayısı gösterilir, ya nesne soru şeklinde belirtilir veya belirsiz şekilde ifade edilir.<sup>156</sup>

#### 4.1.İşaret Sıfatları

İşaret sıfatları nesnelere yerlerine işaret etmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında ve tek başlarına işaret zamirleridir. İşaret zamirleri ismin önüne gelerek onu belirttikleri zaman işaret sıfatı olurlar. Türkçede sıfatlar hiçbir işletme

<sup>154</sup> Prof.Dr. Osman Yıldız, Isparta Merkez Ağzı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.75

<sup>155</sup> Prof.Dr. Osman Yıldız, Isparta Merkez Ağzı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.74

<sup>156</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 247

eki almadıkları için işaret sıfatı olarak işaret zamirlerinin tabii yalnız teklik şekilleri kullanılır.<sup>157</sup>

*bu* çeşne bağlaması (2-58)

*şu* basmanın (3-15)

*o* gevrekleri (1-34)

## 5.Sayı Sıfatları

Sayı sıfatları, nesnelere sayılarını bildirmek suretiyle belirten kelimelerdir. Bunlar aslında ve tek başlarına sayı isimleridir. Sayı sıfatları nesnelere sayı bakımından ya yalnız adet olarak, ya dereceli olarak, ya bölük bölük, ya parça halinde veya topluluk şeklinde belirtirler.<sup>158</sup>

### 5.1.Asıl Sayı Sıfatları

*bi* bamyası (1-83)

*dört* barmak (1-31)

*iki* et (1-83)

*iki* güşbaşı (1-83)

*iki* çarısı (2-5)

*üç* tencire (2-3)

### 5.2.Sıralama Sayı Sıfatları

<sup>157</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 248

<sup>158</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 249

üçüncü gün (9-19)

## ZAMİRLER

Zamirler adların yerini tutan, kişileri ve nesnelere temsil veya işaret ederek karşılayan bir gramer kategorisidir. Bilindiği gibi adlar, yalnız başlarına bir varlığa, bir nesneye ad olan sözlere, Zamirler ise nesnelere adları değil temsilcileri oldukları ve geçici olarak adların yerlerini tuttukları için, ancak yerlerini tuttukları adlarla anlam bağlantıları bilindiği zaman birer anlam kazanmaktadırlar. Zamirler de adlar gibi çekim, çokluk ve iyelik ekleri alarak çekime girebilir ve tamlama kurabilirler. Yalnız, adlardan farklı olarak bazı zamirlerin çekim sırasında bir gövde değişikliğine uğradıkları, kökte bir kırılmanın meydana geldiği görülür. Nitekim ben ve sen zamirleri yönelme durumu ekiyle genişletildiklerinde bana ve sana biçimine dönüşürler.<sup>159</sup>

### 1.Kişi Zamirleri

Bunlar varlıkları şahıslar halinde ve temsil suretiyle karşılayan kelimelerdir. Bütün varlıklar üç şahıs altında toplanır, üç şahıs teşkil ederler. Bunlardan birincisi konuşan, ikincisi dinleyen, üçüncüsü adı geçendir. İsimlerde teklik ile çokluk arasında tam bir münasebet vardır ve ismin çokluğu onun teklik şeklinin karşıladığı nesnenin birden fazla olduğunu gösterir. Yani isimlerde çokluk birden fazla teklik demektir. Şahıs zamirlerinde ise çokluk tekliğin gerçek çokluğu değildir. Çokluk şahıslar teklik şahısların çoklukları demek değildir. Mesela biz, ben'lerin toplamı değil, içinde ben'in de bulunduğu bir topluluğu ifade eder. Çokluk birinci, ikinci şahıs zamirlerinin ben ve sen'in çokluk eki almış şekillerinden ibaret olmayıp biz, siz şeklinde olması da bundandır. Biz, siz zamirlerinin yapı bakımından ben, sen

<sup>159</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 400

zamirleri ile ilgili olduğu ve sonlarındaki z'nin çokluk belirtisi şeklinde görüldüğü anlaşılmaktadır. Fakat bu ilgi ve belirti Türkçeden önceki karanlık devrin içine girer. İyelik eklerinde de bulunan bu z çokluk belirtisi fiil çekimlerinde de görülür.<sup>160</sup>

### **Yalın**

- Birinci teklik** : ben (1-34)  
**İkinci teklik** : sen (2-15)  
**Üçüncü teklik** : o (15-16)  
**Birinci çokluk** : biz (1-82)  
**İkinci çokluk** : siz (1-15)  
**Üçüncü çokluk** : onnā (1-15) onnar (8-3)

### **Belirtme**

- Birinci teklik** : beni (31-4)  
**İkinci teklik** : seni (3-19)  
**Üçüncü teklik** : onu (13-20)  
**İkinci çokluk** : siz (19-53)  
**Üçüncü çokluk** : onnarı (3-18)

### **Yönelme**

- Birinci teklik** : bana (1-17) başa (15-101)  
**İkinci teklik** : sana (9-16) başa (15-101)  
**Üçüncü teklik** : ona (19-111)  
**Birinci çokluk** : bize (5-27)

<sup>160</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 268

**İkinci çokluk** : siz (39-32)

**Üçüncü çokluk** : onnara (3-28)

### **Bulunma**

**Birinci çokluk** : bizde (39-11)

### **Ayrılma**

**Birinci teklik** : benden (29-10)

### **Eşitlik**

**Birinci teklik** : bence (16-30)

### **Vasıta**

**Birinci teklik** : benlen (39-22)

**Üçüncü teklik** : onūla (18-50)

**Birinci çokluk** : bizimle (18-81)

**Üçüncü çokluk** : onnāla (15-116)

## **2.İşaret Zamirleri**

Bunlar işaret etmek, göstermek suretiyle nesnelere karşılayan kelimelerdir. İşaret zamirleri nesnelere bir yer içinde gösterir, onlara yerlerine göre işaret ederler. Yani bu zamirlerle belirtilen varlıklar şu veya bu vasıfları ile değil, yerleri ile ifade edilmiş olurlar.<sup>161</sup>

---

<sup>161</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 274

**Yalın****Birinci teklik** : bu (1-78)**İkinci teklik** : şu (2-5)**Üçüncü teklik** : o (1-18)**Birinci çokluk** : bunnar (13-67) bunnā (16-35)**İkinci çokluk** : şunnā (21-23)**Belirtme****Birinci teklik** : bunu (7-13)**İkinci teklik** : şunu (7-13)**Üçüncü teklik** : onu (1-28)**Birinci çokluk** : bunnarı (15-64)**Üçüncü çokluk** : onnarı (28-22)**Yönelme****Birinci teklik** : buğa (18-75)**Üçüncü teklik** : ona (10-97)**Birinci çokluk** : bunnara (39-23)**Bulunma****Üçüncü çokluk** : onnāda (6-23)**Ayrılma****Birinci teklik** : bundan (8-5)**Üçüncü teklik** : ondan (1-51)**İkinci çokluk** : şunnādan (19-60)

**Üçüncü çokluk** : onnādan (26-21)

### **Eşitlik**

Eşitlik hali metinlerimizde rastlanmamıştır.

### **Vasıta**

**Üçüncü teklik** : onlan (1-6) onūlan (1-6)

### **3.Soru Zamirleri**

Nesneleri soru şeklinde temsil eden kelimelerdir.<sup>162</sup>

kim vā (42-67)

### **4.Belirsizlik Zamirleri**

Nesneleri, belirsiz bir şekilde temsil eden zamirlerdir.<sup>163</sup>

herkeze (1-68)

kimi (2-22)

filan (1-27)

falan (1-5)

---

<sup>162</sup> Prof.Dr. Osman Yıldız, Isparta Merkez Ağzı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.73

<sup>163</sup> Prof.Dr. Osman Yıldız, Isparta Merkez Ağzı, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002, s.73



### 5.Dönüslülük Zamiri

gendim (17-40)

gendisi (13-34)

gendi (9-48)

gendimize (15-115)

gendilerini (18-88)

### III.ZARFLAR

Cümle içinde fiilleri niteleyen kelimeler zarflardır. Bir başka deyişle zarf tümleçleridir. Çekimsiz isimler de cümle içinde zarf fonksiyonunda kullanılmış olabilir, çekim eklerini almış bazı isimler de zarf görevini üstlenebilir. Fiillerin zarf olarak kullanılmasını sağlayan ekler ise, zarf fiil ekleridir.<sup>164</sup>

#### 1.Yer-Yön Zarfları

Bir oluş veya kılışın mekan içinde yerini ve yönünü belirten zarflara yer yön zarfları adını veriyoruz. Bunlar -Nerede? -Nereye? -Nereden sorularını cevaplamaya yararlar. Bunların çoğu eski ve yeni yer yön hallerindeki adlar ve zamirlerle bazı zarffiillerdir.<sup>165</sup>

*gerisin geri* gelî (2-14)

*çıkā yokarıya* (7-21)

<sup>164</sup> Gürer Gülsevin, Uşak İli Ağızları, TDK Yay.,Ankara 2002,s.173

<sup>165</sup> Tahsin Banguoğlu, Türkçenin Grameri, TDK Yayınları, Ankara, 2007, s. 373

## 2.Zaman Zarfları

Zaman zarfları bir oluş ve kılışın zaman içindeki yerini bildiren, daha açık bir anlatımla fiillerin, sıfat-fiillerin ve zarf-fiillerin anlamlarını zaman açısından belirleyen, sınırlandıran veya kesinleştiren sözlere dir. Zaman kavramı başı sonu belli olmayan soyut ve göreceli bir süreci içine aldığından, dil bu sınırsız süreci birtakım parçalara bölerek adlandırmıştır. Ayrıca her bir zaman kesitini daha dar kapsamlı, sınırlayıcı, belirleyici anlamlara bağlayan ve dolayısıyla zaman kavramını çok değişik nitelik ve özellikleriyle anlatan sözler vardır. Bu sözlere zaman zarfı denir.<sup>166</sup>

*sabālan* ğakarız (2-3)

*āşamüsdü* cegizilmeye giderlē (2-4)

*ōlen* olū (2-16)

*āşam* da ğına gēcesi olcağ (2-37)

*şindi* yemeğ döküyolā (18-36)

*yarın āşam* buyurun geliñ (13-51)

*sabahdan* başlālā (10-66)

ya *pazar ğün* verir ya *cumartesi ğün* verir (10-75)

*ērtesi ğün* de ğız evi de yemeğ verir (10-74)

*üc aylarda* bişi ēderiz (13-72)

*bugünnerde* işde bişi ēderiz (13-72)

## 3.Niteleme ve Durum Zarfları

Zarfların büyük bir kısmını tarz zarfları oluşturur. Tarz zarfları bir oluş ve kılışın niteliğini, nasıl yapıldığını ne durumda olduğunu bildiren zarflardır. Bu zarflar

<sup>166</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 495

kendi içinde niteleme ve durum zarfları olarak iki gruba ayrılır. Nitelik zarfları, hareketin oluşma biçimini ve niteliğini bildiren zarflardır. Nitelik bildiren bütün adlar ve özellikle nitelik sıfatları zarf olarak da kullanılabilir. Eğer niteleme bildiren bir söz bir adı niteliyorsa sıfat, bir sıfat veya fiili niteliyorsa zarf görevindedir. Durum zarfları, fiilideki oluş ve kılışın durumunu bildiren zarflardır. Bu zarflar durumda benzerlik, beraberlik, dilek, hatırlatma, karşılaştırma, kesinlik, pekiştirme, tahmin, tekrarlama, sebep, sınırlama, süreklilik gösterme, şüphe bildirme, yanıt verme gibi türlü işlevler yüklenmiştir.<sup>167</sup>

*incé incé* dōrarım (42-115)

*azar azar* ğoruz (28-34)

#### **4.Azlık-Çokluk Zarfları**

Azlık-çokluk ifade eden, miktar, derece bildiren zarflardır.<sup>168</sup>

*çoğ* atdıĝ (24-41)

*heç* durmadan (3-12)

*peğ* edemeyiz (18-49)

#### **Görev Değiştirici Eklerle Zarf Yapımı**

##### **1.Zarf-Fiil Ekleri İle Zarf Yapımı**

<sup>167</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 502

<sup>168</sup> Prof.Dr. Osman Yıldız,İsparta Merkez Ağzı,Fakülte Kitabevi,İsparta 2002,s.76

### 1.1.Asıl Zarf-Fiil Ekleri

içine girsin dèy-e (1-42)

dök-**eleğ** gelî kimi sep-**eleğ** gelî (2-22)

şu ğanallā gel-**eli** (18-62)

yap-**ip** onlan açıyoz (1-6)

hasta ol-**unca** (18-49)

çevir-**meden** hemen saca bırakır (1-28)

sineğ yer-**se** yüzünü (3-20)

dürē-**ken** içine demir paralardan yıķādığ (1-47)

### 1.2.Birleşik Zarf-Fiil Ekleri

gör-**düğce** bizim içimiz sızılıyo (31-26)

bitir-**diğden sōna** yemeğ yaparız (6-7)

çevir-**din mi** bişē (1-29)

bit-**di mîdi** onu yanā başına alırım (19-30)

## III.EDATLAR

Arapça bir kelime olan edat "alet" ve "vasıta" demektir. Onun gramerdeki mana ve yerini tesbit ederken de bu asli manasını göz önünde bulundurmak gerekir. Nitekim, bir gramer unsuru olarak da "edatlar tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümledeki diğer kelime ve kelime gurupları arasında çeşitli münasebetler kurmağa" yarayan "alet sözler" dir, "vasıtalaftır. Daha müşahhas bir ifade ile anlatmak

gerekirse, denilebilir ki edatlar dilin mantıki kuruluşunu teşkil eden cümle yapısının "harcı"dır. Bu bakımdan vazife itibarı ile isim çekim eklerine benzerler.<sup>169</sup>

## 1.Ünlem Edatları

### 1.2.Ünlemler

### 1.3.Ünleme Edatları

Bunlar her türlü duygu ve heyecanı ifade etmek için kullanılan sözlere dir. Menş e ve yapı bakımından ya tabiat seslerini taklit suretiyle, yahut da hislerin yorumlanarak "ses" şeklinde terennümü neticesinde meydana gelmişlerdir. Bu bakımdan bir kısmı aşağı yukarı bütün dillerde müşterektir. Ancak manalı dil birliklerinin kalıplaşmak suretiyle teşkil ettikleri müstesna örnekler de vardır.<sup>170</sup>

hey mavı donlu oynarlar\_ıdı (2-40)

duyduñ mu virî (19-60)

## 2.Seslenme Edatları

beniñki eyi deyil ğı (2-72)

### 2.1.Sorma Edatları

<sup>169</sup> Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s. V

<sup>170</sup> Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s. 293

Tek başlarına manaları olmayıp, ancak cümle içinde mana ve vazifeleri ortaya çıkan sözlere edat dediğimize göre, Türkçede kelime, kelime gurubu yahut cümlelerden önce veya sonra gelerek soru mefhumu ifade eden bütün sözlere de soru edatı denilebilir.<sup>171</sup>

**hani** duzlu ğāve bişiriyollā (1-50)

biliyon **mu**? (1-15)

### 3.Gösterme Edatları

Gösterme edatları sıfat ve zamirlerden farklı olarak, isimleri, şahısları veya eşyayı değil, hareketleri işaret suretiyle gösteren sözlerdir. Onun için tek başlarına hiç bir mana ifade etmezler. Ancak bir cümlenin veya çekimli fiilin yanında vazifeleri belli olur. Bunlar umumiyetle, gösterme vazifesinin yanında kuvvetlendirme vazifesi de görürler.<sup>172</sup>

bişiriyoz **işde** sacın üsdünde eğmeği (1-22)

**tā** bizim zamanımızda seriliyodu (9-42)

### 4.Cevap Edatları

Bunlar cümle içinde başka kelimelere bağlı olmadan, tek başlarına bir mefhum ifade edebilen sözlerdir. Bazan, bir cevap edatı bir cümle yerine geçer. Hususiyle karşılıklı konuşmalarda, her edat bir cümle sayılır.<sup>173</sup>

<sup>171</sup> Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s. 296

<sup>172</sup> Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s. 112

<sup>173</sup> Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s. 306

**evet** gelini alırkına (10-87)

**hayır**, yapmaz (11-8)

**hē** (45-15)

## **5.Bağlama Edatları**

Bağlama edatları, cümleleri veya cümle içinde kelimeleri ve kelime guruplarını ya mana bakımından, yahut şekil itibariyle birbirine bağlayan sözlerdir. Bu bakımdan Türkçe cümle kuruluşunda bağlama edatlarının yeri ve vazifesi ihmal edilmeyecek kadar önemlidir. Bağlama edatlarının teşekkül tarzı ve tarihi inkişafı incelendiği zaman, onların Türk dilinin bünyesi içinde nasıl bir yer işgal ettikleri daha iyi anlaşılır.<sup>174</sup>

### **5.1.Sıralama Edatları**

az ve çoğ (34-15)

annen\_ile bu (42-133)

### **5.2.Denkleştirme Edatları**

Bağlama edatlarının bir çeşidi olan bu edatlar karşılaştırılan gurupları veya unsurları birbirine mukayese suretiyle bağlarlar. Bağlandıkları unsurlardan umumiyetle önce gelirler.<sup>175</sup>

---

<sup>174</sup> Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s.290

<sup>175</sup> Necmettin Hacıeminoğlu, Türk Dilinde Edatlar, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 1974, s.261

fasülle **veyāhud** nohud (13-26)

hoşaf **veya** söğüş olū (23-4)

şiş, demir ne bulursağ deleriz **yāni** şiş ilen falan (1-42)

samsa dēlē **yāni** dilbe dēriz (10-97)

### 5.3.Cümle Başı Edatları

**artık** yūķasını tek tek açarız (1-32)

**ama** şindi onnar ğaķdı (11-32)

**ondan kēli gayı** āşamüsdü cegizilmeye giderlē (2-4)

**amma** onu yaparım (6-30)

### 6.Son Çekim Edatları

çağrılmacağı **için** beş altı sofralığ yedi sekiz sofralığ yaparız (1-89)

bekmez **gibi** ğoyu (1-36)

eriyceğ **ğadar** suyu

götürebilcēne **göre** (2-18)

## IV.FİLLER

### 1.Fiillerde Zaman

### 2.Fiillerde Kip



### 3.Fiillerde Çatı

### 4.Fiillerde Olumsuzluk

ğatmayız (1-26)

étmezlē (1-68)

### 5.Birleşik Fiiller

Dilimizin yeni kelime yapma yollarından biri de birleştirme yoludur. Bu yol fiiller için de geçerlidir. Birleşik fiiller bir ad ile bir yardımcı fiilin veya iki ayrı fiil şeklinin yahut ya da ad soylu bir veya birden fazla kelime ile bir esas fiilin birleşmesinden oluşan ve tek bir kavrama karşılık olan fiil türleridir. Birleşik fiiller şöyle bir sınıflandırmaya tabi tutulabilir.

- I. Bir esas fiil ile bir yardımcı fiilden meydana gelen birleşme.
- II. Bir esas fiil ile ona eklenmiş bir tasvir fiilinden meydana gelen birleşme.
- III. Bir esas fiil ile yardımcı fiil vazifesini gören başka bir fiilin birleşmesinden meydana gelen birleşme.<sup>176</sup>

#### 5.1.İsim+Fiil Yapısında Olanlar

İsimle birleşik fiil yapan yardımcı fiiller et-, ol-, eyle-, bulun-, yap-fiilleridir. Bunlardan et-, eyle-, yap- isimlerden geçişli birleşik fiil, ol-, bulun- ise geçişsiz birleşik fiil yaparlar. Asıl ve çok kullanılan yardımcı fiiller et-, ol- 'tır. Diğerleri daha az kullanılan ve arka arkaya gelen birleşik fiilli ibarelerde tekrerrüden

---

<sup>176</sup> Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinde İktidar ve İmkan Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri TDAY Belleten, 1959, s. 107

kaçmak için bunların yerini tutan yardımcı fiillerdir. Bazan da et- ve ol- fiilleri ile birleşmeyen isimlerden birleşik fiil yaparlar.<sup>177</sup>

### **İsim+èT-**

#### **Biçimbirimleri:**

bāsediyon (15-17)

diġġat ètcen (39-33)

rica ètdiġ (40-3)

sēredē<seyreder (33-28)

şey\_èdiyoz (1-19)

tebriġ\_èdellē (34-35)

zannedēsem (41-19)

### **İsim+ol-**

#### **Biçimbirimleri:**

ġaybolū (15-88)

mübāreġ\_ossun (42-86)

### **İsim+kıl-**

---

<sup>177</sup> Muharrem Ergin, Türk Dil Bilgisi, Boġaziçi Yayınları, İstanbul, 1980, s. 386

**Biçimbirimleri:**

namazımızı ğırlarız (21-51)

**5.2.Fiil+Fiil Yapısında Olanlar****5.2.1.Yeterlilik Fiili****-abil-**

Yeterlilik fiilleri bir esas fiilin - (y)A zarf-fiil biçimi üzerine bil- yardımcı fiilinin getirilmesi ile kurulur, bil- yardımcı fiili, bugün umumiyetle güney-batı lehçelerine mahsus bir "iktidar" ve "imkan" fiili vasfını taşımaktadır. Köktürk Yazıtlarında ve Uygur metinlerinde, bil- fiilinin tasvir fiili olarak kullanıldığını gösteren örnekler mevcut değildir.<sup>178</sup>

**Biçimbirimleri:**

bilebilir (16-36)

bilemen (12-36)

bulamayız (2-29)

ğötürebilcēne (2-18)

sōleyebilirin (15-44)

---

<sup>178</sup> Zeynep Korkmaz, Türkiye Türkçesinde İktidar ve İmkan Gösteren Yardımcı Fiiller ve Gelişmeleri TDAY Belleten, 1959, s. 115

### 5.2.2. Tezlik Fiili

#### - (y)ver-

Tezlik fiilleri - (y)İ zarf-fiil eki almış bir esas fiilin ver- yardımcı fiiliyle birleşmesinden oluşur. Ver- yardımcı fiilinin görevi, esas fiildeki oluş ve kılışın titizlikle, ansızın, kolayca gerçekleştiğini bildiren tasvir fiilleri yapmaktadır. Yeterlik fiillerinde olduğu gibi, tezlik fiillerinde de ver- yardımcı fiili zaman bakımından basit ve birleşik fiillerin bütün çekim kalıplarına girebilir. Ad-fiil, sıfat-fiil, zarf-fiil ekleri ile bir ad, sıfat ve zarf görevini yüklenir. Kullanımı pek yaygın olan bu birleşikteki tezlik, rahatlıkla veya beklenmedik bir anda kendiliğinden oluverme gibi işlev incelikleri, ver- yardımcı fiilinin esas fiille olan anlam ilişkisine bağlıdır.<sup>179</sup>

#### **Biçimbirimleri:**

alıvē (2-23)

anladıvesin (2-8)

dēvēceṅ (15-42)

déyivesin (2-6)

dolduruveriyoz (5-28)

döküverilē (7-6)

ğoyveri (7-19)

ğuyuverilē (2-14)

oķūveriyoz (13-67)

örTüveriyollar (13-37)

### 5.2.3. Süreklilik Fiili

<sup>179</sup> Zeynep KORKMAZ, "Türkiye Türkçesi Grameri", TDK Yayınları, Ankara 2007, s. 818

Metinlerde bu fiilin örneğine rastlanmamıştır.

#### **5.2.4.Yaklaşıklık Fiili**

Metinlerde bu fiilin örneğine rastlanmamıştır.

## CÜMLE BİLGİSİ

### I.YÜKLEMİN TÜRÜNE VE ANLAMINA GÖRE CÜMLELER

#### 1.Fiil Cümlesi

Yüklemi çekimli bir fiil veya birleşik fiil olan cümlelerdir. Kip ve şahıs bildiren bütün fiiller yargı taşır. Bu yargı, emir kipinin 2. şahsı dışında daima ekle yapılır. Her türlü kılış ve oluş, fiil cümleleri ile karşılanır.<sup>180</sup>

#### 1.1.Olumlu Fiil Cümlesi

Yargının gerçekleştiğini anlatan cümleler, olumlu cümlelerdir. Böyle cümlelerin yüklemi yapma, yapılma, veya olma bildirir.<sup>181</sup>

yūka yaparız (1-3)

cumáy gün sabālan ğakarız (2-3)

ondan kēli limon duzu atarız (5-8)

bulamácın içine bi ğafa sovan çenderiz, onu ğavuruz (19-75)

#### 1.2.Olumsuz Fiil Cümlesi

Yargının gerçekleşmediğini anlatan cümleler, olumsuz cümlelerdir. Böyle cümleler, yapmama, yapılmama, olmama bildirir.<sup>182</sup>

<sup>180</sup> Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s.96

<sup>181</sup> Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s.103

### 1.2.1.-mA- İle Yapılanlar

buğday filan ğatmayız (1-27)

bi çerezden başğa bişey étmeyiz (5-37)

bôle ben gibi ehdiyālā da gétmez (14-36)

bazı yellerde erkeğlē ğadınların yanına girmez (21-70)

başğa bişey yapmazlar. (22-10)

### 1.2.2.mI İle Yapılanlar

hani yaPrağ baş mı olū düğünlerde (1-88)

## 2.İsim Cümlesi

Yüklemi bir isim veya isim gurubu olan cümlelerdir. İsim ve isim grupları, ‘i-‘ ek fiili ile görülen geçmiş zaman ve öğrenilen geçmiş zaman kipinde çekime girerek yüklem görevi yaparlar. İsim cümlelerinde, kip eki taşımayan yüklem, geniş zaman kipindedir. Bu ve diğér bazı kiplerde, anlamı pekiştirmek veya yükleme ihtimal anlamı katmak üzere +DIr eki kullanılır.<sup>183</sup>

### 2.1.Olumlu İsim Cümlesi

bizim sengetin meşur yemeği *bamyadı, banağdı* (1-82)

çok *meşur\_udu* (3-15)

*zebzeceyiz* (9-7)

---

<sup>182</sup> Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s.104

<sup>183</sup> Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s.96

eveli *ðlēdi* ğızım çoğ mutúlüđ *varıdı* ama o galığan köyü gine ôle *çoğ işēdir* bizim burálā

## 2.2.Olumsuz İsim Cümlesi

### 2.2.1.Değil Edatıyla Yapılanlar

hep kağıt *değil* de (1-68)

bizim zamanımızda *diğil* (2-59)

beniŋki eyi *deyil* ğī (2-72)

### 2.2.2.mI İle Yapılanlar

hindiki gibi bidon midon mu vā (18-27)

## 3.Soru Cümlesi

### 3.1. Soru eki –mI ile kurulan soru cümleleri

Soru eki –mI , yüklemden veya diğer cümle öğelerinden sonra gelerek soru cümleleri yapar. Bu cümleler genellikle onay veya ret cümleleridir. Soru ekinin yeri, aynı zamanda sorulan öğeyi de gösterir.<sup>184</sup>

tahtadan tekneler biliyon *mu*? (1-15)

adı *mi*? (5-3)

<sup>184</sup> Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s.107



ğız evine *mi*? (5-32)

düyünneri *mi*? (10-7)

ağabē sen tāritten mi bāsediyon masal *mu* sōlüyon? (15-17)

bağ şindi biliyo *musun*? (15-18)

### 3.2.Soru kelimeleri ile kurulan soru cümleleri

Soru sıfatları, soru zarfları, soru zamirleri ve soru edatları ile yapılan soru cümlelerinde, yüklemi tamamlayan öğeler veya bu öğelerle ilgili bir ayrıntı hakkında bilgi alma amaçlanmaktadır.<sup>185</sup>

*niden*? (15-62)

*neye* teslim alcen? (15-60)

## II.Yüklemine Göre Cümleler

Yüklem genellikle cümlenin sonunda yer alır. Bu, Türkçe söz diziminin karakteristik özelliğidir. Ancak diğer cümle öğeleri gibi yüklem de söz dizimi içindeki yeri çeşitli sebeplerle değişebilmektedir. Cümlelerin kurallı (düz) veya devrik oluşlarında ölçü, diğer öğelerin değil yüklem yeridir.<sup>186</sup>

### 1.Kurallı Fiil Cümlesi

o tekneleri annemgil ıspartada *yapturdılā* (1-16)

<sup>185</sup>Leyla Karahan,Türkçede Söz Dizimi,Akçağ Yayınları,Ankara 2007,s.108

<sup>186</sup>Leyla Karahan,Türkçede Söz Dizimi,Akçağ Yayınları,Ankara 2007,s.100

onu bôle dörT barmak eñliliğinde *kesiyoz* (1-30)

ğız evi daħa önce *döker* (13-21)

bu harbleri bôle bubam *annağı* (31-26)

## 2.Kurallı İsim Cümlesi

bizim sengetin meşur yemeği *bamyadı, banağı* (1-82)

şindinki adı *yuvalı* (42-3)

heP düyünnēde eşiden *ğapamaydı* (18-25)

## 3.Devrik Cümle

Yüklemi sonda bulunmayan cümleler, devrik cümlelerdir. Bir anlamı öne çıkarma, belirtme, vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk endişesi diğer öğelerin olduğu gibi yüklemde yerini değiştirebilmektedir. Devrik cümleler, sözlü dilde yazılı dile oranla daha fazla kullanılmıştır.<sup>187</sup>

### 3.1.Devrik Fiil Cümlesi

onulan da keseriz ufak ufak yūkalığ (1-20)

etlisini severlē bamyanın (1-83)

biz lokum dēriz bişiye (1-94)

ondan sōnam biraz durulā eviniñ önünde (25-21)

<sup>187</sup> Leyla Karahan, Türkçede Söz Dizimi, Akçağ Yayınları, Ankara 2007, s.100

### 3.2.Devrik İsim Cümlesi

sengetliyin ben (2-131)

evelden bôle işēlē filan yoğ\_udu tabî (14-19)

## Sonuç

### I.Eğirdir, Senirkent ve Atabey İlçeleri Ağızlarının Karakteristik Özellikleri

1.Yazı dilimizden farklı olarak Atabey,Senirkent ve Eğirdir ağızlarında ā ē î î ô ô ū ū é ä á á í ú ŷ ünlüleri bulunmaktadır.

2.Asli uzun ünlülerin dışında özellikle g,ğ,h,k,l,n,r,v,y ünsüzlerinin erimesiyle oluşmuş uzun ünlüler yaygındır.

bāla (2-99)

yālı (10-63)

3.Ünsüz düşmesi ve erimesinin ikiz ünlüler oluşturduğu da görülmektedir.

daa (8-4)

dailcağ (43-60)

doulā (44-66)

sararasia (19-46)

soan (38-5)

söüş (20-16)

uurlamasında (13-42)

4.Damak uyumu yazı dilimize göre daha ileridir.

bahşış (10-88)

bahça (29-3)

birez (7-53)

dahın (8-9)

domadız (18-63)

Yazı dilimizde uyumsuz olan ekler Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında da uyumsuzdur.

(-yo (r))

dikiyo (15-4)

geliyo (13-34)

gëydiriliyo (10-78)

süsleniyo (10-78)

veriyo (5-18)

-ken ekinin damak uyumuna uyan şekilleri gelişmiştir.

(-kAn (A))

alīkan (33-37)

alırkana (10-87)

arāka (15-12)

çalāka (18-20)

çıkākan (2-54)

oynākan (2-41)

yıkākan (1-18)

yaķakan (2-50)

**5.i-** fiilin, yazı dilimizden farklı olarak çekimlenirken I sesinin düşmediği ve damak uyumuna uyduğu görülmüştür.

dolandırılardı (2-35)

dolaşırıldı (3-17)

dururudu (1-110)

ğalkardı (3-16)

ğalğırlardı (2-44)

ğorlardı (2-38)

meşurudu (3-15)

**6.**Dudak uyumu yazı dilimize göre daha ileridir. Yazı dilimizde dudak ünsüzü bulunan kelimelerde ‘u’ bulunmasına rağmen , Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında ‘ı-i’ bulunmaktadır.

hamır (2-97)

hamırnı (1-15)

havlı (2-7)

havlıyı (2-72)

müzüğü (6-15)

7.Ünlü daralması Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında çok sık görülen bir ses olayıdır.

şéysi (1-4)

tilivizyonuna (24-23)

virelim (24-23)

zıman (2-99)

aramıyla (24-31)

arkıdeş (15-88)

almıcaz (2-31)

almıcam (2-33)

arâbiya (25-27)

8. Atabey, Senirkent ve Eğirdir ağızlarında kelime başında, ortasında ve sonunda ötümlüleşme karakteristiktir.

Kelime başında:

ğıvrılıyo (1-5)

ğatıyoz (1-5)

ğadâr (1-5)

Kelime içinde:

tiyaTro (14-4)

üsdünde (1-18)

yasdıĝ (7-14)

yadsıya (10-82)

yedmez (15-21)

yeraldı (14-22)

Kelime sonunda:

ahengĝ (11-12)

artıĝ (14-4)

banaĝ (7-28)

başıĝ (6-9)

**9.** Atabey, Senirkent ve Eĝirdir ağızlarında ünsüz benzetmesi yaygın olarak karşılaşılan bir ses olayıdır. Geniz ünsüzü n ile biten kelimeler 'l' sesi ile başlayan bir ek aldıklarında ünsüz benzetmesi görülür.

ĝadınnar (1-103)

gelinneri (6-15)

**10.** Yazı dilimizdeki 1.teklik kişi eki + (I)m , Atabey, Senirkent ve Eĝirdir ağızlarında genellikle + (I)n/ŋ olarak kullanılmıştır.

bilen (12-18)

çalen (19-43)

düşüniyiŋ (27-12)

girmiyorun (4-27)



islamköylüyün (13-3)

yedirdiyon (15-123)

**11.** Vasıta hali eki +lA'nın sonunda Eski Türkçedeki vasıta hali n'yi anımsatan bir n sesi türemektedir. Ayrıca türeyen bu 'n' sesi gerileyici benzetme ile ekteki 'l' sesini etkileyerek eki +nAn şekline dönüştürdüğü görülmektedir.

bunnar\_ınan (13-67)

biberiyen (26-10)

birisiyen (10-51)

bişirgeç\_inen (1-21)

çereziyen (10-57)

çuval\_ınan (10-57)

dāvetiyen (10-31)

**12.2.** teklik kişi eki + (s) (I)n ve 2. çokluk kişi eki + (s) (I)nız hem yazı dilimizdeki şekliyle hem de Eski Türkçedeki + (s) (I)ŋ ve + (s) (I)ŋIz şekliyle kullanılmaktadır.

almēcen (39-33)

anlēcēsın (39-24)

bişirceŋ (1-75)

bişicēseŋ (2-79)

dökceŋ (1-77)

**13.** İsimlere gelerek yüklem görevinde kullanılmalarını sağlayan +DIr eki +dī şeklinde kullanılarak Azerbaycan Türkçesiyle benzerlik göstermiştir.

bamyadī (1-82)

banakdī (1-82)

14.1.çokluk kişi eki geniş zaman çekiminde yazı dilimizde olduğu gibi + (I)z şeklinde kullanılmasına rağmen batı grubu ağızlarının VI. VII. ve VIII. alt gruplarındaki<sup>188</sup> gibi +IK şeklinde olduğu birkaç örneğe de rastlanmıştır.

yaḫarıġ (12-46)

ekeriġ (27-3)

dikeriġ (27-3)

işleriġ (27-3)

éderiġ (27-3)

15.Senirkent ağızında şimdiki zaman eki karakteristik şekillerin dışında bazı örneklerde olumlu şekillerde ‘-ō’, olumsuz şekillerde ise ‘-mō’ şeklinde kullanılmıştır.

bilmōn (2-14)

çalınō (2-64)

édōz (6-21)

olmō (8-22)

oynamōnuz (2-66)

---

<sup>188</sup> bk.Leyla Karahan,Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması,TDK Yay.,Ankara,1996,s.167-176

16. mI soru edatının bir örnekte kip ekinin önünde yer aldığı görülmüştür. Bu durum yazı dilimizde mevcut olmayıp konuşma dilinde kullanılan bir şekildir.

durumuyo (2-57)

### **Isparta'nın Eğirdir, Senirkent ve Atabey İlçelerinin Ağız Özelliklerinin Tespitinin Türkçenin Zenginleşmesine ve Türk Dili Eğitimine Katkıları**

Türkiye Türkçesi ağızları, Türk dilinin binlerce yıllık geçmişini ve söz hazinesi gözler önüne seren önemli sözlü bir kaynaktır. Günümüz Türkiye Türkçesinde az kullanılan ya da kullanılmayan sözler ve ekler ağızlarda yaşamaya devam etmektedir. Bu sebeple Türk Dili ile ilgili yapılacak çalışmalara ışık tutmakta ve geçmişten günümüze bozulmadan ulaşmış arkaik Türkçe'ye ait kelimelere ulaşılmasını sağlamaktadır.

Derleme çalışmaları esnasında derleme yapılan kişilerin konuşmaktan çekinmesinin ve utanmasının sebebi, kullandığı sözlerle alay edileceğini düşünmesiydi. Hatta pek çok kişi, bu çalışmayı yapma sebebimizi açıklamadan önce konuşmasının düzgün olmadığı sebebiyle konuşmak istememiştir. Ayrıca ağız özellikleri taşıyan sözlerin genellikle kadınların konuşmalarında yaşadığı görülmüştür. Erkek konuşmacılar ise bunun sebebini, erkeklerin çalışmalarını sebebiyle konuşmalarını düzeltmek zorunda olduğu şeklinde açıklamışlardır.

Üzülerek şahit olduğumuz bu durumun sebebi toplumsal ve kültürel değişimin sonucudur. Oysa ki onları küçük düşüreceğini düşünerek kullandıkları sözlere ve biçimlere ulaşmak için bilim adamları ve araştırmacılar uzun ve yorucu çalışmalar yapmaktadırlar. Bu nedenle eğitim kurumlarında çalışan öğretmenler, standart Türkçenin dışında bir ağzın kullanıldığı bölgelerde 'yanlış' diyerek konuşmaları düzeltmeye çalışmamalıdır. Sadece standart olmadığına itiraz etmelidirler. Yöreye özgü ağzın neden 'yanlış' olmadığı iyi bir dil eğitimiyle öğrencilere kavratılmalıdır. Dil eğitimi ve dil bilgisi çalışmaları ağızların özelliklerini de taşımalı, bu özelliklerin ve ağızlarda kullanılan kelimelerin Türkçenin zenginliğini gösterdiği vurgulanmalıdır.

Türkiye Türkçesi ağızlarında çeşitli etkileşimlerden ve kültürel farklılıklardan dolayı bölgeler arasında çok farklı ağız özellikleri görmek mümkündür. Bu yüzden öğretmenler ağız özelliklerini ve farklılıklarını iyi bilmeli, kullanılan kelimelerin standart Türkçedeki karşılıklarını açıklayabilmelidir. Ayrıca bölgedeki ağzın dil bilgisi yapılarının, standart Türkçedeki hangi yapılarla karşılandığını bilmelidir. Böylece Türk Dili eğitiminde karşılaşılan zorluklar en aza indirilmiş olacaktır.

Sonuç olarak; Türk Dili eğitiminde, ağız özelliklerinin ve ağızlara ait kelimelerin yanlış olmadığı anlatılmalı ve bunların Türk Dili'nin zenginliğini gösterdiği belirtilmelidir. Bununla beraber yazı dilinin yapısı da en iyi şekilde öğretilmelidir.

### **Kaynakça**

Adalı Oya, **Türkiye Türkçesinde Biçimbirimler**, TDK Yayınları, Ankara, 1979

Aksan Doğan, **Her Yönüyle Dil**, TDK Yayınları, Ankara, 2007

**Atabey**, Atabey Belediyesi Kültür Serisi-III, 2003

Banguoğlu Tahsin, **Türkçenin Grameri**, TDK Yayınları, Ankara, 2007

Banguoğlu Tahsin, **Türkçede Benzerlik Sıfatları**, TDAY Belleten, 1957

Boz Erdoğan, **Afyon Merkez Ağzı**, Afyon Kocatepe Üniv. Yay. , Afyon 2002

Bozkaplan Şerif Ali, **Aruz ve Ünlü Uzunluğu**, VI.Uluslararası Türk Dili Kurultayı,  
Ankara, 20-25 Ekim 2008

Buran Ahmet, **Anadolu Ağzlarında İsim Çekim (Hal) Ekleri**, TDK Yay., Ankara  
, 1996

Caferoğlu Ahmet, **Anadolu ve Rumeli Ağzlarında Ünlü Değişmeleri**, TDAY  
Belleten , 1964

Caferoğlu Ahmet, **Anadolu Ağzlarından Toplamalar**, TDY Yay., Ankara, 1994

Caferoğlu Ahmet, **Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme 1**, Türk Dil Kurumu  
Yayınları, Ankara, 1994

Caferoğlu Ahmet, **Anadolu Dialektolojisi Üzerine Malzeme 2**, Türk Dil Kurumu  
Yayınları, Ankara, 1994

Caferoğlu Ahmet, **Orta Anadolu Ağzlarından Derlemeler**, TDY Yay., Ankara, 1995

Çelik Ali, **Bir Yörük Çocuğunun Gözüyle Yörüklerin Dünyası**, Emedya Ofset,  
Ofset,2008

Çoşkun Volkan, **Türkçenin Ses Bilgisi**, IQ Kültür Sanat Yayıncılık, İstanbul, 2008

Çoşkun Volkan, **Türkiye Türkçesinde Ünlüler ve Ünsüzler**, TDAY Belleten, 1999,  
C I-II, s.42

Çoşkun Volkan, **Standart Türkçedeki Ünsüzlerin Akustik Özellikleri ve  
Görüntüleriyle Boğumlanma Yerleri Bakımından  
Sınıflandırılması**, TDAY Belleten, (2003)2001, C I-II, s.44

Delice H. İbrahim, **Türkçe Sözdizimi**, Kitabevi, 2003

**Derleme Sözlüğü**, TDK Yayınları C. 1-12 1963-1982

Devellioğlu Ferit, **Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat**, Aydın Kitabevi, Ankara,  
2002

Eraslan Kemal, **Türkçede İsim-Fiiller, Türk Gramerinin Sorunları II**, TDK Yay.,  
Ankara, 1999

Ercilasun Ahmet B., **Türk Dili Tarihi**, Akçağ Yay., Ankara, 2005

Ercilasun Ahmet B., **Türkçede Emir ve İstek Kipi Üzerine**, Türk Gramerinin  
Sorunları Toplantısı, TDK Yay., Ankara, 1995

Erdem Mehmet Dursun, **Anadolu Ağzlarında Birincil Ünlü Uzunlukları Üzerine**,

International Periodical For the Languages, Literature  
and History of Turkish or Turkic, Volume 3/3 Spring 2008

Ergin Muharrem, **Türk Dil Bilgisi**, Boğaziçi Yayınları, İstanbul, 1980

Ergin Muharrem, **Üniversiteler İçin Türk Dili**, Bayrak Yayınevi, İstanbul, 2001

Erkap Selahaddin, **Isparta Ağzı**, Gül Dili, Ankara, 1999

Gabain A. Von, çev. Mehmet Akalın, **Eski Türkçenin Grameri**, Ankara Üniv.  
Basımevi, 2000

Gabain A. Von, **Türkçede Fiil Birleşmeleri**, TDAY Belleten, 1953

Gemalmaz Efrasiyap, **Türkçenin Fonemler Düzeni ve Bu Fonemler Düzeninin İşleyişi**, Sevinç Matbaası, Ankara, 1980

Gencan Tahir Nejat, **Sıfat Birlikleri**, TDAY Belleten, 1954

Gura Orhan, **Türkçe Fonetik Test**, Ege Üniv. Mat., Tıp Fakültesi Yayın No 67, 1967

Gülensoy Tuncer, **Köken Bilgisi Sözlüğü**, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2007

Gülensoy Tuncer, **Kütahya ve Yöresi Ağzları**, TDK Yay., Ankara, 1988

Gülsevin Gürer, **Uşak İli Ağzları**, TDK Yay., Ankara, 2002

Gülsevin Gürer, **Eski Türkiye Türkçesinde "İstek Kipi" Üzerine**, İlmî  
Araştırmalar, Cilt XIII. İstanbul 2002

Güneş İsmail Teoman, **Savaştepe Yörük Ağzlarının İncelenmesi ve Türkçenin  
Gelişip Zenginleşmesine Katkıları**, Yüksek Lisans



Tezi,İzmir,2009

Hacıeminoğlu Necmettin, **Türk Dilinde Edatlar**, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul,  
1974

**Isparta Yıllığı**,Ankara,1983

Karahan Leyla, **Anadolu Ağızlarının Sınıflandırılması**, TDK Yay., Ankara, 1996

Karahan Leyla, **Yükleme (accusative), İlgi (genitive) Hali Ekleri Üzerine Bazı Düşünceler**, 3. Uluslar Arası Türk Dili Kurultayı 1996

Karahan Leyla, **Türkçede Söz Dizimi**, Akçağ Yayınları, Ankara, 2007

Kaşgarlı Mahmud, **DLT**, Haz. Besim Atalay , Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara  
2006

Kıyıcı Mahmut,**Çevre Tarihi İçinde Atabey ve İz Bırakanlar**,Göлтаş Kültür Yay.

No:1

Kocaman Ahmet, **Kip Olgusu**, TDAY Belleten, 1971

Kocasavaş Yıldız, **Türkçede Zamirler, Türk Gramerinin Sorunları II**, TDK Yay.,  
Ankara, 1999

Korkmaz Zeynep, **Nevşehir ve Yöresi Ağızları**, T.D.K Yay., Ankara, 1994

Korkmaz Zeynep ,**Güney-Batı Anadolu Ağzları**, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1994

Korkmaz Zeynep, **Batı Anadolu Ağzlarında Asli Vokal Uzunlukları Hakkında**,  
TDAY Belleten, 1953

Korkmaz Zeynep, **Türk Dili Üzerine Araştırmalar**, TDK Yay., Ankara, 2005

Korkmaz Zeynep, **Türkiye Türkçesi Grameri**, TDK Yay., Ankara 2007

Korkmaz Zeynep, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, TDK Yay., Ankara, 2007

Korkmaz Zeynep, **Türkiye Türkçesinde İktidar ve İmkan Gösteren Yardımcı  
Fiiller ve Gelişmeleri**, TDAY Belleten, 1959

Korkmaz Zeynep, **-ası/-esi Gelecek Zaman İsim-Fiil (Participium) Ekinin Yapısı  
Üzerine**, TDAY Belleten, 1968

Korkmaz Zeynep, **Türkiye Türkçesinde İktidar ve İmkan Gösteren Yardımcı  
Fiiller ve Gelişmeleri**, TDAY Belleten, 1959

Özkan Mustafa,Sevinçli Veysi,Türkiye **Türkçesi Sözdizimi**,3F Yayınevi,İstanbul,  
2008

Özsoy A. Sumru – Taylan E. , **Türkçenin Ağzlar Çalıştay Bildirileri**, Boğaziçi  
Ünv. Yay. , İstanbul, 2000

Sağır Mukim, **Anadolu Ağzlarında Ünlüler**, TDAY Belleten, 1995

Sağır Mukim, **Anadolu Ağzlarında Ünsüzler**, TDAY Belleten, 1995

Tuna Osman Nedim, **Köktürk Yazılı Belgelerinde ve Uygurcada Uzun Vokaller**, TDAY Belleten, 1960

Tuna Osman Nedim, **Türkçede Transitive-Causative ‘Geçişli-Ettirgen’ Fiiller Bunlarla İlgili Morfoloji ve Öğretim Meselelerinin Çözümü**, Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi, C.XXIV-XXV, İstanbul, 1986

Tuna Osman Nedim, **Türk Dilbilgisi**, İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Ders Notları, Malatya 1986

Üçok Necip, **Genel Fonetik**, Multilingual Yay., İstanbul, 2007

Üstüner Ahad, **Anadolu Ağzlarında Sıfat-Fiil Ekleri**, TDK Yay., Ankara 2000

Veziroğlu Nuri Güngör, **Eğirdir Ansiklopedisi**, Sinan Ofset Tipo Matbaacılık, Isparta, 2005

Yıldız Osman, **Isparta Merkez Ağzı İnceleme Metinler Sözlük**, Fakülte Kitabevi, Isparta 2002

Yıldız Osman, **Bucak Ağzında Şimdiki Zaman Çekimi**, **Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2007, C. XIII, S. 1, s. 289-303.

Yıldız Osman, **Isparta Merkez İlçesindeki Yerleşim Adları Üzerine**, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, Isparta 2006, S. 14, s. 193-207.

Yıldız Osman, **Isparta Ağzından Derleme Sözlüğüne Katkılar**, Turkish Studies, International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, Volume 2/2, Spring 2007, www.turkishstudies.net (Ed. Prof. Dr. Gurer Gulsevin-Dr. Mehmet Dursun Erdem), p. 790-800.

Yıldız Osman, **Isparta'da 'Gül' ve Türevleriyle Kurulmuş Yer Adları**, Gül Kitabı, Gül Kültürü Üzerine İncelemeler, Isparta 2005

Yıldız Osman, **Isparta Ağzında 'Yaklaşma' İşlevinde Kullanılan Bir Birleşik Fiil Çekimi**, I. Uluslararası Türk Dünyası Kültür Kurultayı -Bildiriler-, C. V, 9-15 Nisan 2006, Çeşme-İzmir, s. 2345-2348

Yıldız Osman, **Orta Türkçe Lehçeleri'nde Karşılaştırmalı İsim Çekim Ekleri ve Eski Anadolu Türkçesi'nin Yeri**, Dil Dergisi, 88,s. 14-29 ,2000

Yıldız Osman, **Dilimizdeki Arapça ve Farsça Kökenli Kelimelerde Görülen Fonetik Değişmeler**, SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi,4, s.321-339 ,1999

Yıldız Osman, **Türkçe'de Kelime Sonu Ünsüz Grupları**, Dil Dergisi,97, s.66-78 , 2000

Yılmaz Özlem Deniz, **Türkiye Türkçesinde Sıfatsı-İsimsi Şekiller Üzerine**, TDAY Belleten,2003,C:1

**Elektronik Kaynak**

<http://www.isparta.gov.tr//>

<http://www.tdk.gov.tr//>

Oytun Türk,Ömer Şayli,Sumru Özsoy,Levent Arslan,**Türkçede Ünlülerin Formant**

**Analizi**,<http://www.busim.ee.boun.edu.tr/-speech/publications/>

Turkish\_phonetis/oytun\_c004.pdf

**METİNLER**

1

**Senirkent Merkez****Adı Soyadı: Saime Heybeli****Yaş:72****Konu: Sohbet*****1-Senirkent'te ekmek yaptığınız hamuru nasıl ve neyle yoğuruyorsunuz?***

yūka yaparız.arpayı yıkādıĝ. buĝdayı yıkādıĝ. buĝday ununu ayrı üĝüdüyo, o da ayrı üĝünüyo.ondan sōna eĝmeĝ, hamur yoĝurūken çarşı çuval ununun şeysi açılışı zor, açılıyo ya 5yūkası ĝıvrılıyo falan onun için içine biraz buĝday unundan ĝatıyo bi tas ĝadār. ondan sōna yūkayı açāken de arpa unundan uğrasını yapıp onlan açıyo.

***-Uĝra ne demek?***

10uĝra, arpa ununun üĝütülmüşü yāni. buĝday ununu nasıl üĝütülüyo arpayı da üĝütüyo deĝirmende. uğrasını onlan yapıp onlan açıyo yāni yūkasını.

***-Yufkayı neyle çevirip pişiriyorsunuz?***

15eĝmeĝ yapāken de hamırı tekne tahtadan tekneler biliyon mu? bilmiyonuz siz. bilîsiniz eşĝiden vādı. o tekneleri annemgil ıspartada yaptırdılā. yaptırdılā da annem onu birini verdiydi bana. ondan sōna da arpa unuyla yūkasını açā, sacda bişiriz. bişirgeçle çeviriz. sacın üsdünde yūkayı bişiriz, eĝmeĝ olū o da. onu yēken artık ĝuruyo ya yūkalar yıkākan tavlıyo suyla biraz. tavladıĝdan sōna katlıyo hamurları yoĝurduĝdan sōna işte şey\_ēdiyoz, beze 20yapıyo. ēsiran dēriz kesmeye demirden vādır onun gibi. onūlan da keseriz ufak ufak yūkalıĝ. onları açarız artık. arpa unuyla sacda bişiriz bişirgeç\_inen. bişirgeç, dēriz. oklıva, dēriz. onlan çeviriyoz işde. bişiriyoz işde sacın üsdünde eĝmeĝi.

***-Samsa'yı nasıl yapıyorsunuz?***

25

samsayı da samsanın içine hamırının hiç bişey ğatmayız. bazardaki bazar çuvallarındaki undan éderiz arpadan. buğday filan ğatmayız. onun hamırını yuğurduğ mu inceciğ açarız onu. açdığdan sōna saca sereriz onu. hemen bi tarafını alırız bi tarafını çevirmeden. çevirmeden hemen saca bırakır hemen onu alırız çevirmeden. bişē. çevirdin mi bişē çevirmeden hemen. **30**ondan sōna alıp bōle üsd\_üsde bırakıp birikdiriyoz. birikdirdiğden sōna iğişer iğişer ğıvırıp onu bōle dōrT barmak eñliliğinde kesiyoz. samsa büyük isdersen büyük olū, ğüçük isdersen ğüçük ğüçük keseriz yūkaları. artık yūkasını tek tek açarız. tek tek yūkanın birazını da sacda gevrek yaparız. ğurudū da onu öfeleriz. o gevrekleri ğızardī, ğuruduruz. sōna iyice öfeleriz. cevizi de şey\_éderiz ufaklarız. ben ālimde öfelerin bōle havanda falan döverin. o **35**öfelediğimiz yūka ğırintılarıyla cevizi ğarışdırız. içine bi de bekmez dökeriz veyāhud şeker şerbedi yaparız. bōle şeker şerbedi yaparız bekmez gibi ğoyu. onūlan ğararız onu ceviz\_ilen. şeker şerbedi sulu, su dökeriz de şekeri eridiriz, ğaynatmadan eriyceğ ğadar suyu dökeriz. onlan ğararız onu yūkaynan cevizleri. o tek tek kestiğimiz şeylere yūkalara ğoyarız. o icden ğardığımız icden biraz ğuyarız, dolduruz. onu musğa şeklinde dürer dürer musğa **40**şeklinde yaparız. ondan sōna tavada yağda ğızardī ğızardī onları şerbet yaparız. şerbete bırağırız alırız. şerbedin içine alī,ğoruz. yalnız ortasına bi demir dürtüriz bōle içine girsin déye. içine girsin déye samsaların orTasına bōle şiş, demir ne bulursağ deleriz yāni şiş\_ilen falan.

#### **45-Samsanın içine neden para konuyor?**

ğardığımız içden ğoyub da düriyoz ya onun düreken içine demir paralardan yıkādığ. o canım yemeğe olmaz o da dünüre gidēken dāmat samsası yapālar\_ıdı eskiden burada. ondan sōna evin içinde yemeğe ayrı yapālar\_ıdı. dāmat samsasının içine ğoyālar\_ıdı, dişine gelsin, ğırsın **50**déye. bāzan hani duzlu ğāve bişiriyollā dāmada filen o gibi. onun gibi yāni içini ğorken demir para beşlik, onluk ne varsa işte ondan ğoyā, ondan sararız, görünmez içinde.

#### **-Gelin Alma'yı nasıl yapıyorsunuz?**



55gelin almaya gelin alıP da gelin eve girēken ğapının önüne balkondan olsun, damdan olsun bōle bi yerden suyu doldurūlar, bi desdiyi bırağırlā.

*-Neden?*

60valla bîmiyom ki onu neye için işde ādet. āded\_ étmişlē, öyle bi éderlē. bāzan da gelin girēken ayrık dēyoz, tarlalarda çıkan ayrıklar vā ya bi tutam alırlā, gelirlē, gelinin yürūceği yere ğoyarlā. bizim burda ādet, o ayrığın üsdüne basdırlā, geçirilē. onun anlamı işde çocukları ossun, oğlan ğız ossun, çoğalsın. ayrık çoğalıyo ya tarlada çoğalsın déye kök atsın déye kök atıyo toprağın içinde kök atıyo ya ayrık o gibi kök atsın déye ayrığa basdırlā.

65

*-Gelin gelince ne yaparlar?*

bişey étmezlē. para atarlā etrāfa. dāmat çıkā balkona falan para saçā herkeze demir para. hep kağıt değil de.

70

*-Banak nasıl yapıyor?*

işde eti haşlarlā düğünlerde, bayramlarda falan kemikli eti parçalayıP parçalayıP haşlanī büyük tencerelerde, küçük kazanlarda. ondan sōna bişdiğden sōna éndirisin. ne eti olūsa dana 75eti olū fark étmez et fark étmez hangi etten olūsa olsun bişirceñ, haşlancağ yāni bişceğ, éndirceñ. bideyi de doğrayıp doğrayıp bōle bōle tabaklara ğoyuP eti üsdüne yerleşdirceñ bölüb bölüb de bişmiş eti. suyundan da üsdüne bōle gezdircen, dökceñ. eğmeğleri yumuşadcağ o sıcak sıcak suyunda. eğmeyiyen etiynen beraber yiycen. banak bu o işde.

*80-Düğünde bir de bamya mı yapıyorsunuz?*

bamya olū. bizim sengetin meşur yemeği bamyadī, banaqdī. etli éderiz biz etli. bamyaları ğuşbaşı etiynen olan yapā. bi bamya iki et bi bamya iki ğuşbaşı ossun, dérlē. etlisini severlē bamyanın.

85

*-Başka bir yemek var mı düğünde yapılan?*

yaPraq işde düğünlerde olmaz da hani yaPraq baş mı olü düğünlerde. düğünlerde baş olmaz yaPraq da özel dāvetlerde, özel mevlidlerde fazla çağrılmacağı için beş altı sofralığ yedi 90sekiz sofralığ yaparız.

***-Başka ādetleriniz var mı?***

biz lokum dēriz bişiyē. bişinin adı başğa yerlerde heP bişi dērlē ya biz burda lokum dēyoz. 95işde bişi de dēyen vā ama. bayramlarda yapılī, özel ğandillerde yapılī, eşğiden birisinin, bi akrabāların olanları askere gitceğ mi lokum yaparlar\_ıdı, aralarına şekerleri serpe serpe tabağa doldurulū uğurlamaya gidilīdi. bi çocuğ görmeye gitceğ mi lokum yapāsın, çocuğ görmeye gidēsın. eşğiden ēderler\_jdi şimdi de ôle olmuyo da dakım alıyon bişey alıyon alıP götürüyon çocuğa yaraycağ. eşğiden öyle olur\_udu burda yāni diş dahırnası da olur\_udu.

100

***-Düğünler nasıl oluyor?***

cuma gün düğüne başlā, ğāve içme olü erkeklerin. ondan sōna ğadınnar geline alınan terliğden, ayağğabıdan, elbīsedē, ğıyāfetlēden ne var\_ısa ne aldılāsa o gün hepsini toplālar, 105oraya götürūler. şenniğler yaparlar\_ıdı. ondan sōna ğız evinden cegizilme dēnīdi ğadınnar ğız evinden birisi orta yire gelīdi. şenniğ bitti mi şu elbīsesi, şu terliği, şu pullusu, şu elbīsi o ğadının omzuna doldurular ğız evinden olan ğadının. ğız evine gayı içeriye alī girē. o alınan ceyizler yāni ondan sōna evine de ceyizleri serēler ğızın eşyalarını, ip gerēler eviğ her taraflarına, o iplere ğāri olan evi ne yapıdısa ğız evi ne yapıdısa onnarı serēler. ğızın ceyizi 110bōle evlerin etraflarına doldurū serēler\_jdi. gelin çıkçağı güne ğadar durur\_udu. gelin pazar günü çıkçağ ya o güne ğadar o ceyiz duru, akraba, eş dos, ğonun ğonşu heP gelīler, ceyizi orda görūler yāni.

***-Cuma günü kına gecesi olur mu?***

115

ōmaz işde ōmaz, ērtesi günü de ğına gēcesi olü.

2

**Senirkent Merkez****Adı Soyadı: Zele-Zeliha Kakaşçı****Yaş:86****Konu: Sohbet****1-Eskiden düğünler nasıl yapılırdı?**

cegizilme dériz. cumáy gün sabālan ğakarız. bi yaPrağ düreriz iki tencire üç tencire. dovulları dutarız, oynarlā ondan kēli gayı āşamüsdü cegizilmeye giderlē. geline étdiğimiz eşyayı 5sırTlarına yüklenirlē. dın dın dın dın iki ğarı, bi dovul şu, elbîsesîmiş, şu, şalvarîmiş, şu, gōneyîmiş, evelin gōnekler olūdu. yengen déyivesin gayı ikimiz démiyelin, gōnekler olūdu şu, gōneyîmiş şu ne bilen dakımıymış şu havlı dakımıymış işde onnarı ôle uygulālar ıdı ondan kēli oynamaya başlālar ıdı. onu birisi alī gidē. anladivesin. düğün başladı, értesi gün sabālan ğakā dovulcu dümbeğci. müsāfirlē ğonşulara gidē, ora bura gidē, yatā. értesi gün ğakā bi çay 10bişiriz. ğāvelti étdiriz dovulculara. ondan kēli çıkarlā ğapınıñ önünde geşlē oynā. dovulu zurnayı çalālā. ondan kēli bazar eğmeyi alī geliriz. bi heybiye ğuyarız. iki geş ğızın ğoynuna ğuyā, heybisine ğuyarız. cehizine ardarız. pulluyu, elbîyi de üsdüne örteriz. zın zın zın zın ğız evine gidē. dünürlere gidiyo gayı eğmeğ. ora götürülē. orda eğmeyi boşaldırlā. ondan kēli alī dovul gayı oynā ğalġı orda. gerisin geri gelî. orda da bi tabağ çerez ğuyuverilē. çerezi 15yüklenirlē. heybiyi, torbayı örtünürlē gelirlē. gelirlē ben yēceñ sen yēceñ ben yēceñ sen yēceñ çocuġlā ğabış ğabış ğabışılā. çerezi de ôle yerlē. ondan kēli ôlen olū. ôlen bi daha dovulculara yemeğ ğonā. tekrāren pullu gidē geliniñ pullusu, elbîsi. üç dört zini, üç dört çocuğ cıgıl cıgıl dolā gayı tabaġlara bardaġlara. dovulun önüne düşerlē götürebilcēne göre çocuġların. dovul éderiz. pullu éderiz. elbî éderiz sandıġda ne varsa. örteriz pulluları hıldır 20hıldır elbî pullu, ğüccüğ çocuġlara hôle yazma. bulamayız elbî hePsine. ğız evine gidē. ğına ğoruz üsdüne. gelinin ayaġġabısını ğoruz. gidē oraya orda onnarı boşaldırlā. üçē dene çerez ğuyuverilē ona. döğülmüş buydey ğuyuverilē. buydeyleri kimi dökeleğ gelî kimi sepeleğ gelî.

onu gayı alıvē gelî ğoruz oraya. çerezleri de yolda çocuġlā ğabıŝı, içerde gayı ğabıŝı, yenē gayı. def gayı āŝamüsdü olcaġ. orda oynarlā, ġalġırlā. ġadinnā gidē, gelini gēydirilē 25otudurlā, oynarlā, gelirlē eve. geçe bi daha ġına geçesi olū. o ġālar bi daha doplanī. iŝde hamama gayı ērtesi ġün bi oyun gidiliyodu. unudmuŝun ġızım yengen dēyivesin. o ġün cegizilme dērlē, cegizilmeniġ ērtesi ġünü hamam dērlē. esġiden hamam\_olurdu. eveli ilġ\_evela iŝēdeki bazardaġı hamamda bütün halk doplanırdı. bōle yokarlarda ranza gibi yerlē var\_ıdı. herkez oraya birikīdi bizim geŝliġimizde. seyirciydiġ biz kenarlarda orta yire de fesli 30gelinnē bōle sıradan eveli fazla oturulūdu. ġız beyenmeye gidēler\_jidi oraya hamama, hamama ġız beyenmeye gidēler\_jidi. o ġız çi'kin almıcaz, o ġız gözeļ onu alcaz dēye. o ġızı bi oynadın baġalım dērler\_jidi. ben ġayınnāyın ya o ġızı bi çıkarılar\_ıdı ortaya. onu alen dērdim. o ġız nası o ġız çi'kin almıcam, o ġız gözeļ onu alcan, ôle dēdin hamamda. yemeġ yoġ, hamama girē heP eŝ dos yunā, gelin ġız yunā. göbek daŝı var\_ıdı bōle orta yirde. gelin ġızı 35gēydiriler\_jidi pulluyla ılbacıġ orda def alarlar\_ıdı, oynarlar\_ıdı, dolandırılar\_ıdı göbeġin etrāfını, dibēġlē etrāfını ılbaġ ġarılā dolu, oynarlar\_ıdı. alırlā, gēydirilē, gelirler\_jidi. gayı bitib billā āŝam bi de ġına geçesi olcaġ. o millāt da gelirdi, ōlan evinde eġmeġi yerdı. ġız evine ġorlar\_ıdı ġızı. gerisin geri gelirler\_jidi ōlan evine. ōlan evinde de yemeġleri yerler\_jidi. hade baġalım dovulcu dümbeġci tin tin tin tin ġız evine giderdi. ġız evine de biriġirler\_jidi ġāri 40illam oturular\_ıdı. gelin ġızı gēydirilē oturdular\_ıdı. ġına geçesi oynarlar\_ıdı. hey mavı donlu oynarlar\_ıdı. bayam aġacı oynarlar\_ıdı. ġına yaġılırdı. onu bilmōn gayı oynāķan ġına geesinde ġına yaġılcaġ ŝenniġden sōna geliniġ āline ġınayı ġorlā. gelin de açmaz. görümce, ġayınna gessin, dērlē ġızın anası āline ġınaya para altın bassın ġayınna para bassın. görümcesi, emmisi, dayısı gelirler\_jidi heP oynarlā ġalġırlar\_ıdı. geliniġ āline ġınayı yaķarlā, 45bıraġırlā, gelirler\_jidi.

**-Geline ne giydiriyorlardı?**

ġına geçesi ġünü bi Türlü. gelinniġ gēymez o niŝanniġ gēyerdi. ŝōle elbīse gēyceġ gēyiniyo da 50soyunuyo. ondan kēli ŝōle elbīse gēyo gayı. ġına yaķāķan āli, üsdü çi'kin olmıcaġ.

**-Gelin, fesi ne zaman giyiyor?**

gelin fesi, gelin çıkākan eveli duvağı olur\_udu al duvağ boylu boyunca. yüzü örtülü çıkardı. 55bôle ğupayı dépesine ğorlar\_ıdı. şôle ğupanın üsdüne albēmiyi bağlarlar\_ıdı. bi de çeşesini çekerler\_ıdı. ğayınna ğavga étmesin ğayınna. o gayı gelin āşama ğadar durudu. gelin çıkıb billā çıkāla gelin çıkıb bille evde böyüğler var\_ısa yazığ geliniñ çeşesi bağlı durumuyo ğı bi gevşeldiñ. bôle sıkdırılar\_ıdı āşam olurdu gayı. bu çeşe bağlaması evel eveldeymiş bizim zamanımızda diğil. bazar gün oluyo bu gelin çıkāğ ya.

60

**-Diğer gelinler de giyiyor mu?**

gelin yüzü gēyolā értesi gün. gelin yüzü gün heP gelinnē gelî. ğırğ\_elli gelin bôle dolā ğalî. çalgıcılā da çalınō. o gelinnē oynā. geliniñ biri ğakmadı mı démiyen ğı beyinizi biliyonuz 65da oynamasını ne bilmiyonuz, ğakın dērler\_ıdı, ğocayı bildiğiniz gibi oynıcanız tabî ayıb\_olū gayı. onu biliyonuz gelin oluyonuz da ne oynamōnuz ğakın. ğı āmat mēmet ğahba itne ğaldır geliniñi. gelin ğak oyna ğızım, oynadırlā orta yirde. ondan kēli ğayınna gayı para çevirî defciye. oturu ğayınna tükruklē alnına yapışdırirdi. bôle deliğli paralā olur\_udu. yirmi beşliğlē olur\_udu. bāzı gendini bilen zenginnē yirmi beş ğuruş éderdi yāni ortası deliğ bi 70ğuruşlā, yüz paralā olur\_udu. bôle édē buraya yapışdırılar\_ıdı geliniñ alnına. gelin alî gidē defciye verirdi. gayı gelin yüzünde oynarlā oynarlā ondan kēli gayı ğayınna çıkā orta yire, havlıyı gayı örtē eşe dosda. seniñ havlı eyi ğı, beniñki eyi deyil ğı, ağır ğı seniñki, beniñki kötü dērler\_ıdı. gelin yüzü gayı o gelin çıkdığı günün értesi günü ğayınniya ünnerlē, ğayınna para bırağır, altın, örtü şey\_édē, boynuna daķā, hediyele dağılî, gelin yüzü olū gayı.

75

**-Diş tarhanayı nasıl yapıyorsun?**

buydeyi dövürüz. dēmende yararız. yoğurdulan südülen ğararız, ğuruduruz güneşde. ovalarız kesige de ğuyarız. bi ğaşığ iki ğaşığ ne bişicēseñ bişiriz. yağını duzunu ğatarız. **80** tahirnayı ğış çıkınca yeriz.

***-Pekmezi nasıl yapıyorsunuz?***

bağı bozā geliriz. hatıla dökeriz üzüm hatılı çimentodan. üzümü dökeriz hatıla. birikdiriz, **85** içine girēlē, çinnerlē, süzeriz ğazana gerisin geri. hamını alırız. toprağ dökeriz, ğarışdırız. hamını alırız. hamını aldığdan kēli értesi gün onu süzeriz. bekmez ğaynadırız ayrı. onu gayı bekmez ğaynadırız cirbeyi de dama sereriz. sirke etcēseğ sirke éderiz. cirbe üzümün cirbesi ğabuğları cirbe dériz ona. bekmez ğoruz. iki gün ğazanda durū. ondan kēli ğübe süzē, ğuyarız. tavada bekmez tavasında ğararız. ocağa külfan dériz, böyüğ olduğundan külfan dériz.

**90**

***-Eve yakın bahçenin adı nedir?***

harım dériz.

***95-Dığan ekmeği nasıl yapılır?***

dığan eĝmeyi, hamırını yoğuruz mayalı, ğoruz. hamır gelî. hamırını gēdiğden kēli döşeriz dığana. yağı dökeriz, çalarız, haşğaşlarız. ondan kēli kesē kesē ğıyarız dilim dilim. ocağda bişcēse ocağda, fırında bişcēse fırında o zıman yeriz. o zıman gayı seniñ ālini bāla benim de ayağlāmı **100**yeyelim.

***-Ekmek tandırda nasıl pişiyor?***

tandırda eĝmeğ dığanı vā yoğurduğumuz ya büyüğ dığan. ona döşeriz, tandıra ğoruz. üsdüne **105**de altının ataşını dökeriz sacın üsdüne sacı ğaparız da. sac ayağında bişmez tandırda eyi olū. ğaldırız sacı, bakarız eĝmeğ bişdi mi bişmeyen yerine ataşı şuraya yığarız. buralığda bişē, oralığda bişē. buralığda bişdi ğaldırırız şōle dığanı. ondan kēli éndiririz altı altına üsdü üsdüne bişē sac ayağında olmaz.

***110-Dığan nedir?***

bakır dığan eĝmeğ dığanı

***-Biri ölünce ne yaparsınız?***

**115**

ölüb bille çeşesini çekeriz, yatırdırız ölüyü. ondan kēli bi aparlōya veriz. aparlō bağırī, eş dos toplanī. ölüb bille çeşesini çekēken oğurlā başında. çeşesini çekeriz, soyarız, yatırdırız ertesī gün gayı géceyse gécelē evde. ertesī gün eş dos toplanī. ğabir ğazılī. ocağa bi ğazan ğoruz. ğazanda suyu ğaynadırız. tabıt teneşî gelî. ondan kēli yuruz, kefinneriz. tabıt teneşî gelî. bunnā **120**bırağī gidē gayı. arķasından ğoku yaparız, bişi yaparız. o bişiyi dağdırdırız. āşama bi yemeğ bişirî, yediriz ğalana gidene. yerine gelî gayı da onu ôle diyo yeri dēlē, ona yerine gidıyoz dēlē. ertesī gün eşi dosdu ünnēlē, yedirilē. āşama sen gelîsin, ertesī gün de ben gelirin, bitē, gidē. ğırk olū, eynesi olū elli ikisi olū.

***125-Eynesi nedir?***

ğuran oķunuyo, yemeğ yeniyo. yedinci gün eynesi.

***-Nerelisin?***

**130**

sengetliyin ben.

***-Kocanın kardeşine ne denir?***

**135**inimağa dērim.

***-Kocanın kızkardeşine ne denir?***

görümce

**140**

***-Kocanın kızkardeşinin yaşı senden büyükse ne dersin?***

hanımabla dēriz, hanımolla dēdiğ.

3

**Senirkent Merkez****Adı Soyadı:Fethiye Kakaşçı****Yaş: 60****Konu: Sohbet****1-Kız isteme bittikten sonra kaba gidilirmiş, o nedir?**

o ilk isTirken sōna ona herkez eşini dosdunu doparlā, helve bişirilē, baklıva yaparlā. ğız evine onu götürülē. ğab dérlē ona. meselā elbîseliğ neĵ var\_ısa ne istēsen kendinden ne gönünden 5ne ğopuyōsa, eveli tabağ düzülürdü bōle tabağların üsdüne içine bādem ğorlar\_ıdı. üsdüne çorab ğorlar\_ıdı. ondan kēli elbîse ğorlar\_ıdı. onu ğız evine götürülē, gelin ğız ğaķar gece şindi herkezin ālini öper, öpēkenden sen gayı o elbîseyi verecēsen verisin, para verecēsen Tepsi dutarlā bōle Tepsi dutarlā āl öpmeliğ. gece ğaba gidib bille o ğabda gayı sen istēsen parayı bōle atar atarlā tabağa, kimisi kayıt para atar, kimisi altın daķardı, kimisi bozuğ para tın dērsin 10dérler\_ıdı, ôle bişeylē olur\_udu. ondan kelli onu doplarlar\_ıdı ğınadan işeyiden sōna gayı ğına ğarılrıdı bōle böyüğ tabaklarda. oturular\_ıdı bilimli ğişilē ipli ğına bōle ip\_ilen dolarlar\_ıdı. ipliler bi yana oturudu gayı. heç durmadan ip dolarlar\_ıdı o müsafirlere. ipin rengi çıksın dēye buraya renkli gibi meselā şu basmanın işēsi gibi deseni gibi bōle bōle desen olū dūnūr ossun dēye . dūnūre ğaba gidiyoz gayı ğab dēyoz ya orda ğına yakınmış eveli meşurdu bu ipli 15ğına, çok meşur\_udu. hele benim düğünümde çok meşur\_udu ipli ğına dērler\_ıdı ona. yakınırılar\_ıdı gayı. sabahlan gelin ğız ğalkar\_ıdı. gece sıkışan var\_ısa elinde makas gelin ğızın bōle dolaşır\_ıdı, kimin eli sıkışdıysa tuvalte gitcēse onun ipini keser\_ıdı. onu tuvalte götürüdü, getiridi. gelin ğız uyumazdı sabaha ğadaş heç uyumazdı, onnarı bekleyo ē tabî ôlesi var ya. uyumadın tabî ben heç uyumadın. depindin miydi seni örtceğ āllerin bağlı, gelin 20ğızsın, seni örtceğ onu örtceğ. ğayınnayı örtceğ, paslıcağ, sineğ yerse yüzünü dēye.



4

**Senirkent-Uluğbey-Alagök -belde**

**Adı Soyadı: Ayşe Kılıç**

**Yaş:**

**Konu: Sohbet**

**1-Nerelisin?**

ulübēli.

**5-Başka adı var mı?**

ulübē mi? başğa adı alagök dēlē.

**-Kız istemeyi nasıl yaparsınız?**

**10**

allān emri peygamberin ğavli ğızınızı ōlumuza isdeyoruz, déyorun işde bōle.

**-Asker uğurlamasını nasıl yaparsınız?**

**15**esġeri de bir yere doplanıyoz, dovul dümbeġ çıġır çıġınıyoz çengi édeleġ uğurluyoz onu esġere işde bōle.

**-Yemek ne zaman veriyorsunuz?**

**20**düyünde verilē. yemeġ veriz, üç öġün üçünü de veriz. üç gün yemeġ dökeriz. her şey, her türlü bamyasını bişiriz, etini bişiriz, fasillesini bişiriz, bōrülcesini bişiriz.yaPraġ sararız.

**-Deli Buba günü ne zaman?**

**25**deli buba günü bididi bididi ya oldu ya. pesdival yapıyoruz deli buba. her yerden gelirlē ona. anġarasından canġarasından, yabancı devledden her yerden gelî. ġurban ġeserlē yirmi otuz ġadak ġurban ġeserlē. aşlā bişer ġazannar\_ıla. nîdelim başğa. ben ġāri girmiyorun fazla āşıġlā

geliyo, söz sôlüyo, saz çalıyolā, bişēlē işliyolā. ben ôle fazla ğafam götürmüyo da durmuyorum gāri.

**30**

5

**Senirkent-Başköy-Bisse-Hasköy****Adı Soyadı:****Yaş:83****Konu: Sohbet****1-Bisse'nin öbür adı nedir?**

adı mı? hasköy, başköy ikisi de vâ.

**5-Köyde en çok yaptığınız yemek nedir?**

bamyā. domadizi ğavuruz, yağını işēderiz. ğoruz soĝannan domadizi ğavuruz. ondan kēli suyunu dökeriz, ğaynā. ondan kēli limon duzu atarız. erimēceĝ, limon duzu atmazsan erî.

**10-Et yemeĝi yapar mısınız?**

yaparız canım. düĝünnerde et de yaparız, fasille de yaparız, bamyā da yaparız, yaPraĝ da yaparız, hePisini yaparız.

**15-Kız istemeye gidince ne yaparsınız?**

ĝız isdemeye gidib nolceĝ. gidiyollā. isdiyoz, geliyoz. iş olūsa allah nāsib\_ēdēse biz ĝız isdemē geldiĝ, déyoz, isdiyoz. herif verise veriyo. vēceĝ olūsa çay veriyo, vēmiceĝ olūsa vēmiyo o çayı.

20

**-Hediye veriyor musunuz?**

hediye mendil veriyoz, sıkma veriyoz.

**25-Sıkma nedir?**

gömleğ veriyoz. ondan kēli ğız evi de bize çerez dolduruveriyo, biz de onnara dolduruveriyo. geliyo, çerezi köyde dağıdıyo.

**30-Kız evine ertesi gün bir daha gidiyor musunuz?**

ğız evine mi? ertesı gün gitmemiyiz ondan işēdiyo da ot kök götürüyo, alıyo elbēseliđ, ayađđabı, terliğ, elbēse.

**35-Pide götürür müsünüz?**

yaa pide filan götürmeyiz biz. onu ētmeyiz. bi çerezden başđa bişey ētmeyiz. pide filan deyil yalıñız tabı pasta böreğ onnā ğoyōlā.

**40-Gelin almaya nasıl yapıyorsunuz?**

gelin almaya gidēken arabalāla gidiyolā, alıb geliyolā taksilēle.

**-Çeyiz nasıl serilir?**

45

çeyiz mi, çeyiz ğızım hōle hōle demed\_ēdiyōlā yazma örtüleri, hōle ğoyuyolā. eveli seriyoduğ hindi ôle ētmeyollā. şindi döşüyolā olan evini. ğız evi döşüyo bi iki odasını, olan evi bi, ğız evi birini ikisini de. dörd gözü dördünü de döşüyo.

6

**Senirkent-Gençali****Adı Soyadı: Döne Türe****Yaş:76****Konu: Sohbet****1-Köyünüzün adı nedir?**

gencali.

**5-Köyde düğünleriniz nasıl olur?**

üş gün éderiz biz. gideriz, ğızı bitirdiğden sōna yemeğ yaparız. yemeği yaptığdan sōna da ğına yaķarız. ğıza ğınayı yaķdığdan sōna da āşam ēlençe olur. ēlençeyi yaptığdan sōna da ērtesi gün de varırız, başını yapıdırız, parasını yatırız çeyizini, başlığ parası başlığı işde çora 10çocuğā veriyoz gönül ğırılmasın dēye. ondan sōnacım gelinimizi bindiri alī gelī, eve ğoruz. ğurbanımızı keseriz. gelinimiz ile ēlençe yaparız. ondan sōna çıkarız bu ğadaş gayı.

**-Ertesi gün ne yapılır?**

15ērtesi gün de gelin yüzü olū işde. gelinneri géydiriz, sıralarız, ēlençe yaparız müzüğlü. oynā, gülēler ôle. āl öper gelin, gelenin ālini öper, havlu dağdırız gelin almanın ērtesi günü.

**-Düğünde ne yemekler yapılır?**

20yemeğlēde pilav yaparız, et yaparız, fasülle yaparız, ğuşbaşı yaparız, ğıyarız, ğapama yaparız ğıyarız, éderiz. şey édōz, ğuşbaşı dōrarız, hafif suyunu dōkeriz, ôle veriz. dığannarda ğavuruyoz, ğoca tencerelēde onnāda ğavuruyoz. pilav yaparız helva yaparız irmiğ helvası, hoşmerim yaparız biz daha iyisini.

**25- Hoşmerim nasıl yapılıyor?**

hoşmerimi ğaymağdan yaparız. ğaymağı eridirim, içine şekerini şerbedini ğaynadırın. ondan sōnacığım hoşmerim onu sararın içine, ğızardırın. hoşmerimi de dökerin, suyu, şekeri de dökerin. ondan sōnacığım hoşmerim olū o bu ğadak biliyon. hoşmerim çoğ güzel olur, güzel **30**yaparım amma onu yaparım, çoğ güzel yaparım.

***-Bayramda hangi tatluları ve yemekleri yaparsınız?***

bayramda da değişiğ yaparım. hoşmerim yaparız, irmiğ yaparız, tulumba tatlısı yaparız, her **35**şeyi yaparız. bakluva böreğ yaparız, her şeyi de yaparız.

***-Ölünün arkasından ne yaparsınız?***

ölünün arkasından yemeğ yaparız, aynı düyün yemeği gibi yemeğ yaparız, yediriz, içiriz. yedi **40**gün yāsin oğuruz. kırkını da yaparız, elli ikisini de yaparız, senesini de yaparız, aynı şekilde yaparız. on onbeş gün yemeğ dökeriz. lokum yaparız, pişi yaparız, lokum dēyoz, pişi yaparız.

7

**Senirkent-Yassıören****Adı Soyadı: Meryem Güneş****Yaş: 70****Konu: Sohbet****1-Düğünleriniz nasıl oluyor?**

hindi yeni oluyo gāri ğız isdemeğ. ğız isdemē gideriz ondan sōna varırız, oturuz, diz çökeriz. allahın emriylen peygamberin ğavliylen siziñ ğızı bizim ōlana mināsib gördüğ, 5isdemeye geldiğ dēriz, bitiririz. ordan çerez verirlē, zinilere ğorlā, yeriz onu. bi de önceğ dutunuruz, şōle etēmize döküverilē, çerezi de alī geliriz. onu sabālen dağdırız ğonşulara veririz ğız bitirdiğ dēye. ordan düyünü de işē gün çarşamba gün yaparız, esği bazar esği perşembe gün yaparız, cuma gün işēy gün borlu bazarı gün cumadan bi gün eveli dovul gelî, perşembeye dovul gelî. üç gün dovul çalınî. ğına gēcesine gideriz, cuma gēcesi ğına gēcesine 10gideriz ordan. ğına gēcesinde geline fistan gēydiriz. ğına gēcesinde açığı süzünû, şurda endiriz ordan, oynarlā ğalğırlā. ordan endiriz, üsdünü soyunū gelin ebdesd\_alī oturur. yanı başında iki arkadaşları ağlaması dēyiveri anacığım bubacığım ğonşu ğadınnar da ağlā dayanamıyannā. bōle işde ğıneyi yaķarız. ğulāna dēyverilē şunu dē bunu dē anacığım bubacığım, dēr. sōna ertesı gün ayağlarına yaķarız. yasdığ ğorlar altına, ayağlarına, āllerine. 15ilāhi söylellē. yaķarız ğınayı. sabālen oldu muydu, ğız kaşda gelin almıya dēdilē miydi mesila onda onbirde yemeği yediriz, yemeğ dökeriz, yemeği yediriz. kaşda gelin dērse ğız evi tabî. ğız evine gelillē. gideriz dovullan. iki üç ğişi evden zoř oluyo, gidē elti var\_ısa görümce var\_ısa gēydirilē gelini. fes édēlē, duvağı dēriz albēmi gibi bişēy. ōlan ğardaşı onu gelî ğafasına ğoyveri. bōle onu ğafasına ğoduğdan kēli ğız da ālini öpē. ondan kēli iki evlen ōlan 20evinden iki ğişi gidē, gēydirilē. esği ādet fistan ceked gēydirilē. esği ādet ata bindirilē gelini. eve gelir ğoltuğ édēlē ōlan\_ıla. dāmad ğoltuğuna alī gelini çıkā yokarıya, içeri

ğuycağları eve girēlē. orda işey içēlē, çay içēlē bi. ğızılan olan dışarı çıkālā, sandallenin üsdüne çıkālā. orda iki dakika dinelīlē, halk āl çırpā, düğün bitmiştir.

**25-Düğünde yemek yapılır mı?**

yemeğ dökülüyo gāri. eveli işey bişirilēdi, buydey bişirilēdi. onun accığını yağlarlar\_ıdı. accığını da bekmez dökēler\_ıdı ğazannarda. onnā olū davaş keserler\_ıdı, banağ dökēler\_ıdı. keşgek dēriz biz ona gāri. o buydeyi bişirdiler mi accığını ayırırlar\_ıdı onu. yağ üsdüne sayde 30yağ sayde yağı bilisiniz ineğ yağını onun üsdüne gezdirilē. tabağlara ğuyarlā bakraş\_ıla şôle çorba taslarına ğuyarlā, yedirilē. ôlene ğadak yemeğ bitē. ondan kēli gelin almıya gidēlē.

**-Ölünün arkasından ne yaparsınız?**

35ölünce ölüb bille gelirlē ğızım. işey bişiriyon, evden geliyon, būsgevet alıyo geliyolā āşam\_ıla. ondan kēli oturuyolā onnā o yemeğleri yeyolā. bôle ğızım.

**-Yemek pişirdiğiniz kaplar nelerdir?**

40ğazan. düyünnēde bakraş dēriz onu çorba taslarına ğuyarız. keşgek dēdiğim onu yağlarız. banağ ēderiz, eğmeğ dōrarız, üsdüne eti ğoruz, banağı dōkeriz. veririz yeyennere, yendi bitdi mi ôlen\_ıle gelin almıya gidellē.

**-Tatlı olarak neler yaparsınız?**

45

datlı işde o ğızım. bakraşlara eveli bi de dene bōrölceyi bilisiniz bōrölceyi ona ēdēlē, bi de ēşi. arada bôle üş dōrd dūrlü yemeğ,o da ğazanda bişirilē. hindi düyün evinde gayı gelen çoğ oluyo ya yetē yetmez dēye ğazanda bunnarı bişirilē.

**50-Buğdayı pekmeze nasıl katıyorsunuz?**

onu da ayırıyoz da bişdiğden kēli ğazanda bişiyo, yarısını ayırıyoz onu keşgek yapıyoz. ötekin ğalanı da bekmez döküyo sadece bekmez döküyo o da birez ğayınıyo onu da yediriyoz ôle ğaynadığdan sōna.



8

**Senirkent-Ortayazı-Güreme****Adı Soyadı: Emine****Yaş:70****Konu: Sohbet****1-Köyünüzde nasıl kız istemeye gidersiniz?**

ğız isdemeye haber gönderisin, biz gelcez dërsin, onnar buyurun gelin, dër. gidësin allahın emriylen isdersin. onnâ da düşünelim dëlê. iki üş gün sōna müsâde édêlê, bi daa gidësin, 5nâsib olûsa ğızını alî gelîsin. mendil verilê, birez çerez de ğorlâ. işde bundan sōna alî gelîsin.

**-Düğün nasıl olur?**

sabâlan sen ğalkâsın, buradan olan evi dahın eĝmeĝi édê götürüsün, yedirisin. ğız evine 10götürcëñi verisin. ondan keli eĝmeĝ, dahın eĝmeĝi, fırın yapâ, fırında yapılı. bidelere dahın ğatılı, onnarı götürüsün, yedirisin. onnâ da gelin hazırlığına başlasın ğari.

**-Düğün kaç gün sürer?**

15düyün iki gün sürê, balo édësen bi günde bitê. esĝi daa esĝi üş günde bitê, üş günde ilĝ gün ğız evine gidê, gelîsin. ertesı gün hamam olû, ğına geçesi olû. pazar gün de gelin alî gelîsin.

**- Gelin hamamı olur mu?**

20

hamam olû. hamam olmō şindi ğari. hamam olû cumartesi gün, böyüĝ gün hamam olû. gelin hamamı édësin. gelin fesi gibi şenniĝli yapâsın. ğına geçesi nası ediyoz o gibi şenniĝ yapâsın. sabâla da gelin alî gelîsin, ğına yapâsın.

**25-Gelin ne giyer?**

beyaz elbîse, gelinniĝ geydirisin. ğına gecesinde geceliĝ elbîse geydirisin bu ğadā. ertesini ğün gelin almıya gidēsini.

### **30-Gelin alma nasıl olur?**

aliken ğız evine birez hediye verisin ğapı parası. onnā da ğapıyı açālā, çıkarı alı gelîsin dovullan zurnıylan.

### **35- Gelinin önüne gelirken bir şey konur mu?**

ôle bişey etmiyiz biz, ğurban keseriz.

### **-Yemek yapılır mı?**

40

yemeyi bişiriz, yemeyi yediriz sabāla ôlene ğadak. çorba, banaĝ, bamye, pilav, piriç çorbası, pilav piriç, etli dana édēsini, banaĝı, pideyi dōrāsini, eti yayāsini, suyu dōkēsini, banaĝ dēlē ona haşlanmış banaĝı et ilen bişirisin tava ılan bişē.

### **45-Ölünün arkasından da yemek yapar mısınız?**

yaparız aynı yaparız onu da. pişi de yaparız, gelene gidene daĝdırırız, yēlē gelen giden yēlē. musafirler yēlē yemeĝini işde bu ğadā. aĝşama ğuran okudūsun, yemeĝ yapāsini işde bu ğadā.

### **50-Tatlı ne yapılır?**

halva halva, irmiĝ halvası

### **-Bayramda ne yaparsınız?**

55

baklıva yaparız bayramlāda cevizli baklıva.

9

**Senirkent-Akkeçili****Adı Soyadı: Havva Yoğulu****Yaş:66****Konu: Sohbet****1-Köyünüzün adı nedir?**

agğeçili

**5-Köyde nasıl geçiniyorsunuz?**

zebzeceyiz. saladalığ işde biber bunnarı egiyoz herkeş ôle. balıgcılığ vā bu bizim gelirimiz, gölete geTiyoz, balığ da satıyoz.

**10-Hangi balık yetişiyor?**

çin balığı deye bi balığ güçüğ güçüğ

**-Kız isteme nasıl oluyor köyünüzde?**

15

onu unuttum valla ya dörd dene var evlendirdim ya ne deyon ben sana. üç gün düyün éderiz biz. cuma gün başlarız tā pazar güne ğadaş ilk günü netcez birikir bi şenniğ yapılı, ikinci gün ğına gècesi yaparız, üçüncü gün yemeğ verî, gelin alırız.

**20-Düğünde hangi yemekleri yapıyorsunuz?**

yemeğlerimiz nohud, çorba, helva, pilav yaparız irmiğ helvası. aşçı dutarız pilav, piriç pilavı, nohud yemē, mercimeğ çorbası yanına salata yaparız.

**25-Gelin kına gecesinde ne giyer?**

ğına elbîsesi alırız biz. gece elbîsesi var ya ondan géydiriz.

*- Gelin alma nasıl olur?*

**30**

gelin almıya giderke beyázlıđıla çıkarız gelini. beyaz geydiriz. evden ğızın anası babası çıkarı, aile çıkarı evden işde dāmadıla. oturulā arabaya. getiri endiririz endirince de orda işde olan ğızı açar bi çıkarı ôle de bitē bizim dūyün.

**35-Geline para verilir mi?**

ğaynıyla ğayınbuba verir geline. altın veriz, mal veriz gendine. gelin aldım babası, ğaynıtā altın verdi, ben bi ineğ verdim. ôle peğ verdirmeyiz.

**40-Çeyiz serilir mi?**

eveli çeyiz seriliyodu. evelden tā bizim zamanımızda seriliyodu. esğinken doplanıyodu hindi serme yoğ olan evine alınıb gösteriliyo ğari valla unuttum geTdi. yaşlandığ ğari.

**45-Banak yapıyor musunuz?**

banā biz de yapıyoz. aşçı bişiriyo bilmēyon ben aşçı bişiriyo. ona teslim ederiz. o verî güzel ğaplarını getirî aşçı gendi bakır dığan déyi güzel güzel bişiri. Taşlanıyo, dideriz bidenin üsdüne ğoruz. biber doldurū, fasülle bişiriz.

**50**

*-Köyde meyva yetiştirir misiniz?*

kiraz, Fişne, ğayısı, şefdāli, hePsi olū, hePsi olū. valla her şey gelî, her şey yetiştî.

10

**Senirkent-Büyükabaca****Adı Soyadı: Eşe Şahin****Yaş:62****Konu: Sohbet****1-Köyde nasıl geçiniyorsunuz?**

çitçiliğe. elma, kiraz, Fişne, üzüm, pancar, ğayıısı, her şey

**5-Düğünleri nasıl yapıyorsunuz?**

düyünneri mi? düyünneri işde görücü usülüyle olsa birbirlerini beyenirlēse geşlē annaşlāsa isdemeye gidēlē. ilg önce ğadinnā gidē. ondan sōna erkeĝlē gidē, annaşlāsa yānı nışan işey jse yānı yüzüĝ ğomā gidēkene yaşlıların esĝiden örtülen ĝırmızı çekilē olur udu. bizde 10yānı ğuyruĝlu çeki dēlē. işine iki tāne yüzüĝ ĝorlā, ondan sōna biraz para ĝorlā. biraz para dēdiğim şindi ben bilmōn tabî ondan sōna ôle şeyapālā. işde hindi esĝilere göre çoĝ işē oldu. yüzüĝ ğoma günü ĝağkdı. ĝararlaşdırılıyo, iki taraf da yemeĝ veriyo, hısım akrabāsını çağınıyo. ĝız evi tarafı da verir, olan evi tarafı da verir. iki tāne erkeĝ yāhud beş altı tāne iki sofralığ erkeĝ olan evinden ĝız evine gidē. aĝşam namazı zamanı o yüzüĝleri götürülē orda 15sözü kesēlē, gelîlē. zātan annaşmalı ya ondan sōna onnā geldiĝden sōna olannara yemeĝ yedirilî. ĝız evine gelennē ĝız evinde yē, olan evine gidennē olan evinde yē.

**-Ne yemekler yaparsınız?**

20yemeĝlerimiz yānı şindi yaPraĝ sarması veyāhud ondan sōna çorba, et yemeyi tas kebabı oluyo. tas kebabı işde ĝuşbaşı et\_ilen biraz içine soĝanımı iri soĝanı biraz salçalı ôle büyüĝ tencerelēde bişirilē ĝazannāda. bāzan banaĝ dēriz yānı senirkend usülü banaĝ yapılıyo yānı herkez isdediĝine göre yānı ondan sōna tatlı olur, tatlı, helva ondan sōna dahın helvası yapan

yapar da dahın helvası peğ olmuyo irmiğ helvası yapıyo. ondan sōna ôle yānı işde çorba,  
**25**helva, pilav yemeyi

**-Kına gecesini nasıl yapıyorsunuz?**

ğına gēcesi geline işde özel kıyāfet alınıyo. şindi ğına gēcesinde ōlan evinde de erkeğlē  
**30**eylenir, ğayınna da eylenir. husūsî onnarı ğına gēcesine çağırmağa iki tāne ğadın çıkarılır. o  
gün oğur herkezi yānı dāvetiyeynen gelinmez, yazılır amma özelliğle de iki ğadın çıkarılı  
geşlēden, o gēce geşlerimiz aynı kıyāfet gēyer yānı başörtüsünden dut ayağğabısına,  
şalvarına, her şeyisine kıyāfet olur yānı takım olcağ ôle onnā geşlē çağırır ondan sōna o nişan  
iş bitmedi daha. o gün gēce söz kesildiği gün yemeğlē yendiğden sōna ğadinnā oğdan hediye  
**35**alī, şalvarlığını, ğadife şalvarlığını ondan sōna baş örtülerini ğor, patiklerini ğor yānı oyalı  
yazmalarını ğor ondan sōna şerefini alır kutusuylan her şeyisini, bi kutu bisgüvit, bi kutu  
işey, gofret tā gider ğız evinde eylenirlē, ōlan evinden toplu halde giderlē o yüzüğ aldığı gün  
yānı ondan sōna ğari ertesi gün de ağız dadına gine hısım akrábāsı. iki ğişi ōlan evinden  
ğadın geş ğadın gine hısım akrábāsını çağırır beş altı sofralığ, işde onnar o gün ağız  
**40**dadına gine aynı ğiyāfedī gēyen iki ğişi çıkarī, çarılır. hısım akrábāsına gine hediyelerle  
ōlana verdiğ, çuvalı çerez dolduruz birē poşed birē poşed bi çuvala, āzını dikē ğorlā. üsdüne  
ğırmızı oyalı yazmalarını yapar, ğaynana patiklerini yapar, şalvarlıklarını ğor ondan sōna bi  
tenike de helva, dahın helvası alır kutusuylan bi paket dört beş kiloluğ onlan berāber giderlē.  
orda ğız evi de yemeğ hazırlā gine onnara yemeğ yediri ğız evinde ōlan evinden gelennere.  
**45**ōlan evine gidellē ğadinnā bunnā erkeğlē deyil. ğız evinde yemeğ yenī. ağız dadında yānı  
lokum gidē, sabāla daha ğadinnarı çıkarmadan ğaynana bi ğutu lokum\_ula gider ğız evine  
gendi veyāhud bi görümcēle bi ğişiyle. ağız dadı olmadan önce sabāla bi gider. ğuşluğ gine bi  
daha hısım\_ulan akrábāsı veyāhud ōlen toplu halinnen bi daha gider, o zıman çerez gider.  
ğiyāfedlerini, buluzunu, şalvarlığını yānı baş örtüsünü gelinin gēyeceğlerini hazırlā gider.  
**50**ondan sōna düyün ğararlaşdırılı. düyün gününde işde çamaşır almā gidilī, altın bozmā  
gidilī, yüzüğ bozmā gidilī. evde ğızın yengesinden ğız ğardaşlarından birisiyenen götürü ora  
yüzüğ bozmā yānı elbīse almā gidildiği gün o evden onnan gidennere de hediye alınır ōlan evi  
tarafından bişeylē alınır, ğıza alınır, elbīse alınır. daha sōna eşyālā alınıyo tabī iki taraflı çeyis  
serme yapılyodu şindi bāzıları yapıyo, bāzıları yapmıyo. yapılsa cumartesi günü düyün

55başladı mı perşembe gün gündüz gine iki ğadın çıkarılî, hısım akrábâ çağırılî, ğına yakılcağ denî. başına ğına yakınılır, gelin ğızın başına ğına yakılır. o hısım akrábâsı hediyeñen gidê. gine ğayınna aynı çereziñen, helvasıñnan gider dolu çuvalınan torbaynan. ondan sōna başına ğına da götürüz, başına ğızın ğına yakılır saçına perşembe gün ağşamüsdü. cuma gün ağşam yūka gēcesi denir. cuma gün çalgılā başlā olan evinde. cuma gün gece cumartesiye

60bağlıyan gece yūka gēcesi dediğimizde dört beş dene yūkaya yağ sürülür, içine biraz para ğonur, bōçaya ğonur, ğız evine gideriz. ğız evi de ordan bikaş dene yūkayı yağlā, ilāve edê, o paranın üsdüne biraz daha para ilave edê, tekrar olan evine gelir. olan evinde orda o eĝmeĝlê yālî eĝmeĝlê hısım akrábâ arasında paylaşılı, yenilî ondan sōna értesi gün, çeyiz gün, cumartesi gün bugün çeyizdir. çeyiz sermeye hısım akrábâsını çağırır. geş gine iki ğadın çıkar

65hısım akrábâsını çağırır aynı ğıyāfetiñen geyinmiş. onnā gelir. ôleden sōna ikindiden sōna onnā toplanî çalgıylan berābê ğız evine gidilî. ondan önce bāzan sabahdan başlālā, ğız evinde çeyizlerini serēlê havlularını, yazmalarını ondan sōna ğaneveçe dakımları varısa tabî. hinci olmuyo peĝ de her türlü şeyisi serilî amma çeyiz serilmesse ayrı ev dutulursa eşyāsını evine döşettiriyo. ondan sōna ora çalgıyla berābê erkeĝlêde dāhil ğadinnā erkeĝlê oynā, onnā

70da ayrı oynā, şey yapılî, şenniĝ yapılî, tekrar gelinir yānı olan evine ağşamüsdü. işde ağşamüsdü gine ğına gēcesidir. gine ğına gēcesi de olan evinde ayrı, ğız evinde ayrı olur. tekrar ğız evinden olan evine gidilî toplu halinde, orda da şenniĝ yapılî, ondan sōnada bıraĝılıP gelinî. ğınasını götürü olan evi ğız evine. onnā ğına yaķar āliyle ayaĝına. āline ayaĝına ğına yaķālā ondan sōna gelin alma olur. işde értesi gün de ğız evi de yemeĝ verir,

75olan evi de yemeĝ verir. ya pazar gün verir ya cumartesi gün verir. ğāri ailenin işeyisine göre herkeze yānı köy halkına akrābalara ādet ğāri herkeze yemeĝ verir. bayā dūyün yemeĝi verir ondan sōna értesi gün gelin almıya gidilir. gelin almıya gitmeden önce zāten geşler götürü. kuaferê götürü veyāhud kuafer eve getirilî. gelin süsleniyo, geydiriliyo ondan kēli babası ağabeysi tarafından kemeri bağlanır, gelin çıkar ondan sōna gelin ener. gelin almıya

80gelirlê toplu halde, ğonvoy halinde. gelini aldıĝdan sōna şeyaparlā, götürülê yine şenniĝ olū gelin endiĝden sōna. dāmad hısım akrábâsı tarafından arkadaşlarıyla berabê götürülü yānı evde o gün ğalmaz, yadsıya ğadā başĝa biri götürü orda yemeĝ yenî. tabāsı tarafından yemeĝ verilî onnara. ondan sōna o gece cāmiye gidê, cāmiden gelî olan evine gelinin yanına.

### **85-Geline para verilir mi?**

paralar ,evet gelini alırkına ğaynata tarafından gelinin ağabeysi olmuş, yengesi olmuş, ğız ğardeşi olmuş ğapıda kim var\_ısa onnara verilî yānı evet onnara para verilî, bahşış verilî. ondan sōna çalgıyla berābē işde akrābālā tarafından dāmadı götürülē ğardaşlarıyla berābē. **90**gece gelî, yatdığdan sōna ertesı gün de gelin yüzü olū, gelin yüzü ôlenden sōna pazartesi günü gelin aynen gine kuaferē gidē, géydirilî. gelinniğini géyer. hısım akrābanın gelinneri de gelir, çārılır yānı fes géyer bizim senirkent usūlü. biz fسلē yapādığ, onnarı géyelē işde, oturu eylenîlē. geline bakmaya gelennē olū. ağşamüsdü onnara yemeğ verilî orda işde ôle yavrum.

**95-Değişik yemekler yapar musunuz?**

deñişğ yemēmiz bizim samsa yānı esğiden biz ona dilbe dēdiğ. būda senirkendde samsa dēlē yānı dilbe dēriz biz. musğa şeklinde sarılır, yūka açılır da içine ceviz, gevreğ, yağ da atilî. bizim işeyimiz o, bi de baklava. bizim o nışanda gelen o çerezlerin ğarşılığında ğız evinden **100**ōlan evine baklava gider ziniylen. büyüğ büyüğ zinilere baklava yapılır. ondan sōna bu bitdiğden gelin çıkdığdan kēli gelin yüzü olduğdan kēli bir hafta on gün sōna da kir darağı dēriz. hısım akrābā gine ğız evi çārır bu sifer. onnā hediye alî. hediyeynen berābē ağşam yemeğinden sōna gece gidilî gelinin evine, ōlan evine yānı gelinin çeyizi serili şekilde. onnā yemeğ hazırlā aynı o şekilde nası isdēlēse banağ, sarma ondan sōna çorba, tatlı olū. o **105**dāvedlilere yemeğ yedirilî ondan kēli eyvence yapılı orada. o gün baklava gelir gine ğız evinden ōlan evine, duyunden bi hafta sōna on beş gün sōna bu arada günü belli olmaz.



11

**Senirkent-Garipköy****Adı Soyadı: Ali İhsan Karacan****Yaş:70****Konu: Sohbet****1-Asker uğurlamasını nasıl yapıyorsunuz?**

şindi aşgerlerimiz toplandığı zamannā köy toplumu için düa éderiz, onun için hayırlı ũrlu ossun dériz, gönderiz.

5

**-Eğlence yapar mısınız?**

hayır, yapmaz. bizim orlāda āded déyildir.

**10-Düğünleriniz nasıl oluyor?**

düyünlerimiz de çođ güzel olū, bizim bōle düyünleri mesilā aheng de olur çalgılı ğadınnar ayrı, erkeğler ayrı ôle başĝa olmaz bizde.

**15-Düğünde yemek verilir mi?**

biz de yemeğ veriz, yemeđlēde fasülle efendime söyliyem çorba, türlü etli yaparız, banağ yaparız köylerimizde ôle

**20-Yemek neyde pişiriliyor?**

şindi āded usũlü tũpde bişiyō esđiden ocağlarımızda bişerdi, ğazannarla odunnarla bişerdi.

**-Gelin alma nasıl olur?**

25

valla Őindi eŐđi usŭle gűre mesilā Őindiki yűreye gűre deŐiŐđ tabŭ, bizim orda ğına gűcesi olur, dűyűn sohbetleri olur, űle olur. baŐđa gelin almıya giderke çalgıyla gideriz. Őindi tabŭ arabalarla gidiliyo ya eŐđiden yayan yűrűdűđ ama uzađ olűsa arabayla gidē valla Őindi űle.

**30-Gelini aldıktan sonra ne yapılır?**

Őindi eŐđiden dāmadları orta yerde, kűy orta yerlerinde gēydiridiđ para dakılđdı çođ, ama Őindi onnar đakđdı, aŐā yokarı eŐđiden űleydi.

**35-Geline de para takılır mıydı?**

gelini gűrmēyoz ki zaten kűy yerleri bűle tabŭ.

**-Başka yemek yapılır mı?**

40

iŐde dēdim ya helva, çorba, banađ, ğuru fasulya bunnar olur. Őindi bi de yeni usŭle gűre tűrlű yapıyűlā. banađ yođ da tűrlű yemeđi yapıyűlā. tabŭ aŐđı geliyo űzel olarak ona yapıdırıyoz tabŭ.

**-Kűyde nasıl geçiniyorsunuz?**

45

valla biz de Őindi sebzeciliđle űraŐıyűlā, hububadla űraŐıyoz. pancar var mesilā biber, patlıcan, fasulya, arpa, buyday var, nohud var, kűyűműzde bunnar var, alma var, FiŐne var, kiraz var.

**50-Reçel yapılır mı?**

tabŭ tabŭ. valla onnarı ğāri đadınnara sor, tabŭ erkeğ olarak bilmem.

12

**Senirkent-Garipköy****Adı Soyadı:Ayşe****Yaş:68****Konu: Sohbet****1-Köyde geçim kaynağınız nedir?**

bizim köyümüz gızım meyve üzerine çalışıyo, ekseriyet kiraz en bol da kiraz, şefdeli ondan sōna barbunya, fasille onnāla ūraşıyolā.

5

**-Düğünleriniz nasıl olur?**

düyünnēde ğına gecesi çoğ güzē yapılı. erkeğ ğadın ğarışığ oynēyo. ādedlerimizde ğınayı ğorlar, okşarlar, etrafında mindanla dolaşıb işēlēden ğorlā.

10

**-Düğünler kaç gün sürer?**

üş gün sürē, ilğ gün ğına, düyünümüz üş gün sürē, yemēmiz verilir. ğeydiriz geline tuvaled. ğeydiriyolā ondan sōna esğiden okşālādı esğiden şindi okşama yoğ.

15

**-Okşama nedir?**

ne bilen çalgıylan işde ne bilen, düyünlerimiz güzel oluyo ertesı gün ğınadan sōna gelin yüzü yapālā, aynı çalgıcı çalā, ğadinnā heP toplanī, oynā.

20

**-Kadın ve erkek beraber mi eğlenir?**

ğarışığ hinci ayrı diyil. esgîlêde erkeğ hiş görmezdi ğadınların oynadîni bôle ama şinci bôle barabâ oynēyolā ğına gēcesi gün.

25

***-Gelin alırken para atılır mı?***

atıyoz evet para atarız. gelin çıkdığdan sōna gelin hamamı yapılır. çalgıyla yapılıyo işde.

**30-Düğünde hangi yemekler yapılır?**

yemeğlê, tas kebabı verilê, bāzı banağ verilê bulgur pilavı, işê piriş pilavı, çorba

***-Yemekler nasıl pişiriliyor?***

35

ğazannāda. yemeğcimiz geliyo. yemeğ bilmēyon, tārifini bilemen annadamēcen, düyün édmedim, bilmēyon.

***-Bayramlarda ne yapılır?***

40

bayramlarda baklava olur, baklava éder herkes.

***-Asker uğurlaması nasıl yapılır?***

45asğēr ūrlamada, ğına gēcesi éderiz, dovul dutulū, çalgı dutarız, ğinalā yaqılî, allar örtünû, pullu örtünû asğere gidenner. ällerine ğına yaqarığ.

***-Ölünün arkasından ne yaparsınız?***

50ölünün arqasından mavlud dutarız, mezarlığda bütün millete bide ettiri gelîlê etli bide. millet sığmaz çünkü mezarlığdan çıkınca durulā çeşmenin başında. gelene ayran\_ıla ôle verilê, yedisini édêlê, kırkını édêlê, yemeğci gelî.

***-Pişi yapılır mı?***

55

onu haftasında yapıyolā, lokum d riz biz.

*-Gelinle beraber mi oturuyorsunuz?*

60ayrılıyo gelin ayrılıyo.

13

**Atabey –Harmanören-Göndürle****Adı Soyadı: Hatice Avcı****Yaş: 65****Konu: Sohbet****1-Düğünleriniz nasıl oluyor?**

vallā işde ğına gècesi yapıyoruz aynı siziñ atābey gibi. sorcānızı ne bilem ben. düğünde bizim cumāy gün yük gider. keçiyi süsleriz, inne oyalı yazmaları dağarız, boncuğları dağarız. onu 5ğız evine götürüz. ğız evinde yemeğ yeriz. çalgıyla berāber ğına günü āşam olur ğınası. āşam olur ordan geldiğ mi işde ğınayı yaparız. geline ğına yakıyoruz āşamı gāri.

**-Gelin ne giyiyor?**

10vallā şindi gāri ince bişeyleş geyiyolar. isdeyen bindallı geyō, isdemeyen abiye mi deyoñuz ne deyoñuz onnarı geyōlar.

**-Kına gecesinin ertesi günü ne yapılıyor?**

15ertesi gün bazar günü gelin çıkarıyoruz. cumārtesi gün āşam ğına gècesini yapıyoruz. göföre gidēler, saçlar yapılır hısım akrāba.

**-Yemek neler yapıyorsunuz?**

20yemeğ, piriç pilavı, fasülle veyahūd noñud, irmiğ halvası. danayı kesēler bi gün önce. isdeyen hazır et alır. ğız evi daħa önce döker. ğız evi cumārtesi günü döker. bazar gün olan evi döker. ğadın ve erkek hePside çoluğunu çocuğunu alır, yer.

**-Hamama gidiyor musunuz?**

25

gétmēyoruz önceden\_ idi o hamam. gelin, herkesi su döker, yıkar. ondan sōna dönēler, oğılan evi gelini yıkar. gelinner heP nokül yapālar. ğış günüyse meyva götürûler, Turşu götürûler. onnarı yēler. gelin herġesin ayaġına su döker. çıkannarın ayaġına ôle su döker, çıkar. sōna oğılan evi gelini yıkar. orda da gine çalgı olur. eveli darbuġa saz çalar\_ ıdı ama şindi yoġ

**30**hamam da ġaġdı

***-Gelin alma nasıl oluyor?***

gelini alıġan şindi dāmat gendisi geliyo. arabasıyla geliyo. evden ġuşaġını baġleyolar .

**35**varınca ġurban kesēler. gine orda da şeker, mendil bişēler atıyollar. şindi lokum daġdıyolar. ġapıya yaġ sürdürüler. yine orda çerez atālar dēpesine gelinin. ġayınnasının evine gelince bi dülbend\_ örTüveriyollar başıña. eġmeġ bölēler dişleri zızlamasın dēye. ahāli yer o eġmeġi.

***40-Asker uğurlaması yapıyor mu?***

yemeġ veriyollar asġer uurlamasında. mevlüd\_ okuduyolar ama yine hoca da düamızı yapıyo. asġerin düasını yapıyo.

***45-Bayramlarınız nasıl geçiyor?***

bi de bizim o ramazan bayramı dörT gün olur. bizim bi gün bayram olur. ertesı gün bi mahalle yemeġ yapā dolma, baklulu, helva herġesin evinde ne bulunuyōsa. ramazan bayramında dolma baklulu bi de ne oluyōdu ġapama. ramazanda fasille noġud PatiTiz ne var\_ isa işde üç

**50**dörT çeşid yemeġ yaparız. ġurbanda da gine ôle bi mahalle bi mahalleye gider, ertesı gün o mahalle öbür mahalleye gider. ġabirisdana gider, bütün ġöylü mezarılıġa çıkar. yarın āşam buyurun geliñ. akırabāmın düġünü var. ġına gēcesine geliñ. haġġaten burada atābeydeyseñiz ben sizi alen, gelen.

***55-Özel yemekleriniz var mı?***

hıdırellez yemeġimiz var. vallā bizim ôle eller gibi keşġeġ meşġeġ işeyimiz yoġ. o, buldur Tarafının filan ôle özel keşġeġ ġaynadıyolar amma bizim ôle bu yörenin her yapıġı gibi biz de yapıyoruz. ôle özel bişeyimiz yoġ.

60

**-Cenazede ne yapıyorsunuz?**

cenazeyi hocalar yıkā, kefenēler. önceden üç gün ezā yapardıĝ. iĝi gün yapardıĝ, üçüncüsü gün gendi ölü evinden bi ĝatĝı ĝatılırdı. yemeĝ verilirdi. mevlüd okunurdu. ama ŝimdi bi gün 65ezā ĝonuĝ ĝoņŝu yemeĝ geTiriyo. cenaze evinden biŝey yenmeyo. öbürsü gün de mevlüd okutuveriyo, bitiyo. yedisini édiyoruz. biŝiyle çöreĝ ile domades salādaliĝ pēnir zētın bunnarınan yedisini édiyoz yāni yāsin oĝūveriyo. yedisini yapıyoruz. ĝırĝ yemeĝi dériz, elli iĝinci gece dériz, bunnarı yapıyoruz.

**70-Üç aylarda neler yapıyorsunuz?**

üç aylarda bişi éderiz. bugünnerde işde bişi éderiz, birbirimize daĝıdırız. çocuĝlara şeker daĝıdırız. goFred isdéyen goFred daĝıdır, çöreĝ isdéyen çöreĝ daĝıdır.

**75-Akraba isimleriniz nelerdir?**

görümce dériz. abla hanım dériz görümceye. görümceye abla hanım, ĝayınnālara ĝadın ana dēler idi, hanım ana dēler idi. elTiye elTi, ĝaynıta, buba dériz. baldız, bacanaĝ dériz. ĝardaŝın beyine bacanaĝ, çelibāĝa dériz, ĝüçcüĝlere çelibāĝa dērler.

80



14

**Atabey – İslamköy****Adı Soyadı: Rabia Karataş****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Nerelisiniz?**

islamköylüyün.

**5-Düğünleriniz nasıl yapılır?**

düyünner bizim iş gün sürē. evelki şēlē amma iş gün, cuma gün başlıyo. pazar gün ölen bitē. öle olū. iş gün işi yapılı. iş gün işde musāfillē, işēlē gelî. öle olū. peğ\_evelki gibi işēli değil de esğiden o iş günü ğız alma gēcesi olūdu. baklıvalā, işēlē olūdu. ğız alma gēcesinde 10yenēdi. işde cuma gün ğına hamamı olūdu. öle ertesini gelin hamamı olūdu.

**-Kına hamamı nasıl olur?**

ğına hamamı, hamam dutulūdu. olan evi hamam dutādı. gidēdiğ cuma gün. cumártesi de gelin 15hamamı olū. gelini gēydirilē, oturdulā. işēy gün de gelin çıkā gidē.

**-Gelin hamamı nasıl olur?**

gelin hamamı, evelden bōle işēlē filan yoğ\_udu tabî. bōle ğapımızıñ öñünde olūdu. ondan 20sōna çoğunluğ da āşamı da yemeğ verî musāfillere.

**-Ne yemekler yapılır?**

yemeğ, her işēy oluyo bizim yāni etli yemeğlē olū. bōle bizim devamlı gidē. o yemeğlēmiz 25sher zıman olū öle. ğabîne de olū. zengin olan işē de édē ğapama. işde öle édēlē. herkez gendine göre édē.

***-Hamamda eğlence olur mu?***

30aşam ēlençe olū gāri. hamamdan sōna yemeğ yenē. ēlençe olū, o gece olū. gelin hamamı günü de olū. üç gün olū ğız alma gececiyle.

***-Gelin alma nasıl olur?***

35gelin ğızı almıya gidēlē. bayā herkez yaşına göre gidē. ğaynana geTmez, geşlē işēlē gidē almıya. bōle ben gibi ehdiyālā da geTmez. dāmad da geTmezdi peğ\_eveli. şindi gidiyo gāri.

***-Başka giden olur mu?***

40canım gendi tarafları gidiyo gāri. babası gidē. baba yapışī gelî ālinden.

***-Para verirler mi geline?***

veriyōlā.

45

***-Bayramda ne yaparsınız?***

ne yapcez herkez gendine göre yapā yapcēni.

***50-Bayramda ne yemekler yaparsınız?***

ne yapceğ canım herkez durumuna göre böreğ yaparız, baklıva yaparız.

15

**Atabey-Bayat****Adı Soyadı: Hasan Hüseyin Koç****Yaş: 75****Konu: Sohbet****1-Bayat köyündeki harabelerin özelliği nedir?**

işde romalılādan avrozviyoşart dēye geçiyo, tiyaTro yeri dēye geçiyo. şinci atābey medreseye dikiyolā ya artıĝ o tiyaTronuĝ daşlānı ordan buraya getirmişlē. romalılā yaşamış. tabî neyin 5ne olduğunu biz de bilmioz tabî fazla fāhiş.

**-Harabelerin yukarısındaki giriş nereye gidiyor?**

depedeki mi ora sarneş su sarneşi. şindi dēyişleri çanaĝgaleden birisi geldi oraya getirdilē, 10getirmişlē. ben de ordāydım. şindi o tiyaTro, develig dēriž biz ya tiyaTro yerine geldilē. ben de orıya ēndim. burda dedi bi yuvarlaĝ daş vā, olması lazım, dedi. oyuk dērmenin koyaĝ dedi yortusu biliyorun olduĝu yeri. ben bilmiozun, dedim. arāka arāka gendi buldu.

**-Gelen kişi öğretmen miydi?**

15

yoĝ, o, benim bırancım bu, dedi. ondan sōna ordan giden kuzeye batıya ĝāşı kuzey kısmında ileriye vādı, dedi ki buraya yol iĝiye ayrılıyo, dedi biyō bana. aĝabē sen tāritten mi bāsediyon masal mı sōlüyon?, dedim. baĝ şindi biliyo musun?, yō, dedim. benim bırancım bu, dedi. şu işāredlē de yol işāredi dedi. dālāda uzun şōle yol işēdmişlē. batı kuzey kısmına vādıĝ yol 20iĝiye ayrıldı, dedi. bura bundan sōna iĝi ĝat burası, dedi. devled āl ĝoymuş, dedi. benim gücüm yedmez, dedi. burda dedi dabanda üzerine fazla fāhiş bişē yoĝ, dedi. bunun, dedi yeraldı şehri odalā vā, dedi. türküyü besliceĝ hazinelē vā burda, dedi. türküyü besliceĝ

hazine vā burda, dēdi. ondan sōna bana musāde, dēdi musāde siziñ, dēdim. yāni burda türküyü besliceğ hazine vā burda, dēdi. odalā vā burda, dēdi. iğî ğat burası, dēdi.

25

*-Büyük müymüş orası?*

hayır. büyüğ deyil de gāyi şindi kuzey işey ğismında ğıbla tarafında otuz altı metre gettilē. burda geçerli su vā, dēdi. burā aşdığdan sōna odalā vā, dēdi. işde üç ay ğazı yapırdığ orda ya 30anğaradan gelen işē, müze adına para gelmedi, seniñ adına geldi para, dēdi. müze müdürüle berābē ordan başladığ temiz édelim déye ama anğaradağı hayır, dēdi. orā işēddi, burā işēddilē. insanın öñünü aşdıralım, banğ ğuralım, dedilē. üç ayın işinde altı millar para nere geTdi, bitdi. müzenin adına gelēdi o para. üç sene ğazı yapırdırdığ biz burda. hindi o gendi taraflarını misal geldi geTdi işciye ałtmış bin\_nira vēdi. hePsi olanıñ gayını filañ ne 35ğadā yeri işde bunıñ pilanını purocesini çıkardı. üç yüz bin\_nira para aldı. ondan sōna ali efenin arābaları dutdulā. ğeçe sabā ğadā burda çıkannarı birāzini ğaçırdılā izmirine antállasına. sabā gadā geldilē.

*-Siz engel olmadınız mı?*

40

şindi biz kaçışdığ. bana girceñ girmēceñ déye girmēceñ burāya dēdilē. ne için girmēcem burāya ben, dēdim. dēvēceñ kışkırtılā. o hanım da varıdı. birbirimizden zabıt dutduğ. dutduğ sōna kültür müdürü geldi, geldiğden sōna ben, dēdim, sōle bağalım. ben, dēdim sayın müdürüm, dēdim. bēki ben yalan sōleyebilirin, dēdim ama nezahat hanım var. evelā ona 45sorub ondan sōna ifāдеми benim ondan sōna alın, dēdim. bōle bōle bōle oldu, dēdi. onnara vādı. ne münāsebed, dēdi. bizim, dēdi. yirmi beş seneliğ yeTgili görevlimiz bu, dēdi. bu, dēdi. isdēdiği yerde ama seniñ işiñle muhātab olamaz, dēdi. isdēdiği yeri ğonturol edē, isdēdiği yeri işider bu, dēdi. biyō mahğemeye vermiye ğağdığ. biyō kültür müdürü dēdi ki yā, dēdi. anğaradan gēmişlē. ısbarTaya geTdiğ, hōle hōle dēdilē. sen bu işden vazgeş, dēdilē. 50sōna ğeçe, kültür müdüründen -şindi açığ ğonuşalım- kültür müdüründen misilā ben dēdim aTmış bin\_nira işci çalışī. kültür müdürü gendi adamını getirdi. ğeçe orda on iğî de gēdi.

sabālan yüz yirmi lira para vēdi. dēdim, vaşdım, ben aTmış bin\_niraya adam bulurum burda. dēdim, mādām iş olsun. hayır, dēdilē. onnar, onnar\_ıla bir oldu geTdilē. çoğu geTdi.şindi açığ ğonuşalım, bakdım ben kötü olceğ. ālim ayām isdesēdim ben onnā ğaşda mesāi beşde çıkın, 55dēdim. arama yetđim var\_ıdı benim onnarı.

***-Neden bu yetkiyi kullanmadınız?***

ē bōle oldu. biz bitdiği seneyi doldūduđ. onu dēvēcen. biyo ora bitdi, ğazı bitdi. şindi 60işetmiyen, orları hePsini teslim ēd bana, dēmiřlē. sen necisin dēdiler\_ıdı. neye teslim alcen? dēdim. benim yetđim yođ, dēdim. hemen o da biyo varıyo kŭltŭr mŭdŭrŭne. bōle bōle teslim almeyo, dēyo. niden?, dēyo. bizi bōle bōle iřēddilē. biliyon, seniğ mālumātın vā, bi yazı yazmış hemen zaşflamış, bunnarı, dēdi, teslim al sen, dēdi. ōzŭr dileriğ ğabaĥat bizimmiş, dēdi. daha tŭrgcesi açığ ğonuşmağ lāzım dēdilē ki bŭdan ıķanı sen de řēd, dēdi. ben o tuzā 65basmadım. açığ ğonuşuyoruğ bana devletin vēdiđi maař yetiyo, artıyo, benim bařđa iře iddiyācım yođ, dēdim. kēdirib\_atdım. şindi oranın hatırını ğırsam bana řōle bōle dēceđlē. misal alceđlē ğorevindenē olmēceđ yēlere vēceđlē. onnā gŭz yumdu, ben de gŭz yumdum hŭlāsa.

***70-Dŭđŭnleriniz nasıl olur?***

bizim o zıman ğadın algısı ayrıdır. orıya bi erkeğ girdiği zıman samaĥ yapādıđ. maşalama dēlēdi. ōnce lŭkŭs yoğ, lamba yoğ. ondan sōna kŭle işeysi ğarāsın gaz yağını. ondan sōna yaķāsıđ. millet işeğeleğ oynasın. iřđi, muĥabbet gırla gidē zāten.

75

***-Maşalama nedir?***

kŭlŭn içine gaz yağı ğarāsın, maşalama dēlē. gemici fenēlerinde iş olmaz ille o işolceğ. lŭkŭs dēlē ama şindi bilmem nesi ıķdı. eş dos gelirdi ōle. ĥakđadan ōnceden birbirimize 80bālılıđımız çoğ\_ıdu.

***-Dŭđŭnlerde hangi oyunlar oynanır?***

düyünnēde mi düyünnēde oynannarımız ğonyalı, zēbeĝ oynāsın mezer arasında. ondan sōna 85aĝlıma ğēmedi. harmandalı sōna kekliĝ oyunu oynālā. ben yengeĝ\_ile evlendim. nikah ğıyılmaya ğēTdiĝ, fotıraf çekilmē yengeĝ\_ile oturuyoz. benim hanım olcēni burdan bildim. ben bu mu bu mu dēyon eĝerne buysa dēyon fotıraf çekdīmeye vādı mı bunna hemen būdan ğaybolū giderin, dēdim. evlendiĝ, ğayınpederin evine berābē āl öpmē gidiyoz. ğayınpederin evinin nerde oldūnu o zıman ôrendim ben inanī mısınız? ŝindi bak bi biz ilĝokul mezūnuyuz, 90bizim ğafamız peĝ\_ermez de yanneŝ annamaĝ ŝindi misal ŝindiki zımanda geziyōlā ama bizim dinimize sıĝceĝ biŝē deyil. benim ŝahzım itibariyle ğadın haĝları var ama üç beŝ ay geziyo nōluyoz o zıman bi dēverin bana. valla benim görüŝümden dinimiz bakımından eŝĝi iŝey daha eyi.

### **95-Gezek nedir?**

geŝlē doplandıĝları zıman gendi aralarında misal seniĝ evde böyün seniĝ evde biyō bi hafdada yāhud bi ğün értesi hafda benim evde gezeĝ dēdiĝ. biz gezeĝ dēriz ona. orda arkıdeŝ arasında sen gendiĝ ne yapāsan mesilā helvasıĝı yapāsiĝ, ğadāyefini biŝirīsiĝ, etini biŝirīsiĝ, yē, içeriz. 100oĝumasını biliyosa arkıdeŝlā mevlūd oĝuruz. biz on seĝiz arkıdeŝ idiĝ. on seĝiz arkıdeŝ biz ĝurrā çekēdiĝ. mesilā bi ŝaĝa çıĝdı bi baĝa herkez sırasıĝa ğöre hafdida. aĝŝamları bu yemeĝin hePsinı yapar perŝembe cumayı baĝlıyan ğēce. cuma aĝŝamı ondan sōna yeriz, içeriz. on iĝiye bire ğadā mevlūd oĝuruz ,iŝēderiz, oturcēseĝ oturuz. herkez iŝi var\_ısa ondan sōna daĝlılī, gideriz yāni bōle sohbedimiz çoĝ\_eyīdi ôle. üç beŝ sene oldu iŝde bi bıraĝıldı. ben 105dēyon arkıdeŝlara eŝĝi usūlden gene gidelim, dēyon.

### **-şimdiki muhtar senin akrabaları mı?**

hinciki muddar benim yeĝenim ötēnki muddar ğēTdi. heP bi sūlāleyiz de bizim bayadlı bi 110hane vā bizim sūlāle onnā gerisi heP. ŝindi ğalabaŝıĝ yabandan geldilē. biz bi aĝāŝdan ğēmeyiz hePimiz.

### **-Başka eĝlenceleriniz de var mıydı?**

115önce şindi biz gendi gendimize bi yere gidēdiĝ hade baĝalım türkü sōlēcez. biz ehdiyarladıĝ, bunadıĝ dēyorun ben ŝaĝa. onnāla zēbeĝ oynādıĝ ğırla gidēdi.

**-Köyde ne yemekler yaparsınız?**

**120**yemeğ şindi bizim mesilā ağışam értesi gün yemeğ yenceğ ya hePsini dāved\_ederiz. ağışam yemeğ veriz. biz ğunbar dēriz. onu doldurulā sōna ağışam yemeğ yenceğ ya sığır kesēsın. ciğer gōsun annadıñ mı. ağışam deyil gündüz gelennere yedirdîsin. işğenbe, kelle onnarı verîsin. şindi señ benim musāfirim oluyon, sen köylüñü ağışamdan yedirdiyon, musāfire ne gōceñ. o olmaz ama gelen musāfiri mi ağırlamam lāzım şindi. bizim zımanımızda arāba yoğ, bişē yoğ.

**125**sen gelîsin. benim ğaş dene musāfirim vā, on beş dene musāfirim vā. ağışam yemeğ veriz dēdiğ ya ama gelen musāfiri taksim édēdiğ.

16

**Atabey-Kapıcak-Galıĝan****Adı Soyadı : Mehmet Yalçın****Yaş: 65****Konu: Sohbet****1-Eskiden gezek yapar mıydınız?**

yapılıdı canım aĝşamları ĝāve yoĝ, bişē yoĝ. mesilā bugün benim evde ertesı gün başĝa arkıdeşın evinde sırēla ôle gezeĝ dēriz, oyun çıkarız, bôlēdi yāni. ēlence yāni ĝumar yoĝ, 5işĝi yoĝ. yalnız tabî arkıdeş arasında çeşid çeşid oyun çıkarılıdı

**-Düĝünde oynadıĝınız oyunlar nelerdir?**

şindi deve yapalā, şeytan yaparlā, efendime söyliyēn hoca yaparlā mesilā erkeĝlē ĝız olaraĝ 10giyiniyo falan filan işēlē. şindi onnā biTdi

**- Yakın zamana kadar yapıldıĝı doğru mu?**

yapılıyodu canım onnarı ben biliyodum. biz de giriyoduĝ. şindi geTgide nesil deĝişiyo, 15insannā deĝişiyo napceĝ.

**-Külleme oyunu nedir?**

işde o arab dediĝi külce dēlē aslında onun laĝabında da külce dēye çıkarılā. böyüĝ külah 20yapalā. üzerine ĝarılā falan bişēlē édē. ällēnde bi zopa bi deve filan yapıyolā ya onnara falan giriyo tabî. romannarın hikāyesini işēyapālā, tamam étirilē.

**-Başka oyun var mı?**

25şeytan yapālā. kimezi ĝız ĝaçırı, kimi nāpıyo falan o işlere girēler\_jdi. şindi onnā filan geTdilē esĝiden eyîdi. ben o zımanķı zımannarı şindikinden daha eyi görüyom. benim okuduĝum ôretmen muallim deyil, bu adam aTmiş seneliĝ ôretmendi. ben bu adamda



oğudum. şindi bizim gôdügümüz deşleri talebelerin çoğu gômedi. üniversite talebeleri gômeyô, o adamlara soru soruyom, esđi tarihlêden, cörafyaları adam bilmeyô. dayı biz onnarı **30**görmeyoz,dēyo. nası görmeyôsunuz. şindi tabî bu esđileri bilmeğ daha eyi bişē bence bi insan gēmişini geçmişini ôrenmesse heç bilmez. ben bunu her zıman iddaa éderin. mesilā esđi ısparda seņin şindi olduğun yer esđi tarihlêde göndürle dediğimiz yer harmanören köyünün orasîmiş. o zıman da ğonyaya bağlîmiş. şindi buradan göç ediyo, şindiki yere afyona bağlanıyo ısparda. afyondan sōna buldura bağlanıyo. hade baķem kimin ağlına gelî ama **35**bunnā tarihlêde vā. bilmeğ eyi bişē ben her zıman dērim. şindi ğapıcağ köyü dēyoz galığan köyü mahallēmiş esđiden. kim bilebilir eğirdirin içinde o köyün hakkı vā, kira alıdı galığan köyü esđiden. benim bildiğim tapulādan çıkıyo bu. bu köy halkının nerden geldiği. şindi üzümlē diye bi lağab vā. baķ benim gendi çevrem biz onacdan geliyo. ağalığ paşalığ dönemlerinde burda gavurağası var\_ıymış galığanlı ona hizmedci olarağ gidiyo bizimkinnē. **40**gavurağasını bizimkinnē buradan sürüb çıkarıyo. ôle ğalıyōlā bizimkinnē burda. biz yürüğüz yāni ben gendi çevremi bilirin. vā üş dörT sülāle mesilā şindi bizim atābeyde, islāmköyde rum da var\_ıymış, ermeni de var\_ıymış, giritli de dēlē.

17

**Atabey-Penbeli-Pambıglı****Adı Soyadı:****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Düğünde hangi yemekleri yaparsınız?**

hiş de bişē bilemiyon, hiş de bişē ğafamda ğalmadı. buranın pilav yapıyollā yāni nohud, piriş işde yağ veyāhud işey yağlarından oluyo tereyağı işde ôle pilav yapıyollā burda nohudlu 5yemeğ yapālā. üzerine et ğoyālā. bi de halva yapallā irmiğ halvası buranın meşşur yemeyi bu.

**-Kız evi de yemek yapar mı?**

10dökēlē. onnarı bilmiyom, ben yaptım. ben mevlüd oğutdum yāni burda.

**-Köyde neyle geçiniyorsunuz?**

her şeyi işliyo, fasülle ekiyo biber patlıcan yāni. geçileri var buranın. çoban dutuyollā, 15gütdürüyollā işde bôle. ineğ, mandıra o da vā yāni satıyo da süTcü geliyo ona veriyollā.

**-Asker uğurlaması yapar mısınız?**

aşğer uurlaması yaparız. evelā yemeğini dökeriz. ondan sōna şu aşāda dörT yola éndirilē. orda 20düası olur. arabaya biner, gider, uurlarız orda. ben ôle gördüm yāni.

**-Sebze kurutur musunuz?**

evet, ğuruduyoz, ğırıyo fasülleyi, ğuruduyoz. oyuyoz patlıcanları, oyuyoz biberleri. oyuyoz, 25ğuruduyoz, ciziyoz. kışın dolma éderiz, ğızardırız.

**-Nasıl dirgit yapıyorsunuz?**

bulguru şēdiyo, bişiriyoz. içerisine nohud, fasülle bişēleri ğoyub o şekil aşüre de yapıyo.

30

***-Bayramda neler yaparsınız?***

baklıva, böreğ yaparız. baklıvayı cevizli yapıyoruz. önce hamırını yoğuruyoruz. yumurta, yağ, süt, şelerle yoğuruyoruz yâni hamırını. ondan sōna açıyoruz. ziniye ğoyuyoruz. dabanına da tereyağı 35ēdiyoruz. arasına ceviz serpereğ bi inne boyu bu şekil bi inne boyu açıyoruz, bēzimeyi dolduruyoruz cevizleri. kesiyoruz güzelce. būda gendi fırınımız vā, orda bişiriyoruz.

***-Bēzimeyi nasıl yapıyorsunuz?***

40gendimiz açıyoruz, gendim açıyom biliyo olunca.

***-Bazlama yapar mısınız?***

yoğ. şey yapıyoruz fırın eğmeğ i yapıyoruz biz. bayā hamırını mayalıyoruz. burda gendi fırınımız vā, 45orda bişiriyoruz.

***-Bayram aş i yapar mısınız?***

olmuyo, burda olmuyo, ğurbanda olur. herkez kesdiğ i şeyin mikdārını bişirir. onu yemeğ 50olarak başğ a bi tür yemeğ lē de hazırlayōlā dolma gibi sarma gibi. yemeğ verilē üş gün.

18

**Atabey-Penbeli-Pambıglı****Adı Soyadı: Kamile****Yaş:72****Konu: Sohbet****1-Köyünüzün adı nedir?**

esğiden penbeli déye geçē sōna hindi pambıglı dēlē. esğiden penbeli déye geçēmiş\_jimiş.

**5-Düğünleriniz nasıl olur?**

düyün, esğiden imece olūdu. perşembe günden imece olūdu. heP bi köylü çıkādı merkebler\_jile oduna gidēler\_jidi. gelıkede çalgıcılā ğāşılādı onu daha köye girmeden gürül gürül. çalları dikēlē bayrağ déye. ôle éderler\_jidi. cuma gün de ğına hamamına gidēler\_jidi 10atābeye islāmköye. cumartesi gün de tef dönbeğ olan evinin çalgısı da olūdu. tādil gün de olan evi yemeğ dökē, çalgılā gelini alī, gidēlē.

**-Düğünde hangi yemekler yapılır?**

15yemeğlē köyümüze aiT esğiden şindi nohud mohud édiyōlā, ğabüne édiyōlā ya esği yemeğlē heP ğapama et\_jidi. fırın eğmeği édēdiğ ôle dē üş beş ağız elli ğırğ eğmeğ yapılıdı. musāfirin gelen o eğmeğın üsdüne ğapama et gōlar\_jıdı. davāřları kesēlē başları ēlēlē. heP ğonşu üş gün olan evinde, ğız evinde yemeğ yenî. onda bōlēdi ādet esğiden. şindi de vā ôle de çalgı malgı yoğ. balo édiveriyōlā erkeğ ğarı ğarışığ şindi ôle. esğiden ayrı ayrıdı, bi dene 20erkeğ çocuğu bile ğatmazlar\_jıdı. bi ğişi de ôle dolanıdı ğadınnā çalāka. e şindi hePsi ğarışığ.

**-Özel yemekleriniz var mı?**

işde bizim būda et hindi nohudun üsdüne ğoyōlā, ğabüne édiyōlā. işde ôle ediyōlā. heP 25düyünnēde esğiden ğapamaydı. şu galığan déye bi köy vādır, bizim būdan bekmez doplā,

gideler\_jidi. ora dağın içinde bağ olmazdı, güğümlere gıyālā, düyün oldu mūdu bekmez güğümlere doldurulā, götürülē. hindiki gibi bidon midon mu vā. onnā da bi davāř dutālā, onnā geliyo mu silah atmaya başlālā. oraya geliyo mu silah atmaya başlālā. oraya geldilē mi köylüceğ bizim būdan giden orāya onnā çalgıcılā onnarı gāşılamaya çıkālā, o getirTdiğleri 30davaşı gürdelēle, bişelē bālālā. işde ôle ādetlē var\_ıdı, şindi heP onnā gāğdı gēTdi. hiş ne birliğ vā dirliğ vā. eveli ôlēdi gızım çoğ mutulūğ var\_ıdı ama o galığan köyü gine ôle çoğ işēdir bizim burālā. hiş ayırtları yoğdur, çoğ işēlēdir.

*-Asker uğurlaması yapar mısınız?*

35

vā şindikiniğ aynı bôle uurlāka götürülē. şindi yemeğ döküyolā. eveli yemeğ filan dökmediğ, dökmezler\_jidi.

*-Bayramda neler yaparsınız?*

40

bayramda esğiden bi meheyle bi gün çıkar\_ıdı, bi meheyle bi gün çıkar\_ıdı caminin öjünden et, halva gürban bayramında. ramazanda da dolma édēlē böreğ, bakluyu. gine et yemeği bişirilēdi, ôle çıkar\_ıdı.

*45-Yufka yapar mısınız?*

biz ekseri fırın eğmeği éderiz. yūkayı dağıd\_ıdığ eveli. yūkayı édēdiğ gürban bayramında ramazan bayramında yūka édē dağıd\_ıdığ. namazda da bişi édēdiğ, şindi ne bilem peğ édemeyiz. bu sene ben de édemedim, hasta olunca herif ald\_ıla, gidivēdilē. ben burda 50yalıñız on\_ıla ilgilen\_ıke gelinnē melinnē gelemedi, édemedim işde ôle.

*-Üç aylarda ne yaparsınız?*

bizim būda bişi yapālā. ramazan bayramı, gürban bayramı yūka édēdiğ. şindi eğmeğ alıb 55dağıdıyolā. bubası hastanedēdi, bunu mustıfaya dēmiş, eğmeğ dağıd, bide dağıd. al da dağıdıvē. köye gelemediğ, biz işde göşdüğ, gēTdiğ onun hastaluğu için. ben burdáydıım\_jidi,

olan gēmiş şindi de. üş dörT gündû burdáyın, giden gāri dedim. ğōvēdiĝ, gitdiĝ. ğapısız ev dē mi her taraf her tarafa daĝıldı oturan olmayınca.

**60-Köyde neyle geçiminizi sağlıyorsunuz?**

eşğiden ekin biçîlîdi su felan ōmayınca. zebze ğaldırîdiĝ. şu ğanallā geleli fasilya ekillē, domadız dikiyolā. biz de ekdiĝ, fasilya filan dikdiĝ, bi Pancar ekmediĝ. biz tütün dikēdiĝ sōna sōna sulā gelince ak fasilye ekdilē. eken ekiyo gine Pancar dikiyō, domadız diken dikiyō.

65

**-Atābey pazarına götürüp satıyor musunuz?**

götürüyōlā, götürülē. onnā satālā. amcañ da çoĝ satādı. biz de çoĝ zebze dikēdiĝ. elma falan vādır, cövüz de vādır, kiraz da vādır, heP vādır kiraz, cövüz. hergezin bāçesinde az çoĝ vā 70hePsi, elması, işēsi. biz bi elma dikdiĝ, ōmadı sökdüĝ orayı. ondan sōna kiraz dikdiĝ. çoĝu dēdilē, rahmedli benim bubam da dēmiş, hanım nētceñ kiraz, ğuş yē onnarı, ğuş yē gidē dēmiş. hakĝeten açcıĝ ğuş yedi o zıman. ışılaĝ kaĝıtlādan dakdiĝ onnā da vıy vıy vıy ötüverince allah berikat vēsin, onnā da işēy ōdu. bi motor aldı motorla sürüverince ōlanlara taksim ētdiĝ. bize bişē yoĝ gāri, ēdemeyince olmadı. dudunun ōlanı sulāveriyōdu, rahmedli 75o sulāverîdi. okumeye gidivēdi, işe girivēdi, bizim su yatdı. e oña buña hasta hasta gidēdi, benim başımda duruveri duruveri sulādiĝ. ēdemediĝ, geçen sene belişdirivēdiĝ, baķın, edin, baķabilcēseñiz. ğıyısında ğōşesinde bir eki ağaç ğaldı. işlēne birē daña dikdîdiĝ, işde baķın edin dēdiĝ, belişdirivēdiĝ işde ôle. işde bōle günümüz gēdi, geşdi gızım. işde çoĝ ekseriye tütün dikdiĝ, biz balle ēdēdiĝ. devled, yatırdîdiĝ, o parasını verîdi. onūlan idare ēdēdiĝ amma 80çocuglāmız falan ufaĝıdı. bōle seĝiz on yaşlarına girdi mi bubaları durutmazdı. onnar da tütün dērnēlēdi. bizimle berabā dizēlerıdi, götürüdüĝ. bi de musdıfanın küccüĝ işde osman vā eki yaş araları vādır. sōna on on beş yaşlāna girdilē. bi sene tütün dikdiĝ, gēcenin bi yarısı gidēdiĝ āllerinde lambalarıla musdıfa falan çoĝ tütün dērnē. ğırādiĝ, at arābasıla yıĝādiĝ āşama ğadā. gece on iĝiye ğadā bitirîdiĝ onu ôle. onu ôle ôle allah ğudret ğuvvet hiş yoĝluĝ, 85ilkin gōdüĝ amma sōna gōmediĝ açcıĝ o musdıfagilleri okudūka açcıĝ bi sıkıldıĝ. bişē yoĝ tabî tütün dikceñde bōle bol su da yoĝ. zebze diken sateñ dēsen su yoĝ. köyümüzün suyu az

işde açıcıġ onnāda zorlandıġ. işde saġossunnā onnā da zar zōř dēken oġudulā, āllerine eġmeġlēni aldılā, gendilerini ġurtardılā işde ôle.

19

**Atabey-Merkez****Adı Soyadı: Zehra Çakıcı****Yaş: 77****Konu: Sohbet****1-Nerelisin?**

atābeyliyin

**5-Düğünleriniz nasıl olur?**

düğünde ğızlara ğına hamamı yaparız, yapālā. hamam günü āşamı ğızları çağırılā, ğızları o gün çağırılā, ğızın arkıdeşlarını çağırılā. onnara yemeğ veriz. onnā yemeyi yē, oynā, galgī. o zaman üş gün tef dönbeğ olū. ondan sōna onnā bırağī gidēlē. gine bi daha düyün yaparız 10yemeğli düyün etli halvalı. ondan sōna o gün gündüz de neyse oynā, galgīlā, bitē. āşama da bi üş eteğ geyē, gelîlē. allahım hePisi de ayrı ayrı üş eteğleri işinde bindallılā mı arañ üç eteğ mi geyē, onnarı da geyē, oynālar ıdı. en értesi gün de gelin çıkarmaya

**-Düğünde hangi yemekleri yaparsınız?**

15

halva, et ondan sōna nohud\_aşının üsdüne halva eğē vağdın var ısa eğmeğın üsdüne et ğapādığ eğmeğın üsdüne, eğē vağdın hafif ise eti içine dōrā vāriyetine göre. ondan sōna nohudun üsdüne iğı parça et ğōverilēdi işde o. ôle pilav édēdiğ işde.

**20-Kız evi de yemek verir mi?**

iğisi de aynı dōkē.

**-Çakal helvasını nasıl yapıyorsunuz?**



25

tencireyi yumuşasın eyice, sertleşmiş açıcığ şekerli geçen seneden, evelki seneden duruyo. çakal helvasını birez işeyi göyultdurun bekmezi, bi tas cövüz, bi tas da haşgeş mesilâ işi tas bekmez ölçüle, bi tas cövüz, bi tas döğülmediğ haşgeş ğarışdırın. açıcığ göyuleşdi mı gâri işi tas bekmez göyuleşdi mı cövüzünü, haşhaşını ğatarın içine. ondan sōna ğarışdırı ğarışdırı **30**ğarışdırı gâri o ğarışdırıka eyice göyulaşdı bitdi mîdi onu yanâ başına alırım. şōle geniş beyaz işli çinko tas onun içine birē ğaşığ akıdî, durū işeyi, o işēden göyulaşdısa dēleğ onun içine düşdü de dağılmēvēdi mi olmuş dēmeğdir. yanıveri.

*-Çakal helvasının başka adı var mı?*

35

haşgeş halvası çakal boku

*-Başka ne yaparsınız?*

**40**başğa esğiden deñişig işde çakal boku, tosmangarayı da bilirin. bizim gelin dēdîdi. onu işēdēdi hemen. biz halının başında, yoğlūla hayatta dayımın ğarı gēdi, yeni gelindi. tosmangara etseğ mi bekmezi nerde bulcez falan filan dēdilē. durun, dēdim. açıcığ ben anamdan çalen gelem bekmez, dēdim. orda işeyi ğoduğ, ne onun adı bekmez ğaynadı, açıcığ yandı. üsdüne o içinin bayā halvaya ğatdığı gibi ğarāka açıcığ yağ evelā yağ dōkdüğ. sōna **45**bekmezi dōkdüğ. onun içine de aldığı ğadā yağ az bi şey yāni onu da datlıyı da ğatdığ. onūla ğarışdırı ğarışdırı işeyin rengi sararasıa unun rengi ğarışdırıdığ, bi bağıdığ olū mu dēleğ bi bağıdığ. açıcığ tābî yanmaya başleyo ya o zıman ēndirdiğ. netcez bunu hinci ğı bōle bu nası olceğ, dēdi rahmetli. bōle sıkışdırıb sıkışdırıb zininin içinini bōle dōşēcez, dēdi. o işde bu da tosmangara dēdi rahmetli. bunnā varıdı, yokluğ vā. yediğ. deli gelin dedi ki bizim, valla **50**ğuvvetim gēdi açıcığ yeyince, dēdi datlı yeyince ğuvvetim gēdi. yoğ evde bişēlē yoğ ğızım.

*-Katmeri nasıl yapıyorsunuz?*

ğatmer ğatmeri işde bideyi pēnir ğıymalıyı ayrı ēdēdim. dēdi şōle bu dadıboğaz ğıymalı yap. **55**sovanı bi gün evelden rendelēdim. tābî çıkıştıramēveriyon. rendelerim. maydinoz, nane hem işē hem pēnir içinde sovanın içinde pēnir, ondan sōna az bişē de gene ğakırdağ

ğatādım\_ıdı ona. ğıymalıyı da buna ğatādım üş beş édib üş dörT édiverîdim buna ğıymalı. onu da bôle ayrı sovanda ayırı ayırıveri içine ğatā ğarışdırı. ôle açcığ öldü mü patides ğatarım. rendelerim. patides de yumuşacığ olū ondan sōna bişirin. çocuğlā déyolā ki demin vallaha **60**ğulān çiniledi duyduŋ mu virî, dedim geline. bi gēse de görüvēse, yēvēse şunnādan. fırınŋ öñüne olan pisliğ biriğdi yağıdığ, çekdiğ dabınının çıtlıgısını şôle. bunu netceŋ bilmeyoŋ mu déyon. göresi gēdi, bunun āşama göresi gēdi. bunun āli derneğli bağ yalan yoğ açcığ çalıŋanla çalıŋmayanı biliyorun amma velākin yalıŋız etse de bulsağ, çabuğ édiyo, deriyo, çatıyo amma gendi nefsine ğarnı acığdığı bille yer. yediğı çanağı tencire tavayı yıkamaz. onuŋ için bunu **65**bişirin fırında. ondan sōna eğmēmi açcığ daha yağarın. fırında eğmeği ôle bırakırın. hālā bu sifer ôle étdiydiğ de on seğiz dene bide bişirdim. ondan tavı alındı. iği üş daha yağalım, dedim. yandı bu derken bidelerin üsdünü dağlāvēmiş eğmeğlerimiz. yüzüvēdim açcığ. ğuzu beslediydim. ğuzunun etlerini, iği budunu ğodum, eğmeğ ğōdum üsdüne. ôle yolladım çocuğlara. teşeğğür éderiz babanne, déyolā et nası güzel\_miş. güzel\_ olma mı anam evde **70**beslediğ.

***-Bulamaç nasıl yapıyor?***

bulameş, bulamacı sovanı, yağı dökeriz haşgeş yağını. bulamácın içine bi ğafa sovan **75**çenderiz, onu ğavuruz. bulamacı yağın içinde o sovan falan ğızarıvēdi mi hemen bi tavamızın aldığı ğadā el ğaranı zaten her zıman bulameç çorba yeyon ğatarız içine. soğuş suda erî un. ondan sōna hePsi hazırdır, hemen üsdüne édē. ondan sōna bulgur az bişē bişdiğden sōna atarız. ondan sōna bulguru atarın iri iri içine. bi keseğ ğıyma ondan sōna onu ğarışdırıka ğarışdırıka uğurulmaya başladı mı eğē açcığ un fazla gēdiyse az daha su döküverin **80**içine.

***-Kuru kıyma mı kullanıyorsunuz?***

ğuru ğıyma teker ğıyma o tekinden étceğ olūseğ onu açcığ ğavurman lāzım. o çi'kin **85**édiveriyo, ğırılı ğan gibi édiveriyo şeyini işde. bulameş dolameş işde bôle bişirî gidēdiğ, bôle édēdiğ.

***-Diş tarhanayı nasıl yapıyorsunuz?***

**90**ah o diş taharna ğuyuveren ben saņa. irmiği biz vā ya bařđaları irinti gibi yarıyo. biz bayā řôle halva irmiği gibi yararız. ondan sōna bi şiniğe dōrT kilo kese yoğurdu ēderiz. üsdüne de bi tencire gine ilinmiş üğünmüş teze yoğurd ğatarın. açcığ açcığ duz bōle kese yoğurdunu yumuşada duz ğata duz ğata ocakta yalıñız bişirin. duz ğatarın duzuyla ğaynata ğaynata su sararasıa ğadā bişirin. sararī su ondan sōna bişirin açcığ suda bişirin. ğayınnam öğretti ğét

**95**aman ğét. o unuđ üsdüne řôle ondan sōna bōle seperiz. üsdüne işeyin alceği ğadā o ısağ sudan hōle alırız. açcığ bi tenike iřey beř kilo tenikelē vā ya onun ğıyısının içine alırız üsdüne bōle irmiği de řeyi de ince ğırmayı da üsdüne dōkeriz. ondan sōna ğarışdıra ğarışdıra eđer serT olceğ olūsa o sudan dōkeriz. eđer cıvığ olceğ olūsa açcığ irmiğ de alığoruz. açcığ irmiğden dōkē ondan sōna tavayı yere ēndiririz. toğmağımız vādır onunla eyicene bōle

**100**yođurū gibi ēderiz yerde tavanıñ içinde. ondan sōna aynısını demin dēdim iřey ētdiđden sōna neydi onuđ adı tekneniñ içinde iliđeniñ içinde neñde yođurcēsen ondan sōna onuđ içine az su ğatarın. yanı bāřıma doldurun teneke bakracı. onu da ğulblūla onuđ içine yođurduñ içine dōkē, cıvıldı cıvıldı dōkerin. řôle āline eđer yapışmeye bařlā, řôle cıvıldığdan sōna āzını yüzünü toplā, iřde bu yoğuruldu oldu. ondan sōna hālā biri de dēdi ki nohodu řey ēdiyōmuř

**105**nohud bildiğin nohodu bişirmeden üğütceğ olūsen buğdeyi içine ğatıveriyōmuř. ondan sōna giryomuş onuđ içine. o da gözēļ oluyomuş. biz ayrı bişirib ğatarız nohodu içine. ôle ēderiz. nohud ğat patateş ğat ne ğatāsan ğat. Allah rāzı ôsun mēmet ne dēyo babanne bize dēyo diř tarhana ğōvēmıssin, dēyo. annem bişirmiş, dēyo. arkeđařlāmızla ğēdiđ, dēyo. yediğ, dēyo. bu nası çorba mēmet bunu bize bi ôret, nası çorba dēdilē, dēyo. ana hePisini ğapış ğapış

**110**ana hePisini āļ ğēļ. biz bundan yēcez, dēmiřlē çocuđlā. almıřlā, ğēmiřlē hePisini yēmiřlē yēmiřlē de hālā üş beş iřē ğuyuvēdim. ona da oğma tarhana ğuydum. bi gözēļ oldu oğma tarhana falan peğ ğüzēļ oldu. allah hePisinden hePinizden rāzı olsun.

20

**Eğirdir-Aşağıgökdere****Adı Soyadı: Mustafa Yılmaz****Yaş:65****Konu: Sohbet****1-Adın nedir?**

musdifa yılmaz

**5-Asker uğurlamasını nasıl yaparsınız?**

ūrlamamızda bi düğün, çalgı bişeyimiz yoğdur. mevlid, dua üzerine uurlarız. çalgı malğı yoğdur bi düa üzerine ūrlanır.

**10-Yemek de olur mu?**

olū tabî yemeğ olū. efendim şey yaparız, keşgek yaparız, keşgek döğülū buğdaydan hem de temiz buğdaydan döğülū. ondan sōna etine et gātāsın davarın budlarından, adamakıllı bişirisin, onu da bi de ezersin, o zıman lezzetli olū. ondan sōna şey yaparın, sōna da sōle 15ğabîne ederiz. ondan sōna mercimeğ çorbası yaparız. efendim ğuru fasülle çıkarız yanına da şey ya sucuğ domadis ne dērlē ona söüş, söüş dērler, onu yaparız. efendim hoşaf yaparız ğış günü olursa. bu şekilde yemeğ veriz, bi dua ederiz, asğeri bōle uurlarız.

**-Düğünlerde neler yapılır?**

20

genellikle düğünlerde hindi dovul eşğinki gibi dovul zurna yoğ, mevlid okuruz. hocalar mevlūd okur. mevlūd\_üle düayla bōle ğızı çıkarız.

**-Kız isteme nasıl olur?**

25

ğız isdeme, ôle bi namaz\_ılan ararız, filan adamın yanına ben gidecem, bu adam nasıldır mesilâ yaban küye giTdiğ yâni yaban küye vâdiğ, ôle daşdan inme depeden inme gibi ômaz, varız. o adam filan seņ yanına gelceğ münâsib\_ise ôlece bi çayını işceņ, tamam buyurun gelin derse, varın. gelmeņ ôle bişîmiz yoğ, bi düşüncemiz yoğ dēse,vāmassın. o zıman vâdiğ selam **30**aleyküm allahın emri peygamberin ğavliyle biz seniņ ğıza tâlibiz. ē tamam tâlibiz de seni, ben incelîm, inceler. yaban küyden gayrı bi tanımadığın küye gidiyoz ya bu sifer inceler. hâ münâsib görölēse, buyurun gelin, varız. allahın emri peygamberin ğavliyle biz seniņ ğıza tâlibiz, ôlanla bi ğız görüşsün, annaşsın, münâsib dērlerse, tamam. ôlanla ğız görüşür. münâsib olūsa, tamam. biz tamam mâkul gördüğ, dērlē yāhud bi müdded sıra alırlâ. birden **35**olmaz bāzisi, bāzisi olū. müdded alırlâ. telefonla yāhud gidē görüşürlē, bi dā görüşürlē. herkez gendi gendiniņ nabızını ôrenceğ tabî daşdan depeden inme gibi ômaz. bu sifer nâsib\_ise olū. nâsib olmadı olmācağ arkadaş nâsibi başğa yirde ara, dēriz bôle. ğız bôle bitiriz. olursa tabî söz kesersin ondan sōna başlığ isdēler bāzi yirlerde. bāzi yirde başlığ isdemezler. tabî başlığ dēmeğ paradır hâ. şôle bağ bahçe de olū, para da olū. mesilâ ben dōrT ölüm var, **40**üçünü yabana verdim, başlığ isdemedilē. gendime göre bi düğün ğurduğ inşallah tamamını süreriz.

***-Düğünde yemek yapılır mı?***

**45**yemeğ çıkar tabî yemeğ çıkmaz mı, başğa yemeğ ne olsun datlı tabî yapılır canım. baklava yapılı, helva yapılı, ğarma helve yapılı, ğoca ğazanna ğararsın, isdediğın ğadar yi bubam yi. ôle hindi baklava olub da iki üç ğişiye ğorlâ üçüncüye ya vā ya yoğ, helve dolu olū, dolaşî.

21

**Eğirdir-Sorkuncak**

**Adı Soyadı: Netibe Çelik**

**Yaş:70**

**Konu: Sohbet**

**1 -Köyün adı nedir?**

sorğuncağ.

**5-Adın nedir?**

netîbe çeliğ

**-Düğünleriniz nasıl olur?**

10

biz cuma gün dürü biçeriz, cumártesi gün ğına alınız, dâtil bazarı gelin alınız işde bôle duyun, yemeğ dökeriz.

**-Düğünde ne yemek yaparsınız?**

15

her Türlü ne ararsañ piriç pilavı, çorba, fasille yemeği, et dana eti, dana eti éderiz pilavın içine, piriç pilavunun. helva, mercimeğ de olū, piriç de olū, isdediğın çorbayı éderiz, piriç pilavı éderiz. arğasından çorba éderiz, mercimeğ çorbası éderiz, piriç çorbası éderiz, isdediğini éderiz onnarın.

20

**-Kız alma nasıl olur?**

şimdi şunnā geçen hafta duyun yapıdılā, bu hafta da bizim duyunumuz olacağ. arabaları süsleriz, gelin arabalarını, arkadan biçoğ araba gelî,varız, açarız, döveriz ğapılarını. hayır, 25verin parayı alın geliñizi, dérlē. elli veriz, yim beş veriz, ne isdēselē, ğapı parası. ğapıyı ğapadılā, sağdıcdan alılā, erkeğın arkadaşı, erkeğın bi ğardeşinin ōlu. gelin çıkdı, önümüzü keserlē, paralar dağıdırız. eve gelîsin, ğayınbubadan ğız yengeleri para alī, tā gelinniğle içeri girmeden aralānda bi ğurban kesilī, çit gelin olursa arasında keseriz, ğeçi keseriz. şeker atarız arabanın üsdüne.

**30**

**-Gelin kınada ne giyer?**

normal elbise gēyer gündüz, gece de gece elbîsesi gēyer, abiye gēydiriz.

**35-Söz kesilirken neler yapılır?**

çiçeğ, mendil de veriz, işde şeker de götürüz, söz kesēken bunnarı götürüz. mendile bişey ğoymuyoz bizim ādedimiz deyil ōle.

**40-Daha sonra neler yapılır?**

mesilā iki üç gün sōna ğız evine ğıyafetlē alırız, vergiliğ işde. akrābalā götürü vergiliğ. bōça da dēyo mesilā ğıyafet, iç çamaşırı, elbîse içinden ne geliyōsa alıyosun yāni ğıza. ğız evi de alī, ōlana da alīlar, ğayınna, ğayınpeder ğıza alī, ğız evine hısım akrāba alī amma ğız evinin 45anası da ōlana alī. nişan gibi bişey ēderiz, nişan ēderiz o zıman alırız canım alınma mı? işey abiye alırız, ōlana pontur ceket bilmem ayağğabı bilmem ney alırız pantulan bilmem ney alırız. bayramda bayramlığ alırız.

**-Üç aylarda ne yaparsınız?**

**50**

üç aylarda namazımızı ğılarız, ebdesimizi alırız, ısağ yaparız, dağıdırız, bişi yaparız, helva yapan yapar, dağıdır. mesilā dün miraç gēcesiydi, isdediğın şeyi yapabilîsin yāni ğandil günü dağıdırın içinden ne geliyōsa, ibādet yapāsın ādetlerimiz bu yāni allah ğabul ētsin hePimizin ğandilini gözeļ allahım.

55

**-Bayramda tatl ve yemek yapar mısınız?**

datlı bulunū. baklava, etdir her Őeyi olū bayramda, hazırlanī eve kemalpaŐa ne isdersen. mūsafirin gelī, hePisini hazır ēdersin ne isdersen sarma Tūrleri yāni piriŐ pilavı yāni 60ādetlerimiz bu.

**-Bayramda kimler gelir?**

ġüccüġlē gelī, kimin canı isdēse hısım akrāba gelī.

65

**-Gelininle aynı evde mi oturuyorsunuz?**

yoġ yoġ ôle deyil yāni ayırımız yoġdur hePimiz çambur çokuŐ oturuz bayramda hePimiz toplanī. ġadın ġız ayrı mı oluyo bāzı erkeġ de aynı evde olū ġadın da olabilī sābıdan kēli 70olur\_usa mesilā öbür odaya oturuz da bazı yellerde erkeġlē ġadınların yanına girmez.

**-Gelininle birlikte yaşar mısınız?**

birlikde yaŐarız, ôle bizim iŐeyiliġ yoġdur töremizde yāni iki gelin bi evde olmaz da yāni ôle 75de oturan olū, ġayınnanın yanında oturan olū. canım ikisi de küyde olduġu billah oġıllannarın mecbur oturuz. biri bi göze biri bi göze oturduruz, ġayınna sabālen ġalkar gelin de gelī, hePimiz birliġ yeriz.

**-Akrabalık isimleriniz nelerdir?**

80

görümce, elti aynı yenge, anne dērler eyi ādetlerimiz bunnar.

**-Düġünden sonra neler yaparsınız?**

85sōna bi hafta sōna ġız evi davet ēder oġılan evünü. gidēler, elini öpēler, yimeyi yē gelīlē. o gün oturulā ya üç gün sōna ġız evi davet ēdē oġılan evünü yāni ġarŐılıġlı çağırılā yimeġ dāvetine. allah ēsan geTirsin.



22

**Eğirdir-Bağacık****Adı Soyadı: Yaşar****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Cenazelerde ne yaparsınız?**

cenaze olduğunda evelā yıkarız, orda bi dua ederiz, musalla daşına götürü gideriz, orda namaz ğılarız, ordan çıktığı mı ğabire ğoruz, örteriz üsdünü orda bi dua eder dağılı, gideriz.

5

**-Eve gelince yemek yapılır mı?**

o gün yapmayız, sōna yaparız, davar kesellē, helva yapallā, ondan sōna fasille, çorba yapallā, ğorlar yemeği, yir millet ondan sōna dağılı, gidēler. ğırkı bişi yapālar, caminin önünde 10dağıdıllā, başğa bişey yapmazlar.

**-52'si olur mu?**

olū o vakit da yine bişi yapallā, dağıdıllā, mevlūd okudulū.

15

**- Asker uğurlaması nasıl yaparsınız?**

pusulalar gelî, gençlere dağıdıllā ondan sōna on onbeş gün çalgı galgı yapālar, muhabbet yapālar. evlere, okullara yemeğ verilē. asğerlē ondan sōna günneri doldu mu çıkallā bi 20meydanda dua edēler.

**-Kına yakarlar mı?**

yağmazlā bizde, dua edēler ondan sōna amin arabaya bindirilē, uurlālar, gidēler.

25

*-Yemek yapılır mı?*

biz de ğabūne yaparız, satın alıřız aTmiř yeTmiř liraya aTmiř yeTmiř eĝmeĝ alıřız. bi onu veriz, bi gūn evelisi veriz. millet iřde evlerinde yē gidēler ğadınnar.

30

23

**Eğirdir-Serpilköy****Adı Soyadı: Hatice****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Düğünde ne yemekler yaparsınız?**

yemeğlerimiz şey et ôle şey yapālar ya eti didēler ôle. fasülle yemeğimiz vādır, çorbası vādır, hoşaf veya söğüş olū, helvası irmiğ helvası vādır. yemeğleri bunnar.

5

**-Düğünleriniz nasıl olur?**

düğünlerde ise meselā şindi düğün salonu yapıldı. sadice bi ğına gēcesi oluyo cumartesi günleri, pazar gün de mevlūd okuduluyo sōna gelin çıkıyo tabî gelîken şāpıyolar meselā ğapı 10dutarlar gelin içerdeyken dāmat dışarıda para verî, değılse ğapıyı açmazlā. ondan sōna endiğı zaman da gelî, binēken bi dua ēdilî. ondan sōna şey yapılı, dāmat para atā sōna çocuğlā zaten bi sürü yol kesen zor çıkā yāni gelin arabası köyden işde ôle yāni.

**-Neler takıyorlar?**

15

neler dakıyolā genelde on üclü burma, bi seT genel isdeğleri bôle oluyo ğızların. on üclü burma, bi saat bôle yāni.

**-Gelini kimler almaya gider?**

20

ğayınvalde, ğayınpeder, ğayınbaba. valla dāmat ēnē arabadan, ğapıyı açā, gelini ğoluna dakā, endirî, ôle yapılı. para atā yine gelini götürdüğü yerde de para atālar. işde gelin girēken bāzen

işde bi ğapıya yağ sürēler, eĝmeĝ bölellē veya bişeyin üsdünden geçirilē. Şindi eĝmeĝ yapığı zaman meselā bereket için mi neymiş ğoyun postundan geçirdikleri zaman kuzu gibi ossun 25ĝayınvaldeye ĝarşılıĝ vermesinner annamında, ondan sōna ôle yoĝ yāni işde bunnar vā.

*-Asker uğurlamasını nasıl yapıyorsunuz?*

asĝer uurlaması yapılı, meselā yemeĝ verilē, davul zurnalı şeylē olū. bütün şeyden etraftan 30asĝerlē, bütün köyün asĝerleri gelillē, arkadaşlāla berāber oynālar, ĝna geçesi gibi yapālar.

*-Düğünde kadın erkek ayrı yerde mi olur?*

yoĝ yoĝ bizim köyde ayrılmaz. Şindi bazı köylerde ayrılır da bizinki artıĝ köyden çıkdı biraz.

35

*-Düğünde ne oyunlar oynanır?*

deñiŝiĝ oyun yoĝ, genelde anĝara havası oynanıyo ondan sōna ĝonya havası. yoĝ bizim burda yoĝ yöremizde yoĝ.

40

*-Erkeklerin eğlencesi var mı?*

isdeĝe göre deñiŝiyo mesilā adam icĝili yapcaĝ olū, erkeĝleri ayrı olū, ĝadınnarı ayrı olū. genelde düĝün salonunda Őindi beraber oluyo hePsi.

45

*-Bayramda neler yaparsınız?*

bizim köyde şey oluyo mesilā bayramda Şindi bayram namazı ĝılınī, çocuĝlā cāminin etrafında toparlanī, bütün herkez bi kilo iki kilo Şeker alıb o çocuĝların hePsine daĝıdılı gelen 50çocuĝlara. ondan sōna el öpmeye gidē çocuĝlā, para verilē veya Şeker Őapılı. başĝa da Őindiliĝ bōle yāni.

*-Tatlı yapılır mı?*

55tabî tabî baklava olû veya ğadayıf olû hangisinden isdêlerse yapılı.

24

**Eğirdir-Bağılı****Adı Soyadı:Dudu****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Asker uğurlamasını nasıl yaparsınız?**

asğere uurlākan çalgı getiriz, ğınalarız, yimeğ veriz. ālini ğınalıyoz, ôle uurlarız. yimeğ de veriz baya küy yimeği bôle mevlüd aynen mevlüdlēde verilen yimeğlēden.

5

**-Yemek olarak ne yapılır?**

piriç pilavı yaparız, çorba yaparız mercimeğden, hoşaf yaparız, fasülle yaparız, bunnarı yaparız işde.

10

**-Hoşaf neyden yapılır?**

üzümden yaparız, çekirdeğsiz üzümden hoşaf yaparız.

**15-Başka ne yaparsınız?**

yayla çorbası, yayla çorbası ğızım.

**-Düğün nasıl oluyor?**

20

duğunümüz, duğun etdim ben şindi bi ay oldu ğızım. özel çalgı getirdiğ, orda iki gün çaldırdığ ğızım. iki gün çalgı çalındı evimizde, güzēļ şeylē pasdasını ğesdiğ, çoğ güzēļ duğun etdiğ. ğamaracı getirdiğ hālā ıSParda şeyisine tilivzyonuna virelim, dēdilē. biz virmediğ, ğasedleri

yine virmişlê, güleşli oldu, çoğ güzêl oldu duyunümüz ğızım. bi buçuğ ay oldu işde ölumu  
25everdim.

**-Gelin kına gecesinde ne giyiyor?**

ğınada ğızım ğına elbîsesi geydiriz özel, her yanı ışıl ışıldır, reğ ğırmızıdır ğadife üç\_eteğ, üç  
30eteğli ôle geydirdim ben gelinime. benden kârı iki tene daha duyun eden oldu, onnâ étmedi,  
ben aldıydım, benim bi tene ölüm vâ, aramıyla buldum ğızım. biz étدیğ her şeyisini, dıbdan  
dımâna étدیğ her şeyisini. güzêl, güleşli de oldu, çoğ güzêl duyunümüz oldu. allah sizlere de  
gösdersin inşallah.

**35-Gelin alma yaptınız mı?**

aldığ ğızım, soğduğ.

**-Para attınız mı?**

40

atdığ, çoğ\_atdığ, iki yüz elli bin\_nira para giddi yolda. heP ğaTdığ zarfların içine onar lira onar  
lira ğaTdığ ğızım. gelini aldığımında gelin ênmedi, evin yanına geldiğ yüz bin\_nira da geline  
verdim. aTmiş lira daksici aşmadı ğapıyı ona verdim. çoğ güzê duyunümüz oldu ğızım.

**45-Eğlence yaptınız mı?**

ağşam oldu, gündüz oldu êlençemiz de çoğ güzê oldu, çalgıcı geldi, orgcu duTduğ, çoğ  
güzêl\_jdi. horazı kesdiğ ğızım gelinin ayağının altında uşag ğaPdı, parçaladı. şenniğ ossun  
dêye ğapıdan içeri girêken kesêler, ğan ağıdırız ğızım. gelini ğapâkan horazı kesdiğ, horazı  
50deli ğarılâ çaldı, âded. gelini içeri ğaddığ, bi olanlan ikisini dineltdiğ, gelen arkadaşları Para  
asdı, alTın dağdı musafirlê, onnarı içeri evine ğatdığ, gâri bu musâfirlê de dağıddı, âşam oldu,  
evine ğatdığ, ğocasıyla yatdı tamam mı? ôle gâri tabî.

25

**Eğirdir-İlama-Bağören****Adı Soyadı: Gülay Tokat****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Düğünde yaptığınız yemekler nelerdir?**

biz şimdi evet şimdi ilk eveli biz çorba, pilav, düğün yemeğinde piriç çorbası etden, et suyundan yapma yâni ondan sōna söyleyin size bōle ğapıma et yaparız. üsdüne pilavun onu 5yaparız işde. anam daha ne söyliyem size.

**-Düğün nasıl olur?**

düğünümüz bōle üç gün olū. üç gün, ilk gün mesilā ilk günü başlā bōle düğünü cuma günden 10ya perşimbe olū, cumartesi olū, bazar olū. bazar gelin çıkar işde bōle. anam daha ne söyliyem acaba? uçuncu gün yimeğimiz olū. ilkden eğlence olū mesilā çalgı iğlencesi olū.

**-Gelin ne giyer?**

15birinci gün gelinniğ géymez, ikinci gün géyē. gelin hindi gelinniğ géymez ikinci gün géyē. elbîse, alımlı bir elbîse géyē. cumártesi gün ağşam ğına gécesi olū. ağşam iğlencesi ondan sōna ğınası yaqılī, üçüncüsü gün de gelin çıkma olayı olū.

**-Gelin çıkarken para atılır mı?**

20

tabî atılmaz mı şimdi çalgılan gelîlē gelin almaya. ondan sōnam biraz durulā eviniñ önünde. samah yapālar, samah dēriz biz ona eğlençe.

**-Erkek-kadın bir arada mı olur?**

25



evet. ğarışığlā yavrım ondan sōnacığım eğlence olū biraz. ondan sōna gelin çıķāma olū yānı dāmad girē, kayıntı girē, gelini çıkarılā, arabıya bindirilē, gelini götürülē. kayıntı, dāmad da girē işde bōle anacığım.

**30-Gelini aldıktan sonra başka bir şey yapılır mı?**

yapılmaz, gelini alı, gidēlē, gezdirilē. dāmad içeri girēken, evine getirdi mi eve girēken savurulā, gelin taksısının içinden parayı alı, gidēlē.

**35-Yemek döker misiniz?**

o gün dökülmez, bazar gün dökülū aynı gün.

**-Eğlence yapılır mı?**

**40**

eğlençe işte bak birinci gün ağşamı olū, ikinci gün ğına yaķılī cumártesi ağşam. bazar gün de gelin çıķā.

**-İlama, bağören mi?**

**45**

bağören déye geçiyo Şindi, evelki adı ilama da Şindiki adı bağören déye geçiyo.

26

**Eğirdir-Eyüpler****Adı Soyadı:Emine****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Düğünde ne yemekler yaparsınız?**

çorba, ayran bunnar vâdır, deñişig yemeğ yoğdur ôle. mesilâ bi gün eveli iki gün eveli olûsa düğün de düğün yemeğinden eveli olduğı zaman fasülle yemeğı yaparız, tas kebabı gibi onnâ 5vâdır.

**-Nasıl pişiriyorsunuz?**

onu aşcılarımız vâ helva için de. ğuşbaşı et, paTidez, soğan, bunnâ paTidez, soğan, salçısı 10biberiyen aynı yemeğ vuruyo gibi vuruyoz. düğün haricinde baklularımız olû, cevüz, un, soda, ğabartma tozu,süT yâni ôle yaparız.

**-Mani bilir misin?**

15mâni bilmen, onnarı bilmen.

**-Kız isteme nasıl olur?**

evelâ görmüye, bakmıya gideriz, bakarız ğıza. eñer beğenirseğ gidē, isderiz. tabî üş sefer 20gideriz, üş sefer onu isderiz. biTdiğı zaman sözlüğ alırız, sözlüğ dériz. sözlüğ déye yüzüğ, gül çiçeğ götürüz, onnarı götürüz evelâ. lokum, yazma onnâdan götürüz işde bunnarı yaparız. ondan sōna ğâri düğün günü ne ziman olûsa düğün gününe belirti veriz.

**-Kına gecesi ne zaman yapılır?**

25

önce bişey yapmıyız gāri aldığdan sōna düğünde yapılı. cumārtesi gün ağşam düğünde ğına gēcesi olū, işey gün de mesilā bazar gün de sabālen yemeğ verilî ôlene ğadar, ôlenden sōna gelin alması gelî, gidē.

**30-Kına gecesinde gelin farklı bir kıyafet giyer mi?**

tabî tabî deñişig̈ gēydirilē, gelinniğ̈ gēyebilî, gēceliğ̈ gēyebilî. gece elbîsesi olū, onnari gēydiriz, yazmı da yaparız

**35-Yöresel bir kıyafet de giyer mi?**

şindi işde o bindallılādan da gēydi bu seferki gēyen, düğün de oldu deñişig̈ oluyo yāni.

**-Kına gecesi düğünle aynı gün mü yapılıyor?**

40

tabî ğına gēcesi düğünde olū bizim. ğına gēcemiz olū orda getirilē, basıcağ̈ olan para basā, altın basā, bileşiğ̈ basılcağ̈ oldu mu o gün ğına gēcesi gün olū. onnā heP ğına gēcesi gün bileşiğ̈ dağallā ondan sōna ne varısa parasından dut, ğab ğacağ̈ yāni hePsi gelî, orda baddaniyelē, yorgan hePsi olū, dağallā. gōnünđden ne ğopuyosa getirilē, doldurulā arābıya. 45hePsini alīlā eve, eşyalā yāni. gōnünđden, mesilā ne isdiyosañız onu getirib ğorsuñuz.

**-Kına gecesinde ne yapılır?**

dāmadı ğına gēcesi gün oynadılā, gelinnen dāmadı ikisini oynadılā. ondan sōna para dağallā. 50mesilā gelin gētdiğ̈inde sabālen gāri gelini götürüyo ya értesi gün o zaman gētdiğ̈inde evinde para dağā, yüz görümlüğ̈ dēriz biz ona da. onnā bileşiğ̈dir, altındır, onu verî. yemeğ̈ dökeriz helva, pilav. deminki gelin értesi yapmıyoz, onu yapmıyız onu dēdim.

27

**Eğirdir-Tepeli****Adı Soyadı: Hatice****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Köyünüzde ne ekersiniz?**

buğdey ekeriğ, dikeriğ onnarı işleriğ işde. nohud éderiğ, mercimeğ, elma vā şindi şu anda.

**5-Düğünde ne yapıyorsunuz?**

piriçle çorba, fasülle, domadiz, ayran ôle işlêlê.

**-Kız isteme nasıl yapıyor?**

10

allahın emiri vâdiğ, allahın emiri peygamberin ğavliyle biz siziñ ğızı münāsib gördüğ dériz. o da ben bi düşüniyiñ dē, düşündü vardığ mı bir hal éderiz, ğonumuzu açarız, münāsib görüyôlâsa alışveriş yaparız. üç sefer gideriz, accığ datlandırılâ, ôle ğızı vermezlê, bi gideriz bi bakarız, bi dahasına gideriz, telefon açarız ona göre.

15

**-Kızı verdikleri gün ya da söz günü bir şey götürüyor nmusunuz?**

sözlüğ götürüz, sözlüğ, bi mendil gibi bişey götürüz ôle.

**20-Mendilin içine bir şey koyuyor musunuz?**

ğoruz. bileşiğ, yüzüğ ôle ğoruz, gideriz.

**-Evlenirken ne yapılır?**

25

evlendiğinde o zıman ğına gencesi yaparız.

*-Düğünü nasıl yapıyorsunuz?*

30bağarsın yemeğli yaparız şeyde duğun salonunda. balo dérlēse duğun salonunda yaparız ôle. kuy duğunúyse kuyde yaparız. biz depeliyiz, bize işey duğunu benzemez. aklına ne geliyosa a'dan z'ye dağarız. en az on ikişer dene bileziğ, bir seT dağarız başğa bu ğadder.

*-Bayramlarda ne yemekler yapıyorsunuz?*

35

sarı burma, baklıva yaparız. başğa datlı yoğ. ôle yāni heP kôler bôle duğunde ôle nişan da ôle boğazovası dēye geçē bu memlikeT.

*-Çocuklarınız var mı?*

40

sağ\_ossun aldı bi sene biri durdu, bes senedir biri yanımda, hiç ôle bişeyimiz yoğ

*-Çocuklarınızla bir arada mı oturuyorsunuz?*

45evleri vā herkezin gitmiyolā, o zaman ben dēyolā oraya gidib de neçcem yenge, ğayınna bulun biteciğ dēyolā.

28

**Eğirdir –Gökçehöyük –Banus****Adı Soyadı: Fatma Ünal****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Köyün adı nedir?**

göğçehöyük

**5-Başka adı var mı?**

banus

**-Köyde neler yaparsınız?**

10

hôle ğakarız dörd buçuğda, gül bahcesine gideriz, gül bahcesinde gülleri on ikiye bire ğadar toplarız. tekrarı evimize gelî, bağımıza bahcemize işe gideriz, orlada ūraşırız her gün. malımıza bakarız. bizim böyle işlerimiz vâ. elma sezonunda elmamıza gideriz. işçilere, ğendimize ôle işlerimiz var bizim de.

15

**-Özel yemekleriniz var mı?**

bizim özel yememiz, böreğ yaparız depsiye ısbanağlan çökiliğli. depsi bōrē dēriz. hamuruna ununu ğoruz. açarım ğendim, ısbanāna çökiliği ğararım, her ğata dōşerim, aralarına yağları 20çilerim. onnarı tekrarı fırına verî bişiri çıkarız. bunnarı yaparız. sarmamız, ğuru fasulyamız onnā meşşurdur bizim. bunnarı yaparız başğa türlü köftelerimiz hani ne ağılımıza geliyosa onnarı.

**-Bayramlarda ve düğünlerde de yemek yapar mısınız?**

25

yaparız. bakluyu yaparız, sarma sararız gine, yaPraq, lahana ayrı sararız. yoğurdlā yaparız tabî. onnarı bunnarı yaparız. tabî o etlê onnâ zaten meşşur, onnâ ğavrulū, yenib şişlenî, onnarı yaparız. fazla bi diĝişiĝ bişemiz olmaz haralda. etli pilav biz de kabîne dëriz, piriş pilavı yaparız, kabîne dëriz biz de düğünnerimizde de evlerimizde de.

30

*-Kabineyi nasıl yapıyorsunuz?*

onnarı yapāken pirişlerimizi ısladır, yıkarız, nohudlarımızı bişiriz önce. az önce dolablāda poşetlêde yiyecēmiz ğadar azar azar ğoruz. pilavı ocaĝa ğoduĝumuzda yıkādıĝ kelli etini 35şeyini, nohudunu içine dōşeriz, ôle yaparız kabîne. bulgur yapsaĝ da ôle yaparız, arı yapsaĝ yaparız yaĝıyla, etsiz yapsaĝ tabî her zaman bulunmayabilî et dē mi? bizim köyümüzde zaten satılmıyo et, dolablarımızı sakladıĝımızla onnāla yapıyo sakladıĝlarımızla.

*-Çocuklarınızla aynı evde mi oturuyorsunuz?*

40

oturuz. şindi yōĝ, eveli çoĝ\_oturūduĝ. ĝırĝ sene ĝayınnamın yanında durdum. ĝayınniya baqđım. yüz yaşına ğadar durdu. bi eviñ salonunda bacaĝ ĝırıldı, o mahana oldu ölümünje. dörd\_olum vā, bi ĝızım\_ıla beş çocuĝum vā, üş dānesi gelin, hasımlā da burda, gelinim oturuyo, ev hanımı, bizlê köylüyüz. biz adam\_ıla köyde ğaldıĝ, elmacılıĝ yapıyo, ekiyo, 45dikiyo, bi dāne de ineĝim vā, onnar\_ıla ūraşıyo. yeni birine duyun yapđım. haftı geçdi on ğun oldu, yeñiyiz. hasımlāda çalışan saĝlıĝ memurunu yeñi everdiĝ.

*-Neler yaptınız düğünde?*

50duyunde yedi dāne bileziĝ yapđım. yüzüğünden küpesiñden kelli bi dāne adam daqđı nikahda, bi dāne ben daqđım, ābileri daqđı, gelen dakıları da vëdim siziñ olsun dëyi, ihdiyacıñızı görñ dëyi amma ne yapıyın ötekinnere heP bôle vëdim, onunķunu da heP bôle yapđım amma ev eşyalarına ĝarışmadım. ĝendiñiz dōşñ eviñizi, dëdim geri masraf bize āid.

yimeğini bi antilyıda yaptım, çalgı dutdum, orkuyla hir şeyiyle ğına gècesi bi de köyümde **55**yaptım. bi millon bi millar iki yüz elliye davar aldığ, kesdiğ, yimeğini verdiğ. iki gün bitdi, bitirdiğ allâha şükür. allah sizleriñ evlâdıñız var\_ısa sizlere de nâsib edsin ğızım bizim yörelerimiz törelerimiz bôle.



29

**Eğirdir-Ağilköy****Adı Soyadı: Döndü Avcı****Yaş: 61****Konu: Sohbet****1-Köyde neler yaparsınız?**

köyümüzde netcez, bağ bakıyoz, bahça bakıyoz, elma bakıyoz, ilac atıyoz, sığır güdüyoz, sağıyoz.

5

**-Köyünüzde kız isteme nasıl olur?**

ğız isderiz,nasf̄b\_ise olur, n̄delim işde, çitçiyiz. bi gelinim vā banğıda, bitirmişl̄e son siferinde ben vādım. hak rahmad edsin, anası bubası el üsdünlüymüş, bi lafını iki edmedi. işde anağ 10işde bubag dedi. benden silindiğ yavrum, dedi. çekdim, aldım, geldim, ôle etdim valla.

**-Düğünlerde ne yemekler yaparsınız?**

15yimeğ nitceğ düyünlerimizde pilavından, etinden hePsiinden yaparız. çorbasını da, ğayvesini de hePsi vādır. bizim köyümüzde hePsi vā. isderseniz hafdıya düyün vā, buyurun, geliñ o zıman ne olduğunu ôrenî, gelîsin yavrum. cumârdesi gün çığ gēl̄

**-Çocukların neler yapıyor?**

20

gelinin biri banğıda burda oturuyo, gelinim biri de şırnağda, yiñi geldi uşağa. bidinciğ ğızım vā. o da alattiriğcide burda, köroğlu deyivēsın, benim beyim de burda fidanlığdan emeğli, şöför\_üdü onnarın. yiyoz, içiyoz, iyiyiz, daha ne d̄eyim bi sorunumuz yoğ, evlidlāla da bi sorun yoğ.



30

**Eğirdir-Akpınar****Adı Soyadı: Şehriban****Yaş:75****Konu: Sohbet****1-Sizin köyde bir festival oluyormuş anlatır mısınız?**

Festival değil o, derneğ ğurdulā bizim köyde de,o tādil gün oliceğ.

**5-Tatil gün hangi gün?**

bazar gün

**-Ne yapılacak o gün?**

10

hiş bilmēyon, ğurulmadı, bilmēyoz ne yapiceğlē, yemeğ vēceğlē, yēceğlē. olmadı muhdarla şeyin arası açıldı āzaların, āzaları çağırmayıvēdi. bi gömleğ parası vēdilē, āzaların hePisi bi yere geldilē, derneğ ğurduğ işde, bōle yapılceğ, onnarın bilcē şey o.

**15-Düğünlerde neler yapıyorsunuz?**

düğünnēde çalgu dutarız, ondan sōna ğına yaķarız farklı günnē, iki gün olū, üş gün olū, yemeğ veriz.

**20-Düğünde yapılan yemekler nelerdir?**

helva olū, pilav olū, et olū, kabîne ēderiz yāhud bi üsdüne çekeriz pilavın ya dideriz eti öyle ğatarız, pilav dēriz yāni etli pilav ğī.

**25-Çocuklarınızla birlikte mi oturuyorsunuz?**

hayır. ev yapıdığ olannarımız vā, ayrıldılā.

*-Kız isteme nasıl olur?*

**30**

üş safar bile gideriz nasîb oldu mu ayāna gelî.

*-Söz kesme nasıl olur?*

**35**sözleneceği zaman mendil alî, mendil veri içine ayrı bişey éderiz canım.

*-Geline neler takılır?*

altın ğolay dağarız, ğayınını dağā.

**40**

31

**Eğirdir-Akdoğan****Adı Soyadı: Asiye Güneş****Yaş:71****Konu: Sohbet****1-Adın ne?**

benim adım asiye güneş, yaşıım, bin dokuz yüz otuz sekiz doğumluyum. ben beşinciden çıktım, diploma vā. varsa bi iş beni götü eğer bubam okuydu beni, hakiki tam bilgim 5çoğ\_udu benim.

**-Yaşadığın bir anıyı anlatır mısın?**

bubam benim seferberliğ asğerindenmiş, ondan sōnasında bubam gētdiğinde ataturk 10zımanında yāni ilk harb oluvēdi ya bin dokuz yüz on ikide o zımannā bubam harbe girmiş. bubam şēlē yunanisdanlılāla harb\_ėdmiş, babam annadīdı, harb\_ėdmiş, akdenjize dōkmüşlē. yunanlılara o bunun şeyisinde vā yani šiiri de vā anneler ağlamayo dönmediler çocuğlarını dilim dönmüyo ondan sōna yassilā bindirdiğ gözyaşlarıñıza, dōkdüğ akdenjize akdenjize, bunnarı filan annadīdı. sōna suyu çıkmışlā, onnarın gētdiği, yurtlarına ordan çıkindiği barabā 15bakmışlā bi mağaranın içinde iki üş ğişi var\_ımış, hemen onnarı vurmuşlā, babam ayrı hōle gitmiş, biri oturmuş hōle, benim gibi bōle oturuyomuş, parla, dēmiş bubam. ālini ğaldırmamış, parla, dēmiş, ālini ğaldırmamış, tūfē dayamış o zıman ālini ğaldırmış. o, yunan asğerinden ğalmış, yaralıymış, yanaşmış bubam. oraya yanaşınca da barabā dutuyo evelā. barmānda yüzüğ var\_ımış, yüzüğü ğavramış bubam ğavriyınca da barabā vermiceğ olmuş. 20barmānı ğesceğ olmuş, o zıman çıkarmış, vermiş. evelā bak burnunu ğesmiş, ardından ğulağını, boynunu. yapma buba valla yapma, dēdim sen de işey ğanı mı vā gavur ğanı mı vā, dēdim. ğızım, dēdi. bizim türk ğadınlarına ētdiğlerini görsen, dēdi. o adamı ôle ğesme değil, dēdi, çiy çiy yersin, dēdi .memilerini burdan almışlā, ğesmişlē memilerini ğesmişlē, omzuna

atmışlā türk ğadınlarının. çocuğları havaya atarlarımış, süngüyü alTına duturlarımış, 25çocuđlā süngünün başına geçerlerimiş. ğadınları, dünya ahvat ğardaşım olsun, oralarına bôle bôle ğazığ çaķmışlā. bunnarı gördüğce bizim içimiz sızılıyo, dēdi bubam. bu harbleri bôle bubam annadīdı.

*-Köyünüzde asker uğurlaması nasıl yapılır?*

**30**

bizim asđer uğurulamamız daha güzel olū, mevlüd éderiz. ondan sōnacıđıma toplayıp ğonun ğomşuya bāzı çalgı getirilē, ondan sōnacıđıma omuzlarına bayrağ ardarlā, ađızlıycāmızda hepisi cāmiye giderlē, orda namaz kılallā. ordan köy meydanlığımızza gelillē, köy meydanlığımızza geldiğleri zıman hepimiz bôle ğadın erkek ğadın ayrı, erkek ayrı sürüyü 35duruverilē, dizilī, sürüden gelillē, āli yaķan ađızlā, āli yaķan çekilī bôle ağızlarınız duayla. annadıñız mı?

32

**Eğirdir-Beydere-Bedre-Bedire****Adı Soyadı:Dudu Topaloğlu****Yaş:70****Konu: Sohbet****1-Nerelisiniz?**

ben bedireliyim, bedire.

**5-Elinizdeki otlar nedir?**

bu mu? yaylá çiçē dérlē, her işe yarā yāni ğaynadıb\_işcez. ğaynadıb işcen. bayā sıcağ suyun içine ğoycen, işcen yāni az durceğ sıcağ suyun içinde.

**10-Düğünleriniz nasıl olur?**

iki gün düğün yaparız. ğız annaşsa üş sefer gideriz, annaşmassa şindi bağıyo beğeniyo. ondan sōna valla nası étcez ğız evinin dutarlā çalgıcısını. ğız evinin çalgıcısı dutulū, ğız evinin ayrı çalınī, ōlan evinin ayrı çalınī. ōlanlā, erkeklē bizim ōle erkek ğadın bi yerde olmaz. ğadının 15ayrı olū, erkeğın ayrı olū.

**-Kına gecesi yapar mısınız?**

yapıyoz. ğızın yapılı o gün ğına gēcesi. elbîsesi yapılı, uzun şēlē oluyo ya etek satılıyo ya 20kadife de giyilī, gēce elbîsei pullu, şēli onnādan gēyilī. erkeğinkini de ayrı yađālā, onun da ayrı yapılı ayrı yerde.

**-Düğünde kız almaya gidiyor musunuz?**

25gidiyoz. çalgılāla, davullāla gideriz, varız. orda alıllā ondan sōna alıllā, çıđallā.

**-Para atılır mı?**

atılī, peğ\_atılī, para atılī.

30

*-Düğünde yemek yapılır mı?*

yememiz vā, e gāri allah sabır vēsin, ben iki dāne yaptım. ben birine on dört keçi ğesdim, birinde on iki dāne ğesdim. eti, sāfi sulu et, ğapama, altına ğendimiz küy eğmeği yaparız, **35**ğendimiz yaparız eğmeğlēmizi altına ğoruz. üsdüne eğmeğlēn, bişen etleri ğölā, ôle éderiz pilav, çorba, helva, piriş çorbası, pilav, sāde bulgurdan. ğapama diyollā ya üsdüne et ğapayollā pilavın. haşlanığ etden yaparız sāde bişen etin suyūla, onnāla yağ, tereyağı. bi düğünümüz, bi ōlan evlendiği zıman ben seni bi çağıram, gē bi düğün gör, seniñ eliñi daķacağlā, benim de ayāmı yēcez.

40

*-Söz keser misiniz düğünden önce?*

tabî, söz ğeseriz, söz ğesildiğinde çiçeğ götürüz. tabî ğız evi de hazırlā, o da bize verî, ğız evi mendil verî valla ben heP ōlan evi olduğumdan almıya gitdim.

45

*-Mendilin içine neler koyulur?*

ğayınvaldeye ğor, ğayınpederine ğor, ğayınvaldesine baş örtüsü, namazlā ğor, çorab neyse ğayınpederine de çorab, gömleğ ôle ğor, işelerine ğayınlarına birē gömleğ ğor, ôle dāmada **50**aynı, her ne iddiyacīsa dāmada harcı görölû özel, onu da gömleğdir, çorab, picama hePsi. ōlan everdim, geldiği gün gitdi ğırğ millar gitdi.

*-Düğünde erkekler ve kadınlar ayrı ayrı mı eğlenir?*

**55**şindi ayrı olan da olū, ōmayan da. biz ayrı yaparız, bizimki ayrı, ğadınnā erkeklē bir de olū. bir de çalgıcıyla göbeğ atālā, erkeğ de göbeğ atā ğadın da.

*-Düğünde ne oynarlar?*



**60**sekditme, efelerin efesi, yandīma da olū, mesilā düz o, çalāka orda olcağsın sen, hemen ayān dönē, bôle ayān dönē hemen.

33

**Eğirdir-Sipahiler****Adı Soyadı:Emine****Yaş:67****Konu: Sohbet****1-Köyünüzde düğünler nasıl oluyor?**

valla ne bilem, duyun bildiğin duyun olū, ilk günneri perşembe günden başlā duyun hazırlığı. duyunun yemē yāni eğmeği gelî, köyün fırınında eğmeğ yapılî, davarlā kesilî cuma gün. 5cumartesi gün tekrar duyun, pazar gün yemeğ verilî, gelin çıkā. dörd gün duyun olū bizim.

**-Düğünde ne yemekler yapılır?**

bayā et ğapama. sabahdan başlā sekizde saat ikiye ğadā sürē, çorbası, pilavı, helvası, dörd 10çeşid olū masalāda.

**-Kına gecesi ne zaman olur?**

ġını geçemiz ayrı, çalgılı çengili üçüncü gün cumartesi gün

15

**-Gelin ne giyer?**

özel alınan ğıyafedleri geyinî, bindallı geymez.

**20-Kız almaya hangi gün gidilir?**

pazar gün yemeğ bitdi mi gelin almıya gidilî konvoylar ıla yimbeş otuz ğırk taksi, tabî en azından yabandıysa köydiyse

**25-Para atıyor musunuz?**

gelince mi? eve para atılî o ğadā, başından para atıllā. işde eĝmeĝ bölellē başında, eve geldiĝi zıman sandallē çıkarılā dāmad\_ıla gelini. başında eĝmeĝ bölellē. ahāli bōle sēredē. hem de bōle yarışa çıkarālā, ben gōcem sen gōcen yāni.

**30**

***-Görümlük takılır mı?***

ēnēke arābadan ğayınna daķā bileziĝdî, altındî.

***35-Gelini koltuk kim alır?***

ĝayınna alî, ēnēke ĝayınna alî. gelinin evinden alîķan ĝız evinden ĝayıntı alî. ĝız evinden gelin alîķan ĝaynata alî, eve geldiĝi zıman ēnēken ĝayınna alî.

***40-Söz kesilirken ne götürüyorsunuz?***

valla ne götürceĝ işde çikolaTa gibi, mendili ĝız tarafı verî. ĝız tarafı olan tarafına verî, lokum, mendil, iş çamışırı gibi yeñi yeñi oluyo, esĝiden yoĝ\_udu da yeñilere ôle yapılyo. yapıyo ĝayınnyıya, ĝaynitaya havludū, yazmadî ĝonuyo. yoĝ\_udu ôle ādetlēmiz şindi vā. 45yalıñız duyunnēmiz çoĝ güzel oluyo nasîb olsā da gelseñiz görseñiz.

***-Düğünde erkek kadın beraber mi eğlenir?***

ayrı, erkek ayrı, ğadınnānki ayrılî. bizim erkeklēnki ĝarışıĝ.

**50**

***-Erkekler ne yapar?***

aynı, ĝını ĝecesi aynı, diĝişmez, dansöz gelî, erkeklē dansöz geliyo. günnüĝ herkezin oynadıĝı oynunā yāni ôle deñişiĝ oynunā yoĝ.

**55**

34

**Eğirdir-Sarıdris****Adı Soyadı: Zeynep Evgin****Yaş: 67****Konu: Sohbet****1-Düğünleriniz nasıl oluyor?**

duyunumuz vā ya bi gün gidē, toplanī hısım akrabā, eş dos. bi yemeğ yapallā ğına gēcesi için, fasülle, etli pilav, piriş pilavı, helva bunnarı yapallā, piriş pilavı dēriz, etle bişiriz onu. nohud 5et bişiriz çeşlē de. helva, çorba yapmıyoz, üçü sadece. hindi o gün ağşam yemē yiyen ğına gēcesine duyun salonuna gidē. ertesı gün sabah yedi buçuk sekiz arası yemeğ gene başlā, öylene ğadar aynı yemeğ tekrāř bişer, gene aynı yedirilē. ondan sōna gelini alī adam, ikindin sōna ikindin namazından çıkdığında törenne gidellē taksilelle. ben dēyim herğezin severine göre seniğ gidē onbeş taksı benim gidē beş taksı yāni herğezin severine göre gelin almıya 10gelillē. aldılā mı gelinnerini gidellē, taksilere havlu dağallā, ğız evi ayrı dağā, olan evi ayrı dağā.

**-Para atılır mı?**

15çor çocuğ bōle ip gerellē, bayrağ dikellē, onu az ve çoğ zaşflara ğorlā, verilē ôle yāni.

**-Gelini alırken para verilir mi?**

eşğiden gelinin ya ğardeşleri ya kimisi, yetğisi var\_ısa onnarla girişde ğapıya bi buyday atallā, 20tıkıldallā ğapıyı açallā, gelillē. alıb getirikene ğızı ora ğollā yāni babasıyla ğardeşleriyle öPüşüllē, helallaşillā, fotoraf çekellē, ğızı götürülē, olan evine geldiğinde gine olan dāmadı oynadillā ondan sōna paydos edellē.

**-Kına gecesi ve düğün hangi günlerde yapılır?**

25

ğına gècesi mesilā hindi cumártesi gün ğına gècesi olū, pazar gün gelin çıkā. ğına gècesinde eğlençe olū yāni gelinniğ gēyo. ğına yakıyolā törenne işde yāni para pul dağan dağā. aynı çoğ güzel oynunā oynallā isdediği, ğolbasdı oynuyollā şindiki geşlē. esğilēde sallama, düz oynunā oluyo.

**30**

*-Asker uğurlaması nasıl yapıyor?*

asğere hindi asğere gideceğlere hısım akraba heP hediyeyle gidē, asğer adama ondan sōna asgere gidilcēnde de cāminin öjüne toplanī, anos yapallā, bütün ğasabanın halkı toplanī, **35**hePisi tebrığ édellē, çalallā, oynıyalağ götürülē bizim orda ôle.

35

**Eğirdir-Mahmatlar****Adı Soyadı: Ülviye Ertunç****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Köyde neler yapıyorsunuz?**

ne işlêlim bağ bāçe, çapa çapalıyoz ondan sōna benim balığ lokantam vā, bişiriveriyom. āmatları çıkışda yolun arka depe vā ya o depiye vāmadan elli metre beride yolun üsdünde sağ 5tarafda ertuş büfe, gözleme yapıyom orda.

**-Gözlemeyi nasıl yapıyorsun?**

gözlemiyi mi? ben yūkasını burda hazırlıyıp gidiyom. içine peynirini ğoyuyon, ğapadıyon 10tüplü saş da bişiriyon, yağ sürüyön.

**-Düğünde ne yemekler yapıyorsunuz?**

duyunnēde yemeğ yapıyon, fasülle, et hani piriş pilavıylan ğabîne gibi, irmiğ helvası andan 15sōna fasülle yemeği, çorba, mercimeğ çorbası, yoğurtlu çorba, her şey yaparız.

**-Düğün nasıl yapıyor?**

cuma gün ağşamüsdü çalgı gelî, pazar gün bitē. cuma gün ğına geçesi ondan sōna gelin 20yabandan geliyosa cumartesi de gelinin olduğu yere gidellē. ğına geçesi bi de orda olū.

**-Gelin ne giyer?**

ğeydirmiyiz, yanında ğına elbîsesi olū, onu alılā, ğınada başına al örteriz, oturduruz, āline 25yaçarız. duyun günü gelinniğ ğeyē.

**-Düğünde oynanan oyunlar nelerdir?**

isdediği Şekilde Şindi geŐlē, eŐđiden genelliğle ğaşığ oynuyollādı.

**30**

***-Kına yakılırken tőrķü sōyliyorlar mı?***

ğına yakāķan Őunu sōluyolā yūkseđ yūkseđ depelere ev ğurmasinnā sōluyolā.

***35-Gelin alma nasıl oluyor?***

pazar ğün gelinin üsdüne dāmad gelince eve gelince gelini ēdirince Şeker atallā, gelini dāmad\_ıla ğayınpederi alī, arabıya bindiri, zaten dāmad yanında oturu, gelince de gelin arabadan ēnmez, zenginniğ isder ğayınpederden ne verise, genelliğle ğayınpeder bi tosun veri, **40**gōnlünđden coŐarsa bağ bāçe verī.

***-Sōz kesme nasıl yapılıyor?***

valla yōresine ğöre mendil verilē ğız evinden, valla içine ğayınnıya yazma, ğayınpedere **45**havlu, mendil, çorab ney\_ise herkez gücü nēye yetiyosa dāmada da gōmleđ, çorab Şu bu ğorlā.

***-Bayramlarda ne yemekler yaparsınız?***

**50**bayramlāda sarma sararız, baklıva yaparız isdediğin Şekilde, yeşil yaPrağ sarması meşşurdur. en bol olan piriş, bulgur içi ğarışığ yaparım ben. başğa içine maydonoz gō dereotu başğa bişey yoğ. ğadıyıf isder isdemezsen baklıva yaparız, başğa bişeyimiz yoğdur.

36

**Eğirdir-Yukarı Gökdere****Adı Soyadı: Mehmet****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Asker uğurlaması nasıl yapılır köyünüzde?**

asğere çocuğları davullan, zurnıylan gönderiyoz. yemeğlê olû, bizim zımanımızda şindi tilifon yoğ, yoğ bişey yoğ, ôleydi. şindi her şey moderin, ceb tilifonu vâ, çalgılâ yapılyo, duyun 5olmuyo da çalgılâ yapılyō.

**-Bayramda tatl yapılyor mu?**

tabî tabî, baklıva yapılyō.

10

**-Düğün nasıl oluyor?**

iki gün, bi gün yemeğli tabî canım, piriş pilavı, ğuru fasülle, etli piriş pilavı, ğuru fasülle, helva, çorba, mercimeğ, tovuğ arTığ denişiyo.

15

**- Düğünde yemek gider mi kız evinden oğlan evine?**

yoğ yoğ, bizde yoğ o. onnâ da yapıyo mesilâ ağşam biri yapıyo, sabah biri yapıyo, çoğ iyi bişey, şindi esğiden aynı saat yapıyolar ıdı, dökülüyodu yarısı, şindi biri bi gün, biri bi gün 20çoğ güzel oluyo. cumarTesi gün ağşam biri veriyo, pazar gün ağşam biri veriyo, güzel oluyo, ôle iyi oluyo.

**-Düğünde kadın ve erkek ayrı mı eğleniyor?**



25yō, bāzi ġarıřıġ da oluyo, genelliġle ayrı édiyolā, bāzi ġarıřıġ oluyo ya.

*-Düġünde deġiřik oyunlar oynanır mı?*

yā yā biz de peġ daha o ġadar moderinneřmediġ.

**30**

37

**Eğirdir-Çayköy****Adı Soyadı: Şerife****Yaş:60****Konu: Sohbet****1-Düğünleriniz nasıl oluyor?**

düyünneri nası yapcaz yángem, ne bilem ben yemeğ édiyollā, cumarTesi gün geliyo, pazar bitiyö, ğına gécesi oluyo, yemeğ, ğına gécesi gün de oluyo, tādil gün de veriliyo. gelin géceliğ 5gēyo ğına gécesi gün géce elbîsesi. ğına yaқыyolā ni daқыcağlar ısa onu daқыyolā. hergez tabî ne daқarsa hediyeleini daқыyolā. ğınayı akrabālā yaқыyo, ğaynına deyil.

**-Kına yakana hediye verilir mi?**

10éderiz, yazma örtellē, hindi heP ğına yaқannara yazma örtellē, oyalı yazma édellē. çekirdeğ, nohud heP ğarışdııllā, onu dağdııllā.

**-Gelin alma nasıl olur?**

15gelin almıya gidēken nasıl olcağ arabılara biniyollā, gidiyollā, para atılıyo, atıyo.

**-Kurban kesilir mi?**

kesiliyo, kesiliyo, kesiyollā, daş sıralıyollā bilmem nēdiyollā onnā varacāsālā édiyolā.

20

**-Kız tarafı para istiyor mu?**

isdiyo, ğapı parası isdiyolā, gelin çıkarmıyolā, yüz liradan aşā almıyolā, yüz elli lira alıllā.

**25-Sandık getirilirken para alıyorlar mı?**

o zıman da alıyolā.

***-Geline ne takılıyor?***

**30**

geline on beş bileziğ, kollesi, yüzüğ, güpesine, hePine arabıdan éndi mi gônüñden ne ğopāsa veriyo.

***-Asker uğurlaması nasıl yapıılıyor?***

**35**

yimeğ verilē, asğer uurluyokan eğlençe édellē, yimeğ verilē, bayā böyüğ yimeğ édellē, pilav, çorba, fasülle, halvasını ğarallā, hePsini édellē, ısPardanın yimēni bilmiyom da bizim dā ğoca ğazannāda bişē, bizim köyün bolluğ olū, dana kesellē, boz dana, ğocaman dana kesellē.

**40**

***-Gelini arabadan kim indirir?***

bayā ğayıntı éndiri, ğayınnıyla ğayıntı éndiri, ekisi éndiriyo. şeker atallā, para atallā, eğmeğ paylaşırlā. éderiz ôle şēleri heP yapıyollā.

**45**

***-Gelini sandalyeye çıkarıyor musunuz?***

dikiyoz, kamaraya alıyollā hindi. dağı dağıyollā, ğız evi bi ayrı dağıyo, olan evi ayrı dağıyo tabî.

**50**

***-Kadın erkek düğünde ayrı ayrı mı eğlenir?***

tabî ayrı yapıyollā canım. olan evi ayrı olū, ğız evi ayrı olū tabî, ayrı olū. gine ğarışığ oluyo da erkeklē ayrı ediyo canım.

**55**

***- Erkekler ne yapıyor eğlencede?***

erkeklerin ne bileyin ne étdiğlerini bilmiyom.

38

**Eğirdir-Merkez****Adı Soyadı:Mehmet****Yaş:75****Konu: Sohbet****1-Düğünleriniz nasıl oluyor?**

düyün yememiz vā. peğ annadamam ki bizim buranın duyün yemē piriş pilavı, ğabîne olū, çorba yapallā, dana etiyle çorba yapallā, piriş, mercimeğ mesilā ne olūsa ondan sōna fasülle, 5ğuru fasülle yemē yapallā, helva yapallā, yanına da söüş ğollā, domadez, biber, soan. bi gün verilî, düyün bi gün olū, bi gün gına gicesi olū, értesi gün balo olū.

**-Söz kesme nasıl olur?**

10mendil alıllā, mendil, çorab. mesilā ğız isdimiye geldi mi ğız evi mendil verî yāni bōle.

**-Nişan yapılır mı?**

ayrı nişan yapallā, isdiyen düyün salonunda yapā, isdimiyen evde yapā, ğız evinin isdeğine 15bağlı ğayınnasına, ğayınbabasına ğō, evin içinde mesilā elti, görümce onnara ğō.

39

**Eğirdir-Merkez****Adı Soyadı:Ahmet****Yaş:85****Konu: Sohbet****1-Düğünleriniz nasıl oluyor?**

düğünne eşğiden dâtil pazarına ğadar devam edēdi perşembeden. şindi artığ ğari peğ belli deyil, bi günde bitiriveriyolā, hemen bitiriyolā, eşği göreneğleşimiz yoğ. ğına ğecesi yapallā, 5mesilā bi ağşam deflē çalınīdı, çalgı vesayre çalınīdı. ertesi ğün tabî gelin çığceğse dāmadı götürüler\_jidi, hamama götürüler\_jidi, uzundu. nası görüler\_jise ôle gidē. hamamda saz caz vesayre onnā olū, oynunnā olū, oynarlādı, ğadinnā oynarlādı, deflē çalınīdı, eşği deflē var\_ıdı ğadinnā def çalādı. def çalıyolā da ğadinnā oynēyo, erkeklē ayrı ğadinnā ayrı olur\_udu. şindi heP deñiřdi, ortalığ deñiřdi, deñiřti anadolunun her tarafı. buranın aynı eşği düzenneri aynı 10gidē. kervansarayı vādī, yemeğ ōda yenî, erkeklē ğadinnā orda oynālā, ğalgılā, eğlenîlē. ğünü geldi mi aynı ıspardanın gibi bizde halva oluyō, halva, zinilē oluyo, bunnarın tabağlı geliyo ıspardalıların, bizim ziniyen geliyo, āded ôle ğurulmuş. üsdüne pilav geliyo, çorbası, et, halva, bütün eti, ğabîneyse ğabînesi, et halva geldiğden sōna üsdüne pilav geliyo. iki ğişi oturulā bi sofrıya, bi ziniye halva ğonū, yiye yenî, yemeyeni ğaldırlā. bizim ôle buranın 15ādedi aynı eşğinki gidē bizim. amma yabancıları bilmem, bizim bunnarı heP biliriz, dörd dene de ğız var\_ıdı, iki ğız, iki ōlan bunnā heb bōle oldu amma şindi ğünden ğüne deñiřiyo ne yapalım, allah hePisinin baři dirliğ düzen, insanığ dayma ölesî ğadā daima şey ossun. allah hergezin murādını vēsin, benim de bağ iki dene ğız vādī, biri isdanbula ğetdi, ē būda bi köye vēdiğ, barla var\_ıdı. ē şindi ırahadları çoğ\_eyi maşallah, ne yapalım, her işin baři dirliğ 20düzenniğdir. yedi sülaleşi sorceņ sekiz sene ğoņşu oldum bilemedim, bi ğün dünür oldum, bildim, dēnir buna. amma bu işlē yabancıladı bilmeyiz amma buranın adamının ciğerini biliriz. hePisinin kimin ne adam olduğunu biliriz, benlen ğonuşan hāli perişan. amma işde

bunnara diġġat etcēsin, birdenbire ġapılmēcen, ġale ġapısı dēlē ŗindi ŗôle ġapılmēcēsin, birdenbire ġapılmēcēsin, sorcēsin, anlēcēsin, kimin nesisin, kimin nesisin, bir yellere sorcen, **25**adam iyi midir kōtū mūdūr. ôle ġalmanı artıġ ġalmanı, ġöz ġöze annaŗıyolā. sorcen, sormazdan sōna olmaz, eyi çıķā, kimi serhoŗ çıķā, kimi ġumarı çıķā, daima onu sorcen, baŗġasına sorcen, adam nasıdī, bunun anası bubası kimdī, evelā sūlaleden gidē bu, bozuġ oldu mu ôle gidē. bunnarı iyi dine, birdenbire ġapılman ġāri, ben saņa baġ dēveren, insanın baŗına her ŗē gelī ama evlensin amma evlenmesin. bunnara dayma sorcēsin, birdenbire ġapılmēcēsin **30**amma ġızın gelin ētsin amma ētmesin. ortā yirde müslümannıġda ġonuŗıyoz dōru dē mi? benim lafım, insan baŗına her ŗey gelī, her ŗey de geçē, otdan bitē. eyi dēdīn adam ġırk batman yaġı çıķā. bunnara eyi diġġat ēdin, ben size dēveren. sorcen annēcen amma vēcēn amma vēmēcen amma alıcen amma almēcen, onu bildiġimiz yoġ tabī bunnara diġġat etcēn. evladlarımız vā, hayırlısını vēsın.

40

**Eğirdir-Merkez-Ada****Adı Soyadı: Aliye****Yaş:70****Konu: Sohbet****1-Adaya nasıl yol yapıldı?**

bin dokuz yüz yetmiş üçde biz rica ettiğ demirele, yetmiş dördde, bin dokuz yüz yetmiş dördde yol çıktı.

5

**-Adanın asıl adı nedir?**

ada nis. ermenilē vāmışmış būda, yarısı türk, yarısı ermenilēmiş. kiliseleri vā, yalnız hiçbir ôle kötülüğleri yoğmuşmuş artığ, birbirlerine gelî gidēlēmışmiş, işde bôle yāni.

10

**-Yaptığınız meşhur yemekler nelerdir?**

şindi buranın meşşur sarması vā, yaPrağ sarması. yaPrağ sarması, kıymasız, üç dörd kafa soğan, zeytinyağı ve bulgur bunu şişiriyoz ondan sōna sarıyoz. ikincisi, sazanı temizliyoz, 15bulgurla yapılı, soğan gene üç dörd kafa, nane, biraş salça içine, onu da bişiriyoz, çapağı doldūyoz, çapağ dēnî būda en çoğ, sazan yāni. ğarnımı dikeriz, fırına soğarız, üzerine yağ yaparız, altını üsdünü yağ atarız, fırına süreriz, bu da bôle bişē. eşilemesi de yağla soğanı ğavururuz, onu da yağla soğanı halka halka olū, halka halka dōrarız, salça atarız, su atarız içine. biraz su ğaynadiğdan sōna balığı ğoyarız, balığa biraz bişdiğden sōna sirke atarız, 20üzerini de eğmeğ döşeriz, dilim diğil, oğuntu. onu da üzerine dökeriz, suyu biraz ğoyulasın déye. evet, bu ğadar.

41

**Eğirdir-Yılgıncak****Adı Soyadı:****Yaş:****Konu: Sohbet****1-Köyünüzde asker uğurlamasını nasıl yaparsınız?**

ne sôlēcez yāni asġer pusula alıyo benden fazla, mesilā asġerden gelince ne olū, vatandaş uurlamıya gelî, pusulamızı alıruz falan filan.

5

**-Köyünüzdeki gelenekler nelerdir?**

bizim köyün gelenē cahilliġ kehelliġ işde ne olceġ, yaTmaġdan başġa bişey yapmazlā, ne yapceġ bişey yapmazlā, herkez normal köydekinnē gibi baġ bāçe, elma genelliġle elma, gül, 10herkez sabaġ saatinde ġalkarlā, herkez işine gidē.

**-Deġişik yemekleriniz var mı?**

deġişġ yemeġlēmiz heP aynı tarzda, genelde türk yemeġleri, köy yerinde genelliġle zāten 15fasülle, pilav.

**-Pilavı nasıl yaparlar? Kabune gibi mi?**

yoġ, hemen hemen aynı ya zannedēsem aynı, tam yemeġleri bilmiyom da.

20

**-Köyde bayramlarınız nasıl geçer?**

bayram sabaġı herkez cāmiye gidē, erkeklē, çocuġlā āllerinde poşedlē, cāminin önünde beklēlē, millet halġ çıkdıġdan sōna herkez āllerini öpē, mesilā çocuġlā ev ev gezerlē yāni



**25**usul, āded şeker toplama amaçlı, o tarz yāni ôle şeylē biraz ğarışıĝ bişēlē oldu amma ben yapamam işde biraz düşünem yapîm déye şeyapdım da.

**-Düğünler kaç gün sürer?**

**30**düyünnerimiz üç gün, cuma başlā, pazar gün ağşam bitē, yemeĝ tabî cumartesi, pazar olū.

**-Düğünde kadınlar ve erkekler deĝişik eğlenceler yaparlar mı?**

deñişmez, ikisi de aynı yāni ēlençelēmiz, çalgı mutlaka oluyo zāten bayā güzel oluyo yāni

**35**ĝadinnā erkeklē ayrı.

42

**Eğirdir-Yuvalı-Diresgene****Adı Soyadı: Durdu Aydemir****Yaş:58****Konu: Sohbet****1-Nerelisiniz?**

yuvalıdanım, diresgene, eşgi adı diresgene, şindinki adı yuvalı.

**5-Düğünleriniz nasıl olur?**

duyúnümüz cumay gün ağşam başlā, cumay gün ağşam duyun yaparız, értesi gün şindi cumay gün başlā duyúnümüz, cumay gün ağşam yemeğ veriz, musāfirimizi alırız, köy binasına gideriz, orda duyun yaparız.

10

**-Düğünde ne yemekler yaparsınız?**

yemēmizde söüç vā, kombosdomuz vā, fasüllemiz vā, pilavımız vā, helvamız vā. bu soğan söüçlēden hePsi vā, yemēmiz bu.

15

**-Et yemeği de yapılır mı?**

işey yapmaz olū muyuz déyom ya domadez, söüç soğan, biber, söücümüz, kombosdomuz vā, oşaf dériz. piriş pilavımız vā, bol hic ôle işey yoğ. beyaz fasüllemiz, helvamız, mercimeğ 20çorbası yemeğlēmiz bu.

**-Pilavda et var mı?**

vā, yüz kilo et gidē, dana, davar, herkez arzu étdiğine göre, tovuğ değıldir, evet pilavın evine 25ğatlıyoz, pilav déyoz biz.

***-Ertesi gün ne yapılır?***

ertesı gün ôlen köy binasına birikiriz, bütün hısım akrabâ birikir, orda düyün yaparız saat 30ikiden sōna beşe ğadar ğına yaķarız. ğınada mesilâ sen ne getirdiñ? domadez getirdiñ, filancadan domadez, batdaniye, yorgan hediyesini herkez orda ğıza basâ ondan sōna ğınamız orda yaķılı.

***-Kına gündüz mü oluyor?***

35

evet, gündüz olu saat ikiden sōna beşe ğadar, aĝşam gene düyün yaparız. ertesı gün de ôlen sonu gelini çıkarıveriz gidē.

***-Gelin çıkarma nasıl olur?***

40

gelin almaya geldiĝlerinde işde nēderlē, bi ĝişi ĝapıya dura gelî. gelin alcısı sandıĝ parası alıllâ. ĝapı parası alırsız yāni gönlünĝden ne ĝopuyosa illa şunu verceñ dēye deĝil de âdet üzere biraz çalgı çalınî, oynanî.

***45-Gelini alırken koltuklama yapılır mı?***

hayır, hayır, tabî ĝızın babası taksiye ğadâ bindirî, almaya gelen dāmad bi ĝoluna girē, ĝızın babası da bi ĝoluna girē, alî işde, gelin alcēse seyiman dēyolâ bāzı yerde gelin alcē güne, pazar günü alınî. cumay gün başlâ, cumartesi gün ğınamız olu, aĝşam gene duyünümüz olu, 50pazar gün de saat ikiden sōna gelin alınî, gidilî.

***-Kız isteme nasıl olur?***

ĝız isdemeye gidēken önce bi işēderiz, haber gönderiz yāni gelcez zāten onnâ gelin, 55gelmen, cevab verî, geldilē mi bi ĝāve iĝram ēderiz. ĝız olcaĝ olūsa ĝāve iĝram ēderiz, yoĝ olmaycaĝ olūsa çayını veriz, ondan sōna gönderiz.

***-Kızı aldıktan sonra ne yapılır?***

60yüşüğ getirisin, yüşüğ daķāsın ondan sōna nişanı ayrı yaparız, bohça verilî, söz işeddi mi çicheğ gelî, çikilotası gelî, ğız verilîse çikilota yenî, ğız verilmesse aynen ōlan evine verilî. ādetlēmiz bu.

**-Bohçanın içine ne koyulur?**

65

bohça, mesilā evin içinde kim vā, kaç ğişi vā, beş ğişi vā, ne arzu édēsen, çorab, yaşmağ hindi onnā ādet, çikilota, ğolonya gelî bohçada. hindi evde kim vā annen vā, iki ōlan ğardeşin vā, iki de ğız ğardeşin vā, onnara da ufağ, mesilā çorab, havlu işey ôle büyüğ hediye yoğdur illa şu yapılcağ dēye de bişey yoğdur, mesilā gönlünnden ne ğopuyosa, ğazağ da ğoyabilîsin.

70

**-Bebek doğunca tuzlama yapar mısınız?**

yaparız. bebeğ doğdu mu bebē adamağıllı ğırā gibi duzlarınız her tarafını. o duzu yiyķadığ mı yerine bal süreriz hani tāni beyaz olsun, hani şu etlēmiz kokuyo ya terlediğ mi o zıman 75kokmaz, ôle éderiz. üç gün yaparız bunu ğırkı çıkasıya ğadar. o üç gün balı çıkādığdan sōna zētın yağıyla yiyķarız ondan sōna yirmi gün arzu édersen ğırk gün duzlu suyla yiyķanır. suyun içine duzu atāsın, onla yiyķāsın çocuğu, o zıman teni hiş kokmaz, terin kokuyo ya hiş kokmaz terin, āzın kokmaz, āzına da çalāsın tabî o işeyden hafifçe duzlāsın, biz ôle éderiz.

**80-Bebek görmeye giderken neler yaparsınız?**

o zıman hediymizi götürüz, daķım götürüz, akrabāmızsa altın götürüz biz. hediymiz, diresgenenin hediyesi peğ boldur, mesilā asğer āzlığa gidiyoz, hiş boş gitmeyiz, mendilini ğatarız, şekerini ğatarız. asğer gidiceğ ya asğer oldu gidiyo hadi uurlā olsun dēye 85gitdiğımızde, yemē gitdiğımızde allah işedsin dēye gitdiğımızde hediye diresgenede çoğ boldur. nere gidēsen git, ğız nişannansın, mübāreğ olsun dediğ mi bi yaşmağ sarā gideriz, bi havlu sarā gideriz gücümüz neye yetiyosa.

**-Bebeğe diş buğdayı yapar mısınız?**

90

yaparız. diş bulguru d eriz, beb  oturduruz, bulguru bişiriz, depesinden aşağı d okeriz, millet ne hediye vermeğ isd ese o zıman da ver , hani diresgenenin hediyesi boldur, bi yere gitceğ olduğ mu boş gitmiyiz.

**95-Bayramda tatlı ve yemek yapar mısınız?**

bayramda tatlı un helvası yaparız. baklava yaparız. bizim k y m zde ceviz  oğ boldur, her evde y ni bulun . bizim genel meşur yem miz đabuđlu fas lledir, şu fas lleyi đuruduruz. đıyma yaparız. tarana  orbası, diş tarana d eriz.

**100**

**-Diş tarhanayı nasıl yapıyorsunuz?**

diş taranayı d ermende buydayı yardırız, getiriz eve. o buydayın i ine nohud, mısır, đuru fas lle işde ne arzu  diyosan đat, ataşa bi ayrıanı đoruz, ayrıanı hafif đarıřdıryka đarıřdıryka 105helva haline gel  o, onu  ndiriz, soğuduruz, yoğurdla yoğuruz. yoğurdla yoğurduğ mu sereriz. meşur yem  beyaz fas lle, đabuđlu fas lle amma boğazına  oğ d řđ nd r diresgene.

**-Et yemeği olarak ne yapıyorsunuz?**

110et yem miz, saş đavurması. işgenbemiz  oğ boldur. burda işgenbeyi  oğ yeriz. iyi bi g n mus f r alalım size.

**-İşkembe  orbasını nasıl yapıyorsunuz?**

115işgenbe  orbasını ben ş le yaparım işgenbeyi g zelce haşlarım inc  inc  d orarım, o d oradığımı d oramadan  nce hafifce bi sirkeye yatırım, iyice işeyisi đırılısın d eye ataşa onun işeyisi tereyağ ya ataşa suyu đoyarım, bu işgenbeyi salarım, i ine hafifce un  zerim, ona unu tereyağıla đavurum,  zerim, onun g z l bi kokusu ol , o unun ondan s na  sd ne sarımsağla bi de tereyağla hafifce sirke d okerim. işgenbeyi,  orbasını seven  le ol , biz genelde ataşa 120atarız, onu saşa đaparız, eğmeğ bişirdiğimizde đıyı đıyıveriz. aynı tovuğların butu ol  ya saş đavurma  oğ g z l ol  đıbđırmızı, o işgenbe old nu hiş bilmessin, hiş bişey đatmayız, o kendi yağıla đavuruz,  oğ g z l ol . y ni saşı đapa, bişir  sd nde, đıbđırmızı ol . bu fas llenin đurusunu  oğ yeriz, biz buna ala fas lle d eriz.

**125-K y n zde neler yetişir?**

her şeyimiz yetişî, turb, pancar, fasülle, patates, soğan ondan sōna elmamız vā, elma, şefdāli, armud, üzüm her şey bol bolunluğ bi memlekeT. öncesi ğurağlığ oluyodu biliyoñ mu iki senedir sipahilerin ora barac yapıldı, baracdan suyumuz da geliyo, her şeyimiz bol abam.

**130**

*-Akrabalık isimleriniz nelerdir?*

bizim hindi işey akana dérlē elti oldu mu. hindi annen ile bu elti ya sen bunnarın çocuğusun buna akana dérsin, ona akana, görümcelere de aba dérlē orda büyüğ ossun güçüğ ossun aba 135dévolā görümcelere.

*-Erkek kardeşe ne derler?*

çelibā dérlē, ğayın dérlē.

**140**

*-Kayınvalideye ne denir?*

anne, buba dériz. hiş bizim orda ğayınvalde déye ğonuşmazlā, esğiden ğonuşuyomuş da şindi anne, buba dévolā, ğayınna, ğaynata déyollādı esğiden.

**145**

43

**Eğirdir-Sevinçbey****Adı Soyadı: Emine Gürdal****Yaş:62****Konu: Sohbet****1-Köyünüzde kız isteme nasıl olur?**

önden bi görücü gönderiz ağşam ğızınızı isdimiye gelcez déye. gideriz, ağşam olū, varız. bi ğāve sürē bunnā. allahın emri peygamberin ğavli isderiz ğızı. onnā déllē bi düşünelim. ondan 5sōna çelibā ya déllē ğız tarafı buyurun gelin. biz de varız, isderiz. şerbetimizi içē ondan sōna nışanımızı ğonuşuruz.

**-Şerbet nasıl yapılır?**

10bayā şerbet éderiz, şeker şerbet éderiz āz dadı déye onun üçün ondan sōna yüzüĝ dağılī. gün gelī, olū.

**-Nişan nasıl yapılır?**

15işde yüzüĝ dağılī, nışan éderseĝ bayā nışan éderiz. duyundan evel bi ğat elbīse olana, bi ğat ğıza

**-Bu arada düürler birbirlerine ne götürür?**

20biz mi? ilg ğız gitdiĝi zıman mendil veriz yāni olana onnā peşkir verī, biz de ğıza yazma veriz. ğız bitdiĝi gün olū, hediye götürüz, götürēn götürū götürmeyen götürmez, aynı ôle olū işde.

**-Kıza para verir misiniz?**

25

étmiyiz, étmiyiz. ôle para sıkışdırmıyız.

***-Düğünde altın takılır mı?***

30para dağarız çereğ işéysine göre vaktına göre. ğız olan memur\_usa annaşılā aralarında, dörd bileziğ dağarız bi gerdannığ. eşşāları orTağ olū. onnā evlendiğden sōna ödēlē.

***-Düğün nasıl yapılır?***

35düyün üş gün olū, ilğ gün işéy olū, olan evinde Toplantı olū, bizim dérlē yarın ğız evine sandığ géTceğ dérlē, dāvet olū ğonun ğonşu ondan sōna sandığ géTcē gün de sandığ alılā. ğızın bileziğlerini, eşşāsını bi olan yengesi gidē, ğız evine eletirlē. orda yemeğ yenî, ordaki yenge ğalī, onnā ğız\_ıla ilgilenî gelin alınasıya ğadar sornağın günnēde işde bi gün evelisi eylencesi olū. ikinci gün ğınası yağılī, parası basılī. tādil gün de yemeğ verilī olan evinde de 40ğız evinde de.

***-Düğünde ne yemekler yaparsınız?***

ğabîne yaparız, ğapama yaparız. ğapama etin çoğ\_usa ğapama éderiz bulgur pilavın üsdüne. 45piriş çorbasi olū.

***-Bebek doğunca neler yapılır?***

bebeğ dōdu mu ondan sōna ğundağ olū, çereğ olū, altın tabî doğuluğ gidē. o baddānesi içinin 50bi dağım elbîsesi, ğıza da hāli vaktı yerindēse bileziğ dağılı ğıza doğuda.

***-Tuzlama yapılır mı bebeğe?***

olū tabî dōduğ anda yıkarız, bi duzlarız bayā bi iki saat duzun içinde ğalī bişsin déye 55ğoltuğlānın altı, bacağı araları ôle éderiz yāni.

***-Diş buğdayı yapar mısınız?***

éderiz. diş bulguru döküyoğ, dériz. ğonun ğonşu çārilī, üsdüne birē boncuğ ğonū, para ğonū. 60diş bulguru ğonun ğonşuya dailcağ. onnā para var\_ısa para verî, para yoğ\_usa bişellē édellē. hediye verî.

***-Bahçenize, bağınıza ne ekersiniz?***



65bāçalarımızda mı her türlü meyveden vā, misal benim gendi bāçam eriğinden, elmasından, cevizinden, kirezinden, şefdelisinden her şey vā, ben bazarlara getirmen, ayāmızda satarız, Topdana veriz, ôle bazara yayınmıyız.

*-Eğirdir'deki pazarın adı nedir?*

70

bınar bazarı déyoz biz. ben genellikle hayvancılığla ūraşıyom maļlar satarım işde.

*-Sebze yetiştirir misin?*

75yetiştirin fasülle, badılcın, domadız, biber, saltalığ, acı. ben heş gübre gullanman.

*-Kış için neler kurutursun?*

fasülle, dolmalığ biber guruduruz. gızardmalığ biber guruduruz, şişelēde éderiz, bunnarı 80éderiz gışa hazırlığ.

*-Bayramda ne yemekler yaparsınız?*

vallahi bilmiyon gızım. işde et yemeğı, yahni bişiriz. işde genellikle soğanını, salçasını 85ğavırız. eti de gavırız, suyunu dökeriz, gırmızı pul biberini dökeriz. çoğ güzēl olū.

*-Tatlı yapar mısınız?*

tabi yaparız. baklıva yaparız, işeyde şeker bayramında. gurbannāda gurban keseriz.

90

44

**Eğirdir-Balkırı****Adı Soyadı: Ümmühan Kaya****Yaş: 59****Konu: Sohbet****1-Bayramda neler yaparsınız?**

şimdi ramazanın içindeyiz. mesila âdetlerimize, işeylerimize göre bayramdan önce baklıva yaparız, bayram işeyi sarma sararız, dolma dolduruz. ondan sōna işde bayramda birinci, ikinci 5günneri, üçüncü günneri biribirlerine herkez gidellē, gelillē. işde datlıları yellē, işelerini yellē bayramımızda.

**-Düğünlerde ne yemekler yaparsınız?**

10dolma, sarma yaparız, duyunde çorbası, piriç çorbası, etli pilavı, fasüllesi, datlısı, helvası, irmiğ helvası onnarı yaparız.

**-Düğünleriniz nasıl olur?**

15ğına gēcesi düzenneriz cumártesi günü. o cumártesi günü ğına gēcesi düzennellē. mesila düyünde işde köydeyse aynı köyde, başğa köydeyse başğa köye gidellē. ordan geldiğleri zaman da ilğ işeyinde ğına gēcesinde ōlan evi ğız evine gelî, orda ğına yaqallā işde, herkez bilî, bilî yāni bindallı gēydiriz. çerez dağdıllā, ğına yaqallā, arğasından çerez dağdıllā, hediye altinnā daqıyolā. ğız evi ōlan tarafına, ōlan evi ğız tarafına baş örtüleri örtüyolā birbillerine.

20

**-Geline kaç altın takılır?**

sekiz tane on tane üşlü burgma

**25-Kız evi ve oğlan evi birbirine yemek götürür mü?**

yā, aynı köydeyse gelî aynı yirde yē, başğa yirdeyse gelmez. aynı köydeyse olan evi mesilā ğız evine gelî. ğız evi olan evine varî, yē amma başğa köydeyse gēTmez, ôle sâde ğınalġını götürü, geri gelî.

**30**

***-Kınalık olarak ne yapılır?***

ġınalġı mesilā bi gün öncesinden cuma günden geline gēyeceġse ġıyāfedlerini götürülē. davulla zumayla tabî onu götürüyolā, ordan ora vādı mı tabî bāşış alıyo. mesilā sırtını olanın **35**sırtını götürdülē, ġızın sırtını götürdülēse o ondan alıyo. értesi gün olanın sırtını onnaş ona götürülēse bāşış alî ġız evinden.

***-Kına gecesinden sonraki gün ne yapılır?***

**40**ġınadan sōnaki gün gelin alıyolā zaten. értesi gün gelini sūsleyō. üç gün oluyo cuma günden başlayo, işde értesi gün de gelini sūslelē, ayrı gene pazar gün olan evi ġız evine gelin almıya geliyo, o gün bāzen yemeġ verilî, bāzen verilmez.

***-Gelin almaya kimler gidiyor?***

**45**

gelin almıya kōden de giden olū hısım akrabā, herkez. dāmad çıkarıyo. ġapının ardına ġādar babası çıkarıyo ordan damad çıkarıyo, getiriyo.

***-Damadın annesi ve babası da gider mi?***

**50**

onnā da variyo canım onnā da variyo.

***-Gelin eve gelince ne yapılır?***

**55**işde eve getirince de altın daķıyolā, eġmeġ bölüyolā, işde ġurban kesellē öñünde, bi de ondan sōna işey yapālā yāni başında eġmeġ bölüyolā, bal çaldırıyolā ġapının āzına, ôle iP, iPince iP işey oluP yāni çiġ iP dēriz biz. iPİ ayıřıyolā ya o iPİ işey yapıyolā, onun orTasından gelin bölüP geçiyo yāni geçdi mîdi ġınlıyo ôle bişey de yapıyolā.

**60-Neden yapıyorlar bunu?**

ne bilen niden yapıyolā, evin bereketi sālām ossun déye

**-Bebek doğunca ne yaparsınız?**

65

doulā gideriz, doulā altın götürennē altın, para götüren para, üs baş alan mesilā giysi alan onu alan onu götürüyo.

**-Gelin arabadan inmezse ne yapılır?**

70

gelin arábıdan inmesse onu éndîmeliğ altın verilē, malı olan mesilā inē olan, davarı olan ôle bişē olan onnarı verî, altın veren verî.

**-Kız isteme nasıl olur köyünüzde?**

75

ğız isdemeye hindi gēTmēyoz, hindi ğızlā gendi buluyolā mesilā rol icābı herkez ayallā, bi isdemeye gēdiyolā, bakısan nişan daķılmış gelmişdî, rol icābı oluyo.

**-Köyde geçim nelerden sağlanır?**

80

bizim köyümüzün geçim sālā elma, elmadır, başğa bişey yoğdur, hiç ekindir, elma, şefdāli, genelde elma üzerine, şefdāli olmasa ğayıısı, vişne, çileğ, kiraz gibi oluyo ya onda çoğ aşırı deyil yāni bāzı yerlerin mesilā yörelerin ünnü geçim ğaynā kirazdır, dē mi? bizim ôle deyil vādır, götürülē de, bizim geçim ğaynā elmadır.

85

**-Eğirdir pazarının adı nedir?**

buņar pazarı

**90-Kullandığınız akrabalık isimleri nelerdir?**

görümce, elti, ğayın, ğaynana, ğayınvalde de d yol , genelde ğaynana.

**-Gelinin erkek kardeşine ne denir?**

95

ona ğayın o d yol ,  lanın ğayın osu oluyo, d madın, gelinin erkeğ ğardaşı ğayın osu oluyo, ğayın o d l .

**-Erkeğin oğlan kardeşine ne denir?**

100

amca,  elib  oluyo.

45

**Eğirdir-Havutlu**

**Adı Soyadı: Meryem**

**Yaş:55**

**Konu: Sohbet**

**1-Düğünde ne yemekler yaparsınız?**

helva bişiriz, pilav bişiriz, çorba bişiriz, domadızı dilē, ğoruz biber ile. başğa bişey etmiyiz.

**5-Köyünüzde kız isteme nasıl olur?**

ğız isdemeye ne biliyin ben hiş gitmedim yāni nasıl.

**-Seni istemediler mi?**

10

isdedilē amma ne biliyin nasıl isdedilē.

**-Görücü usulüyle mi evlendin?**

15hē.

**-Görmediniz mi birbirinizi evlenmeden önce?**

görmediğ birbirimizi biz, hiş görmedimizden ondan sōna geldilē, isdedilē, o da nāsib imiş, 20vardıĝ.

**-Nişan nasıl olur?**

nişanda heç, sōna beş on ĝişi gelî, dağallā, tamam.

25

**-Ne takarlar?**

hiş bişey de daqmazlā, bi yüzüğ daqallā nişanda, tamam.

**30-Altın takılmaz mı?**

yā. bi altın bi ōlana bi gıza tamam

**-Düğün hangi günler olur?**

**35**

cuma günne cumártesi gün gelillē, pazar gün bitē.

**-Cuma gün ne yapılır?**

**40**çalgı, gelillē, çalgı yapallā yāni ğınada başğa bişey yapmazlā, ğınada para daqallā dağan olūsa.

**-Kız evi, oğlan evine ne götürüyor?**

**45**valla ne biliyin ben heş düyün étmediğimden išetmen yāni.

**-Köyün geçimi nelerden sağlanır?**

bizim köyümüzün geçimi yoğ zaten hade ondan sōna beş on ğişi vā ētiyar, bi geliri gideri yoğ  
**50**tabî köyün.

**-Bağ, bahçeye bir şeyler ekmez misiniz?**

bā bāçe dağın başında bā bāçe nere arıcağ, hôle bi evlerin önnerinde azıcığ bi yer olū, zebze  
**55**ekellē işde, biber, domadız burda ne var ısa ekeriz işde. ben burda oturuyom, bideciğ evim  
vā kōde, ôle geçiniyolā, başğa bi geliri yoğ köyün yāni hiş.

**-Büyük mü köyünüz?**

**60**yā yā. bi yimmi yimbeş köy, az, ilanlının üsdünde, yokarda, böyüğ deyil ôle, bi yimmi yimbeş ğadā köyümüz vā.

**-Bebek doğunca ne yapılır?**

65ğırğlarız daş\_ıla, ırk dene daş\_ıla, onu suyun içine ęatarız, çocuğu imdirme suyunun içine onu üş gün Őeye ondan sōna ırğlarız. Şindi çocuğu ırğladımızda ırk dene daş ırarız ufacığ, onu suyunun içine ęatarız, onu imdiriz, tamam, ileğenin içine.

**-Bebek nasıl yıkanır taşlı suda?**

70

nasıl imdiricez işde, o daş ęatdımızda suyuñ içinde çocuğu yıkāyoz işde.

**-Bebegi tuzlar mısınız?**

75duzlālā, duzlamassan çocuğun ęolları, işeleri biçilī.

**-Gelin alma nasıl olur köyünüzde?**

alılā gelinē aynı, ondan sōna işēder gibi.

80

**-Gelini ata bindirirler mi?**

eveliymiş o benim zamanımda, ben ata bindim, hindi işēy geliyo yāni taksiyi getiriyolā, süsleyolā.

85

**-Attan inerken ne verdiler?**

atdan ēdiriken beni ęoyun virdilē, ęesdilē de yāni bi de ôle virdilē, hediye virdilē.

**90-Başına ne örttüler?**

al örtülē benim, al örtülē de hindi tabī işēy vā, Şindi gelinniğ ęeyiyolā, hindi o ādet.

**-Şimdi örtü örtmüyorlar mı?**

95

yā örtülmüyo Şindi.



***-Evlenirken gelinlik giymedin mi?***

100yā. ben gelinniĝ geymedim, üş dene yazmayı işey yapıdılā, bāladılā, bizim ôleydi, fes\_ıdı benim valla. gelinniĝ yoĝ\_ıdu ondan sōna basmadan ôle işey var\_ıdı üsdümüzde ôle.

***-Bindallı giydin mi?***

105yā yā, onnar ĝaĝdı, eveli var\_ıdıymış, ben elbîse geydim.

***-Elbi, pullu taktın mı?***

benim zamanımda var\_ıdı, fes var\_ıdı yāni altını, işeyli fes var\_ıdı benim zamanımda ama  
110hindi yoĝ, hindi fes mes geymeyolā.

***-Askerleri nasıl uğurlarsınız?***

aşĝer de burda yollallā yāni şenniĝlē yapallā yāni oyun oynayolā.

115

***-Yemek de yapılır mı?***

yapıyollā onu da yapıyollā.

***120-Bayramda neler yapılır?***

bayramda herkez gezē.

***-Bayramda yemek yapılır mı?***

125

biz evde yapmayız ôle. gelennē ondan sōna elimizi alı, gidē. datlı yaparız, onu yaparız da yāni yemeĝ yapmayız.

***-Tarhanayı nasıl yapıyorsunuz?***

130

nasıl, un taharnasını ha? işēderiz, ğırmızı biberi ğaTarız, noħud ğaTarız ondan sōna un\_ula onnarı yoğuruz, yoğurd\_ula ēderiz zāten yoğurd\_ula yaparız.

*-Başka bir şey katmaz mısınız?*

**135**

işde dēyom ya ğırmızı biber, noħud işde ondan sōna nane, ötē betē başğa bişey ğaTmıyoz. tabî yoğuruyoz, bi hafda duruyo, işeyi ondan sōna seriyoz bayā hōle beze gibi işîdiriz. yuķa gibi açarız seriveriz, o orda ôle depsiye artığ ovalıyiveriz, eleriz ğalbur\_ula, tamam ôle yaparız.

**140**

**SÖZLÜK**

**A**

abla hanım:görümce

ağız dadı:kız istendikten ve evliliğe karar verildikten sonra her şeyin yolunda gitmesini sağlamak amacıyla tatlı veya çikolata götürülmesi adeti

ağızla-:askere gidenleri uğurla-

aheng:düğün günü yapılan eğlence

akana:elti

albēmi:kadınların kullandığı bir çeşit örtü

allah ēsan getirsin:Allah kolaylık getirsin

aparlō:hoparlör

arab: maşalama,külün içine gaz yağı karılarak yapılan aydınlatma aracı, meşale.

ard-: sırtına yükle-

arı:sade,etsiz pilav

ayā dön-:ayağı dönmek,hemen oynamaya başla-

ayrık: çok kolay üreyen bir ot.

ayırıt:ayrı

**B**

bakraş:bakırdan yapılan çorba tas

banak:haşlanmış etin,kare şeklinde küçük küçük doğranmış pidelerin üstüne et suyuyla konulmasıyla yapılan düğün yemeği

balle:saman balyası

bas-:takı tak-

başlıg:kız isterken kızı almak için erkek tarafının ödediği para ya da verdiği mal veya mülk

bayam:badem,payam

belirti:düğün tarihinin kararlaştırılması

beliştir-:bölüştür-

bēzime:yufka

bıjar bazarı: Eğirdir'de Pazar günleri kurulan pazar

bujar bazarı: Eğirdir'de Pazar günleri kurulan pazar

bidinciğ:bir tanecik

bindallı:genellikle kına gecelerinde gelinlere giydirilen işlemelerle süslenmiş kadife elbise

bişi:pişi,hamur parçalarının kızartılmasıyla yapılan yiyecek

bişirgeç:sacda gözlemeyi veya katmeri çevirmeye yarayan alet.

biteciğ:bir tanecik

bulameş:un,bulgur,kıyma katılarak yapılan koyu kıvamlı çorba

buldur:Burdur ili

burgma:kalın altın bilezik

burma:kalın altın bilezik

**C**

cegilme:çeyizi ve kızın yaptığı el işlemlerini iplere sererek gösterme

cehiz:çeyiz

ceyis serme:düğünden önce eşyalar ve çeyizler eve yerleştirildikten sonra yakın akrabaların evi görmeye gelmeleri

cıvılt:-katı kıvamdaki hamuru su katarak yumuşat-

cirbe:cibre,üzümün suyu çıkarıldıktan sonra kalan kısmı.

ciz-:sırala-,ipe diz-

## Ç

çakal boku: haşhaş,ceviz,un pekmezden yapılan ve piştikten sonra dondurulan helva

çakal helvası:haşhaş,ceviz,un pekmezden yapılan ve piştikten sonra dondurulan helva

çambur çokuş:çoluk çocuk,hep beraber

çapağ:sazan balığı

çeki:bir çeşit başörtüsü

çelibaga:kocanın erkek kardeşi

çene bağlaması: düğünde gelin alındıktan sonra evliliği boyunca çok konuşmaması,kavga etmemesi için çenesinin bir süre bir eşarpla bağlanması adeti.

çent-:doğra-,küçük küçük parçalara ayır-

çeş:etli pilav

çıtılgı:küçük ve ince dallardan oluşan yakacak

çile-:serp-

çimdir-:yıka-

çinile:çınla-

çinne-:çiğ-

çit:çift

## D

dadı boğaz:obur,yemek seçmeyen

dahırna:tarhana

datlandır-:bir işi uzatmak,nazlanmak

dâtil bazarı:Pazar günü

depin-:tepin-

derneğli:becerikli

desdi:testi

deve:oyun

develiğ:tiyatro oynanan yer

dığan:boyu kısa, bakırdan yapılmış, ekmek pişirilen tava

dibeğ:içine su veya buğday doldurulan içi çukur taş

dilbe:samsa,ceviz içinin yufkalara muska şeklinde sarılıp kızartılmasıyla yapılan şerbetli tatlı

dinel-:ayakta dikil-

doğuluğ:yeni doğmuş bir bebeği ilk kez görmeye giderken götürülen hediyeler

dümbeğ:darbukaya benzer çalgı

dönbeğ:darbukaya benzer çalgı

## E

efelerin efesi:düğünlerde oynanan bir çeşit oyun

elbâ:geline örtülen bir çeşit örtü.

elet:-ilet-

âl üsdünlü:itibarlı insan veya aile

ēsiran:hamur kesmeye yarayan alet

eynesi:ölünün arkasından yedinci gününde mevlüt okutulması

ever:-evlendir-

ezâ:ölen kişiyi tanıyanların,ölen kişinin ailesine başsağlığına gitmesi

## F

fes:eskiden gelinlerin başlarına taktığı eski altın paralarla ve renkli kumaşlarla süslü başlık.

## G

ğaba gid-:söz kesildikten sonra kıza için hazırlanan hediyelerin tepsiye konulup kız evine gidilmesi ve kadınların gece kız evinde kalarak ipli kına yakmaları



ğabîne: kâbune,düğünlerde ya da özel günlerde kazanlarda yapılan dana etli,nohutlu,soğanlı pirinç pilavı.

ğabüne: kâbune,düğünlerde ya da özel günlerde kazanlarda yapılan dana etli,nohutlu,soğanlı pirinç pilavı.

ğakırdağ:don yağının sızdırıldıktan sonra kalan kısmı

ğalabaşığ:kalabalık

ğalğı:-:oyna-,zıpla-

ğamaracı:kameraman

ğan gibi gırıl:-:bozul-

ğapama:haşlanmış etin,kare şeklinde doğranmış pide veya ekmeklerin üstüne koyulması ve et suyu ilave edilmesi ile yapılan düğün yemeği.

ğatmer:yufkanın içine tahın konularak yapılan,sacda pişirilen bir çeşit gözleme

gavurağası:eskiden Türklerle birlikte yaşayan etnik toplulukların başındaki kişi

gayı:gâri

ğayın:eşin erkek kardeşi

ğayınço:eşin erkek kardeşi

ğayınna:eşin annesi

ğayınını:eşin annesi

ğayınvalde:eşin annesi

ğaynata: kayın peder,eşin babası

ğaynıtı:kayın peder,eşin babası

géceliğ:düğünlerde,nişanlarda ya da özel günlerde giyilen elbise.

geçim sālārı:geçim sağları,geçim kaynağı

gelin alcısı:gelini almaya giden yakın akraba.

gelin yüzü:düğünün ertesi günü gelinin ve yakın zamanda gelin olmuş bayanların feslerini takarak ve gelinliklerini giyerek toplandıkları ve eğlence yaptıkları gün.

gezeğ: Bir kişinin arkadaşlarıyla belli zamanlarda evlerinde yaptıkları yemekli eğlence.

ğırā gibi duzla:-yeni doğan bebeği kokmasın diye tuzla-

ğırma:ince öğütülmüş irmik

ğızı bitir:-kızı istemeye git- ve olumlu cevap al-

ğoku yap:-cenazenin arkasından genelde kırkıncı gününde pişi yapılması

ğoltuğ ét:-gelini alırken kayın peder ve damadın gelinin koluna girmesi, arabaya bindirmesi

ğoyula:-koyulaş-

gônek:gömlek

ğulblu:halka şeklinde iki yanında sapları olan bakır tencere

ğunbar:hayvanların bağırsağından yapılan bir çeşit dolma

ğuy:-koy-

ğüb:toprak küp

güleşli:neşeli,eğelnceli

## H

hanımabla:büyük görümce

hanımolla:büyük görümce

harım: eve yakın bahçe

hatıl: üzüm ezilerek suyunun çıkarıldığı büyük ahşap kap.

## I

ışılğ: ışıklı, parlak

## İ

ilin-: elen-

inimağa: kocanın erkek kardeşi

irinti: iri iri

itne: bir hakaret sözü

## K

kabîne: kâbune, düğünlerde ya da özel günlerde kazanlarda yapılan dana etli, nohutlu, soğanlı piriñ pilavı.

kağış-: tartış-, ağız dalaşına gir-, kavga et-

kayıntı: eşin erkek kardeşi.

kehelliğ: tembellik, uyuşukluk

kesik: torba

keşgek:keşkek,bulgur ve etle yapılan bir çeşit yemek.

kışkırt:-kışkırt-

kir darağı:düğünden bir hafta sonra düzenlenen,yakın akarabaların çağırıldığı yemekli davet.

külce:maşalama,külün içine gaz yağı karılarak yapılan aydınlatma aracı, meşale.

külfan:ocak

## L

lokum:pişi, hamur parçalarının kızartılmasıyla yapılan yiyecek

## M

maşalama: maşalama,külün içine gaz yağı karılarak yapılan aydınlatma aracı, meşale

meheyle:mahalle

memi:meme

mendil ver:-kızın verildiğini gösteren kız tarafının erkek tarafına verdiği bohça

mindan:elbise

moderinneş:-modernleş-

mutülüğ:dostluk,arkadaşlık,bağlılık

## O

oğma tarhana:un,irmik,yoğurt ve sebzelerle yoğurulan ve kurutularak yapılan çorba çeşidi

oğuntu:ovalanıp toz haline getirilmiş ekmek kırıntısı.

okşama:gelini aldıktan sonra maniler söylenmesi ve eğlence yapılması

## Ö

öfele-:ufala-

öze-:hamurdan alınan küçük parçaları açamaya hazır hale getir-

## P

parla-:askerlerin yakaladıkları düşman askerine teslim olması için söyledikleri söz

pasla-:yıkamak,su dökmek

pesdival:festival

pullu:yeşil veya kırmızı renkte düğünde gelinin başına örtülen pullarla süslü örtü.

## S

sağdıç:damatın en yakın arkadaşı.

sallama: genellikle düğünlerde oynanan yöresel oyunlardan biri.

samağ:genellikle erkeklerin düğünlerde yaptığı dansözlü, içkili eğlence.

samsa: içine ceviz koyulmuş yufkaların muska şeklinde sarılıp kızartılmasıyla yapılan şerbetli tatlı.

sekditme: genellikle düğünlerde oynanan yöresel oyunlardan biri.

senget: senirkent

sertel-: sertleş-

silin-: ayrıl-

sözlüg: söz kesilirken kızın verildiğine dair mendil alma ya da şeker, lokum alma.

## Ş

şâpıl-: şey yapıl-

şerefini al-: kızı düğünde evinden törenle alma veya gelinin düğüne en iyi şekilde hazır olması

şeytan : gezeğlerde oynanan oyunlardan biri.

## T

tādil gün: Pazar günü

tavı alın-: yemek yaparken kullanılan malzemeleri az pişir-, yumuşamasını sağla-

tavla-: yarı pişir-

tekne: hamur yoğurulan dikdörtgen şeklinde ahşap kap

toğmağ: aşurelik buğdayı dövmek için kullanılan alet.

tosmangara: pekmez, ceviz ve unla yapılan ve piştikten sonra köfte şekli verilen tatlı.

türküyü:?

## U

uğra: arpa ununun öğütülmüş hali.

uğurul-:yoğur-

koyağ:değirmenlerde ya da otlak yerler suyun toplandığı yer.

## Ü

üc\_eteğ:düğünlerde bayanların giydiği yöresel giysi

üğüd-:öğüt-

üğün-:öğüt-

## V

vergiliğ:gelin ve damatın ailelerinin sözlenme sırasında ya da düğünden önce birbirlerine verdikleri hediyeler.

## Y

yandīma:düğünlerde ve özel eğlencelerde oynanan yöresel bir oyun.

yaPrağ:zeytinyağlı yaprak sarması

yassılā:?

yemeğci:aşçı

yyıka-:yıka-

yortu:suyun akıp gittiği yer.

yu-:yıka-

yuğur-:yoğur-

yūka:yufka

yüzüğ ğoma günü:söz kesildikten sonra nişan takmak için kızın evine gidilen gün